



OSALLISTUMIS- JA
ARVIOINTISUUNNITELMA
19.5.2020, päiv.
17.10.2023, 5.1.2024,
24.3.2025

LPR/742/10.02.03.00/2020

LINNOITUKSEN ASEMAKAAVA JA ASEMAKAAVAN MUUTOS (Linnoitusmäen alue, Vanhapuisto ja Pallonlahden ranta-alueet)

ALOITE

Asemakaavahanke on käynnistynyt Lappeenrannan kaupungin aloitteesta.

SUUNNITTELUALUE

Asemakaavamuutosalue sijaitsee Linnoituksen kaupunginosassa keskustan pohjoispuolella. Alue rajoittuu pohjoisessa ja idässä Satamatiehen, etelässä Torikatuun ja lännessä Pallonlahden käsittäen siten koko Linnoitusmäen alueen sekä siihen liittyvän länsipuolisen ranta-alueen. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 31 ha. Alueen sijainti ja rajausta näkyvät oheisessa kartassa. Rajausta voi muuttua suunnittelun edetessä.



Kuva 1. Kaava-alueen rajausta.

SUUNNITTELUN TAUSTA JA TAVOITTEET

Suunnittelun ensisijaisena tavoitteena on laatia Linnoituksen alueelle asemakaava, jolla turvataan alueen arvokkaan rakennuskannan ja linnoitusrakenteiden säilyminen. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuinympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.



Kuva 2. Vuoden 2023 viistoilmakuva Linnoinen niemestä.

KAAVAN VAIKUTUKSET

Kaavan toteuttamisella on vaikutuksia mm. rakennettuun kulttuuriympäristöön, maisemaan ja kaupunkikuvaan. Kaavan toteuttamisen vaikutuksia arvioidaan kaavaprosessin aikana jäljempänä esitetyn jaottelun pohjalta. Osa vaikutuksista ulottuu varsinaista suunnittelualueetta laajemmalle. Vaikutusalue määritellään kunkin vaikutuksen kohdalla yksilöllisesti, sillä arvioitavat vaikutukset ovat luonteeltaan erilaisia.

Ekologiset vaikutukset

- Maisema
- Maa- ja kallioperä
 - Pilaantunut maaperä
- Luonnonympäristö ja luontokohteet
- Pinta- ja pohjavesi

Taloudelliset vaikutukset

- Aluetaloudelliset vaikutukset
- Yritysvaikutukset
- Infraverkon toteutuskustannukset

Liikenteelliset vaikutukset

- Liikenneverkko
- Kevyenliikenteen yhteydet ja joukkoliikenne
- Liikennemäärät, liikenteen toimivuus ja liikenneturvallisuus
- Liikennemelu
- Pysäköinti

Sosiaaliset vaikutukset

- Palvelujen saatavuus
- Ihmisten elinolot ja elinympäristö
- Ulkoilureitistöt ja viheralueet

Kulttuuriset vaikutukset

- Yhdyskuntarakenne
- Rakennukset ja rakenteet
- Yhdyskuntatekniset huollon verkostot ja kadut
- Kaupunkikuva
- Rakennettu kulttuuriympäristö ja arkeologinen kulttuuriperintö
- Seudullisten suunnitelmien toteutuminen

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutuminen

Lisäksi selvitetään mahdollisten haittojen lieventämismahdollisuudet

OSALLISET

Suunnittelussa ovat osallisia ainakin seuraavat viranomaistahot ja sidosryhmät:

Viranomaiset

- Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
 - Ympäristö ja luonnonvarat
- Etelä-Karjalan liitto
- Etelä-Karjalan museo
- Etelä-Karjalan pelastuslaitos
- Väylävirasto
- Turvallisuus- ja kemikaalivirastoTukes

Lappeenrannan kaupunki

- Kaupunkikehityksen toimiala (maaomaisuuden hallinta, kadut ja ympäristö, rakennusvalvonta)
- Lappeenrannan Energiaverkot Oy
- Lappeenrannan seudun ympäristötoimi
 - Ympäristönsuojelu
 - Ympäristöterveydenhuolto
- Lappeenrannan Asuntopalvelu Oy
- Lappeenrannan Yritystila Oy
- Lappeenrannan Toimitilat Oy
- Lappeenranta Free Zone Oy, satamavalvoja
- Hyvinvointi ja sivistyspalvelut, kulttuurijohtaja
- Lappeenrannan kaupungin tapahtumapalvelut

Alueen asukkaat, yrittäjät ja yhdistykset

- Vanhusneuvosto
- Vammaisneuvosto
- Asukas- ja alueneuvosto
- Linnoituksen asukasyhdistys ry
- Pikisaaren asukasyhdistys ry Lpr
- Lappeenrannan Kilta ry
- Elävä Linnoitus ry

Maanomistajat, vuokralaiset ja naapurit

- Yksityiset maanomistajat
- Suomen ortodoksinen kirkko/ Kaakkois-Suomen ortodoksinen seurakunta
- Lappeenrannan Tanssiopisto
- Lappeenrannan Kuvataidekoulu
- Alueella toimivat yrittäjät

Muut

- Telia Finland Oyj
- Elisa Oyj
- mahdolliset muut osalliset

OSALLISTUMISEN JA VUOROVAIKUTUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Kaavoituksen vireille tulosta ilmoitetaan lehtikuulutuksella kaupungin virallisessa ilmoituslehdessä Etelä-Saimaassa.

Kaikista merkittävistä kuulemis- ja päätöksentekovaiheista ilmoitetaan kaupungin ilmoitustaululla sekä Etelä-Saimaassa. Lähialueen asukkaita ja maanomistajia informoidaan henkilökohtaisilla kirjeillä asemakaavaluonnoksen nähtävillä olost.

Kaava-aineistot pidetään nähtävillä Lappeenrannan kaupungintalolla asiakaspalvelupiste Winkissä osoitteessa Villimiehenkatu 1 (1. kerros) ja kaupungin internet-sivulla www.lappeenranta.fi/kaavoitus > nähtävillä olevat kaavat.

Mahdolliset luonnosvaiheessa annettavat mielipiteet ja ehdotusvaiheen muistutukset toimitetaan kirjallisina Lappeenrannan kaupungin kirjaamoon osoitteella PL 11, 53101 Lappeenranta tai kirjaamo@lappeenranta.fi.

KAAVAPROSESSI

TYÖN KÄYNNISTÄMINEN

- Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laatiminen (MRL 63 §).
- Alustavien luonnosvaihtoehtojen laadinta.
- Asemakaavaluonnoksen laadinta ja ympäristövaikutusten yleispiirteinen selvittäminen.
- Aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu 29.5.2020.

ASEMAKAAVALUONNOS

- Nähtävillä olo ja valmisteluvaiheen kuuleminen (MRL 62 §, MRA 30 §)
 - Asemakaavaluonnoksen, OAS:n ja kaavan valmisteluaineiston asettaminen nähtäville 15.1. – 12.2.2024. Lausunnot viranomaisilta ja kaupungin hallintokunnilta.
- **Asemakaavaluonnoksen tarkistaminen** saadun palautteen pohjalta. Kaavanlaatijan vastineet annettuihin mielipiteisiin ja lausuntoihin.

Osallistuminen

Osallisilla on mahdollisuus antaa kirjallinen mielipide kaavaluonnoksesta.

ASEMAKAAVAEHDOTUS

- Kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville (MRA 27 §)
 - Kaupunkikehityslautakunnan ja kaupunginhallituksen käsittelyt. Kaupunginhallitus asettaa kaavaehdotuksen nähtäville 30 päiväksi (MRA 27 §). Nähtäville asettamisesta tiedotetaan lehtikuulutuksella.
 - Tarvittaessa lausunnot viranomaisilta (MRA 28 §). Tarvittaessa viranomaisneuvottelu (MRA 26 §) lausuntojen saavuttua.

Arvioitu aikataulu

Kaavaehdotus pyritään asettamaan nähtäville keväällä 2025.

Osallistuminen

Osallisilla on mahdollisuus tehdä kirjallinen muistutus kaavaehdotuksesta.

- Kaavanlaatijan vastineet mahdollisiin muistutuksiin ja lausuntoihin.
- **Asemakaavaehdotuksen mahdollinen tarkistaminen** ja kaavaehdotuksen asettaminen tarvittaessa uudelleen nähtäville tai niiden kuuleminen erikseen, joita muutokset koskevat (MRA 32 §).

KAAVAN HYVÄKSYMINEN

Kaupunginhallituksen ja kaupunginvaltuuston käsittely ja hyväksyminen (AKL 52 §). Tiedottaminen hyväksymispäätöksestä (AKL 67 §).

MUUTOKSENHAKU KAAVAN HYVÄKSYMISESTÄ

- Kaupunginvaltuuston päätöksestä voi valittaa Itä-Suomen Hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan (AKL 188 §).

KAAVAN LAATIJAN YHTEYSTIEDOT

Kaavasuunnittelija Hanna-Maija Marttinen puh. 040 809 8657

Asemakaava-arkkitehti Matti Veijovuori puh. 040 660 5662

Kaupunginarkkitehti Maarit Pimiä puh. 040 653 0745

Sähköposti on muotoa: etunimi.sukunimi@lappeenranta.fi

OAS:a voidaan suunnittelun kuluessa tarvittaessa muuttaa ja täydentää.

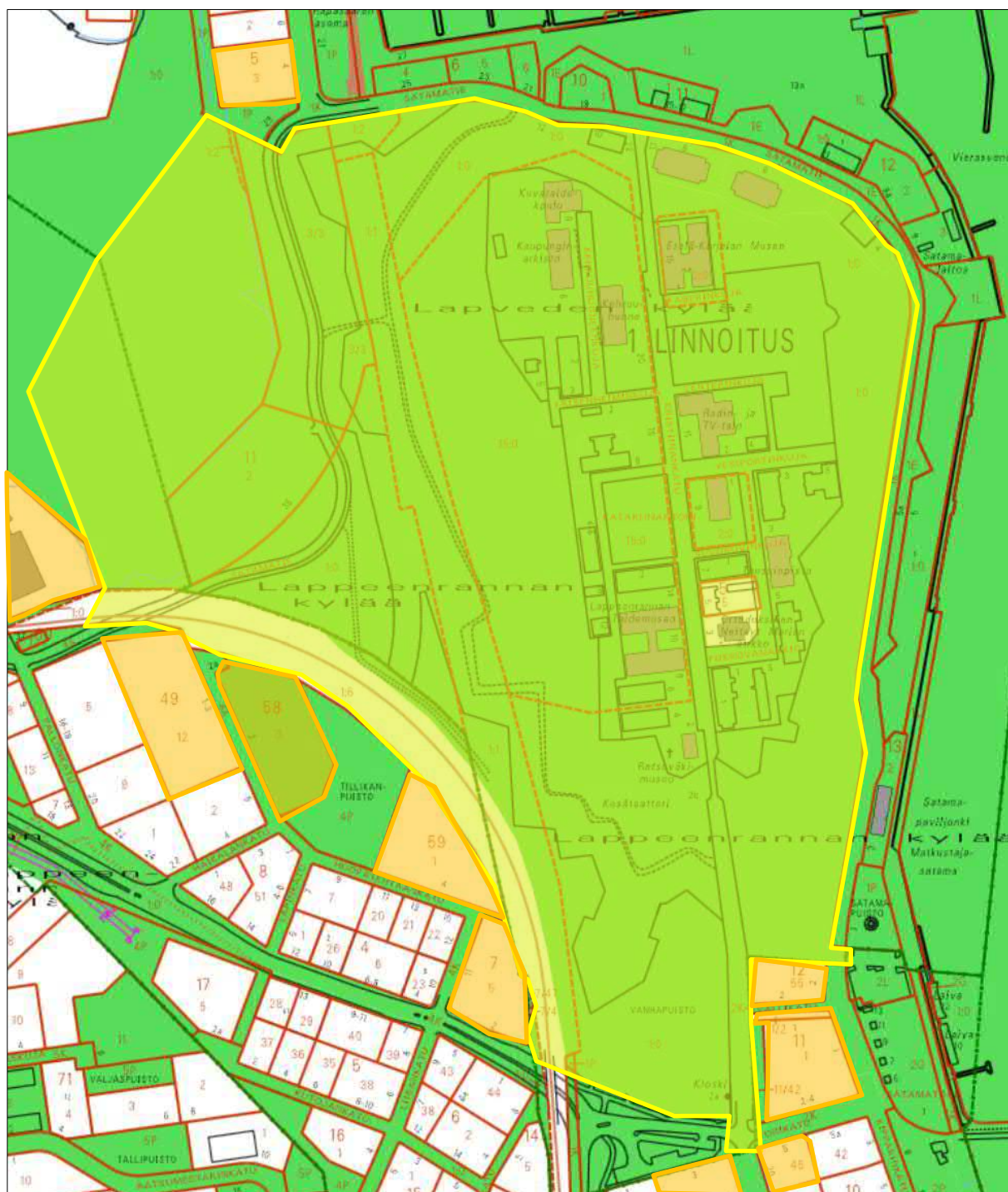


LINNOITUKSEN ASEMAKAAVAN MUUTOS

Liite osallisista, joita on kuultu kirjeitse tai sähköpostitse

MIELIPITEET:

Kartta kiinteistöistä ja muista osallisista, joita on kuultu kirjeitse tai sähköpostitse:



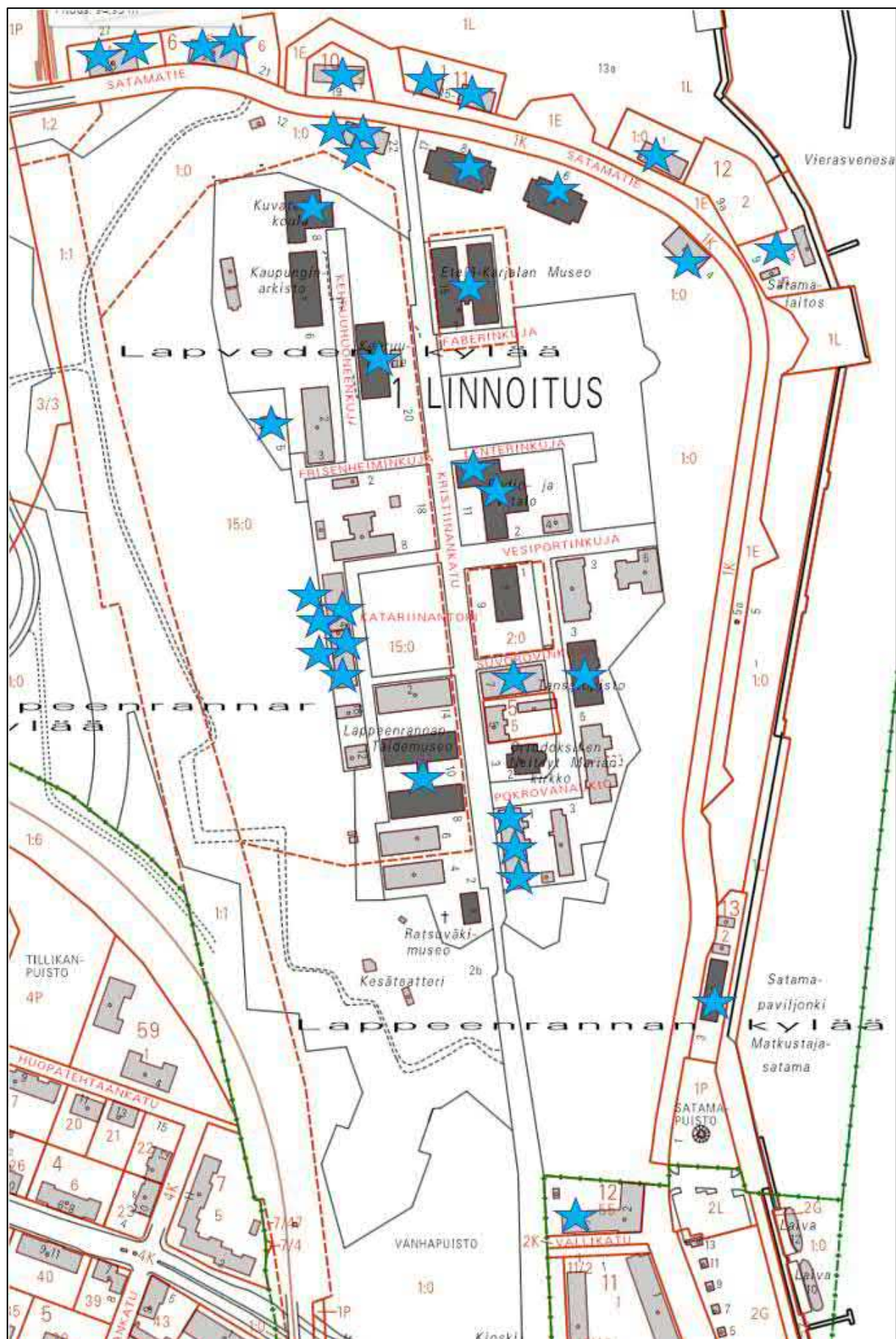
Asemakaava-alue



Naapurikiinteistöt



Kaupungin maanomistus



LAUSUNNOT:

Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Ympäristö ja luonnonvarat
 Etelä-Karjalan liitto
 Etelä-Karjalan museo
 Etelä-Karjalan pelastuslaitos
 Väylävirasto
 Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes

Kaupunkikehityksen toimiala

- Maaomaisuuden hallinta
- Kadut ja ympäristö
- Rakennusvalvonta

Lappeenrannan seudun ympäristötoimi

- Ympäristöterveys
- Ympäristönsuojelu

Lappeenrannan Energiaverkot Oy

Lappeenrannan Asuntopalvelu Oy

Lappeenrannan Toimitilat Oy

Lappeenrannan Yritystila Oy

Lappeenranta Free Zone Oy, satamavalvoja

Hyvinvointi- ja sivistyspalvelut, kulttuurijohtaja

Lappeenrannan kaupungin tapahtumapalvelut

Asukas- ja alueneuvosto

Vammaisneuvosto

Vanhusneuvosto

Linnoituksen asukasyhdistys ry

Lappeenrannan Pikisaaren asukasyhdistys

Lappeenrannan Kilta

Elävä Linnoitus ry

Suomen ortodoksinen kirkko/ Kaakkois-Suomen ortodoksinen seurakunta

Lappeenrannan Tanssiopisto

Lappeenrannan Kuvataidekoulu

Telia Sonera Finland Oyj

Elisa Oyj



Lappeenrannan kaupunki
PL 11
53101 LAPPEENRANTA

Lausuntopyyntö 15.1.2024 (LPR/742/10.02.03.00/2020)

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen ennakkolausunto, Asemakaava ja asemakaavan muutos, Kaavanro K2487, Linnoituksen ja Pallonlahden ranta-alue, Lappeenranta

Lausuntopyyntö

Lappeenrannan kaupunki valmistelee asemakaavaa Linnoituksen alueelle ja Pallonlahden ranta-alueelle.

Asemakaavan ensisijaisena tarkoituksena on suojella Linnoituksen alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuin ympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Pintavedet

Hankkeesta ei aiheudu itäisen Pien-Saimaan vesien tilaan ulottuvia vaikutuksia. Tässä esitetyillä yleisillä kaavamuutoksilla ei ole vesivaikutuksia. Pallonlahden pohjukan veteen saattaa olla muutamien päivien ajan nähtäviä, paikallisia ja nopeasti ohimeneviä sameusvaikutuksia. Täyttötöiden aikaisten samentumien leviämiseksi on AVI:n luvan mukaisesti kuitenkin esitetty riittävät suojaustoimet (puhtaiden kitkamaiden käyttö, täytön aikainen suojaverhous: s. 40 ja 41/190). Niin ikään Pallonlahden alueen raskasmetalleilla saastuneet sedimentit, jotka eivät kuitenkaan nykytilassa suuremmin kerry kaloihin, on riittävällä tarkkuudella huomioitu siten, ettei Pallonlahden alueelle saa sijoittaa kiinteitä uimalaitureita.

Yleisestä vesien tilasta ELY-keskus huomauttaa kuitenkin, että Läntisellä Pien-Saimaalla eli suunnittelualueen ulkoreunalla (Taipalsaarentien sillan länsipuolinen osa) vallitsee tyydyttävä ekologinen tila ja varsinaisella suunnittelualueella vuonna 2019 luokittelun mukainen hyvä ekologinen tila, joka ei saa toimenpiteiden takia heiketä.

Toisin kuin Asemakaavaselostus -raportin Pintavedet luvussa sivulla 40/190 todetaan viitaten jo vanhentuneeseen vuoden 2013 vesien tilan luokitukseen, ei itäisen eikä myöskään läntisen Pien-Saimaan tila ole enää heikkenemässä. Miltei kaikkialla kyseisillä vesialueilla on siirrytty hieman kohenevaan vesien tilaan. Se näkyy erityisesti typpipitoisuuden ja sameuksien sekä levämäärien laskuna Läntisen Pien-Saimaan puolella, mutta myös suunnittelualueella eli Läntisen Pien-Saimaan itäosassa on

12.2.2024

havaittavissa kokonaistypen pitoisuuksien lasku noin vuodesta 2015 alkaen. Vesien hyvän ekologisen tilan vaaliminen ja läntisemmällä alueella sitä kohti pyrkiminen on kaikissa vesien tilaan vaikuttavissa toiminnoissa keskeistä.

Uusin tilaluokitustieto olisi saatavilla yleisiltä ympäristöhallinnon ylläpitäjiltä sivuilta:

https://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikarttaviewers/Html5Viewer_4_14_2/Index.html?configBase=https://paikkatieto.ymparisto.fi/Geocortex/Essentials/REST/sites/VesikarttaKansa/viewers/VesikarttaHTML525/virtualdirectory/Resources/Config/Default&locale=fi-FI

Pohjavedet

ELY-keskus pitää pohjaveden suojelun kannalta hyvänä ratkaisuna, että länsiosan asemakaavamuutoksella olemassa olevan asemakaavan aluevaraus yhdistettyjen teollisuus ja varastorakennusten korttelialueesta (TTV3) esitetään muutettavan puisto- ja lähivirkistysalueiksi (VP-2 ja VL-7).

Pilaantuneet maa-alueet

Asemakaavaselostuksen kappaleessa 3.1.9. kuvassa 112 PIMA kohteet (SYKE/Karpalo) esitetyltä kartalta puuttuu yksi Maaperän tilan tietojärjestelmässä oleva kohde (kohde id 100343352), joka sijaitsee Satamakatu 15 kohdalla. Kohde sijoittuu kaava-alueen ulkopuolelle, mutta ELY-keskus esittää kaavaselostuksessa olevan kuvan 112 päivittämistä ajantasaiseksi.

Geologiset muodostumat

Suunnittelualueelle ei sijoitu arvokkaita geologisia muodostumia, joten niiden osalta ei ole kommentoitavaa.

Luontoarvot

Asemakaava-alue on kokonaan rakennettua ympäristöä, jonka keskeisimmät luonnonarvot muodostuvat alueella olevista keto-, niitty- ja puistoalueista sekä näiden huomionarvoisesta ja alueen historiaa ilmentävästä lajistosta. Linnoituksen keto-, niitty- ja puistoalueet on asemakaavaan merkitty luo-8 merkinnällä, jonka kaavamääräys turvaa alueen luontoarvojen säilymisen ja myös mahdollistaa niiden hoitamisen. Asemakaava-alueella olevat tärkeiksi tunnistetut lepakkoalueet on niin ikään merkitty omalla luo-7 kaavamerkinnällä. Alueelta tunnistetut huomionarvoiset kasvi- ja selkärangatonlajit tulevat huomioiduksi mainittujen kaavamerkintöjen myötä.

Kaava-alueelle sijoittuvan Vanhanpuiston alueelta on ELY-keskuksen tiedossa satunnaisia kansalaishavaintoja liito-oravasta. Havainnot sopivat yhteen kaava-alueen luontoselvityksen tietojen kanssa. Vanhanpuiston alueen kaavamääräykset turvaavat alueen luontoarvoja ja liito-oravan mahdollisten kolopuiden esiintyminen tulee huomioida aluetta hoidettaessa.

12.2.2024

Alueella sijaitsee luontoselvityksen perusteella vieraslajien (komealupiini, kurturuusu ja jättipalsami) kasvustoja. Näiden toistaiseksi pienialaisten kasvustojen hävittämistä ja leviämisen ehkäisemistä on perustelua tarkastella alueelle kaavamääräysten mukaan tehtävässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Yhdyskuntatekniset verkostot

Asemakaavaselostuksessa todetaan, että kaavan toteuttaminen ei aiheuta välttämättömiä vesi-, viemäri- tai energiaverkostojen rakentamistarpeita. Selostuksessa todetaan myös, että suunnittelualue sijoittuu olemassa olevan yhdyskuntateknisen verkoston alueelle ja että alueella on valmiina Lappeenrannan Energiaverkot Oy:n kaukolämpö-, sähkö- ja vesihuoltoverkostoa. Kaava-alue kuuluu vesihuollon toiminta-alueeseen. Asemakaavaan ei ole huomautettavaa.

Kulttuuriympäristö

Kaava-alueen erityiset kulttuuriympäristöarvot on kaavatyössä tutkittu, tunnistettu ja kaavamerkinne osoitettu laajasti.

Kaava-alueella on kaksi rakennusta, jotka on suojeltu asetuksen valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/1985) mukaisella Valtioneuvoston päätöksellä 18.10.1990 (2528/569/90): Entinen komendantin talo (päätöksen mukainen nimi: Lappeen tuomiokunnan kanslia ja käräjätalo, Kaavaselostuksessa C Käräjätalo) sekä Entinen tykistövarikko (27-28 Etelä-Karjalan maakuntamuseo). Asetus on kumoutunut v. 2010 lain rakennusperinnön suojelusta (498/2010) tultua voimaan. Näiden rakennusten lakisuojaus on kuitenkin edelleen voimassa, koska uutta suojelupäätöstä ei ole tehty. Suojeltavaksi määrättyyn rakennukseen sovelletaan, mitä laissa rakennusperinnön suojelusta (rakennusperintölaki) säädetään suojeltavaksi määrätystä rakennuksesta.

Rakennusperintölain 11 §:n mukaisesti, kun valtion omistamien rakennusten suojelua koskevien säännösten nojalla aiemmin suojeltu valtion omistama rakennus luovutetaan toiselle, ELY-keskuksen on pantava vireille rakennuksen suojelua koskeva asia. Etelä-Karjalan maakuntamuseon ja Käräjäsalon kiinteistöt on myyty Lappeenrannan kaupungille ennen rakennusperintölain voimaan tuloa rakennussuojelulain (60/1985) voimassa ollessa. Rakennussuojelulaissa ei ollut vastaavaa määräystä. Em. rakennusten suojelupäätösten käsittelyyn ottamattomuuteen rakennusperintölain tultua voimaan lienee vaikuttanut myös oletettu asemakaavan ajantasaistaminen alueella. Suojelumääräyksen mukaiset arvot (julkisivu) ja kohteen säilyminen voitaneen turvata maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisesti asemakaavamääräyksillä. Kaakkois-Suomen ELY-keskus ottaa Etelä-Karjalan maakuntamuseon ja Käräjäsalon suojeluasia käsittelyyn viimeistään asemakaavan saatua lainvoiman.

1.1.2025 voimaan tulemaan Rakentamislakiin (751/2023) on esitetty muutoksia, joiden vuoksi ELY-keskus suosittaa suojeltavan rakennuksen

12.2.2024

kaavamääräykseen lisättävän tieto rakennuksen valtakunnallisesta arvosta.

Kaikille suojeltaville rakennuksille ja rakennelmille tulisi olla kaavassa suojelumääräys. Vähimmillään määräys sisältäisi purkamiskiellon sekä määräyksen kuulla museoviranomaista muutostöistä.

Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueen lausunto

Asemakaavahankkeella ei ole vaikutuksia maantieverkoston. Liikenne ja infrastruktuuri -vastuualueella ei ole huomautettavaa kaavahankkeesta.

Lopuksi

Asemakaavan ja -muutoksen laadinta Lappeenrannan linnoituksen alueelle on tärkeä ponnistus. Asemakaava on asiantuntevasti laadittu ja se toteuttaa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita sekä asemakaavan sisältövaatimukset toteutuvat hyvin.

Valmisteluaineisto muodostaa hyvän pohjan kaavaehdotuksen laadintaan.

Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt arkkitehti Tuija Mustonen ja ratkaissut alueidenkäyttöpäällikkö Pertti Perttola.

Tiedoksi

Etelä-Karjalan liitto; Topi Suomalainen
Etelä-Karjalan museo; Kristiina Pesola, Anna-Maija Tapani, Esa Hertell
Lappeenrannan seudun ympäristötoimi

31.1.2024

9/07.00.01/2024

Lappeenrannan kaupunki, elinvoima ja kaupunkikehitys, kirjaamo
kirjaamo@lappeenranta.fi

Viite: LPR/742/10.02.03.00/2020

Lausunto: Lappeenrannan linnoituksen asemakaavan muutos - kaavaluonnos

Suunnittelualue:

Asemakaavamuutosalue sijaitsee Linnoituksen kaupunginosassa keskustan pohjoispuolella. Alue rajautuu pohjoisessa ja idässä Satamatiehen, etelässä Torikatuun ja lännessä Pallonlahteen käsittäen siten koko Linnoitusmäen alueen sekä siihen liittyvän länsipuolisen ranta-alueen. Suunnittelualueen pinta-ala on n. 31 ha.

Kaavan tavoite:

Suunnittelun tavoitteena on laatia Linnoituksen alueelle asemakaava, jolla turvataan alueen arvokkaan rakennuskannan ja linnoitusrakenteiden säilyminen sekä mahdollistaa alueen monipuolinen kehittäminen asuin-, kulttuuri- ja matkailualueena.

Kaavoitustilanne:

Maakuntakaavassa suunnittelualue on osoitettu taajamatoimintojen alueena (A). Suunnittelualue kuuluu kasvukeskusalueen laatukäytävä-vyöhykkeeseen (lk) ja kaupunkirakenteen kehittämisen kohdealueeseen (kk). Suunnittelualue kuuluu myös matkailun ja virkistysalueen kehittämisen kohdealueeseen (mv). Suunnittelualue on osoitettu valtakunnallisesti merkittävänä kulttuurihistoriallisena ympäristönä Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunki, Linnoitus ja Rakuunanmäki (ma/kv). Suunnittelualue kiertää Kaupunginlahden ulkoilureitti. Lisäksi maakuntakaavaan on merkitty pistemäisenä kohteena Lappeenrannan vanhan asemakaava-alueen muinaismuistokohde.

Yleiskaavassa suurin osa suunnittelualueesta on osoitettu muinaismuistoalueeksi (SM-1). Suunnittelualueen länsiosaan on osayleiskaavassa osoitettu urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU-1) ja palvelujen ja hallinnon alue, jolla ympäristön erityispiirteet säilytetään (P/s-1). Lisäksi suunnittelualueen eteläosa ja luoteiskulma on osayleiskaavassa osoitettu puistoalueeksi (VP), puistoalueeksi, jolla ympäristön ja maiseman erityispiirteet säilytetään (VP/s) sekä ranta-alue vesialueeksi (W-1).

Suurimmalla osalla suunnittelualueella ei ole nykymuotoista asemakaavaa, vaan alueella on voimassa ns. Keisarin kaava, joka on vahvistettu 19.8.1892. Nykymuotoisessa asemakaavassa suunnittelualueen länsiosa on osoitettu

31.1.2024

9/07.00.01/2024

kunnallisteknillisten rakennusten ja laitosten korttelialueeksi (YT1), yhdistettyjen teollisuus- ja varistorakennusten korttelialueeksi (TTV3), rautatiealueeksi (LR), puistoalueeksi (P) sekä vesialueeksi (W) ja katualueeksi.

Asemakaavan sisältö:

Asemakaavassa linnoituksen lakialue ja sitä reunustavat vallirakenteet on osoitettu muinaismuistoalueeksi (SM-3), poikkeuksena ortodoksinen kirkko, joka on osoitettu YK/s-3-merkinnällä. Suojeltavat rakennukset on merkitty asemakaavaan suojelumerkinnöin. Vanhapuisto on osoitettu puistona, jonka ympäristö säilytetään (VP/s-2). Suunnittelualueen länsiosa on osoitettu puistoksi ja lähivirkistysalueeksi. Lähivirkistysalueelle saa toteuttaa kevytrakenteisia matkailu- ja yleisöpalvelurakennuksia ja rakennelmia, tapahtuma-alueen, matkailuautoalueen ja pysäköintialueen. Satamatie on osoitettu 14 metriä leveänä katualueena, toteutuneen tilanteen mukaisesti.

Maakuntakaavan huomioiminen:

Kaavaratkaisu turvaa alueen muinaisjäännöskohteiden olemassaolon ja suojelee alueen arvokkaan rakennuskannan. Kaava mahdollistaa Pallonlahden ranta-alueen kehittämisen. Maakuntakaavan mukainen ulkoilureitti on huomioitu suunnitelmassa kevyenliikenteen väylänä, katualueella.

Lausunto kaavaluonnoksesta:

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että asemakaavalla on turvattu alueen muinaisjäännösarvot ja rakennusten suojeluarvot.

Kaavaselostuksessa on ansiokkaasti kuvattu alueen historiaa, rakennuksia ja arkeologista kulttuuriperintöä.

Lappeenrannan kaupungin tulee tarkistaa pelastusviranomaiselta konsultointivöhykkeen raja. Toisin kuin asemakaavaselostuksessa on kirjoitettu, voimassa olevan maakuntakaavan mukainen UPM-Kymmene Oyj:n Kaukaan tehtaan turvallisuusselvityslaitoksen konsultointivöhyke ei yllä Linnoituksen alueelle asti.

Muutoin kaavaratkaisu on maakuntakaavan mukainen.



Satu Sikanen
maakuntajohtaja

MERK.

Topi Suomalainen
aluesuunnittelupäällikkö

From: Tiainen Juha
Sent: Thu, 8 Feb 2024 13:42:33 +0000
To: YP LPR Kirjaamo Lappeenrannan kaupunki
Cc: Kirjaamo; Hämäläinen Ari; Ahtiainen Markku; Lavi Lauriina Ramboll CM Oy
Subject: Väyläviraston lausunto - Linnoituksen asemakaava

Hei

Lappeenranta: LPR/742/10.02.03.00/2020
Väylävirasto: VÄYLÄ/281/03.01.02/2024

Lausunto

Kaava-alueen länsireunassa sijaitsee Väyläviraston hallinnoima rautatie. Kaavaluonnoksessa rautatiealuetta esitetään kavennettavaksi vastaamaan pääosin alueen vakiintunutta käyttöä.

Käytössä oleva rautatien alue, ratapenger ja rautatien sivuoja tulee kuitenkin säilyttää asemakaavassa rautatiealueena (kaavamerkintä LR). Siten lähtökohtaisesti Suomen valtion omistuksessa oleva rautatiekiinteistö 405-501-1-6 tulee säilyttää asemakaavan mukaisena rautatiealueena. Sama vaatimus koskee rautatiekiinteistöä 405-501-1-1 siltä osin, kuin kyse on edellä kuvatusta rautatien lähialueesta. Tarkempi rautatiealueen rajausta voidaan sopia Väyläviraston ja Lappeenrannan kaupungin välisessä neuvottelussa kaavan valmistelun edetessä.

<https://old.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Rakentaminen-ja-maankaytto/Kaavoitus/Vireilla-olevat-kaavat/Keskustan-alue/Linnoitus>

Ystävällisin terveisin,

Juha Tiainen
Asiantuntija, maankäyttö
Kiinteistöyksikkö
puh. 0295 343818
[redacted]

Väylävirasto
PL 33, 00521 Helsinki
Opastinsilta 12 A, 00520 Helsinki
vayla.fi

Väylävirasto vastaa valtion tieverkon, rautateiden ja vesiväylien kehittämisestä sekä kunnossapidosta.

Lähetetty: Lind Taina <[redacted]>
Lähetetty: maanantai 15. tammikuuta 2024 12.15
Vastaanottaja: Lind Taina <[redacted]>
Aihe: Lausuntopyyntö - Linnoituksen asemakaava

Et saa usein sähköpostia lähettäjältä [redacted] [Lisätietoja siitä, miksi tämä on tärkeää](#)



Päiväys
27.2.2024

Dnro
LPR/742/10.02.03.00/2020

Lappeenrannan kaupunki
Elinvoima ja kaupunkikehitys
PL 11
53101 Lappeenranta

Viite: lausuntopyyntö 15.1.2024

Lappeenranta, Linnoitus, Linnoituksen asemakaava, luonnosvaihe

Lappeenrannan elinvoima ja kaupunkikehitys on pyytänyt Etelä-Karjalan museon ennakkolausuntoa Linnoituksen asemakaavan muutoksen luonnosvaiheesta. Museo toimii museolain (314/2019) tarkoittamana alueellisena vastuumuseona Etelä-Karjalan maakunnassa.

Asemakaavamuutoksen tarkoituksena on korvata yli 125 vuotta voimassa ollut ns. Keisarin kaava uudella, nykymuotoisella asemakaavalla. Alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY) sekä muinaisjäännösalue. Asemakaavassa päivitetään alueen suojelumerkinnät ja tutkitaan mahdolliset lisärakentamismahdollisuudet.

Suojelutilanne

Lappeenrannan linnoitus on osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY) *Lappeenrannan linnoitus ja varuskuntakaupunki*. Linnoitus on 1700-luvun linnoituskaupungeista poikkeuksellisen hyvin säilynyt kokonaisuus. Kunnostetuilla linnoituslaitteilla on huomattava merkitys kaupunkikuvalle. Linnoituksessa on säilynyt huomattava määrä historiallisia rakennuksia 1700-luvun loppupuolelta saakka.

Alueella on voimassa keskustaajaman osayleiskaava 2030, keskusta-alue (hyväksytty 17.8.2018). Linnoituksen keskeisin alue on osoitettu osayleiskaavassa määräyksellä **SM-1**: *Muinaismuistoalue, jolla sijaitsee palvelujen, hallinnon ja asumisen toimintoja. Alueella sijaitsee muinaismuistolaitteita (295(1963) rauhoitettuja linnoituslaitteita, rakennusjäännöksiä sekä kulttuurikerroksia. Muinaisjäännösten kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu niihin kajoaminen on kielletty. Aluetta koskevista toimenpiteistä ja maankäyttösuunnitelmista on pyydetty museoviranomaisen lausunto. Alueelle saa sijoittaa historiallisesti*

Hyvinvointi- ja sivistyspalvelut | Museotoimi

PL 239, 53101 Lappeenranta | Kristiinankatu 9 | puh. 05 6161

museot@lappeenranta.fi | www.lappeenranta.fi

arvokkaaseen ympäristöön soveltuvia palvelujen, hallinnon ja asumisen tiloja. Aluetta suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota kävelyn ja pyöräilyn toimivuuteen sekä pysäköinti- ja huoltoliikenteen järjestelyihin. Linnoituksen vanhan säilyneen osan rakentamisperiaatteet ja suojellut sekä historiallisesti arvokkaat rakennukset tulee ottaa erityisesti huomioon uudisrakentamisen suunnittelussa.

RKY-alue on osoitettu kaavassa merkinnällä **ma-vk**: Valtakunnallisesta merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Alue tai kohde sisältyy valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaan valtakunnalliseen inventointiin (RKY2009). Alueen ja rakennuskannan ominaispiirteet tulee säilyttää, ja alueella tapahtuvan rakentamisen ja maankäytön on sovelluttava arvokkaaseen ympäristöön. - -

Linnoituksen vallien sisällä ja pohjoispuolen valleilla sijaitsevat rakennukset on osoitettu aluemääräyksellä **sr-1**: Suojeltava rakennus tai rakennusryhmä. Rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kylä- ja kaupunkikuvan kannalta arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Korjaus- ja muutostyöt sekä käyttötarkoituksen muutokset tulee sovittaa rakennuksen rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokkaisiin tai kyläkuvan kannalta merkittäviin ominaispiirteisiin. Aluetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Numerotunnus viittaa osayleiskaavaselostuksen liitteenä olevaan kulttuuriympäristöselvityksen kohdeluetteloon. Lisäksi Ratsuväkimuseon ja Lappeenrannan taidemuseon rakennukset on osoitettu erikseen vastaavan sisältöisellä kohdemarkinnalla **sr-1**. Lisäksi lailla ortodoksisesta kirkosta suojeltu Lappeenrannan ortodoksinen kirkko on osoitettu merkinnällä **srO**.

Tykistövarikko eli Etelä-Karjalan museon rakennus ja Lappeen tuomiokunnan kanslia ja käräjätalot tai komendantintalo eli nykyinen Lappeenrannan museoiden toimisto on suojeltu asetuksella 480/85. Asetussuojelu on osoitettu osayleiskaavassa merkinnällä **srV**.

Lisäksi asemakaavoitettavan alueen puistoalueet ja muu ympäristö on huomioitu alueen ominaispiirteiden turvaamiseen tähtäävillä kaavamääräyksillä, jotka ohjaavat pyytämään museoviranomaisen lausunnon.

Lisäksi linnoituksen aluetta koskee vinoviivalla osoitettu määräys, jossa todetaan mm.: *Kulttuurihistoriallisesti arvokas kävelypainotteinen ydinkeskusta-alue. Kävelypainotteisen alueen katujen ja aukioiden pintamateriaalien, kalusteiden ja valaistuksen laadun tulee olla korkeatasoisempia kuin normaalissa katu ympäristössä ja soveltua kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön.*

Linnoituksen asemakaava on vuodelta 1892 oleva ns. Keisarin kaava.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue on rauhoitettu muinaismuistolailla (295/1963). Museoviraston vuonna 2000 laatimaan linjauksen mukaisesti kaupungeista muinaismuistolain rauhoituksen pariin luetaan ennen 1700-lukua perustetut kaupungit ja niiden isoonvihaan (v. 1713–1721) mennessä rakennetulla alueella sijaitsevat säilyneet kulttuurikerrokset, jotka kattavat ajanjakson kaupungin perustamisesta 1800-luvulle (Niukkanen 2009).

Lappeenrannassa historiallista kaupunkia koskeva muinaisjäännösalue sijoittuu linnoitusniemelle. Alue on määritelty Museoviraston toteuttamassa kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa vuonna 2003. Kaavahanketta varten teetetyssä kulttuuriympäristöselvityksessä tietoja linnoituksen arkeologisista kerroksista on päivitetty käymällä läpi alueella toteutetut arkeologiset valvonnat ja kaivaukset, joista on saatavilla tutkimusraportti tai muuta kirjallista tietoa (Sitowise 2021).

Kaavaselostuksessa alueen muinaisjäännösstatusta ja arkeologista potentiaalia on avattu kattavasti. Kaavakartassa muinaisjäännösalue ja muinaismuistolaki kajoamiskieltoineen on huomioitu aluemarkintöjen yhteydessä.

Museon näkemyksen mukaan Lappeenrannan vanhan kaupungin arkeologinen kulttuuriperintö on huomioitu korkealaatuisesti sekä kaavaselostuksessa että kaavakartassa. Asemakaava antaa vahvan tuen alueen arkeologisten kerrosten huomioinnille linnoitusniemen tulevilla maankäyttöhankkeissa.

Museolla ei ole huomautettavaa kaavaluonnoksesta arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

Rakennettu kulttuuriympäristö

Linnoituksen alue on erityisen herkkä ja monivaiheisen historian omaava rakennettu kulttuuriympäristö. Alueesta on laadittu kattava rakennushistoria- ja arkeologinen selvitys (Sitowise 2021). Linnoituksen asemakaavaluonnos on kokonaisuudessaan alueen kulttuuriympäristöarvot hyvin huomioonottava ja suojelumyönteinen. Kaavaratkaisussa on huomioitu myös linnoituksen maisemalliset arvot.

Kaava-alueen lähes kaikille rakennuksille on osoitettu suojelumerkinnot, yhteensä neljällä erilaisella sr-merkinnällä, sekä lisäksi ortodoksikirkolle on osoitettu oma erillinen suojelumerkintänsä.

asiaan kuuluvalla tavalla. Lisäksi alueella on osoitettu suojeltaviksi muutamia kellareita, soittolava sekä portti sr-suojelumerkinnöin. Koko asemakaava-alueelle on osoitettu rky-merkintä ja aluekokonaisuuden kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilymistä edistetään myös asemakaavan yleismääräyksissä.

Alueella on kaksi asetuksen 480/85 nojalla suojeltua kohdetta, Lappeen tuomiokunnan kanslia ja kärjäatalo eli ns. Komendantin talo sekä Etelä-Karjalan museona toimiva Tykistövarikko, joiden suojelumääräyksistä puuttuu maininta asetukseen perustuvasta suojelustatuksesta. Asemakaavaselostuksessa on esitetty riittävät perusteet maininnan puuttumiselle suojelumerkinnöistä, perustuen nyt ositettujen suojelumerkintöjen kattavampiin suojelumääräyksiin.

Museo katsoo suojelumääräysten olevan rakennetun kulttuuriympäristön osalta muutoin riittävät, mutta ehdottaa suojeltava kellari (sr/k) ja suojeltava soittolava (sr/sl) kaavamerkintöihin lisättäväksi määräyksen: *Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa tehtävistä korjaus- ja muutostöistä on pyydetävä museoviranomaisen lausunto.*

Lisäksi museo katsoo tärkeäksi laatia rakennusten suojelumääräysten tueksi korjaustapaohjeen, jonka laatimiseen ja käyttöön tulisi viitata suojelumääräyksissä. Korjaustapaohjeeseen on mahdollista koota yhteen tällä hetkellä irrallinen ja vaikeasti tavoitettava rakennuksia koskeva tieto, liittyen esimerkiksi tiettyjen rakennuskohteiden julkisivujen ja interiöörien materiaaleihin, värisävyihin ja mahdollisiin työtapoihin, mutta myös toimenpidesuosituksia liittyen aluekokonaisuuteen, esimerkiksi terassien ja liuskojen osalta. Rakennustapaohje toimii työkaluna rakennusten käyttäjille, kunnossapidosta ja korjaustoimenpiteistä vastaaville sekä viranomaistahoille. Korjaustapaohjeella on mahdollista huomioida rakennusten ja aluekokonaisuuden kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen kaavamääräyksiä yksityiskohtaisemmin.

Asemakaavaselostukseen museo suosittelee avaamaan vielä tarkemmin perusteluja rakennuskohteiden eriasteisille suojelumerkinnöille (sr-23, sr-24, sr-26 ja sr-31). Lisäksi rakennuksia koskeviin suojelumerkintöihin sr-24 ja sr-26 olisi hyvä lisätä kohta *rakennuksesta on oltava museoviranomaisen hyväksymä rakennushistoriaselvitys*. Tällöin varmistetaan, että olemassa olevat rakennushistoriaselvitykset otetaan suunnittelussa huomioon ja toisaalta selvityksien mahdollisia puutteita voidaan täydentää vuosienkin päästä.

Museo huomauttaa, että kaavaselostuksen historiaosassa 3.1.2 *Linnoituksen historia* ei ole juurikaan käsitelty linnoituksen alueen

vankilatoimintaa. Alueella on kuitenkin ollut erilaisia vankilatoimintoja yli sadan vuoden ajan ja vankila-aika on jättänyt jälkeensä runsaasti rakennuskantaa ja yhä nykypäivänä näkyviä muutoksia myös vankila-aikaa vanhempaan rakennuskantaan. Lisäksi kaavaselostuksen kohdassa 3.1.6 *rakennettu ympäristö* on melko vaihtelevan laajuisia kuvauksia rakennuksista. Joistakin kohteista ei ole juuri lainkaan tietoja. Näistäkin on kuitenkin olemassa inventointitietoja esimerkiksi museon rakennetun ympäristön tietojärjestelmä Kioskissa.

Museo pitää hyvänä, että Pallonlahden rantaan on suunniteltu kehitysideoita. VE2:n mukaisessa tapahtuma-alueessa on kuitenkin riskinä alueen käyttö epävirallisena parkkialueena, jolloin koko Pallonlahden ranta saattaa päätyä parkkipaikaksi. Olisi hyvä, jos jo kaavoituksessa otettaisiin huomioon alueen säilyminen vehreänä ja puistomaisena, vaikka mahdollistettaisiin tapahtuma-alueen toiminnot.

Aluetta koskevat selvitykset on käyty kaavaselostuksessa läpi perusteellisesti. Tuoreimmista selvityksistä puuttuu kuitenkin ainakin Arkkitehtitoimisto Arkviirin rakennushistoriaselvitys rakennus 1A:sta ja Lappeenrannan museoiden Jaana Solakujan Pusupuiston kioskijulkaisu. Museo on toimittanut materiaalit kaavoitukseen.

ETELÄ-KARJALAN MUSEO

Asiakirjan ovat allekirjoittaneet sähköisesti arkeologi Esa Hertell, rakennustutkija Anna-Maija Tapani, rakennustutkija Kristiina Pesola ja vs. museotoimenjohtaja Reija Eeva.

Tiedoksi

Museovirasto / kirjaamo, Timo Kantonen

Kaakkois-Suomen ELY-keskus / kirjaamo, Tuija Mustonen, Pertti Perttola



Päiväys

Dnro

LPR/742/10.02.03.00/2020

Lappeenrannan kaupunki
Kaupunkikehityksen toimiala,
kirjaamo / kaupunkisuunnittelu

Lausuntopyyntö 12.1.2024

Linnoituksen asemakaava

Lappeenrannan kaupunki valmistelee asemakaavaa Linnoituksen alueelle ja Pallonlahden ranta-alueelle.

Asemakaavan ensisijaisena tarkoituksena on suojella Linnoituksen alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuinympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Asemakaavaluonnos, osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä kaavan valmisteluaineisto ovat nähtävinä ennakkokuulemistä varten 15.1. – 12.2.2024 välisenä aikana.

Lausunnot tulee toimittaa viimeistään 12.2.2024.

Rakennusvalvonta ilmoittaa, että vireillä olevasta Linnoituksen asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ja asemakaavaluonnoksesta, rakennusvalvonnalla ei ole huomautettavaa.

Lappeenrannassa 8.2.2024

Päivi Salminen
rakennusvalvonnan johtaja



Päiväys
6.2.2024

Lappeenrannan kaupunki
Elinvoiman ja kaupunkikehityksen toimiala
Kirjaamo
PL 11
53101 Lappeenranta

LPR/742/10.02.03.00/2020
Lausuntopyyntö 12.1.2024

LPR/742/10.02.03.00/2020 Linnoituksen alueen asemakaava

Asemakaavan ensisijaisena tarkoituksena on suojella Linnoituksen alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuinympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Asemakaava-alue on pääosin kaupungin omistuksessa. Maapoliittisessa ohjelmassa 2017 mainitaan, että Linnoituksen alueella keskeisimmät maa-alueet vuokrataan tapauskohtaisesti. Maa-alueita ei myydä.

Linnoituksen länsipuolen Pallonlahden alueen nykyisen koirapuiston täyttömaa-alueen maaperän laatua ja kantavuutta ei ole tutkittu. Jos alueelle suunnitellaan sijoitettavaksi tapahtuma-aluetta, pitää maaperä tutkia tarvittavassa laajuudessa.

Pallonlahden alueelta tehtiin kesällä 2023 Saimaan pohjasedimenttitutkimus ja riskinarviointi. ELYn lausunnon KASELY/143/2024 26.1.2024 mukaan alue voidaan ottaa pienimuotoiseen uimakäyttöön, jos pohjassa olevaan sedimenttiin ei kajota.

Maaomaisuuden hallinnalla ei ole muuta kommentoitavaa kaavamuutosluonnokseen.

Lappeenrannassa 6.2.2024

Riitta Ruutiainen
kaupungingeodeetti

Tämä asiakirja on allekirjoitettu digitaalisesti, allekirjoituksen voit tarkistaa Lappeenrannan kaupungin kirjaamosta.

**Lausunto**

5.2.2024

Dnro

LPR/742/10.02.03.00/2020

Kaupunkisuunnittelu

Lausuntopyyntö 12.1.2024

Linnoituksen asemakaava ja asemakaavan muutos

”Lappeenrannan kaupungin kaupunkikehityksen Kadut ja ympäristö –vastuualue ilmoittaa lausuntonaan otsikon mukaiseen asemakaavaan ja asemakaavamuutokseen liittyen seuraavaa:

VL-7 alueelle mahdollistettu tapahtuma-alueen, pysäköinnin ym. länsipuolelle rantaviivaa mukaillen tulisi jättää kasvillisuusvyöhyke, jossa nykyistä kasvillisuutta säilytetään ja tarvittaessa täydennysistutetaan.

Haluamme huomauttaa, että kaavassa ei ole huomioitu autojen tai polkupyörien pysäköintiä, mikäli Pallonlahden puolen tapahtuma-alue tulee toteutumaan. Suunnittelun edetessä tulee tarkemmin tutkia ja esittää pysäköintiratkaisut ja alueen saavutettavuus. Satamatielle ei myöskään voida osoittaa niin montaa liittymä ja ylitys kohtaa, kuin havainnekuvassa on esitetty. Lisäksi suositulle koirapuistolle tulee etsiä uusi korvaava paikka.

Pallonlahden mahdollisuudet veneilyä palvelevaksi alueeksi tulisi selvittää. Vesialueella on tilaa laituriratkaisuille ja maa-alueella tilaa veneiden talvisäilytykseen.

Ehdotamme, että Vanhapuiston läpi kulkeva pp-tien linjaus merkitään kaavaan ohjeellisena linjauksena. Lisäksi Kristiinankadun varressa Vanhapuiston kohdalla on pensasaita, jolla on kaupunkikuvallista merkitystä. Sen toivoisimme merkittävän havainnekuvaan ja mainittavan kaavan tekstissä. Puolestaan havainnekuvassa hevostuomeron ympäristössä oleva pensasalue voidaan jättää esittämättä.

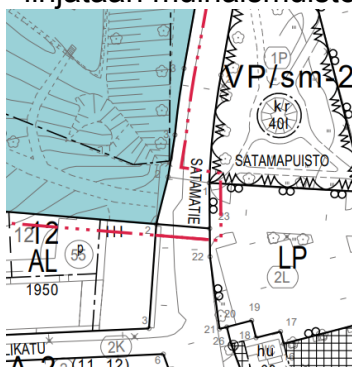
Ehdotamme, että kaikki tuomeron merkit merkittäisiin kaavakarttaan.

Kaavassa ei ole merkitty puurivejä ja kaavanmerkinnöistä puurivi-merkintä (ympyrät) puuttuu. Pidämme tärkeänä, että alueen olemassa oleva puusto säilyy ja sitä uudistetaan tarvittaessa.

Kaupunkikehitys | Kadut ja ympäristö

Ehdotamme, että kaavan katualuerajauksia tarkennetaan:

- Torikadun ja Kristiinankadun risteysalue rajataan tästä kaavasta pois
- Satamatien suojatien kohta rajataan kaavasta pois, kaavarajaus linjataan muinaismuistoalueen linjauksen mukaan



- Kristiinankadun katualueen ja muinaismuistoalueen rajan tarkistaminen
- ➔ rajaus nykyisen kenttäkiveyksen ja asfaltin rajalle

Kaavaselokseen ja yleismääräyksiin ehdotamme seuraavaa muutosta:

Nykyinen muoto: Liikennöintiin ja pysäköintiin käytettävät alueet tulee käsitellä niiden historiallisen luonteen edellyttämällä tavalla. Pintamateriaalina tulee käyttää ensisijaisesti kenttäkiveä, nupukiveä tai hiekkaa.

Ehdotettu muoto: Muinaismuistoalueella liikennöintiin ja pysäköintiin käytettävät alueet tulee käsitellä niiden historiallisen luonteen edellyttämällä tavalla. Pintamateriaalina tulee käyttää ensisijaisesti kenttäkiveä, nupukiveä tai hiekkaa.

Lisäksi kadut ja ympäristö -vastuualue huomauttaa, että tausta-aineistossa oleva pyöräilyn reittikartta on vanhentunut. Pääpyöräilyväylä ei mene nykyisen Vanhanpuisto läpi kohti Pikisaarta. Kyseinen reitti on aluereitti nykyisen luokituksen mukaan.”

Kaupunkikehitys
Kadut ja ympäristö

Olli Hirvonen
Kaupungininsinööri

Tämä asiakirja on allekirjoitettu digitaalisesti, allekirjoituksen voit tarkistaa Lappeenrannan kaupungin kirjaamosta.



8.2.2024

LPR/742/10.02.03.00/2020

Lappeenrannan kaupunki
Elinvoima ja kaupunkikehitys/kaupunkisuunnittelu

Viite: Lausuntopyyntö 15.1.2024

YMPÄRISTÖTERVEYDEN LAUSUNTO LINNOITUKSEN JA PALLONLAHDEN ASEMAKAAVALUONNOKSESTA

Lappeenrannan kaupunki valmistelee asemakaavan muutosta Linnoituksen ja Pallonlahden alueelle. Kaavahankkeen tavoitteena on korvata yli 125 vuotta voimassa ollut ns. Keisarin kaava uudella nykymuotoisella asemakaavalla. Alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä sekä tärkeä muinaismuistoalue.

Asemakaavassa linnoituksen lakialue ja sitä reunustavat vallialueet on osoitettu muinaismuistoalueeksi (SM-3), ortodoksisen seurakunnan hallinnoimat alueet kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueeksi (YK/s-3), Vanhapuisto puistoksi, jossa ympäristö säilytetään (VP/s-2), Länsivallin ja Satamatien sekä rautatien välinen alue puistoksi, jossa ympäristöä tulee hoitaa historiallisen linnoitusluonteen mukaisena (VP-2) ja Pallonlahden ranta-alue lähivirkistysalueeksi (VL-7), johon saa toteuttaa matkailu- ja yleisöpalvelurakennuksia ja rakennelmia, tapahtuma-alueen, matkailuautoalueen ja pysäköintialueen.

Kaava-alueen sijoittuminen 1E-luokan pohjavesialueelle on huomioitu kaavamääräyksissä. Kaavamääräyksissä on myös huomioitu mahdollinen maaperän pilaantuneisuus VL-7 ja VP-2 alueilla. Radonhaittojen torjumiseksi on annettu kaavamääräys. Suunnittelualueella ei ole tiedossa ympäristöä pilaavia tai ympäristöhäiriöitä aiheuttavaa toimintaa.

Lausunto:

Lappeenrannan seudun ympäristötoimen ympäristöterveydenhuollon palvelualue kunnan terveydensuojeluviranomaisena on tutustunut asemakaavaluonnokseen sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan ja toteaa seuraavaa:

Kaavaselostuksessa on todettu, että kesäteatterista ja linnoituksen laella järjestettävistä huvi- ja yleisötilaisuuksista voi aiheutua jonkin verran häiriötä ympäröivälle asutukselle. Myös Pallonlahden ranta-alueelle mahdollistettava tapahtumatoiminta voi aiheuttaa häiriötä lähiasutukselle ja melu voi erityisesti vesistön yli kantautua pitkiäkin matkoja. Ympäristöterveys toteaa, että tapahtumatoiminnot ja niihin liittyvät rakennelmat tulee suunnitella ja toteuttaa

Lappeenrannan seudun ympäristötoimi

PL 302, 53101 Lappeenranta | Pohjolankatu 14 | puh. (05) 6161 | faksi (05) 4530 146

ymparistotoimi.kirjaamo@lappeenranta.fi | www.lappeenranta.fi

siten, että häiriöt asutukselle jäävät mahdollisimman vähäisiksi (esim. mahdollisten esiintymislavojen avautumissuunnat).

Päivi Roine
terveysvalvonnan johtaja

Tämä asiakirja on allekirjoitettu digitaalisesti, allekirjoituksen voit tarkistaa Lappeenrannan seudun ympäristötoimen kirjaamosta.



13.2.2024

LPR/742/10.02.03.00/2020

Lapteenrannan kaupunki
Elinvoima ja kaupunkikehitys/kaupunkisuunnittelu

Viite: Lausuntopyyntö 12.1.2024

LAUSUNTO LINNOITUKSEN ASEMAMAAKAVAN MUUTOS

Lapteenrannan kaupunki valmistelee asemakaavan muutosta Linnoituksen kaupunginosaan. Asemakaavan ensisijaisena tarkoituksena on suojella Linnoituksen alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuinympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Lausunto:

Ympäristönsuojelupäällikkö Lapteenrannan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisena ilmoittaa Linnoituksen asemakaavan muutosluonnoksesta seuraavaa:

Kaavamääräyksissä on huomioitu suunnittelualueen sijainti 1E luokan pohjavesialueella riittävästi.

Mikäli Linnoituksen alueella jatkossakin nähdään tarpeellisena kesäaikainen rakuunaratukoiden ylläpito ja huolto, olisi hyvä tarkistaa onko kaavaan tarpeen lisätä kaavamerkintä, joka mahdollistaa hevosten tallin/sääsuojan, tarha-alueen ja lannan varastoinnin toteuttamisen.

Vesialueella tehtävien toimenpiteiden osalta on huomioitava mahdollisuus pilaantuneiden maiden esiintymiseen sedimenteissä.

Lausunnon on valmistellut ympäristötarkastaja Päivi Uski

Sara Piutunen
ympäristönsuojelupäällikkö

Tämä asiakirja on allekirjoitettu digitaalisesti, allekirjoituksen voit tarkistaa Lapteenrannan seudun ympäristötoimen kirjaamosta.

Lapteenrannan seudun ympäristötoimi

PL 302, 53101 Lapteenranta | Pohjolankatu 14 | puh. (05) 6161 |
ymparistotoimi.kirjaamo@lapteenranta.fi | www.lapteenranta.fi

4.16 Lausunto vanhusneuvostolta Linnoituksen alueen asemakaavaluonnoksesta

Linnoitus on vanha historiallinen alue, joten on todella tärkeää laatia alueen asemakaava, jolla turvataan alueen rakennuskannan ja linnoituksen rakenteiden säilyminen tulevaisuudessa. On tärkeää myös mahdollistaa alueen monipuolisen kehittämisen huomioiden alueen historia.

Asemakaava on hyvä, kun se vahvistaa perinteen säilymistä linnoituksen alueella, sekä uudisrakentamisen pallonlahden puolelle.

Vanhusneuvosto puoltaa kaavaluonnosta.

**Vastaanottaja**

Lappeenrannan kaupunki
Elinvoima ja kaupunkikehitys
PL 11
53101 LAPPEENRANTA

Kohde

Linnoituksen asemakaavan muutos

Linnoituksen kaupunginosa

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen lausunto Linnoituksen asemakaavamuutoksen luonnoksesta

Lappeenrannan kaupunki on pyytänyt Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen lausuntoa Linnoituksen asemakaavamuutoksen luonnosvaiheesta. Asemakaavamuutosalue sijaitsee Linnoituksen kaupunginosassa ydinkeskustan pohjoispuolella. Alue rajautuu pohjoisessa ja idässä Satamatiehen, etelässä Vallikadun kerrostalokortteliin sekä Torikatuun ja lännessä Pallon asuntoalueeseen sekä Pallonlahteen. Suunnittelualue käsittää siten koko Linnoitusmäen alueen sekä siihen liittyvän länsipuolisen ranta-alueen. Suunnittelualueen koko on noin 31 hehtaaria.

Suunnittelun tavoitteena on korvata yli 125 vuotta voimassa ollut ns. Keisarin kaava uudella nykymuotoisella asemakaavalla. Alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä sekä tärkeä muinaismuistoalue. Asemakaavassa päivitetään alueen suojelumerkinnot ja tutkitaan mahdolliset lisärakentamismahdollisuudet.

Muutamaan nykyisin asuinkäytössä olevaan rakennukseen mahdollistetaan asumisen lisäksi myös majoitus-, palvelu- ja liiketoiminta sekä julkisen hallinnon ja palvelun toimintoja. Myös osalle nykyisin museona toimiville rakennuksille mahdollistetaan tulevaisuudessa palvelu- ja liiketoiminta.

Lausunto

Pelastuslaitos on tutustunut 7.2.2024 mennessä sille saatavilla oleviin materiaaleihin koskien Linnoituksen asemakaavamuutoksen luonnosvaihetta.

Kaavamuutoksella pyritään mahdollistamaan asuinkäytössä olevien rakennusten käyttöä majoitustoimintaan. Rakennuksen käytön riskialtius henkilöturvallisuuden kannalta kasvaa muutoksen myötä (asuinrakennuksesta majoitusrakennukseksi). Kun käyttötarkoitusta muutetaan riskialttiimpaan suuntaan, joudutaan yleensä rakennusten paloturvallisuutta parantamaan. Muutokset saattavat joskus olla ristiriidassa rakennusten suojelumääräysten kanssa. Suojelu- ja paloturvallisuusmääräysten yhteen sovittaminen vaatii laadukasta paloteknistä suunnittelua. Rakennusten käyttötarkoitusten muutosten osalta tulee arvioida edellytykset muutokselle suojelu- ja paloturvallisuusmääräykset huomioiden.

Linnoituksen alueella tulee huomioida pelastuslaitoksen yksiköiden liikkuminen. Pelastus- ja ensihoitoyksiköillä tulee päästä yleensä uloskäyntien välittömään läheisyyteen. Tarpeen mukaan tulee huomioida myös pääsy sammutusveden syöttö- ja ottopaikkojen sekä paloilmoitin-, sprinkleri- tai savunpoistokeskusten läheisyyteen. Pelastusteiden suunnittelussa ja mitoituksessa tulee käyttää Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen "Pelastustien suunnittelu ja toteutus" -ohjetta. Pelastustielle on järjestettävä ympärivuotinen kunnossapito. Pelastustien päällysteenä voi olla kiveys, asfaltti, betoni, nurmikivi tai kivituhka. Jos saneerattavassa rakennuksessa on normaaliajan käyttöä tai käytössä olevan rakennuksen tontilla tehdään muutostöitä, tulee rakennusaikaisessa työmaasuunnitelmassa huomioida kiinteistön pelastustiejärjestelyt.

Pallonlahden rantaan suunniteltu tapahtuma-alue voi tuoda alueelle tilapäisiä liikennejärjestelyjä, suuria ihmismassoja sekä liikenteen ruuhkautumista. Pelastuslaitos korostaa huomioimaan suunnittelussa Satamatien käytettävyyttä kaikkina aikoina myös Pikisaaren osalta, johon ainoa ajoväylä kulkee Satamatien kautta. Liikennesuunnittelussa on huomioitava sujuva liikkuminen alueelle ja sieltä pois. Tilapäisten liikennejärjestelyjen osalta tulee selvittää pelastusviranomaiselta mahdollisen erikoiskaluston vaatimukset ajoreittien mitoitukselle. Tapahtuma-alueelle tulee päästä nopeasti pelastus- ja ensihoitoyksiköillä. Mikäli voidaan olettaa, että tapahtumapaikan läheisyydessä autoja parkkeerataan ajoväylille tai muille pelastustoimia haittaaville alueille, tulee liikenteenohjaukseen varata riittävästi henkilöstöä. Väärin pysäköinti voi hankaloittaa tai jopa estää



pelastuslaitoksen pääsyn kohteeseen. Suunnittelussa tulee myös huomioida suurten ihmismassojen sujuva ja turvallinen purkautuminen alueelta.

Sammutusveden saatavuus alueen pelastustoimen tarpeisiin tulee varmistaa.

Etelä-Karjalan pelastuslaitoksella ei ole muita huomioita luonnosvaiheessa.

Paloinsinööri
Marc Marjotie

Lappeenrannan kaupunki
PL 11, 53101 LAPPEENRANTA
0162193-3

Lausunto Tukes 576/03.00.02/2024

Asia

Lausunto Linnoituksen asemakaavaluonnoksesta, Lappeenrannan kaupunki,
LPR/742/10.02.03.00/2020

Kuvaus

Asemakaavamuutosalue sijaitsee Linnoituksen kaupunginosassa Lappeenrannan kaupungin ydinkeskustan pohjoispuolella. Alue rajautuu pohjoisessa ja idässä Satamatiehen, etelässä Vallikadun kerrostalokortteliin sekä Torikatuun ja lännessä Pallon asuntoalueeseen sekä Pallonlahteen. Suunnittelualue käsittää siten koko Linnoitusmäen alueen sekä siihen liittyvän länsipuolisen ranta-alueen. Suunnittelualue kuuluu muinaismuistolaila rauhoitettuun alueeseen Lappeenrannan linnoitus Pallonlahtea ja linnoituksen länsirantaa lukuun ottamatta. Koko suunnittelualue on myös osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä Lappeenrannan linnoitus- ja varuskunta-kaupunki. Suunnittelualueen koko on noin 31 hehtaaria.

Suunnittelun tavoitteena on korvata yli 125 vuotta voimassa ollut ns. Keisarin kaava uudella nykymuotoisella asemakaavalla. Alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä sekä tärkeä muinaismuistoalue. Asemakaavassa päivitetään alueen suojelumerkinnot ja tutkitaan mahdolliset lisärakentamismahdollisuudet. Lisärakentamista tavoitellaan Pallonlahden rannan lähivirkistysalueelle, jonne suunnitellaan tapahtuma-aluetta koirapuiston tilalle.

Lausunto

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on tutustunut yllä mainittuun lausuntopyyntöönne. Tukes antaa lausuntonsa kemikaaliturvallisuuslainsäädännön näkökulmasta (390/2005).

Kaavamuutosalue sijaitsee seuraavien Tukesin valvonnassa olevien laajamittaista vaarallisten kemikaalien käsittelyä ja varastointia harjoittavien kohteiden konsultointivöhykkeellä:

- UPM-Kymmene Oyj, Kaukaan biojalostamo, turvallisuusselvityslaitos, konsultointivöhyke 2 km, etäisyys kaavamuutosalueeseen n.1,8 km
- FSP For Surface Protection Oy, lupalaitos, konsultointivöhyke 200 m, kiinteistö sijaitsee kaavamuutosalueen välittömässä läheisyydessä

Tukesin käytössä olevien tietojen perusteella edellä mainittujen laitosten mahdollisten onnettomuuksien vaikutusalueet eivät ulotu kaavoitettavalle alueelle lukuunottamatta mahdollisessa tulipalossa muodostuvia savukaasuja. Tukesin näkemyksen mukaan kaavamuutokselle ei ole estettä käytössä olevien selvitysten ja valvontatietojen perusteella.

Kaavoitettavan alueen länsipuolella kulkee Gasgrid Finland Oy:n maakaasun siirtoputki: [Gasgrid kartta](#). Maakaasun siirtoputkiston osalta tulee huomioida maakaasuasetuksen (VNa 551/2009) mukaiset etäisyysvaatimukset rakennuksiin, rakenteisiin ja liikenneväyliin. Tukes suosittelee pyytämään Gasgrid Finland Oy:ltä lausuntoa asemakaavan muutosehdotuksesta.

Perustelut

UPM-Kymmene OYJ:n Kaukaan biojalostamolla käsitellään erilaisia vaarallisia kemikaaleja. Laitoksen Merkittävimmät riskit liittyvät palavien nesteiden ja kaasujen mahdollisiin tulipaloihin sekä ammoniakkin käsittelyyn. Mallinnusten perusteella onnettomuuksien vaikutusalueet eivät ulotu kaavamuutosalueelle. UPM-Kymmene Oyj on laatinut toiminnan laajuuden edellyttämän yleisötiedotteen, jossa on kuvattu laitoksen riskejä sekä onnettomuustilannetoimintaa:

[UPM+Kaukas+Lappeenranta+Turvallisuustiedote.pdf \(pelastustoimi.fi\)](#)

FSP For Surface Protection Finland Oy on pintakäsittelylaitos, jossa käsitellään merkittäviä määriä terveydelle vaarallisia kemikaaleja. Kemikaalien varastointi ja käsittelytilat ovat sijoittuneet n. 330 m päähän kaavamuutosalueesta. Tukesin valvontatietojen perusteella laitoksen merkittävimmät riskit liittyvät tulipaloihin, kemikaalivuotoihin ja terveydelle vaarallisen kaasun muodostumiseen. Kohteesta ei ole tehty tarkkoja onnettomuusmallinnuksia.

Lisätietoja lausunnosta

Lisätietoja antaa Taina Viitamäki, etunimi.sukunimi@tukes.fi, puh. 029-5052241

Esittelijä: Taina Viitamäki, Ylitarkastaja

Ratkaisija: Kati Hietamäki, Ryhmäpäällikkö

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoittajan henkilöllisyyden ja allekirjoituksen ajankohdan voi varmistaa allekirjoitusta klikkaamalla ja asiakirjan aitous voidaan todentaa sähköisesti. Jos asiakirjaa muutetaan jälkikäteen, allekirjoitus ei ole enää kelvollinen. Sähköinen asiakirja on alkuperäiskappale, eikä allekirjoituksen oikeellisuutta voi varmistaa paperitulosteesta. Alkuperäisen sähköisen asiakirjan voi tarvittaessa pyytää Tukesin kirjaamosta.

Tiedoksi

Etelä-Karjalan pelastuslaitos
Kaakkois-Suomen ELY/ Maankäyttö
UPM-Kymmene Oyj, Kaukaan biojalostamo
FSP for surface protection Oy, Lappeenranta

From: Deski /Telia Finland Oyj /Tampere
Sent: Tue, 16 Jan 2024 10:51:07 +0000
To: YP LPR Kirjaamo Lappeenrannan kaupunki
Subject: FW: Lausuntopyyntö - Linnoituksen asemakaava

Hei,

Teliällä ei huomautettavaa kaavamuuotukseen.

Terveisin,
Henrik Myller
Production Desk
Telia Company
p. 020 1332710
www.telia.fi/televerkko

From: Lind Taina <[REDACTED]>
Sent: Monday, January 15, 2024 12:15 PM
To: Lind Taina <[REDACTED]>
Subject: Lausuntopyyntö - Linnoituksen asemakaava

Hei

Lappeenrannan kaupunki valmistelee asemakaavaa Linnoituksen alueelle ja Pallonlahden ranta-alueelle.

Asemakaavan ensisijaisena tarkoituksena on suojella Linnoituksen alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuin ympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Pyydän huomioimaan oheisen lausuntopyynnön.

Linkki kaava-aineistoon: <https://old.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Rakentaminen-ja-maankaytto/Kaavoitus/Vireilla-olevat-kaavat/Keskustan-alue/Linnoitus>

Ystävällisin terveisin

Taina Lind
sihteeri

9.2.2024

Lappeenrannan kaupunki
Elinvoiman ja kaupunkikehityksen toimiala
Kirjaamo
PL 11
53101 LAPPEENRANTA

Lausuntopyyntö 12.1.2024
Dnro LPR/742/10.02.03.00/2020

LAUSUNTO LINNOITUKSEN ASEMAKAAVAAN

Lappeenrannan Energiaverkot Oy:llä on kaava-alueella olemassa olevaa vesihuolto-, kaukolämpö- ja sähköjakeluverkostoa. Lisäksi Lappeenrannan Energiaverkoilla on Satamatien alueella suunnitelma missä uusitaan vesihuolto- ja kaukolämpöverkostoa. Näille olemassa oleville ja suunnitelluille verkostoille on osoitettava kaavassa rasitealue rajaukset. Lisäksi rantaan tuleville mittakaivoille tulisi varata ajoyhteydet.

Muuten Lappeenrannan Energiaverkot Oy:llä ei ole huomautettavaa lausuttavasta asemakaavan muutoksesta.

LAPPEENRANNAN ENERGIAVERKOT OY

Petri Tikka
Verkostopäällikkö

LITTEET

Vesi- lämpö- ja sähköjakeluverkostojen kartat

Lappeenrannan kaupunki

LINNOITUKSEN ASEMAKAAVA JA ASEMAKAAVAN MUUTOS (Linnoitusmäen alue, Vanhapuisto ja Pallonlahden ranta-alueet)

Lappeenrannan kaupunki on käynnistänyt asemakaavahankkeen, Linnoituksen asemakaava ja asemakaavan muutos

Asemakaavan ja asemakaava muutoksen tausta ja tavoitteet

Suunnittelun ensisijaisena tavoitteena on laatia Linnoituksen alueelle asemakaava, jolla turvataan alueen arvokkaan rakennuskannan ja linnoitusrakenteiden säilyminen. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuinympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Lappeenrannan Yritystila Oy:n lausunto LINNOITUKSEN ASEMAKAAVA JA ASEMAKAAVAN MUUTOS (Linnoitusmäen alue, Vanhapuisto ja Pallonlahden ranta-alueet)”

Taustaa:

Linnoitusta alettiin korjata suunnitelmallisesti vasta 1970-luvulta lähtien. Kulttuurihistoriallinen arvo alettiin tunnistaa suurelta osin Lappeenrannan Killan ansiosta 1960-luvulta lähtien, ja 1980-luvun osayleiskaavassa ja 1990-luvun vahvistamattomassa asemakaavassa alue oli jo laajalti suojeltu. Vallien restaurointi sekä Linnoituksen sotilasrakennusten uudelleenkäyttö on elvyttänyt aluetta ja turvannut rakennusten säilymisen.

Lappeenrannan Yritystila Oy omistaa Linnoituksen alueelta useita rakennuksia, joita on vuokrattu erilaisilla käyttötarkoituksilla ja erilaisille vuokralaisille. Rakennuksien iät vaihtelevat linnoituksen uusimmasta 1970-luvulla rakennetusta Radiotalorakennuksesta vanhoihin yli 100 vuotta vanhoihin kivi- ja puurakennuksiin. Yritystilan omistamien rakennusten tekninen kunto vaihtelee toimivista ravintola-, oppilaitostiloista tyhjiin kylmiin puu- ja kivirakennuksiin.

Vuokralaisia on oppilaitoksia, eri alojen yrityksiä ja pieniä yksityisyrittäjiä. Osa rakennuksista on tyhjiä, kylmiä ja ilman vuokralaisia.

Vanhat Linnoituksen rakennukset säilyvät parhaiten, kun rakennuksilla on niihin soveltuvaa käyttöä.

Lappeenrannan Yritystila Oy:n tavoitteena on säilyttää ja pitää omistamansa rakennukset vuokratyössä. Vuokratason tulee olla tasolla, joka on markkinaehtoista ja mahdollistaa vähintään rakennusten teknisen kunnan säilymisen. Tämän hetken ongelmana on löytää maksukykyisiä vuokralasia vapaana oleviin rakennuksiin.

Kaikkien Lappeenrannan Yritystila Oy:n omistamien Linnoituksen ja sen lähialueen rakennuksien saattaminen vuokrattavaan tekniseen kuntoon vaatii arviolta 10 miljoonan euron investointeja, joita ei voida toteuttaa kuin rakennus kerrallaan. Rakennuksella tulee olla maksukykyinen luotettava vuokralainen ennen kuin rakennuksen raskas peruskorjaus on mahdollista aloittaa. Edellä mainittu tilanne tässä markkina ja Lappeenrannan Yritystila Oy:n taloudellisessa tilanteessa tarkoittaa rakennus kerrallaan peruskorjaamista.

Lappeenrannan Yritystila Oy:n tällä hetkellä vuokratut rakennukset vaativat myös PTS-suunnitelmien mukaisia korjauksia. Vanhoissa useaan kertaan peruskorjatuissa rakennuksissa on lyhyempi peruskorjauskiikeli kuin uusissa rakennuksissa. Vanhoissa suojeluissa rakennuksissa peruskorjausaste on useilla rakennusosilla yli 100 %, joka käytännössä tarkoittaa uudisrakentamista suurempia kustannuksia, mutta vanhojen rakennusten tilankäyttöä.

Lappeenrannan Yritystila Oy:n lausunto kaavaluonnokseen.

Taloudelliset asiat:

Linnoituksen uuden asemakaavan tulee mahdollistaa asumisen, matkailun ja kulttuuripalveluiden lisäksi alueelle ja rakennuksiin soveltuvat liiketoiminnan. Yritystila toivoo, että sen omistamissa rakennuksissa kaavamerkinnöillä mahdollistettaisiin kaikki edellä mainitut käyttötarkoitukset.

Liikenne:

Linnoituksen yleisen ja rakennuksiin liittyvän pysäköinnin järjestäminen on haastavaa. Pysäköinnin suhteen Yritystila haluaisi ottaa kantaa ja olla mukana määrittämässä Linnoituksen rakennus- ja yleistä pysäköintiä

Lappeenrannassa 12.2.2024

Timo Hämäläinen

Kiinteistöjohtaja LATO Oy

Ennakkolausuntopyyntö Linnoituksen alueen asemakaavaluonnoksesta kaupungin tapahtumapalveluilta

Mirka Rahman, matkailu-, markkinointi- ja asiakaspalvelujohtaja

22.1.2024

Linnoitus on merkittävä historiallinen ja arvokas kohde Lappeenrannassa ja matkailu ja tapahtumapalvelut näkee sen kehittämisen monipuolisena historiallisena kaupunginosana tärkeänä. Linnoitus on sataman ohella keskeinen nähtävyys ja kaupungin tunnettavuus- sekä erottuvuustekijä.

Asemakaavamuutoksella turvataan Linnoituksen alueen arvokkaan rakennuskannan ja linnoitusrakenteiden säilyminen sekä mahdollistetaan alueen monipuolinen kehittäminen asuin-, kulttuuri- ja matkailualueena. Olemassa olevien historiallisten kohteiden kehittäminen kuuluu kestäviin matkailua edistäviin toimenpiteisiin ja on osoitus kaupungin vastuullisesta toiminnasta. Historialliset arvokkaasti säilyneet ja kehitetyt kohteet kiinnostavat universaalisesti. Asemakaavamuutos mahdollistaa myös Pallonlahden alueen kehittämisen matkailu- ja tapahtuma-alueena.

Linnoituksen ainutlaatuisen kulttuuriympäristö kiinnostaa matkailijoita ympäri vuoden ja alueella on valtavasti kehityspotentiaalia ympärivuotisten palveluiden osalta. On erittäin positiivista, että aluetta kehitetään kulttuuri- ja matkailualueena mahdollistamalla rakennusten monipuolinen käyttö.

Kun alueen monipuolinen kehittäminen asuin-, kulttuuri- ja matkailualueena mahdollistetaan, luodaan samalla edellytykset kaupungille tarpeellisille tapahtuma-alueiden investoinneille. Linnoitukseen mahdollisesti sijoittuvilla uusilla matkailijan palveluilla sekä Pallonlahden alueen tapahtuma-alueella edistetään kaupungin päiväkävijöiden sekä matkailun yöpymisten kasvua tulevaisuudessa. Palvelut edistävät niin kuntalaisten kuin vierailijoiden viihtyvyyttä.

Lappeenrannan kaupunkisuunnittelu on esitellyt Linnoituksen asemakaavaa Matkailu ja tapahtumat ohjausryhmässä, ja tapahtumapalvelut ovat aktiivisesti osallistuneet Pallonlahden alueelle suunnittelun tapahtuma-alueen suunnitteluun. Matkailu ja tapahtumat on kokenut valmistelun mielekkääksi ja tapahtumapalveluiden edustajilla on ollut suora keskusteluyhteys suunnittelijoiden kanssa.

Asemakaavan länsiosaan Pallonlahden rannalle on osoitettu 1,6 hehtaarin laajuinen lähivirkistysalue (VL-7). Tapahtuma-alue on tärkeä uusi mahdollisuus, koska kaupungilla ei ole tällä hetkellä vastaavan kokoista tarkoituksenmukaista tapahtuma-aluetta. Koska alueen lopullinen käyttö on vielä avoinna, määrätään käyttötarkoituksmerkinnässä, että alueelle saa toteuttaa kevytrakenteisia matkailu- ja yleisöpalvelurakennuksia ja rakennelmia, tapahtuma-alueen, matkailuautoalueen ja pysäköintialueen. Lähivirkistysalue on riittävän laaja, jotta alueelle mahtuisi noin 4000 -5000 m² kokoinen alue, jossa voisi järjestää 4000 - 5000 katsojan tapahtumia ja festivaaleja riippuen toteutettavasta alueesta ja esiintymislavan sijainnista. Alueelle mahtuisi esimerkiksi myös Suomen suurin kiertävä sirkus. Tapahtuma-alueen lisäksi alueelle mahtuisi ruoka- ja myyntivaunualue ja pysäköintialue noin 20 autolle. Jos alueelle sijoitetaan tapahtuma-alue, tulee nykyiselle koirapuistolle osoittaa uusi paikka. Tapahtuma-alue on myös helposti saavutettava, sen sijainti on keskeinen muttei se häiritse lähialueen asukkaita.

Tapahtuma-alueen toteuttaminen vaatii maanpinnan tasaamista ja riittävien rakennekerrosten rakentamista painavia esiintymislavarakenteita ja sirkustelttoja varten. Korkeat näyttämörakenteet ja sirkusteltat eivät olisi kiinteitä rakenteita vaan tapahtuman järjestäjä toteuttaisi tarvitsemansa rakenteet aina tapahtuman luonteen mukaan. Festivaalien ajaksi alue mahdollisesti myös aidattaisiin järjestäjän toimesta noin kaksi metriä korkealla peittävällä aidalla. Tapahtuma-alueen suunnitelmien edetessä tulee

alueelle tuotavien sähkö-, vesi- sekä tietoliikenneyhteyksien ohella varmistaa alueen turvallisuus sekä käyttäjien saapuminen ensisijaisesti kestäviä liikenneyhteyksiä käyttäen.



Aika: Sähköpostikokous alkaen 28.1.2024 klo 15

Paikka: Sähköpostit

Läsnä: Tynkkynen, Timo, kirkkoherra
Forsman, Lars
Kemppainen, Pirjo
Perälä, Kari
Poljanskaja, Irina
Scharin, Aki
Suur-Uski, Elena

**Työntekijöiden
edustaja läsnäolo- ja
puheoikeudella:** ----

Poissa: Halonen, Antti
Hodokainen, Juri, *kirkonisännöitsijä, itseoikeutettu*
Konstantinidi, Vitalina
Päivinen, Kari

15



1 § Kokouksen avaus

Päätös Puheenjohtaja Timo Tynkkynen avasi kokouksen kello 15.

2 § Laillisuuden ja päätösvaltaisuuden toteaminen

Seurakunnan toimielin on päätösvaltainen, kun läsnä on enemmän kuin puolet jäsenistä.
LO 52 §. Nykyinen seurakunnanneuvosto jatkaa toimessaan, kunnes uusi neuvosto on valittu.

Päätös Kokous todettiin lailliseksi ja päätösvaltaiseksi.

3 § Sihteerin ja pöytäkirjan tarkistajien valitseminen

Päätös Sihteeriksi valittiin Timo Tynkkynen ja pöytäkirjantarkastajiksi Aki Scharin ja Kari Perälä.

4 § Asialistan hyväksyminen

Päätös Hyväksyttiin

6 § Lappeenrannan Linnoituksen asemakaava

Lappeenrannan kaupunki on 10.1.2024 kirjeellään pyytänyt naapureiden kuulemista Linnoituksen asemakaava valmistelua varten.

Asemakaavan ensisijaisena tarkoituksena on suojella Linnoituksen alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet. Samalla päivitetään Pallonlahden ranta-alueen asemakaava. Asemakaavalla turvataan Linnoituksen kehittyminen asuin ympäristönä sekä matkailu- ja kulttuuripalvelujen alueena.

Seurakunnan kiinteistöt Linnoituksessa ovat jo nyt suojelukohteita eikä asemakaavalla ole suoraa vaikutuksen seurakunnan kiinteistöihin tai niiden käyttötarkoituksiin.

Liite 2.

Esitys Lappeenrannan Linnoituksen asemakaavan valmisteluun naapureiden kuulemisen yhteydessä Kaakkois-Suomen ortodoksisen seurakunnan seurakunnanneuvosto lausuu seuraavaa:

Lappeenrannan Linnoituksen asemakaavaluonnos ottaa huomioon seurakunnan omistamien kiinteistöjen jo voimassa olevat suojelumerkinnot. Kaavaluonnoksen mukaan mahdollistuu nykyisin asuinkäytössä olevien tilojen osittainen muuttaminen kaupallisiksi majoitustiloiksi.

C.L.



Tällainen mahdollinen muutoskohde sijaitsee kirkon välittömässä läheisyydessä sen itäpuolella. Hotellitoiminta edellyttäisi paikoitustarpeen uudelleen arviointia ja riskinä olisi alueen automäärän kasvu nykyisestä. Jo tällä hetkellä Linnoituksen alueen toimintoja ajatellen pysäköintimahdollisuudet ovat rajallisia ja autokannan kasvu herkillä alueella voi vaikuttaa yleisilmeen heikentymiseen.

Asemakaavaluonnoksen yhtenä tavoitteena on pitää Linnoituksen alue elävän ympäristönä. Tätä tarkoitusta palvelee erityisesti se, että alueella säilyy riittävän suuri asuntokanta, joka antaa alueelle luonnollisen elävyyden tinnun.

Historiallisesti Linnoitus on ollut runsaasti asutettu, erityisesti siellä olleiden sotilaskasarmien vuoksi. Asuminen on ollut Linnoituksen yksi merkittävistä tunnusmerkeistä ja sen vuoksi tätä ei tulisi vähentää muuttamalla asuinrakennuksia kaupalliseen majoituskäyttöön.

Pallonlahden kehittäminen tapahtuma-alueeksi sopii Linnoituksen alueen elävöittämiseen. Nyt varsinaisella linnoitusalueella toteutettavat suuret julkiset tapahtumat tuovat haittaa alueen toimijoille liikenneväylien sulkemisen ja muiden rajoitusten vuoksi.

Linnoituksen kirkko ja Wanha pappila ovat seurakunnan julkisia rakennuksia, joihin on kaikissa tilanteissa oltava esteetön pääsy myös autolla ajatellen mm. liikuntaesteisiä.

Päätös

Esityksen mukaan.

9 §

Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja Timo Tynkkynen päätti kokouksen 29.1.2024 kello 21.00.

G.B.

From: [REDACTED]
Sent: Thu, 23 May 2024 11:10:24 +0000
To: YP LPR Kirjaamo Lappeenrannan kaupunki
Subject: VL: Linnoituksen asemakaavasta

Hei.
Kirjataan tämä Linnoituksen asemakaavalle LPR/742/.. /2020.

Lähettilä: Kaivola Lasse [REDACTED]
Lähetetty: keskiviikko 22. toukokuuta 2024 13.08

Vastaanottaja: Marttinen Hanna-Maija <[REDACTED]>
Aihe: VS: Linnoituksen asemakaavasta

Moi,
hittolanen tämä jäänyt vastaamatta.. toivottavasti vielä ehtii.

Mutta juu, eli vesiportinkuja 3:n ja radiotalon väliin jos saisi lisää pysäköintipaikkoja. Meillä on siinä nyt 2 virallista autopaikkaa, mutta siinä tuntuu olevan autoja ns. villissä parkissa.

Toinen oli pokrovanaukio 5 takapihalle linnoituksen vallin ja talon väliin aita. Joskus PV:n aikaan siinä kuulemma sellainen oli.

Ei ole huono se pensasaita-ehdotukseen, olisi helppo toteuttaa.

Linnoituksen vallin päällä kävelevä porukka käy iltaisin kuseksimassa talon nurkalle.

-Lasse

Lasse Kaivola
Tekninen isännöitsijä



Lappeenrannan Asuntopalvelu Oy
Valtakatu 44, PL 150
53101 Lappeenranta
puh. 020 496 3212

www.aspakoti.fi

Asukkaiden oma asiointikanava – www.aspakoti.fi/asukassivut

Lähettilä: Marttinen Hanna-Maija <[REDACTED]>
Lähetetty: maanantai 6. toukokuuta 2024 14.15

Vastaanottaja: Kaivola Lasse [REDACTED]
Aihe: Linnoituksen asemakaavasta

From: [REDACTED]
Sent: Sun, 11 Feb 2024 17:20:41 +0200
To: YP LPR Kirjaamo Lappeenrannan kaupunki
Subject: Pallonlahden festari alueen suunnitelma

Vastustan ehdottomasti uuden tapahtuma-alueen suunnitelmaa nykyisen koirapuiston alueelle Pallonlahdella. Suunnitelmassa oleva tapahtuma alue on aivan vastapäätä meidän asuntoaluetta, joka on ollut hyvin rauhallinen ja suojaisa paikka. Alueella asuu paljon lapsi- ja koiraperheitä sekä myös ikä ihmisiä. Tapahtuma-alue toisi esim. melu haittaa ym. häirintää meidän asuinalueelle. Lisäksi ihmettelen, miksi meidän alueen asukkaille ei ole tiedotettu asiasta aikaisemmin eikä järjestetty mielipide kyselyä. Ovat menneet ilmeisesti vaan Linnoituksen alueelle? Meidän asuntoalue on aivan linnoituksen kupeessa.
Terveisin [REDACTED]

Lähetetty iPhonesta

From: [REDACTED]
Sent: Sun, 11 Feb 2024 15:54:56 +0200
To: YP LPR Kirjaamo Lappeenrannan kaupunki
Subject: Pallonlahden festarialue

Hei!

Vastustan kaupungin kaavasuunnitelmaa koskien esiintymislavan jne sijoittamista nykyisen koirapuiston alueelle!
Perustelut: aiheuttaa alueen lähialueille meluhaittaa, ihmisten aiheuttamat häiriökäyttäytymiset läheisillä nyt rauhallisella asuinalueella. Miten hoidetaan autojen pysäköinnit, wc:t jne infra?

Nykyisellä satamatorilla valmis esiintymislava ja tarpeellinen infra tapahtumien järjestämiseen, siellä ihmiset muutenkin liikkuvat!

Kaupungin veronmaksajan ja vetovoimaisuuden kannalta kannattaa kehittää jo paikkoja joihin on rakennettu infra ko. tapahtumille! Satamatori , marianaukio, linnoituksen katariinantori aivan riittävät alueet .

Tällaisille suunnitelmille tulisi lähettää lähialueiden asukkaille informaatiota hyvissä ajoin ennen päätösten tekoa.

Taitaa olla kaupungin kerman keksimää suunnitelmaa, jotta melusaasteet ja häiriökäyttäytymiset saadaan pois satamanalueelta eli heidän kulmiltaan!

Terveisin [REDACTED]

Lähetetty iPhonesta



24.3.2025 Dnro: LPR/742/10.02.03.00/2020

LINNOITUKSEN ASEMAKAAVAN MUUTOS**LYHENNELMÄT MRA 30 §:N KUULEMISESSA SAADUISTA LAUSUNNOISTA JA MIELIPITEISTÄ SEKÄ KAAVANLAATIJAN VASTINEET NIIHIN****Asemakaavaluonnos on pidetty nähtävillä 15.1. – 12.2.2024.****LAUSUNNOT:****1. Kaakkois-Suomen ELY-keskus (12.2.2024)**

Pintavedet: Hankkeesta ei aiheudu itäisen Pien-Saimaa vesien tilaan ulottuvia vaikutuksia ja esitetyllä kaavamuutoksella ei ole vesivaikutuksia. Pallonlahden alueen raskasmetalleilla saastuneet sedimentit on riittävällä tarkkuudella huomioitu siten, ettei Pallonlahden alueelle saa sijoittaa kiinteitä uimalaitureita.

Läntisellä Pien-Saimaalla eli suunnittelualueen ulkoreunalla (Taipalsaarentien sillan länsipuolinen osa) vallitsee tyydyttävä ekologinen tila ja varsinaisella suunnittelualueella vuonna 2019 luokittelun mukainen hyvä ekologinen tila, joka ei saa toimenpiteiden takia heiketä. Kaavaselostuksessa viitataan vanhentuneeseen vuoden 2013 vesien tilan luokitukseen. Uusin tilaluokitustieto olisi saatavilla yleisiltä ympäristöhallinnon ylläpitämiltä sivuilta.

Vastine: Asemakaavaselostukseen on päivitetty pintavesien ekologinen tila ajan tasalle.

Pohjavedet: ELY-keskus pitää pohjaveden suojelun kannalta hyvänä ratkaisuna, että länsiosan asemakaavamuutoksella olemassa olevan asemakaavan aluevaraus yhdistettyjen teollisuus ja varastorakennusten korttelialueesta (TTV3) esitetään muutettavan puisto- ja lähivirkistysalueeksi (VP-2 ja VL-7).

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Pima: Selostuksen PIMA-kohteet karttaotteesta puuttuu Satamatie 15 kohde. Kohde sijoittuu kaava-alueen ulkopuolelle, mutta esitämme kaavaselostuksen kuvan päivittämistä ajantasaiseksi.

Vastine: Kyseinen asemakaavaselostuksen kuva on päivitetty.

Luontoarvot: Linnoituksen keto-, niitty- ja puistoalueet on asemakaavaan merkitty luo-8 merkinnällä, jonka kaavamääräys turvaa alueen luontoarvojen säilymisen ja myös mahdollistaa niiden hoitamisen. Asemakaava-alueella olevat tärkeiksi tunnistetut lepakoalueet on niin ikään merkitty omalla luo-7 kaavamerkinnällä. Alueelta tunnistetut huomionarvoiset kasvi- ja selkärangatonlajit tulevat huomioiduksi mainittujen kaavamerkintöjen myötä. Vanhanpuiston alueelta on ELY-keskuksen tiedoissa satunnaisia kansalaishavaintoja liito-oravasta ja havainnot sopivat yhteen kaava-alueen luontoselvityksen tietojen kanssa. Vanhanpuiston alueen kaavamääräykset turvaavat alueen luontoarvoja ja liito-oravan mahdollisten kolopuiden esiintyminen tulee huomioida aluetta hoidettaessa. Vieraslajien toistaiseksi pienalaisten kasvustojen hävittämistä ja leviämisen ehkäisemistä on perusteltua tarkastella alueelle kaavamääräysten mukaan tehtävässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Vastine: Selostuksen kohdan 6.1.3 *Vaikutukset luonnonympäristöön ja luonto-kohteisiin* kappaleeseen, jossa kerrotaan vieraslajien torjuntakeinoista, on lisätty lause: Vieraslajien torjuntakeinot tulee ottaa huomioon alueelle laadittavassa hoitosuunnitelmassa.

Yhdyskuntatekniset verkostot: Ei huomautettavaa.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Kulttuuriympäristö: Kaava-alueen erityiset kulttuuriympäristöarvot on kaavatyössä tutkittu, tunnistettu ja kaavamerkinnön osoitettu laajasti. Kaava-alueella on kaksi rakennusta (kaavaselistuksen rakennus C Käräjätalo ja rakennus 27-28 Etelä-Karjalan maakuntamuseo), jotka on suojeltu asetuksen valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/1985) mukaisella Valtioneuvoston päätöksellä 18.10.1990 (2528/569/90). Asetus on kumoutunut v. 2010 lain rakennusperinnön suojelusta (498/2010) tultua voimaan. Näiden rakennusten lakisuojaus on kuitenkin edelleen voimassa, koska uutta suojelupäätöstä ei ole tehty. Suojelumääräyksen mukaiset arvot (julkisivu) ja kohteen säilyminen voitaneen turvata maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisesti asemakaavamääräyksillä. Kaakkois-Suomen ELY-keskus ottaa Etelä-Karjalan maakuntamuseon ja Käräjätalon suojeluasian käsittelyyn viimeistään asemakaavan saatua lainvoiman. 1.1.2025 voimaan tulevaan Rakentamislakiin (751/2023) on esitetty muutoksia, joiden vuoksi ELY-keskus suosittaa suojeltavan rakennuksen kaavamääräykseen lisättävän tieto rakennuksen valtakunnallisesta arvosta.

Kaikille suojeltaville rakennuksille ja rakennelmille tulisi olla kaavassa suojelumääräys. Vähimmillään määräys sisältäisi purkamiskiellon sekä määräyksen kuulla museoviranomaista muutostöistä.

Vastine: Asemakaavakarttaan rakennusten C ja 27-28 rakennusaloille on lisätty merkintä sr/v. *Suojeltu rakennus. Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen 480/85 nojalla.*

Suojeltava kellari (sr/k-1) ja suojeltava soittolava (sr/sl) määräykseen on lisätty että rakennusta tai lavaa ei saa purkaa ja että korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Geologiset muodostumat, yhdyskuntatekniset verkostot, liikenne- ja infrastruktuuri: Ei huomautettavaa.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

2. Etelä-Karjalan liitto (31.1.2024)

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että asemakaavalla on turvattu alueen muinaisjäänösarvot ja rakennusten suojeluarvot. Kaavaselistuksessa on ansiokkaasti kuvattu alueen historiaa, rakennuksia ja arkeologista kulttuuriperintöä.

Lappeenrannan kaupungin tulee tarkistaa pelastusviranomaiselta konsultointiväyhykkeen rajausta. Toisin kuin asemakaavaselistuksessa on kirjoitettu, voimassa olevan maakuntakaavan mukainen UPM-Kymmene Oyj:n Kaukaan tehtaan turvallisuusselvityslaitoksen konsultointiväyhyke ei yllä Linnoituksen alueelle asti.

Muutoin kaavaratkaisu on maakuntakaavan mukainen.

Vastine: Turvallisuus- ja kemikaaliviraston lausunnon (lausunto 12) mukaan kaavamuutosalue sijaitsee UPM-Kymmene Oyj, Kaukaan biojalostamon kahden kilometrin ja FSP Fr Surface Protection Finland Oy 200 metrin konsultointiväyhykkeillä.

3. Väylävirasto (8.2.2024)

Kaava-alueen länsireunassa sijaitsee Väyläviraston hallinnoima rautatie. Kaavaluonnoksessa rautatiealuetta esitetään kavennettavaksi vastaamaan pääosin alueen vakiintunutta käyttöä. Käytössä oleva rautatien alue, ratapenger ja rautatien sivuoja tulee kuitenkin säilyttää asemakaavassa rautatiealueena.

Vastine: Asemakaavaluonnoksessa rautatiealueen rajausta oli muutettu maaomistusrajojen mukaisesti lokakuussa 2022 sähköpostitse sovitun mukaisesti. Väyläviraston kanssa käydyissä neuvotteluissa 27.3.2024 ja 30.4.2024 sekä maastokäynnillä 6.5.2024 sovittiin rata-alueen rajausta asemakaavaehdotukseen siten, että radan pengeralueet jäävät pääosin rata-alueelle ja radan viereinen kevyen liikenteen reitti

puistoalueelle. Maastopalaverissa 6.5.2024 olivat kaupunkisuunnittelun lisäksi edustettuna kadut- ja ympäristö -vastuualue ja Väyläviraston edustajana Juha Tiaisen pyynnöstä Lauriina Lavi (Ramboll Finland Oy).

Väylävirastolla on ratelain 110/2007 mukainen oikeus edistää rautatien turvallista käyttöä rautatien suoja-alueella, joka ulottuu 30 metrin etäisyydelle raiteen keskilinjasta. Liikenneturvallisuutta vaarantavan riskipuuston poiston Lappeenrannan kaupunki toivoo tehtävän yhteistyössä kadut ja ympäristö -vastuualueen kanssa ja suunnitellusti, koska rata sijaitsee kaupungin kulttuurihistoriallisesti arvokkaimmalla, maisemallisesti herkällä paikalla kaupungin vanhimman puiston reunassa. Asemakaava-alueella puiden kaato vaatii maisematyöluvan.

4. Etelä-Karjalan museo (27.2.2024)

Arkeologinen kulttuuriperintö: Kaavaselostuksessa alueen muinaisjäännösstatusta ja arkeologista potentiaalia on avattu kattavasti. Kaavakartassa muinaisjäännösalue ja muinaismuistolaki kajoamiskieltoineen on huomioitu aluemarkintöjen yhteydessä. Museon näkemyksen mukaan Lappeenrannan vanhan kaupungin arkeologinen kulttuuriperintö on huomioitu korkealaatuisesti sekä kaavaselostuksessa että kaavakartassa. Asemakaava antaa vahvan tuen alueen arkeologisten kerrosten huomioinnille linnoitusniemen tulevaisuudessa maankäyttöhankkeissa.

Museolla ei ole huomautettavaa kaavaluonnoksesta arkeologisen kulttuuriperinnön osalta.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Rakennettu kulttuuriympäristö: Linnoituksen asemakaavaluonnos on kokonaisuudessaan alueen kulttuuriympäristöarvot hyvin huomioonottava ja suojelumyönteinen. Kaavaratkaisussa on huomioitu myös linnoituksen maisemalliset arvot. Kaava-alueen lähes kaikille rakennuksille on osoitettu suojelumerkinnot, yhteensä neljällä erilaisella sr-merkinnällä, sekä lisäksi ortodoksikirkolle on osoitettu oma erillinen suojelumerkintänsä asiaan kuuluvalla tavalla. Lisäksi alueella on osoitettu suojeltaviksi muutamia kellareita, soittolava sekä portti sr-suojelumerkinnöin. Koko asemakaava-alueelle on osoitettu rky-merkintä ja aluekokonaisuuden kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilymistä edistetään myös asemakaavan yleismääräyksissä. Alueella on kaksi asetuksen 480/85 nojalla suojeltua kohdetta, Lappeen tuomiokunnan kanslia ja kärjäätalo eli ns. Komendantin talo sekä Etelä-Karjalan museona toimiva Tykistövarikko, joiden suojelumääräyksistä puuttuu maininta asetukseen perustuvasta suojelustatuksesta. Asemakaavaselostuksessa on esitetty riittävät perusteet maininnan puuttumiselle suojelumerkinnöistä, perustuen nyt ositettujen suojelumerkintöjen kattavampiin suojelumääräyksiin.

Museo katsoo suojelumääräysten olevan rakennetun kulttuuriympäristön osalta muutoin riittävät, mutta ehdottaa suojeltava kellari (sr/k) ja suojeltava soittolava (sr/sl) kaavamerkintöihin lisättäväksi määräyksen: *Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa tehtävistä korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.*

Vastine: ELY-keskuksen lausunnon perusteella asemakaavakarttaan rakennusten C Kärjäätalo ja 27-28 Etelä-Karjalan museo rakennusaloille on lisätty merkintä sr/v. Suojeltu rakennus. Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen 480/85 nojalla. Suojeltava kellari (sr/k-1) ja suojeltava soittolava (sr/sl) määräyksiin on lisätty että rakennusta tai lavaa ei saa purkaa ja että korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Museo katsoo tärkeäksi laatia rakennusten suojelumääräysten tueksi korjaustapaohjeen, jonka laatimiseen ja käyttöön tulisi viitata suojelumääräyksissä. Korjaustapaohjeeseen on mahdollista koota yhteen tällä hetkellä irrallinen ja vaikeasti tavoitettava rakennuksia koskeva tieto, liittyen esimerkiksi tiettyjen rakennuskohteiden julkisivujen ja interiöörien materiaaleihin, värisävyihin ja mahdollisiin työtapoihin, mutta

myös toimenpidesuosituksia liittyen aluekokonaisuuteen, esimerkiksi terassien ja liuskojen osalta. Rakennustapaohje toimii työkaluna rakennusten käyttäjille, kunnossapidosta ja korjaustoimenpiteistä vastaaville sekä viranomaisahoille. Korjaustapaohjeella on mahdollista huomioida rakennusten ja aluekokonaisuuden kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen kaavamääräyksiä yksityiskohtaisemmin.

Vastine: Rakennuksiin liittyvää täsmällistä ohjeistoa/tietopankkia, joka karttuisi vuosien varrella, ei ole mahdollista liittää nyt hyväksyttävään asemakaava-aineistoon sen muuntuvuuden takia. Sen sijaan asemakaavaehdotuksen liitteeksi nro 8 on laadittu Linnoituksen ulkoalueiden kehittämis- ja korjaustapaohje ja kaavakartan yleismääräyksiin on lisätty määräys ohjeen noudattamisesta asemakaavan alueella. Ohjeen on laatinut Sitowise ja se on tehty yhteistyössä Etelä-Karjalan museon, kadut- ja ympäristön ja kaupunkisuunnittelun sekä Lappeenrannan toimijoiden kesken.

Asemakaavaselostukseen museo suosittelee avaamaan vielä tarkemmin perusteluja rakennuskohteiden eriasteisille suojelumerkinnöille (sr-23, sr-24, sr-26 ja sr-31). Lisäksi rakennuksia koskeviin suojelumerkintöihin sr-24 ja sr-26 olisi hyvä lisätä kohta *rakennuksesta on oltava museoviranomaisen hyväksymä rakennushistoriaselvitys*. Tällöin varmistetaan, että olemassa olevat rakennushistoriaselvitykset otetaan suunnittelussa huomioon ja toisaalta selvityksien mahdollisia puutteita voidaan täydentää vuosienkin päästä.

Vastine: Selostuksen kohdassa 6.5.5 Vaikutukset rakennettuun kulttuuriympäristöön ja kiinteisiin muinaisjäännöksiin (selostuksen sivu 189) on kerrottu, että alueen rky-status on pohjana rakennettua kulttuuriympäristöä koskeville alue- ja rakennuskohteille kaavamääräyksille. Lisäksi rakennetun kulttuuriympäristön arvojen säilyminen on turvattu varustamalla kaikki 1900-luvun alun ja sitä vanhemmat rakennukset suojelumerkinnöin. Eriasteisten suojelumerkintöjen perusteena ovat ennen kaikkea rakennusten alkuperäisyyteen ja palauttavien korjausten tarpeeseen liittyvät erot. Osassa rakennuksia erilaisten määräysten perusteena ovat myös sisätiloihin liittyvät arvot. Asemakaavaluonnoksen sr-24 ja sr-26 suojelumerkintöihin on lisätty lause: Rakennuslupaan tulee liittää museoviranomaisen hyväksymä rakennushistoriallinen selvitys. Lauseen lisäyksen johdosta asemakaavaehdotuksessa kyseiset suojelumerkinnät ovat nyt sr-32 ja sr-33.

Museo huomauttaa, että kaavaselostuksen historiaosassa 3.1.2 Linnoituksen historia ei ole juurikaan käsitelty linnoituksen alueen vankilatoimintaa. Alueella on kuitenkin ollut erilaisia vankilatoimintoja yli sadan vuoden ajan ja vankila-aika on jättänyt jälkeensä runsaasti rakennuskantaa ja yhä nykypäivänä näkyviä muutoksia myös vankila-aikaa vanhempaan rakennuskantaan. Lisäksi kaavaselostuksen kohdassa 3.1.6 rakennettu ympäristö on melko vaihtelevan laajuisia kuvauksia rakennuksista. Joistakin kohteista ei ole juuri lainkaan tietoja. Näistäkin on kuitenkin olemassa inventointitietoja esimerkiksi museon rakennetun ympäristön tietojärjestelmä Kioskissa.

Vastine: Asemakaavaselostukseen on lisätty kappale Kehruuhuoneen historiasta.

Asemakaavaselostusoppaan mukaan kaavaselostuksen lähtökohdat - selvitys suunnittelualueen oloista kohdassa pyritään antamaan *selvitys alueen oloista, rakennuskannasta ja muista ympäristöominaisuuksista ja niissä tapahtuneista muutoksista sekä muut kaavan vaikutusten selvittämisen ja arvioimisen kannalta keskeiset tiedot kaavoitettavasta alueesta ja sen lähiympäristöstä*. Asemakaavaselostuksessa on pyritty kuvaamaan lyhyesti rakennusten historiaa muttei kuitenkaan yksityiskohtaisia kuvauksia rakennuksista ja niiden erityispiirteistä. Tämä tieto riittänee antamaan yleiskuvan alueesta ja alueen rakennuksista. Kattava esitys alueen rakennuskannasta on myös esitetty Linnoituksen rakennusinventoinnissa.

Asemakaavaselostukseen on lisätty lause, että tarkemmat kuvaukset joistakin rakennuksista ovat Kioski-tietokannassa.

Museo pitää hyvänä, että Pallonlahden rantaan on suunniteltu kehitysideoita. VE2:n mukaisessa tapahtuma-alueessa on kuitenkin riskinä alueen käyttö epävirallisena parkkialueena, jolloin koko Pallonlahden ranta saattaa päätyä parkkipaikaksi. Olisi hyvä, jos jo kaavoituksessa otettaisiin huomioon alueen säilyminen vehreänä ja puistomaisena, vaikka mahdollistettaisiin tapahtuma-alueen toiminnot.

Vastine: Asemakaavaehdotuksessa VL-7-alueen rantaan on merkitty vähintään viisi metriä leveä alueen osa (s-19), jolla olemassa oleva puusto on säilytettävä siten, että vain maisemanhoidolliset toimenpiteet ovat sallittuja. Puuston uusiminen vaiheittain on sallittua. Tapahtuma-alue on merkitty lähivirkistysalueena, jonne lähtökohtaisesti ei sallita tapahtumiin liittyvää pysäköintiä.

Alueen käyttö tarkentuu myöhemmässä suunnittelussa, jossa määritellään tarkemmin mm. alueen toiminnot, valaistus, hulevesirakenteet, kasvillisuus, kalusteet, esteettömyys ja hoitoluokitus.

Aluetta koskevat selvitykset on käyty kaavaselostuksessa läpi perusteellisesti. Tuoreimmista selvityksistä puuttuu kuitenkin ainakin Arkkitehtitoimisto Arkviirin rakennushistoriaselvitys rakennus 1A:sta ja Lappeenrannan museoiden Jaana Solakujan Pusupuiston kioski - julkaisu. Museo on toimittanut materiaalit kaavoitukseen.

Vastine: Kaavaselostuksessa on huomioitu lähetetty aineisto.

5. Rakennusvalvonta (8.2.2024)

Ei huomautettavaa.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

6. Maaomaisuuden hallinta (6.2.2024)

Asemakaava-alue on pääosin kaupungin omistuksessa. Maapoliittisessa ohjelmassa 2017 mainitaan, että Linnoituksen alueella keskeisimmät maa-alueet vuokrataan tapauskohtaisesti. Maa-alueita ei myydä.

Linnoituksen länsipuolen Pallonlahden alueen nykyisen koirapuiston täyttömaa-alueen maaperän laatua ja kantavuutta ei ole tutkittu. Jos alueelle suunnitellaan sijoitettavaksi tapahtuma-aluetta, pitää maaperä tutkia tarvittavassa laajuudessa.

Pallonlahden alueelta tehtiin kesällä 2023 Saimaan pohjasedimenttitutkimus ja riskinarviointi. ELYn lausunnon KASELY/143/2024 26.1.2024 mukaan alue voidaan ottaa pienimuotoiseen uimakäyttöön, jos pohjassa olevaan sedimenttiin ei kajota.

Vastine: Mahdollisen tapahtuma-alueen maaperän tutkimattomuus on huomioitu asemakaavakartan yleismääräyksissä seuraavalla yleismääräyksellä: *VL-7-, VP-2- ja W-4 -alueilla sekä Satamatien katualueella harjoitettu toiminta on saattanut aiheuttaa maaperän pilaantumista. Ennen rakentamiseen ryhtymistä tulee alueen maaperä tutkia ja tarvittaessa kunnostaa ympäristölupaviranomaisen hyväksymällä tavalla.*

Koska uimareiden koskemista järven pohjaan ei voida valvoa ja siten uimakäytön turvallisuutta ei voida taata, on katsottu paremmaksi kieltää uimalaitureiden ja -portainen sijoittaminen alueelle kokonaan, kuten VL-7 kaavamääräyksessä on tehty.

7. Kadut ja ympäristö (5.2.2024)

VL-7 alueelle mahdollistettu tapahtuma-alueen, pysäköinnin ym. länsipuolelle rantaviivaa mukaillen tulisi jättää kasvillisuusvyöhyke, jossa nykyistä kasvillisuutta säilytetään ja tarvittaessa täydennysistutetaan.

Vastine: Asemakaavaehdotuksessa VL-7-alueen rantaan on merkitty vähintään viisi metriä leveä alueen osa (s-19), jolla olemassa oleva puusto on säilytettävä siten, että

vain maisemanhoidolliset toimenpiteet ovat sallittuja. Puuston uusiminen vaiheittain on sallittua.

Haluamme huomauttaa, että kaavassa ei ole huomioitu autojen tai polkupyörien pysäköintiä, mikäli Pallonlahden puolen tapahtuma-alue tulee toteutumaan. Suunnittelun edetessä tulee tarkemmin tutkia ja esittää pysäköintiratkaisut ja alueen saavutettavuus. Satamatielle ei myöskään voida osoittaa niin montaa liittymä ja ylitys kohtaa, kuin havainnekuvassa on esitetty. Lisäksi suositulle koirapuistolle tulee etsiä uusi korvaava paikka.

Vastine: Alueen käyttö tarkentuu myöhemmässä suunnittelussa, jossa määritellään tarkemmin mm. alueen toiminnot, pysäköinti, liittymät, valaistus, hulevesirakenteet, kasvillisuus, kalusteet, esteettömyys ja hoitoluokitus. Asemakaavassa alueelle on mahdollistettu monipuolinen toiminta, mikä tarkentuu myöhemmin. Jos alueelle toteutetaan tapahtuma-alue, koirapuistolle tulee etsiä uusi sijainti ennen tapahtuma-alueen toteuttamista. Asia on todettu myös asemakaavaselostuksen vaikutusosiossa. Kaupungin koirapuistoja ei ole merkitty asemakaavoihin omilla asemakaavamerkinnöillä, koska on haluttu, että ne olisivat tarvittaessa siirrettävissä helpommin. Pallonlahden koirapuisto on toteutettu määräaikaisella viiden vuoden luvalla.

Pallonlahden mahdollisuudet veneilyä palvelevaksi alueeksi tulisi selvittää. Vesialueella on tilaa laituriratkaisuille ja maa-alueella tilaa veneiden talvisäilytykseen.

Vastine: VL-7- ja W-4 alueiden käyttötarkoituksmerkinnät mahdollistavat ehdotetun käytön.

Ehdotamme, että Vanhapuiston läpi kulkeva pp-tien linjaus merkitään kaavaan ohjeellisenä linjauksena.

Vastine: Asemakaavaehdotukseen Vanhapuiston ja Suvorovinpuiston pp-merkinnät on muutettu ohjeellisiksi.

Kristiinankadun varressa Vanhapuiston kohdalla on pensasaita, jolla on kaupunkikuvalista merkitystä. Sen toivoisimme merkittävän havainnekuvaan ja mainittavan kaavan tekstissä. Puolestaan havainnekuvassa hevosmuistomerkin ympärillä oleva pensas-alue voidaan jäädä esittämättä.

Vastine: Asemakaavan havainnekuvassa on esitetty pensasaita Vanhapuiston laidassa. Havainnekuvasta on poistettu hevosmuistomerkkiä ympäröivä pensasalue.

Ehdotamme, että kaikki muistomerkit merkittäisiin kaavakarttaan.

Vastine: Asemakaavassa on esitetty muistomerkkimerkintä kaikkiin niihin paikkoihin, joissa on kantakartalla muistomerkkimerkintä. Kantakartalla esitettävät muistomerkit on linjannut Etelä-Karjalan museo ja Lappeenrannan kaupungin maaomaisuuden hallinta, joka vastaa kantakartan ylläpidosta.

Kaavassa ei ole merkitty puurivejä ja kaavanmerkinnöistä puurivimerkintä (ympyrät) puuttuu. Pidämme tärkeänä, että alueen olemassa oleva puusto säilyy ja sitä uudistetaan tarvittaessa.

Vastine: Kadut ja ympäristön ja kaupunkisuunnittelun kanssa 30.4.2024 käydyssä palaverissa sovittiin, että SM-3 -alueen koillisreunaan Satamatien viereen merkitään kaavakarttaan puurivi toteutuneen tilanteen mukaisesti. Lisäksi ortodoksien kirkon eteläpuolelle on merkitty istutettava puurivi. Kaavaratkaisu ei estä olemassa olevan puuston säilyttämistä ja uudistamista.

Ehdotamme, että kaavan katualuerajauksi tarkennetaan Torikadun ja Kristiinankadun risteyksessä ja Satamatien itäosan suojatien kohdalta.

Vastine: Asemakaava-alue on rajattu siten, että vanhaa ns. Keisarin kaavaa ja muita pienialaisia vielä voimassa olevia vanhoja asemakaavoja ei jäisi tarpeettomasti voimaan. Asia on lähinnä kaavatekninen, eikä sillä ole vaikutusta kyseisiin katualueisiin.

Kristiinankadun katualueen ja muinaismuistoalueen rajan tarkistaminen. Rajausten nykyisen kenttäkiveyksen ja asfaltin rajalle katualuerajauksien tarkennus

Vastine: Muinaismuistoaluetta (SM-3) on asemakaavaehdotukseen laajennettu Kristiinankadun ja Vallikadun risteykseen asti.

Liikennöintiin ja pysäköintiin liittyvä yleismääräys tulisi tarkentaa koskemaan vain muinaismuistoalueen liikennöintiä ja pysäköintialueita.

Vastine: Kaavakartan yleismääräystä on tarkennettu lausunnossa ehdotettuun muotoon: *Muinaismuistoalueen liikennöintiin ja pysäköintiin käytettävät alueet tulee käsitellä niiden historiallisen luonteen edellyttämällä tavalla. Pintamateriaalina tulee käyttää ensisijaisesti kenttäkiveä, nupukiveä tai hiekkaa.*

Tausta-aineistoissa oleva pyöräilyn reittikartta on vanhentunut.

Vastine: Karttakuva kaava-alueen kaupungin liikenneverkosta on päivitetty asemakaavaselostukseen.

8. Lappeenrannan seudun ympäristötoimi, Ympäristöterveys (8.2.2024)

Kaavaselostuksessa on todettu, että kesäteatterista ja linnoituksen laella järjestettävistä huvi- ja yleisötilaisuuksista voi aiheutua jonkin verran häiriötä ympäröivälle asutukselle. Myös Pallonlahden ranta-alueelle mahdollistettava tapahtumatoiminta voi aiheuttaa häiriötä lähiasutukselle ja melu voi erityisesti vesistön yli kantautua pitkiäkin matkoja. Ympäristöterveys toteaa, että tapahtumatoiminnot ja niihin liittyvät rakennelmat tulee suunnitella ja toteuttaa siten, että häiriöt asutukselle jäävät mahdollisimman vähäisiksi (esim. mahdollisten esiintymislavojen avautumissuunnat).

Vastine: Asemakaavan selostuksen kohtaa 6.4.2 Vaikutukset ihmisen elinoloihin ja elinympäristöön on täydennetty seuraavasti: *Tapahtumatoiminnot ja niihin liittyvät rakennelmat tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että häiriöt asutukselle jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Esim. esiintymislavan avautumissuunta tulee harkita tarkoin ja huomioida myös vallien vaikutukset äänen etenemiseen ja kulkeutumiseen. Nämä asiat tulee huomioida alueen suunnittelussa ja tapahtumien luvituksessa. Alueelle ei ole tarkoitus rakentaa kiinteitä lavoja, vaan tarkoitus on rakentaa alueelle perustus, jolle tapahtuman järjestäjä voi sijoittaa lavan ja muita rakennelmia, jotka puretaan tapahtuman jälkeen. Lavan ja rakennelmien lopullinen sijainti ratkaistaan aina tapahtumakohtaisesti.*

9. Lappeenrannan seudun ympäristötoimi, Ympäristönsuojelu (13.2.2024)

Kaavamääräyksissä on huomioitu suunnittelualueen sijainti 1E luokan pohjavesialueella riittävästi.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Mikäli Linnoituksen alueella jatkossakin nähdään tarpeellisenä kesäaikainen rakuunaratukoiden ylläpito ja huolto, olisi hyvä tarkistaa onko kaavaan tarpeen lisätä kaavamerkintä, joka mahdollistaa hevosten tallin/sääsuojan, tarha-alueen ja lannan varastoinnin toteuttamisen.

Vastine: Hevosten kesäaikainen pito alueella on tarkoitus jatkaa, joten kaavakarttaan on merkitty *Hevosten kesäaitaus. Lannan, rehujen ja kemikaalien säilytys tulee tehdä tiiviillä alustalla ja katetuissa tiloissa (hea)*. Hevosten sääsuojana sekä rehun ja lannan säilytykseen toimii viereinen *talousrakennukseksi (t)* merkitty vanha liiteri ja aittarakennus nro 4-5.

Vesialueella tehtävien toimenpiteiden osalta on huomioitava mahdollisuus pilaantuneiden maiden esiintymiseen sedimenteissä.

Vastine: Kaavakartan pilaantuneita maita koskevaan yleismääräykseen on lisätty vesialue (W-4).

10. Vanhusneuvosto (12.2.2024)

Puollamme asemakaavan muutosta.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

11. Etelä-Karjalan pelastuslaitos (7.2.2024)

Kaavamuutoksella pyritään mahdollistamaan asuinkäytössä olevien rakennusten käyttöä majoitustoimintaan. Rakennuksen käytön riskialttius henkilöturvallisuuden kannalta kasvaa muutoksen myötä (asuinrakennuksesta majoitusrakennukseksi). Kun käyttötarkoitusta muutetaan riskialttiimpaan suuntaan, joudutaan yleensä rakennusten paloturvallisuutta parantamaan. Muutokset saattavat joskus olla ristiriidassa rakennusten suojelumääräysten kanssa. Suojelu- ja paloturvallisuusmääräysten yhteen sovittaminen vaatii laadukasta paloteknistä suunnittelua. Rakennusten käyttötarkoitusten muutosten osalta tuleekin arvioida edellytykset muutokselle suojelu- ja paloturvallisuusmääräykset huomioiden.

Vastine: Rakennuksen käyttötarkoituksen muutos nykyisestä vaatii rakentamisluvan. Palotekninen suunnittelu ja pelastusteiden järjestelyt ratkaistaan osana rakentamislupamenettelyä. Asemakaavaan ei niiden osalta ole sisällytetty tarkkoja määräyksiä.

Linnoituksen alueella tulee huomioida pelastuslaitoksen yksiköiden liikkuminen. Pelastus- ja ensihoitoyksiköllä tulee päästä yleensä uloskäyntien välittömään läheisyyteen. Tarpeen mukaan tulee huomioida myös pääsy sammutusveden syöttö- ja ottopaikkojen sekä paloilmoin-, sprinkleri- tai savunpoistokeskuksien läheisyyteen. Pelastusteiden suunnittelussa ja mitoituksessa tulee käyttää Etelä-Karjalan pelastuslaitoksen "Pelastustien suunnittelu ja toteutus" - ohjetta. Pelastustielle on järjestettävä ympärivuotinen kunnossapito. Pelastustien päällysteenä voi olla kiveys, asfaltti, betoni, nurmikivi tai kivituhka. Jos saneerattavassa rakennuksessa on normaaliajan käyttöä tai käytössä olevan rakennuksen tontilla tehdään muutostöitä, tulee rakennusaikaisessa työmaasuunnitelmassa huomioida kiinteistön pelastustiejärjestelyt.

Vastine: Muinaismuistoalueen rakennukset sijaitsevat väljästi toisiinsa nähden eikä alueelle osoiteta uutta rakentamista tai muutoksia liikenneyhteyksiin. Pelastusteiden järjestelyt ratkaistaan rakentamislupamenettelyssä. Asemakaavaan ei niiden osalta ole sisällytetty tarkkoja määräyksiä.

Pallonlahden rantaan suunniteltu tapahtuma-alue voi tuoda alueelle tilapäisiä liikennejärjestelyjä, suuria ihmismassoja sekä liikenteen ruuhkautumista. Pelastuslaitos korostaa huomioimaan suunnittelussa Satamatien käytettävyyttä kaikkina aikoina myös Pikiisaaren osalta, johon ainoa ajoväylä kulkee Satamatien kautta. Liikennesuunnittelussa on huomioitava sujuva liikkuminen alueelle ja sieltä pois. Tilapäisten liikennejärjestelyjen osalta tulee selvittää pelastusviranomaiselta mahdollisen erikoiskaluston vaatimukset ajoreittien mitoitukselle. Tapahtuma-alueelle tulee päästä nopeasti pelastus- ja ensihoitoyksiköillä. Mikäli voidaan olettaa, että tapahtumapaikan läheisyydessä autoja parkkeerataan ajoväylille tai muille pelastustoimia haittaaville alueille, tulee liikenteenohjaukseen varata riittävästi henkilöstöä. Väärin pysäköinti voi hankaloittaa tai jopa estää pelastuslaitoksen pääsyn kohteeseen. Suunnittelussa tulee myös huomioida suurten ihmismassojen sujuva ja turvallinen purkautuminen alueelta.

Vastine: Mahdollisen tapahtuma-alueen toteuttaminen vaatii tarkempaa jatkosuunnittelua, jossa ratkaistaan myös liikenne-, pysäköinti- ja huoltoalueiden sekä pelastusteiden suunnittelu.

Yksittäisten yleisötapahtumien järjestämistä ohjaavat ja määräävät eri lait ja asetukset. Lappeenrannan kaupunki ohjeistaa tapahtumajärjestäjää lupamenettelyissä. Luvanvaraisen tapahtuman luvanmukaisuuden hyväksyy rakennusvalvontaviranomainen.

Sammutusveden saatavuus alueen pelastustoimen tarpeisiin tulee varmistaa.

Vastine: Asia ratkaistaan rakentamislupamenettelyssä sekä tapahtuma-alueen osalta aluetta palvelevan infran toteutussuunnittelussa.

12. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (2.2.2024)

Kaavamuutosalue sijaitsee seuraavien Tukesin valvonnassa olevien laajamittaista vaarallisten kemikaalien käsittelyä ja varastointia harjoittavien kohteiden konsultointivyöhykkeellä:

- UPM-Kymmene Oyj, Kaukaan biojalostamo, turvallisuusselvityslaitos, konsultointivyöhyke 2 km, etäisyys kaavamuutosalueeseen n.1,8 km
- FSP For Surface Protection Oy, lupalaitos, konsultointivyöhyke 200 m, kiinteistö sijaitsee kaavamuutosalueen välittömässä läheisyydessä

Tukesin käytössä olevien tietojen perusteella edellä mainittujen laitosten mahdollisten onnettomuuksien vaikutusalueet eivät ulotu kaavoitettavalle alueelle lukuun ottamatta mahdollisessa tulipalossa muodostuvia savukaasuja. Tukesin näkemyksen mukaan kaavamuutokselle ei ole estettä käytössä olevien selvitysten ja valvontatietojen perusteella.

Kaavoitettavan alueen länsipuolella kulkee Gasgrid Finland Oy:n maakaasun siirtoputki: Gasgrid kartta. Maakaasun siirtoputkiston osalta tulee huomioda maakaasuasetuksen (VNa 551/2009) mukaiset etäisyysvaatimukset rakennuksiin, rakenteisiin ja liikenneväyliin. Tukes suosittelee pyytämään Gasgrid Finland Oy:ltä lausuntoa asema-kaavan muutosehdotuksesta.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Gasgrid Oyj ohjeistuksen 12/2023 mukaan lausuntomenettely täytyy käynnistää asemakaavamuutoksissa, jotka tehdään 100 metriä lähempänä kaasuputkesta. Kaasuputki kulkee lähimmillään yli 200 metrin päässä suunnittelualueelta Pallon liikenneympyrässä.

13. Telia Finland Oyj (16.1.2024)

Ei huomautettavaa.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

14. Lappeenrannan Energiaverkot Oy (9.2.2024)

Lappeenrannan Energiaverkot Oy:llä on kaava-alueella olemassa olevaa vesihuolto-, kaukolämpö- ja sähköjakeluverkostoa. Lisäksi Lappeenrannan Energiaverkoilla on Satamatien alueella suunnitelma missä uusitaan vesihuolto- ja kaukolämpöverkostoa. Näille olemassa oleville ja suunnitelluille verkostoille on osoitettava kaavassa rasitealue rajaukset. Lisäksi rantaan tuleville mittakaivoille tulisi varata ajoyhteydet.

Vastine: Kaavakarttaan Pallonlahden tasoristeys- ja ranta-alueelle on merkitty suunnitelman mukaiset johtorasitteet ja ohjeellinen ajoyhteys Energiaverkkojen toimittaman aineiston mukaisesti.

15. Lappeenrannan toimitilat Oy, Lappeenrannan Yritystila Oy (12.2.2024)

Taloudelliset asiat: Linnoituksen uuden asemakaavan tulee mahdollistaa asumisen, matkailun ja kulttuuripalveluiden lisäksi alueelle ja rakennuksiin soveltuvat liiketoiminnan. Yritystila toivoo, että sen omistamissa rakennuksissa kaavamerkinnöillä mahdollistettaisiin kaikki edellä mainitut käyttötarkoitukset.

Vastine: Kaavaratkaisussa on muinaismuistoalueelle sijaitseviin rakennuksiin osoitettu mahdollisimman laajat käyttötarkoitukset suojelumääräysten rajoissa, jotta rakennukset säilyisivät ja olisivat käytössä samalla, kun ulkoasu säilyy kuitenkin lähes muuttumattomana. Kahdelle nykyisin asuinkäytössä olevalle tiilikasarmille mahdol-

listetaan asumisen lisäksi majoitustoiminta (m) ja yhdelle nykyisin asuinkäytössä olevalle rakennukselle mahdollistetaan myös palvelu- (p) ja liiketoiminta (k) sekä julkisen hallinnon ja palvelun toimintojen (y) sijoittaminen. Lisäksi Etelä-Karjalan museon ja Taidemuseon rakennuksiin mahdollistetaan palvelu- (p) ja liiketoiminnat (k). Palvelutoimintoja voivat toteuttaa niin julkiset kuin yksityiset tahot. Liiketoimintaan lasketaan mm. liikkeet, kahvilat, hotellit ja ravintolat. Tavoitteena on ollut mahdollistaa erilaisten toimijoiden sijoittuminen alueelle.

Liikenne: Linnoituksen yleisen ja rakennuksiin liittyvän pysäköinnin järjestäminen on haastavaa. Pysäköinnin suhteen Yritystila haluaisi ottaa kantaa ja olla mukana määrittämässä Linnoituksen rakennus- ja yleistä pysäköintiä.

Vastine: Kaupunkikehityslautakunnan 5.5.2021 hyväksymiä pysäköintinormeja ei sovelleta täysmääräisesti suojelukohteisiin, vaan suojeltavien rakennusten pysäköintinormit määritellään asemakaavoissa tapauskohtaisesti. Tällöin otetaan huomioon muun muassa pysäköintiin käytettävissä oleva tila ja tontin muut olosuhteet sekä rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyvät arvot. Periaatteena on, että suojelurakennusten kiinteistöiltä edellytetään aina pysäköinnin järjestämistä mahdollisuuksien mukaan. Minimitaso on vähintään 1 ap/ 333 krs-m². Pysäköintipaikkavelvoitetta voidaan keventää tästä mm. siinä tapauksessa, että tontin piha-alue on osa kulttuurihistoriallisesti merkittävää miljöötä eikä paikkoja ole mahdollista sijoittaa tontin alueelle. Rakennusten toiminta ja niiden tarvitsemat autopaikat arvioidaan rakennuskohtaisesti myöhemmässä suunnittelussa ja luvituksessa yhdessä Yritystilan kanssa.

Koska Linnoitus on muinaismuistolailla suojeltu, alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on kielletty. Linnoituksen alueelle ei tästä syystä voi sijoittaa laajoja paikoitusalueita rakennusten yhteyteen vaarantamatta alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ja viihtyvyyttä. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

16. Lpr kaupunki Tapahtumapalvelut (22.1.2024)

Linnoituksen ainutlaatuisen kulttuuriympäristö kiinnostaa matkailijoita ympäri vuoden ja alueella on valtavasti kehityspotentiaalia ympärivuotisten palveluiden osalta. On erittäin positiivista, että aluetta kehitetään kulttuuri- ja matkailualueena mahdollistamalla rakennusten monipuolinen käyttö. Kun alueen monipuolinen kehittäminen asuin-, kulttuuri- ja matkailualueena mahdollistetaan, luodaan samalla edellytykset kaupungille tarpeellisille tapahtuma-alueiden investoinneille. Linnoitukseen mahdollisesti sijoittuvilla uusilla matkailijan palveluilla sekä Pallonlahden alueen tapahtuma-alueella edistetään kaupungin päiväkävijöiden sekä matkailun yöpymisten kasvua tulevaisuudessa. Palvelut edistävät niin kuntalaisten kuin vierailijoiden viihtyvyyttä.

Asemakaavan länsiosaan Pallonlahden rannalle on osoitettu 1,6 hehtaarin laajuinen lähivirkistysalue (VL-7). Tapahtuma-alue on tärkeä uusi mahdollisuus, koska kaupungilla ei ole tällä hetkellä vastaavan kokoista tarkoituksenmukaista tapahtuma-aluetta. Tapahtuma-alueen suunnitelmien edetessä tulee alueelle tuotavien sähkö-, vesi- sekä tietoliikenneyhteyksien ohella varmistaa alueen turvallisuus sekä käyttäjien saapuminen ensisijaisesti kestäviä liikenneyhteyksiä käyttäen.

Vastine: VL-7-alueen käyttö tarkoittaa myöhemmässä suunnittelussa, jossa määritellään tarkemmin mm. alueen toimintojen sijoittuminen, pysäköinti- ja liikennejärjestelyt, liittymät, valaistus, hulevesirakenteet, kasvillisuus, kalusteet, esteettömyys ja hoitoluokitus.

17. Kaakkois-Suomen ortodoksinen seurakunta (16.1.2024)

Lappeenrannan Linnoituksen asemakaavaluonnos ottaa huomioon seurakunnan omistamien kiinteistöjen jo voimassa olevat suojelumerkinnot.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Kaavaluonnoksen mukaan mahdollistuu nykyisin asuinkäytössä olevien tilojen osittainen muuttaminen kaupallisiksi majoitustiloiksi. Tällainen mahdollinen muutoskohde sijaitsee kirkon välittömässä läheisyydessä sen itäpuolella. Hotellitoiminta edellyttäisi paikoitustarpeen uudelleen arviointia ja riskinä olisi alueen automäärän kasvu nykyisestä. Jo tällä hetkellä Linnoituksen alueen toimintoja ajatellen pysäköintimahdollisuudet ovat rajallisia ja autokannan kasvu herkillä alueella voi vaikuttaa yleisilmeen heikentymiseen.

Vastine: Kaavaratkaisussa on muinaismuistoalueelle sijaitseviin rakennuksiin osoitettu nykyistä käyttöä laajemmat käyttötarkoitukset suojelumääräysten rajoissa, jotta rakennukset säilyisivät ja olisivat käytössä, mutta niiden ulkoasu säilyisi kuitenkin lähes muuttumattomana. Jos rakennusten käyttötarkoitusta muutetaan majoitukseen, täytyy kokonaisuuden arvo ottaa huomioon alueen paikoitusratkaisuja suunniteltaessa. Tarkempi suunnittelu tulee tehdä huolellisesti ympäristön ja aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on kaavamääräysten mukaan pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Autopaikkojen ei ole myöskään välttämätöntä sijoittaa linnoituksen laella, vaan voidaan tukeutua myös aluetta ympäröiviin pysäköintialueisiin esim. Satamatien varressa Kaupunginlahden puolella. Autopaikkojen rajallisuus tulee huomioida myös kyseisten majoitustilojen markkinoinnissa.

Asemakaavaluonnoksen yhtenä tavoitteena on pitää Linnoituksen alue elävän ympäristönä. Tätä tarkoitusta palvelee erityisesti se, että alueella säilyy riittävän suuri asuntokanta, joka antaa alueelle luonnollisen elävyyden tunnun. Historiallisesti Linnoitus on ollut runsaasti asutettu, erityisesti siellä olleiden sotilaskasarmien vuoksi. Asuminen on ollut Linnoituksen yksi merkittävistä tunnusmerkeistä ja sen vuoksi tätä ei tulisi vähentää muuttamalla asuinrakennuksia kaupalliseen majoituskäyttöön.

Vastine: Asemakaavalla mahdollistetaan kahden tällä hetkellä asuinkäytössä olevan rakennuksen muuttaminen majoitustoimintaa palvelevaksi rakennuksiksi, lisäksi yhden asuinkäytössä olevan rakennuksen käyttötarkoitusta on laajennettu myös palvelu- ja liikekäyttöön. Suojeltavien rakennusten käyttötarkoitusten monipuolistamisella on haluttu varautua tulevaisuuden tarpeisiin. Suojellut rakennukset säilyvät parhaiten, jos ne ovat käytössä ja niitä korjataan säännöllisesti. Käyttötarkoituksen muutos tulee aina miettiä tapauskohtaisesti ja harkiten. Asumisen säilyminen alueella on myös Lappeenrannan kaupungin ensisijainen tavoite. Asukkaat säilyttävät osaltaan alueen ympärivuotista elävyyttä ja muodostavat pohjan yhteisöllisyydelle. Asumisen ja palvelujen lomittuminen toisiinsa tekee alueesta toiminnallisesti sekoittuneen, mitä pidetään viihtyisän kaupunkiympäristön yhtenä keskeisenä tunnusmerkkinä.

Pallonlahden kehittäminen tapahtuma-alueeksi sopii Linnoituksen alueen elävöittämiseen. Nyt varsinaisella linnoitusalueella toteutettavat suuret julkiset tapahtumat tuovat haittaa alueen toimijoille liikenneväylien sulkemisen ja muiden rajoitusten vuoksi.

Vastine: Merkitään tiedoksi.

Linnoituksen kirkko ja Wanha pappila ovat seurakunnan julkisia rakennuksia, joihin on kaikissa tilanteissa oltava esteetön pääsy myös autolla ajatellen mm. liikuntaesteisiä.

Vastine: Autolla ajaminen kirkkoon ja pappilaan on mahdollistettu Kristiinankadun ajoyhteys-merkinnällä muinaismuistoalueen (SM-3) läpi.

18. Lappeenrannan Asuntopalvelu Oy (22.5.2024)

Vesiportinkuva 3:n ja Radiotalon väliin tulisi saada lisää pysäköintipaikkoja. Meillä on nyt tällä hetkellä kaksi virallista autopaikkaa, mutta siinä tuntuu olevan autoja ns. villissä parkissa.

Vastine: Asemakaavaehdotuksessa Vesiportinkuja 3:n pohjoispuolen pysäköintialuetta on laajennettu neljällä paikalla, jolloin alueella on paikka yhteensä kuudelle autolle. Vesiportinkuja 3:ssa on 11 asuntoa ja nyt yhteensä 12 autopaikkaa. Asuntojen

määrään nähden näin lähellä keskustaa olevassa asuinrakennuksessa autopaikkojen määrää voi pitää riittävänä.

Pokrovanaukio 5:n takapihalle linnoituksen vallin ja talon väliin tulisi saada aita tai pensaita, jotta porukat eivät käyttäisi aluetta käymälänään.

Vastine: Asemakaavan yleismääräyksissä määrätään, että pihapiirien avoin luonne on säilytettävä eikä niitä saa aidata. Rakenteellisia aitoja ei alueelle sallita. Ongelman ratkaisemiseksi tulisi harkita yleisökäymälöiden lisäämistä alueelle ja esim. pensaiden sijoittamisesta rajaamaan aluetta.

Lausunto pyydettiin myös:

- Lappeenranta Free Zone Oy, satamavalvoja
- Hyvinvointi- ja sivistyspalvelut, kulttuurijohtaja
- Asukas- ja alueneuvosto
- Vammaisneuvosto
- Linnoituksen asukasyhdistys ry
- Lappeenrannan Pikisaaren asukasyhdistys
- Lappeenrannan Kilta
- Elävä Linnoitus ry
- Lappeenrannan Tanssiopisto
- Lappeenrannan Kuvataidekoulu
- Elisa Oyj

MIELIPITEET:

1. Mielipide 1 (11.2.2024)

Vastustan ehdottomasti uuden tapahtuma-alueen suunnitelmaa nykyisen koirapuiston alueelle Pallonlahdella. Suunnitelmassa oleva tapahtuma alue on aivan vastapäätä meidän asuntoaluetta, joka on ollut hyvin rauhallinen ja suojaisa paikka. Alueella asuu paljon lapsi- ja koiraperheitä sekä myös ikä ihmisiä. Tapahtuma-alue toisi esim. melu haittaa ym. häirintää meidän asuinalueelle.

Vastine: Asuinalueiden lähellä järjestetään tälläkin hetkellä usein ulkoilmatapahtumia, joiden aiheuttama melu voi lyhytaikaisenakin häiritä asukkaita. Tapahtumien järjestäjät tarvitsevat ympäristöviranomaisen luvan ja ympäristötoimi asettaa melurajat asuinalueille tapahtuman asukkaille aiheuttaman meluhäiriön minimoimiseksi.

Mikäli VL-7 alueelle toteutetaan tapahtuma-alue, voi aluetta ympäröiville asuinalueille aiheutua ympäristöhäiriöitä tapahtumien aikaisista toiminnoista, kuten nykyisinkin kesäteatterin esityksistä tai Linnoituksen laen tapahtumista. Asemakaavan selostuksen kohdassa 6.4.2 Vaikutukset ihmisen elinoloihin ja elinympäristöön todetaan, että tapahtumatoiminnot ja niihin liittyvät rakennelmat tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että häiriöt asutukselle jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Esim. esiintymislavan avautumissuunta tulee harkita tarkoin ja huomioida myös vallien vaikutukset äänen etenemiseen ja kulkeutumiseen.

Vastine: VL-7-alueen käyttö tarkentuu myöhemmässä suunnittelussa, jossa määritellään tarkemmin mm. alueen toimintojen sijoittuminen, pysäköinti- ja liikennejärjestelyt, liittymät, valaistus, hulevesirakenteet, kasvillisuus, kalusteet, esteettömyys ja hoitoluokitus.

Lisäksi ihmettelen, miksi meidän alueen asukkaille ei ole tiedotettu asiasta aikaisemmin eikä järjestetty mielipide kyselyä. Ovat menneet ilmeisesti vaan Linnoituksen alueelle? Meidän asuntoalue on aivan linnoituksen kupeessa.

Vastine: Linnoituksen asemakaavan suunnittelutyön pohjaksi järjestettiin marras-kuussa 2021 lähtötietokysely kaikille kaupungin asukkaille ja erikseen Linnoituksen alueen yrittäjille. Kyselyt toteutettiin Maptionare-karttakyselypalvelulla. Kyselyn tuloksia esiteltiin 15.12.2021 pidetyssä asukastilaisuudessa teams-yhteydellä. Alustavaa asemakaavakarttaluonnosta esiteltiin asukastilaisuudessa Lappeenrannan taidemuseolla 29.11.2022. Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 30 §:n mukainen ennakkokuuleminen oli 15.1. - 12.2.2024. Kaavaluonnoksen yleisötilaisuus pidettiin 16.1.2024 kaupungintalolla.

Kyselyistä ja asukastilaisuuksista on ilmoitettu lehtikuulutuksella Etelä-Saimaa -lehdessä ja kaupungin internetsivuilla sekä kaupunkisuunnittelun some-kanavilla. Karttaote, joita on kuultu kirjeitse tai sähköpostitse ennakkokuulemisvaiheessa on asemakaavaselostuksen liitteenä 2a. Periaatteena on ollut lähettää kirje kaavamuutosalueen rajanaapureille.

Kaavahankkeen vuorovaikutus on siten ollut huomattavasti maankäyttö- ja rakennuslaissa määriteltyä vähimmäistasoa laajempaa ja monipuolisempaa.

2. Mielipide 2 (11.2.2024)

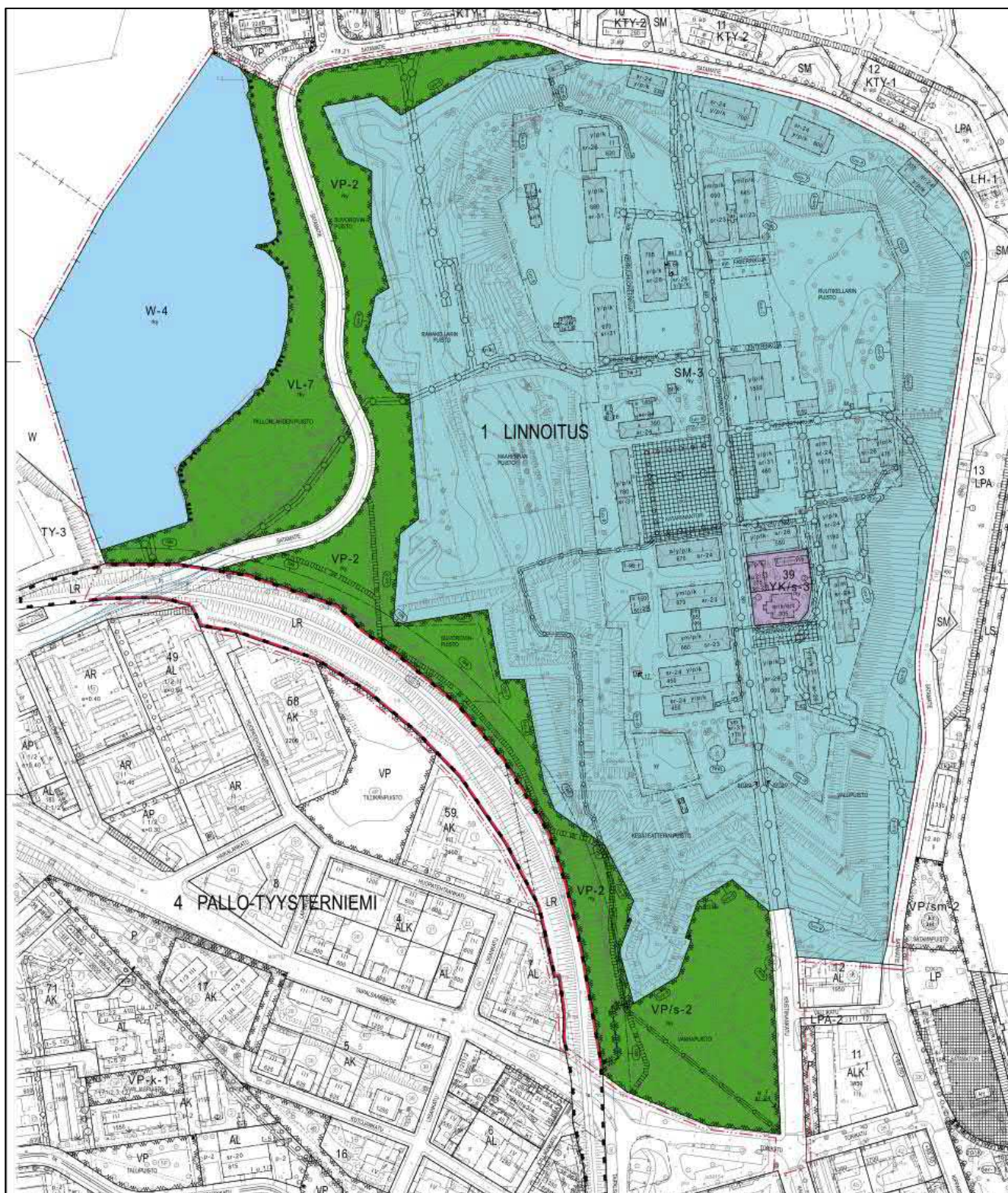
Vastustan kaupungin kaavasunnitelmaa koskien esiintymislavan jne. sijoittamista nykyisen koirapuiston alueelle! Perustelut: aiheuttaa alueen lähialueille meluhaittaa, ihmisten aiheuttamat häiriökäyttäytymiset läheisillä nyt rauhallisella asuinalueella. Miten hoidetaan autojen pysäköinnit, wc:t jne infra? Nykyisellä satamatorilla valmis esiintymislava ja tarpeellinen infra tapahtumien järjestämiseen, siellä ihmiset muutenkin liikkuvat!

Kaupungin veronmaksajan ja vetovoimaisuuden kannalta kannattaa kehittää jo paikkoja, joihin on rakennettu infra ko. tapahtumille; Satamatori, Marianaukio, linnoituksen Katariinantori aivan riittävät alueet.

Tällaisille suunnitelmille tulisi lähettää lähialueiden asukkaille informaatiota hyvissä ajoin ennen päätösten tekoa.

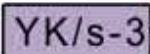
Vastine: Katso edellisen mielipiteen vastineet.

Pienennös kaavaluonnoksesta, jolla ennakkokuuleminen on suoritettu.



LUONNOS 15.1.2024

ASEMAKAAVAMERKINNÄT JA -MÄÄRÄYKSET



Kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialue, jonka kulttuurihistorialliset ominaispiirteet tulee säilyttää. Alue on osa muinaismuistolain (295/63) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä, Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Piha-aluetta tulee hoitaa osana arvokasta historiallista kokonaisuutta.



Puisto, jossa ympäristöä tulee hoitaa alueen historiallisen linnoitusluonteen mukaisena. Alue on osa muinaismuistolain (295/63) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä, Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Alueelle on laadittava erillinen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.



Puisto, jossa ympäristö säilytetään. Alue on osa muinaismuistolain (295/63) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä, Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Alueen olemassa oleva puusto on säilytettävä siten, että sallitaan vain maiseman hoidon kannalta tarpeelliset toimenpiteet, ja että puustoa täydennetään tarpeen mukaan uusilla istutuksilla. Alueelle on laadittava erillinen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.



Lähevirkistysalue. Alueelle saa toteuttaa kevytrakenteisia matkailu- ja yleisöpalvelurakennuksia ja rakennelmia, tapahtuma-alueen, matkailuautoalueen ja pysäköintialueen. Alueen pohjoisosaa on osa muinaismuistolain (295/63) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä, Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Alueen täyttökerrosten alla voi olla muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia muinaisjäännöksiä. Alueen rakennusten yhteenlaskettu kerrosala saa olla enintään 200 kerros-m². Yksittäisen rakennuksen kerrosala saa olla enintään 70 kerros-m². Rakennukset tulee sijoittaa alueelle siten, että maisema säilyy pääosin avoimena. Rakennukset on toteutettava puurakenteisina ja pääosin puulla verhoiltuna. Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon uudisrakentamisen soveltuminen Linnoituksen historialliseen, kaupunkikuvalliseen ja maisemalliseen kokonaisuuteen. Alueelle ei saa sijoittaa uimalaitureita eikä -portaita. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Rakentamisessa ja rakennusten sijoittamisessa alueelle tulee huomioida Saimaan ylin tulvakorkeus (HW 1/100). Rakennusten alin sallittu tulvasta vaurioituva lattian korkeus on +78,30 metriä (N2000).



Rautatiealue.



Muinaismuistoalue. Alue on osa muinaismuistolain (295/63) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä, Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty. Ympäristöä tulee hoitaa niin, että kokonaisuuden arvo, linnoitusluonne, historiallinen kerroksellisuus ja luontoarvot säilyvät. Alueelle on laadittava erillinen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

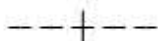
Pienennös kaavaluonnoksesta, jolla ennakkokuuleminen on suoritettu.

W-4

Vesialue. Alueella voi olla muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia vedenalaisia muinaisjäännöksiä. Ennen alueella tehtäviä vesirakennustoita on selvítettävä, vaikuttaako työ vedenalaisiin muinaisjäännöksiin. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Laitureiden ja aallonmurtajien tulee olla kelluvia. Alueelle ei saa sijoittaa uimalaitureita eikä -portaita.



3 m kaava-alueen rajan ulkopuolella oleva viiva.



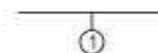
Kaupunginosan raja.



Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.



Osa-alueen raja.



Sitovan tonttijaon mukaisen tontin raja ja numero.

1

Kaupunginosan numero.

LIN

Kaupunginosan nimi.

39

Korttelin numero.

VESIORTINKUJA

Kadun, tien, katuaukion, torin, puiston tai muun yleisen alueen nimi.

600

Rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä.

I

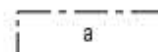
Roomalainen numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.

I u 1/2

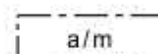
Murtoluku roomalaisen numeron jäljessä osoittaa, kuinka suuren osan rakennuksen suurimman kerroksen alasta saa ullakon tasolla käyttää kerrosalaan laskettavaksi tilaksi.

rky

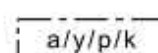
Alue kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Alueen toteuttamisessa ja rakentamisessa tulee huomioida rakentamisen sopivuus valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön.



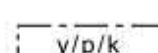
Asuinrakennusten rakennusala.



Asuin- ja majoitusrakennusten rakennusala.



Asuin-, yleisten-, palvelu- ja liikerakennusten rakennusala.



Yleisten-, palvelu- ja liikerakennusten rakennusala.

Pienennös kaavaluonnoksesta, jolla ennakkokuuleminen on suoritettu.

ym	Museorakennusten rakennusala.
ym/p/k	Museo-, palvelu- ja liikerakennusten rakennusala.
t	Talousrakennusten rakennusala.
e	Yhdyskuntateknistä huoltoa palvelevien rakennusten rakennusala.
ke	Kellarin rakennusala.
ki	Kioskin rakennusala.
sr/kj	Rakennuksen tai rakennelman kivijalka tai raunio, joka tulee säilyttää.
las	Rakennus tulee pääosin toteuttaa kevyenä ja lasiseinäisenä.
yy	Kulttuuritoimintaa palveleva alueen osa. Alueelle saa sijoittaa kesäteatterin sekä siihen liittyviä rakennuksia ja rakennelmia. Alueen rakentamisessa ja käytössä tulee huomioida suojellut linnoitusrakenteet. Aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.
sr-23	Suojeltava rakennus. Rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa eikä siinä saa tehdä sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka turmelevat julkisivun, vesikaton tai sisätilojen rakennustaiteellista tai historiallista arvoa. Rakennuksen päätilajakoa ei saa muuttaa. Korjaus- tai muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisten lausunto. Korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokas luonne ja ominaispiirteet säilyvät. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja. Rakennuslupa on liitettävä museoviranomaisen hyväksymä rakennushistoriallinen selvitys.
sr-24	Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennustaiteellisesti, historiallisesti tai kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti, historiallisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja. Palauttavat korjausmuutokset ovat mahdollisia. Rakennuksessa tehtävistä korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Pienennös kaavaluonnoksesta, jolla ennakkokuuleminen on suoritettu.

sr-26

Suojeltava rakennus.

Rakennusta ei saa purkaa. Rakennustaiteellisesti, historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti, historiallisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja. Rakennuksessa tehtävistä korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

sr-31

Suojeltava rakennus.

Rakennustaiteellisesti, historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen rakennustaiteellisesti, historiallisesti arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Erityisesti julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja. Palauttavat korjaukset ja muutokset ovat mahdollisia. Alkuperäiset välipohjarakenteet tulee säilyttää. Rakennuksessa tehtävistä korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto. Rakennuksen aukotusta ei saa muuttaa, lukuun ottamatta palauttavia muutoksia. Rakennuslupaan tulee liittää museoviranomaisen hyväksymä rakennushistoriallinen selvitys.

sr/k

Suojeltava kellari.

sr/sl

Suojeltava soittolava.

sr/po

Suojeltava portti. Rakennustaiteellisesti, historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas portti. Korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

sr/k/ort

Lain ortodoksisesta kirkosta (10.11.2006/985) 11 luvun 116 §:n nojalla suojeltu kirkko. Korjaus- ja muutostöistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

au

Aukiomaisesti käsiteltävä alueen osa. Pintamateriaalien tulee olla alueen omaispiirteisiin sopivia. Alueelle voidaan sijoittaa pysäköintipaikkoja erillisen yleisten alueen suunnitelman mukaan.

Katu.

tr

Tasoristeys.

pp

Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu alueen osa.

ajo

Ajoyhteys.

p

Pysäköimispaikka.

Pienennös kaavaluonnoksesta, jolla ennakkokuuleminen on suoritettu.



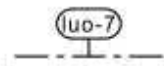
Johtoa varten varattu alueen osa.



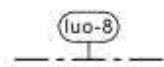
Muistomerkki.



Rautatien suoja-alue.



Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue, jolla sijaitsee luonnonsuojelulain 78 §:n perusteella suojeltu luokan II tai III lepakkoalue. Alueella tulee säilyttää suuret puut, monimuotoinen puustorakenne ja mahdolliset kolopuut. Myös kirkasta valaistusta tulee välttää.



Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeänä ympäristönä säilytettävä alueen osa. Aluetta tulee hoitaa siten, että niitty- ja ketoalueiden ja vanhojen puistopuiden huomionarvoiset ja uhanalaiset kasvi-, hyönteis- ja lintulajit säilyvät. Alueen luonto- ja maisema-arvojen turvaamiseksi tulee laatia erillinen hoitosuunnitelma, joka on hyväksyttävä museoviranomaisella.

YLEISMÄÄRÄYKSET:

Alue kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön. Rakentamisessa sekä muissa alueelle kohdistuvissa toimenpiteissä on erityisesti otettava huomioon alueen kulttuurihistorialliset arvot.

Tämän asemakaavan alueelle myönnettävistä pysyvistä luvanvaraisista toimenpiteistä sekä katu- ja yleisten alueiden suunnitelmista on pyydettävä lausunto museoviranomaiselta ja kaupunkikuvatyöryhmältä.

Liikennöintiin ja pysäköintiin käytettävät alueet tulee käsitellä niiden historiallisen luonteen edellyttämällä tavalla. Pintamateriaalina tulee käyttää ensisijaisesti kenttäkiveä, nupukiveä tai hiekkaa.

Alueelle sijoitettavat opasteet, valaistus ja valaisimet, kulkua turvaavat kaiteet ja muut rakenteet on suunniteltava siten, että ne soveltuvat alueen historialliseen luonteeseen.

Alueella kulkee infraverkon johtoja. Ennen rakentamiseen / maan kaivamiseen ryhtymistä tulee selvittää maanalaisten ja vedenalaisten johtojen ja kaapeleiden sijainnit. Uusia yhdyskuntateknisiä laitteita ja rakennelmia alueelle sijoitettaessa tulee ottaa huomioon vaikutukset arkeologiseen kulttuuriperintöön, rakennettuun kulttuuriympäristöön ja luonnonympäristöön. Suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Mikäli olemassa oleva sr- merkitty suojelurakennus tuhoutuu yllättävistä syistä, saa samalle rakennuspaikalle uudelleenrakentaa tuhoutuneen rakennuksen kokoisen ympäristöön soveltuvan uuden rakennuksen.

Pihapiirien avoin luonne on säilytettävä eikä niitä saa aidata. Läpikulkua ei saa estää.

Terassi-/patioalueet tulee yhteensovittaa arkkitehtuuriltaan suojeltuun rakennukseen siten, että ne eivät heikennä kohteen suojeluarvoja. Terassit tulee toteuttaa pääosin maapohjaisina.

SM-3 -alueelle ei saa rakentaa polkupyörä- ja jätehuoltokatoksia. Jäteastiat tulee aidata 1,2 metriä korkealla aidalla.

Pienennös kaavaluonnoksesta, jolla ennakkokuuleminen on suoritettu.

YK/s-3, VP-2, VP/s-2 ja SM-3 alueilla aurinkopaneelien ja -keräinten asentaminen on kielletty.

Kaava-alue kuuluu 1E-luokan pohjavesialueeseen. Alueella on kielletty sellainen rakentaminen ja muut toimenpiteet, joista voi aiheutua ympäristönsuojelulain (pohjaveden pilaamiskielto ja maaperän pilaamiskielto) tarkoittamia seuraamuksia. Toimenpiteet, joista voi aiheutua vesilain 3 luvun mukaisia seurauksia, kuten vaikutuksia pohjaveden laatuun tai määrään, ovat kiellettyjä ilman vesilain mukaista lupaa. Tehtäessä rakennustöitä pohjavesialueella on kiinnitettävä erityistä huomiota pohjaveden pilaantumisen estämiseksi.

Rakennuslupan yhteydessä tulee esittää selvitys hulevesien hallinnasta ja johtamisesta. Selvityksen pohjalta laadittava hulevesien hallintasuunnitelma ja toteutus tulee laatia Lappeenrannan kaupungin hulevesien hallintaohjelman periaatteiden mukaisesti. Ensisijaisesti tulee hulevedet imeyttää alueella. Selvityksessä tulee huomioida hulevesien hallinta tulvatilanteessa.

Kaava-alueen maaperästä purkautuu radonkaasua, joka on huomioitava rakennussuunnittelussa. Asuntojen ja muiden oleskelutilojen sekä työpaikkojen sisäilman vuosikeskiarvot eivät saa ylittää STM:n antamia kulloinkin voimassa olevia ohjearvoja.

Kaava-alue on ympäristöriskejä aiheuttavan laitoksen konsultointivyhöhykkeellä. Rakennusten rakennuslupaa haettaessa tulee esittää suunnitelma pelastustoimenpiteistä huomioiden alueen turvallisuusriskit ja pyytää Tukes:n ja aluepelastuslaitoksen lausunto.

VL-7- ja VP-2-alueilla sekä Satamatien katualueella harjoitettu toiminta on saattanut aiheuttaa maaperän pilaantumista. Ennen rakentamiseen ryhtymistä tulee alueen maaperä tutkia ja tarvittaessa kunnostaa ympäristölupaviranomaisen hyväksymällä tavalla.

Tällä asemakaavalla vahvistetaan sitova tonttijako 1 Linnoitus kaupunginosan korttelin 39 tonteille 1 ja 2.



LAPPEENRANNAN KAUPUNKI

KAUPUNKIKEHITYS

Kaupunkisuunnittelu

ASEMAKAAVA

Tiloille R:No 405-438-15-0, 405-501-2-0 ja osalle tiloja 405-501-1-0, 405-501-1-1 ja 405-501-1-2.

1 Linnoitus korttelin 5 tontille 5.

ASEMAKAAVAN MUUTOS

1 Linnoitus korttelin 3 tontti 3, osille rautatie-, katu-, puisto- ja vesialueita.

4 Pallo-Tyysterniemi korttelin 11 tontti 2 ja osille rautatie- ja vesialueita.

MUODOSTUU

1 Linnoitus kortteli 39, muinaismuisto-, puisto-, lähivirkistys-, rautatie-, vesi- ja katualueet.

4 Pallo-Tyysterniemi rautatiealue.

TONTTIJAKO JA TONTTIJAON MUUTOS

1 Linnoitus kortteli 5 tontti 5, osa tilaa 405-501-1-0.

MUODOSTUU

1 Linnoitus kortteli 39 tontit 1 ja 2.

Kaupunginosan rajan siirto.

Lappeenrannassa 9.1.2024

Maarit Pimiä, kaupunginarkkitehti

Pohjakartta täyttää maankäyttö- ja rakennuslain 323/11.4.2014 vaatimukset

Lappeenrannassa 9.1.2024

Riitta Ruutiainen, kaupungingeodeetti

Tasokoordinaattijärjestelmä ETRS89 - GK28

Korkeusjärjestelmä N2000

Vahvistanut

LUONNOS 5.1.2024

Ennakkokuuleminen 15.1. - 12.2.2024

Kaup.keh. Itk

KH

Nähtävillä

KV

Valmistelija NSa

Suunnittelija HMM

Mittakaava 1:1000

Työ nro K2487



Lappeenrannan kaupunki
PL 11
53101 LAPPEENRANTA

Lausuntopyyntö 15.4.2025 (LPR/742/10.02.03.00/2020)

Lausunto kaavaehdotuksesta, Asemakaava ja asemakaavan muutos, Kaavanro K2487, Linnoituksen ja Pallonlahden ranta-alue, Lappeenranta

Lausuntopyyntö

Lappeenrannan kaupunki pyytää ELY-keskukselta lausuntoa asemakaavaehdotuksesta koskien koko Linnoitusmäen aluetta ja siihen liittyvää Pallonlahden ranta-aluetta.

Asemakaavan tarkoituksena on korvata yli 130 vuotta voimassa ollut ns. Keisarin kaava uudella nykymuotoisella asemakaavalla. Alue on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä sekä tärkeä muinaismuistoalue. Asemakaavalla suojellaan alueen historiallinen rakennuskanta ja linnoitusrakenteet sekä tärkeimmät ulkotilat kuten kadut ja aukiot. Kaavaratkaisussa huomioidaan myös linnoituksen maisemalliset ja luonnonympäristöön liittyvät arvot.

Ennakkolausunto

Kaakkois-Suomen ELY-keskus on antanut asemakaavasta ja asemakaavan muutoksesta ennakkolausunnon 12.2.2024. Siinä esiin nostetut asiat on huomioitu kaavan jatkotyöstössä.

Lopuksi

Asemakaavan ja -muutoksen laadinta Lappeenrannan linnoituksen alueelle on tärkeä ponnistus. Asemakaava on asiantuntevasti laadittu ja se toteuttaa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita sekä asemakaavan sisältövaatimukset toteutuvat hyvin.

Tämä asiakirja on hyväksytty/allekirjoitettu viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt arkkitehti Tuija Mustonen ja ratkaissut alueidenkäyttöpäällikkö Pertti Perttola.

Tiedoksi

Etelä-Karjalan liitto
Etelä-Karjalan museo
Lappeenrannan seudun ympäristötoimi

Tämä asiakirja KASELY/1059/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KASELY/1059/2020 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Mustonen Tuija 20.05.2025 08:28

Ratkaisija Perttola Pertti 20.05.2025 08:50



Päiväys
16.5.2025

Dnro
LPR/742/10.02.03.00/2020

Lappeenrannan kaupunki
Elinvoima ja kaupunkikehitys
PL 11
53101 Lappeenranta

Viite: lausuntopyyntö 15.4.2025

LPR, Linnoitus, Linnoituksen asemakaavan muutos

Lappeenrannan kaupunginhallitus on pyytänyt Etelä-Karjalan alueellisen vastuumuseon lausuntoa Lappeenrannan Linnoituksen asemakaavan muutoksen kaavaehdotuksesta. Kaavatyön valmistelussa on laadittu laaja kulttuuriympäristöselvitys arkeologian, rakennetun ympäristön ja maiseman osalta. Lisäksi on laadittu ulkoalueiden kehittämis- ja korjaustapaohje (Sitowise Oyj).

Arkeologinen kulttuuriperintö

Lappeenrannan linnoitus on muinaismuistolaila (295/1963) rauhoitettu kiinteä muinaisjäänös, jonka suojelustatus on määritetty Museoviraston Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologisessa inventointiprojektissa ja sen inventoinnissa *Lappeenranta – Villmanstrand. Kaupunkiarkeologinen inventointi* (Mökkönen 2003 / Museovirasto). Kaavatyöhön liittyvässä kulttuuriympäristöselvityksessä on laadittu linnoituksessa toteutettujen arkeologisten selvitysten yhteenveto, ja tarkennettu näiden pohjalta eri osa-alueiden arkeologista kuvaa (Laakso / Maanala Oy / Sitowise Oyj).

Suojellut alueet ja niitä koskeva muinaismuistolain kajoamiskielto on osoitettu kaavamääräyksissä:

Alue on osa muinaismuistolain (295/63) rauhoittamaa kiinteää muinaisjäänöstä, Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen tai muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty.

Lappeenrannan kaupungin varhainen historia on tallentunut merkittävässä määrin Linnoituksen alueen maaperään, so. alueen arkeologisiin kerroksiin, rakenteisiin ja mm. paikalle jääneisiin esineisiin. Linnoituksen asemakaava ja sen kaavamääräykset

turvaavat Lappeenrannan kaupungin historian säilymistä linnoituksen *maa-arkistossa* jatkossa entistä paremmin.

Museolla ei ole huomautettavaa kaavaehdotuksesta arkeologian osalta.

Rakennettu kulttuuriympäristö

Kaavaratkaisun kaupunkikuvallisena lähtökohtana on ollut säilyttää rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas ja ajallisesti kerrostunut, hieno kokonaisuus. Suunnittelualueeseen liittyvien rakennetun kulttuuriympäristön arvojen säilyminen on turvattu varustamalla kaikki 1900-luvun alun ja sitä vanhemmat rakennukset suojelumerkinnöin. Vaikka kaava mahdollistaa Linnoituksen alueelle myös muita toimintoja nykyisten lisäksi, säilyvät rakennukset suojelumääräysten ansiosta ulkoasultaan lähes muuttumattomina. Kaavan mahdollistamat pienikokoiset uudisrakennukset sijoittuvat alueen reunalle linnoitusmäen ulkopuolelle.

Asemakaavassa huomioidaan kiitettävällä tavalla alueen nykyinen rakennuskanta, tilallinen rakenne, mittakaava ja nykyisten katunäkymien säilyminen ennallaan. Asemakaava turvaa valtakunnallisesti merkittävän ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden säilymistä niin yksittäisten rakennusten, kaupunkikuvan kuin aluekokonaisuuden osalta.

Kaava on asianmukaisesti ja kattaviin selvityksiin perustuen laadittu. Museon aikaisemmat lausunnot on hyvin huomioitu ja niiden mukaisia muutoksia, selvityksiä ja selvennyksiä muun muassa suojelumerkintöihin ja -määräyksiin on tehty. Museo pitää erittäin hyvänä asemakaavaehdotuksen liitteeksi nro 8 laadittua Linnoituksen ulkoalueiden kehittämis- ja korjaustapaohjetta (Sitowise 2025), jolla ohjataan selkeästi ja havainnollistaen rakennusten ulkopuolelle jäävien piha- ja aukiotilojen suunnittelua sekä turvataan linnoituksen ulkoalueiden moninaisia arvoja tavoitteena visuaalisesti eheä kokonaisuus. Kaavakartan yleismääräyksiin on lisätty määräys ohjeen noudattamisesta asemakaavan alueella.

Museolla ei ole huomautettavaa kaavaehdotuksesta rakennetun kulttuuriympäristön osalta.

ETELÄ-KARJALAN MUSEO

Asiakirjan ovat allekirjoittaneet arkeologi Esa Hertell, rakennustutkija Anne Helander ja vt. museotoimenjohtaja Reija Eeva

Tiedoksi

Museovirasto / kirjaamo

Kaakkois-Suomen ELY-keskus / kirjaamo, Tuija Mustonen, Pertti
Perttola

Allekirjoitukset:

Allekirjoitus: Vahvistan tämän asiakirjan sisällön oikeelliseksi

Nimi: **Helander Anne**
ULAPPA\helandam

2025-05-16 16:05:42 (UTC+03:00)

Sähköisesti allekirjoitettu

Allekirjoitus: Vahvistan tämän asiakirjan sisällön oikeelliseksi

Nimi: **Hertell Esa**
ULAPPA\hertelej

2025-05-16 16:34:58 (UTC+03:00)

Sähköisesti allekirjoitettu

Allekirjoitus: Vahvistan tämän asiakirjan sisällön oikeelliseksi

Nimi: **Eeva Reija**
ULAPPA\eevarm

2025-05-19 10:21:31 (UTC+03:00)

Sähköisesti allekirjoitettu

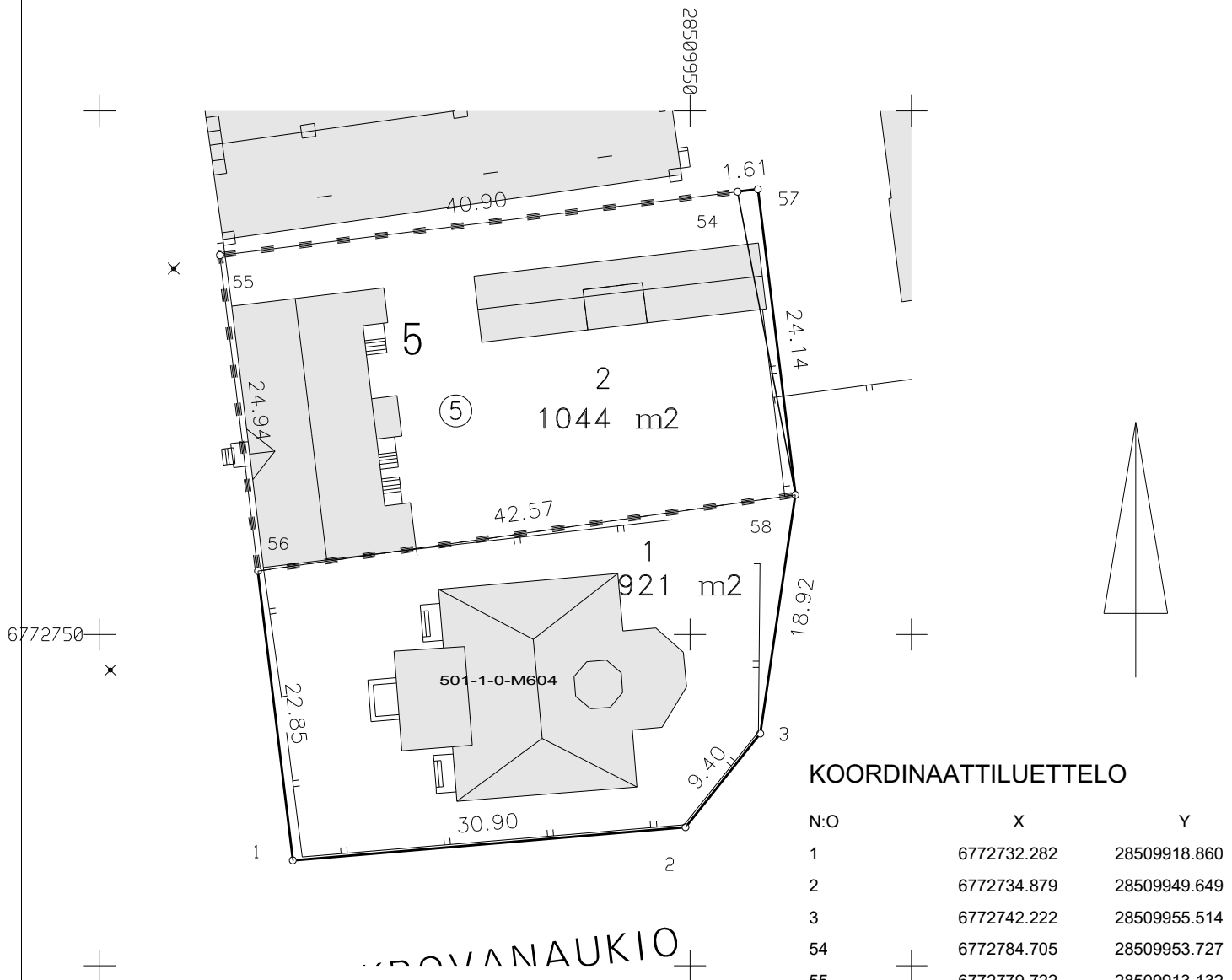
Asemakaavoituksen seuranta		Alueell. ympäristökeskus				
Asemakaavan tietojen täyttölomake 1/4		Täyttämispvm		24.3.2024		
Asemakaavan perustiedot						
Asemakaavan nimi		Linnoituksen nykymuotoinen asemakaava ja asemakaavan muutos				
Kunta	LAPPEEN-RANTA	Ayk:n kaavatunnus				
Kuntanumero	405	Kunnan kaavatunnus		405K2487		
Hyväksymispvm		Vireille tulosta ilm. pvm				
Kaava-alueen pinta-ala	30,9578	Uusi ak:n pinta-ala		21,8385		
Maanal. tilojen pinta-ala		Ak:n muutoksen pinta-ala		9,1193		
Ranta-asemakaava:	Rantaviivan pituus km	Rakennuspaikkojen lkm	Lomarak.paikkojen lkm			
		Oma ranta	Muut	Oma ranta	Muut	
Yhteenveto aluevarauksista						
	Pinta-ala ha	Pinta-ala %	Kerrosala k-m ²	Tehokkuus e	Pinta-alan muut. ha _±	Kerrosalan muut.k-m ² _±
Aluevar. yhteensä	30,9578	100,0	21329	0,07	+21,8385	+4 058
A yhteensä						
P yhteensä						
Y yhteensä	0,1964	0,6	795	0,40	-1,8338	-9 356
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä					-1,4241	-7 120
V yhteensä	5,3562	17,3	207	0,00	+5,1959	+207
R yhteensä						
L yhteensä	2,6767	8,6			+0,8071	
E yhteensä						
S yhteensä	19,2630	62,2	20327	0,11	+19,2630	+20 327
M yhteensä						
W yhteensä	3,4655	11,2			-0,1696	
Yhteenveto maanalaisista tiloista						
	Pinta-ala ha	Pinta-ala %	Kerrosala k-m ²		Pinta-alan muut. ha _±	Kerrosalan muut.k-m ² _±
Maan.til. yht.						
Rakennussuojelu						
	Suojeltujen rak. lkm		Suojeltujen rak. k-m ²		Suojeltujen rak. muutos lkm _±	k-m ² _±
Suoj.rak. yht.	35		18879		+35	+18 879
asemakaava	35		18879		+35	+18 879
muu						

Asemakaavoituksen seuranta		Alueell. ympäristökeskus	
Asemakaavan tietojen täyttölomake 2/4		Täyttämispvm	
		24.3.2024	
Asemakaavan tunnistetiedot			
Asemakaavan nimi		Linnoituksen nykymuotoinen asemakaava ja asemakaavan muutos	
Kunta		LAPPEEN-	
Kuntanumero		RANTA	
Hyväksymispvm		405	
Ayk:n kaavatunnus		Kunnan kaavatunnus	
		405K2487	
Aluevaraukset			
	Pinta-ala ha	Pinta-ala %	Kerrosala k-m ²
			Tehokkuus e
			Pinta-alan muut. ha+
			Kerrosalan muut.k-m ² +
Aluevar. yhteensä	30,9578	100,0	21 329
			0,07
			+21,8385
			+4 058
A yhteensä			
P yhteensä			
Y yhteensä	0,1964	0,6	795
			0,40
			-1,8338
			-9 356
YT			
			-2,0302
			-10 151
YK	0,1964	100,0	795
			0,40
			+0,1964
			+795
C yhteensä			
K yhteensä			
T yhteensä			
			-1,4241
			-7 120
TTV			
			-1,4241
			-7 120
V yhteensä	5,3562	17,3	207
			0,00
			+5,1959
			+207
VP	3,7472	70,0	7
			0,00
			+3,5869
			+7
VL	1,6090	30,0	200
			0,01
			+1,6090
			+200
R yhteensä			
L yhteensä	2,6767	8,6	
			+0,8071
Kadut	0,7775	29,0	
			+0,3100
LR	1,8992	71,0	
			+0,4971
E yhteensä			
S yhteensä	19,2630	62,2	20 327
			0,11
			+19,2630
			+20 327
SM	19,2630	100,0	20 327
			0,11
			+19,2630
			+20 327
M yhteensä			
W yhteensä	3,4655	11,2	
			-0,1696
W	3,4655	100,0	
			-0,1696

[illegible]

MUODOSTUMINEN

KIINTEISTÖ	P-ALA	OSAPINTA-ALA	KIINTEISTÖ	OSA	M-ALA	KIINTEISTÖN NIMI	KYLÄ
001 0039 0001	921	921	501 0001 0000	M	0604		
001 0039 0002	1044	1024	001 0005 0005	K			
		20	501 0001 0000	K		VANHAKAUPUNKI	



KOORDINAATTILUETTELO

N:O	X	Y
1	6772732.282	28509918.860
2	6772734.879	28509949.649
3	6772742.222	28509955.514
54	6772784.705	28509953.727
55	6772779.722	28509913.132
56	6772754.963	28509916.121
57	6772784.901	28509955.327
58	6772760.938	28509958.268

		1:500	LAPPEENRANTA	
Asemakaavan vahvistumispäivä ja numero 2487			Koord. järj. ETRS-GK28	Kork. järj. N2000
Edellinen tonttijako			Karttalehti	
Laskenut	MT	Pohjakartan hyväksyi ja tonttijaon laati	Kaupunginosa 1 LINNOITUS	
Piirtänyt	MT		Kortteli 39	
Tarkastanut			Tontti/tontit 1-2	
Hyväksytty asemakaavan yhteydessä			Tj-kartta n:o -	



29.5.2020

ALOITUSVAIHEEN VIRANOMAISNEUVOTTELU (MRL 66 §, MRA 26 §)

1. Toikansuon jätevedenpuhdistamon asemakaavan muutos
2. Raatihuoneen korttelin asemakaavan muutos
- 3. Linnoituksen asemakaava ja asemakaavan muutos**
4. Hallituskatu 39:n (Kanavakrouvi) asemakaavan muutos

Aika Perjantai 29.5.2020 klo 9.00 – 11.50**Paikka** Teams etäyhteysneuvottelu

Osallistujat: Kaakkois-Suomen ELY-keskus
Pertti Perttola
Tuija Mustonen
Visa Niittyniemi (poistui asian 1 käsittelyn jälkeen)
Joel Peiponen
Tommy Ulmanen
Etelä-Karjalan Liitto
Marjo Wallenius (poistui asian 2 käsittelyn jälkeen)
Etelä-Karjalan museo
Sini Saarilahti
Noora Virtanen
Esa Hertell
Lappeenrannan seudun ympäristötoimi
Taina Rajala
Lappeenrannan Energia (Lpr:n Energiaverkot Oy, Lpr:n Lämpövoima Oy)
Reijo Kolehmainen (poistui asian 2 käsittelyn jälkeen)
Riitta Moisio (poistui asian 2 käsittelyn jälkeen)
Päivi Kallio (poistui asian 3 käsittelyn jälkeen)
Väylävirasto
Juha Tiainen
Lappeenrannan kaupunki
Pasi Leimi
Maaomaisuuden hallinta: Riitta Ruutiainen
Kadut ja ympäristö: Olli Hirvonen
Kadut ja ympäristö: Timo Kalevirta
Rakennusvalvonta: Päivi Salminen
Kaupunkisuunnittelu:
Maarit Pimiä
Matti Veijovuori
Annamari Kauhanen
Kimmo Hautamaa
Tarja Luukkonen
Hanna-Maija Marttinen
Taina Lind
Miia-Riikka Kiukas-Lehto

Paikalle oli kutsuttu myös Etelä-Karjalan Pelastuslaitos ja Lappeenrannan Toimitilat Oy.

1. Kokouksen avaus

Maarit Pimiä avasi kokouksen ja toivotti osallistujat tervetulleeksi teams-kokoukseen. Neuvottelun puheenjohtajana toimi Maarit Pimiä ja sihteerinä Taina Lind.

1. Toikansuon jätevedenpuhdistamon asemakaavan muutos

2. Raatihuoneen korttelin asemakaavan muutos

3. Linnoituksen asemakaava ja asemakaavan muutos

(aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu)

Kaavoituksen lähtökohdat ja osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Hanna-Maija Marttinen esitteli Linnoituksen asemakaavan suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet sekä kaavaa varten laaditut selvitykset.

Asemaavamuutoksen alue on historiallinen, vihreä ja elävä osa Lappeenrannan kaupunkia. Alueella on voimassa ns. Keisarin kaava vuodelta 1892. Ranta-alueella on voimassa 1969 vahvistettu asemakaava. Asemakaavaa yritettiin edellisen kerran muuttaa vuonna 1998, mutta ympäristökeskus jätti sen vahvistamatta. Edellinen viranomaisneuvottelu on käyty vuonna 2013, jolloin sotahistoriasta kertova Kannas-keskus hanke oli vireillä. Kaavatyötä varten on laadittu vuonna 2012 luontoselvitys. Aiemmin on tehty kaupunkiarkeologinen inventointi vuonna 2003 sekä monia muita selvityksiä, joista osa on päivitetty.

Viranomaisten näkemyksiä alueen suunnittelusta sekä selvitysten riittävyys ja mahdolliset lisäselvitystarpeet

Kaupunkisuunnittelu/ Veijovuori: Minkälaista selvitystarvetta on rakennuskannan osalta, tehdäänkö samaan tapaan koosteselvitykset, kuin Rakuunamäellä?

Ely-keskus/ Perttola: Tavoitteisiin ja toiminnallisuuteen ei ole täydennettävää. Kuinka suhtaudutaan vanhaan? Miten uusi, asfaltoitu tie ja ranta-alue, muutetaanko näitä luonteeltaan johonkin suuntaa? Tässäkin kaavassa joutuu huomaamaan vireillä olevan pohjavesialueiden luokitusmuutoksen. Uusi luokitus pitäisi olla ennen vuoden loppua. Varsinaiseen kaavaratkausuun muutoksella ei liene vaikutusta. Pohjavesien suojeleminen on nykyisinkin otettava huomioon.

Ely-Keskus/ Mustonen: Odotettu asemakaava. Asetuksella suojeltuja rakennuksia on kaksi. Tulee pohtia näiden kahden rakennuksen sisätiloja, pystytäänkö näitä

suojelmaan kaavalla. Samantyylinen rakennuskannan kokonaisselvitys, kuin Rakuunamäellä on tarpeen. Luontoselvitys tulee päivittää, koska edellinen on 10 vuotta vanha. Meluasioita ei taida olla. Valtakunnallisesti yhtä tärkeä kuin Suomenlinna, joten suojelukaava on hyvä.

Etelä-Karjalan museo/ Saarilahti: Toivottu, että kaupunki tekisi rakennushistoriallisen inventoinnin koko alueesta ja rakennuksista. Selvitys dokumentoisi nykytilanteen ja mistä historiallisista kerroksista alue koostuu. Hoito- ja käyttösuunnitelma tarvitaan. Tehty kasvillisuus selvitys tulee ottaa mukaan luontoselvitykseen. Museo toivoo äärettömän pienimuotoista täydennysrakentamista. Valtion asetuksella suojeltujen rakennusten sisätilojen suojelu mietittävä tehdäänkö kaavalla vai muuten.

Etelä-Karjalan museo/ Hertell: Vuoden 2003 inventointiraportti on hyvä, mutta vanhentunut. Maastossa ei ole inventoitavaa. Arkeologia ja rakennettu kulttuuriympäristö tulisi olla samassa selvityksessä.

Kaupunkisuunnittelu/ Pimiä: Jo laaditussa asemakaavaluonnoksessa koko alue on SM-merkinnällä ja rakennukset sen merkinnän päällä, kuten myös Suomenlinnan asemakaavassa. Hoito- ja käyttösuunnitelmasta on jo alustava luonnos, jossa on luontoon ja rakennettuun ympäristöön liittyviä ohjeita. Kaavasta tulee monikerroksinen.

Väylävirasto/ Tiainen: Aktiivisessa käytössä oleva rautatie kulkee alueen reunassa. Aiheuttaa mahdollisesti melua ja tärinää. Tasoristeykselle on jätettävä riittävät näkemäalueet. Vesiväylän väylämerkinnöistä annetaan mahdollisesti kommentteja jatkossa, mikäli ne eivät ole ajantasaisia.

Rakennusvalvonta/ Salminen: Harkittava alueen laittamista rakennuskieltoon asemakaavan laadinnan ajaksi. Tilapäiset luvat eivät ole tähän tarkoitukseen.

Elinvoima ja kaupunkikehitys/ Leimi: Tällöin kaavalla tulee olla aikataulu, jota noudatetaan, jotta alueen kaikenlainen kehitys ja rakentaminen ei pysähdy liian pitkäksi aikaa.

Rakennusvalvonta/ Salminen: Vanhalla kaavalla ei voi rakentaa, rakennusvalvonnalla on velvollisuus ottaa kaavan ajantasaisuus huomioon.

Ely-keskus/ Perttola: Ajantasaisuutta arvioitaessa pitää ottaa kaavan toteutuminen myös huomioon. Alueella kaava on ehkä pääosin toteutunut.

Kaupunkisuunnittelu/ Pimiä: Kyseessä on vaativa kohde ja työ tulee vaatimaan aikaa, mutta rakennuskieltoa voidaan harkita.

Maaomaisuuden hallinta/ Ruutiainen: Linnoituksen alue on tärkeä myös maapohjan osalta. Valtuusto on maapoliittista ohjelmassa päättänyt, että maapohjaa ei myydä linnoituksen alueella.

Kadut ja ympäristö/ Kalevirta: Kiinnitettävä erityistä huomiota pysäköintiin ja hulevesiin.

4. Hallituskatu 39:n (Kanavakrouvi) asemakaavan muutos

2. Muut asiat

Ei ollut.

3. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.50

Muistion laati

Taina Lind

Jakelu

Osallistujat



Lappeenrannan kaupunki

Linnoituksen luontoselvitys

101012579

Yhteyshenkilö
Soile Turkulainen
Puhelin
040 572 4001
E-mail
soile.turkulainen@afry.com

Päivämäärä
15/12/2022
Projektinumero
101012579

Asiakas
Lappeenrannan kaupunki

Linnoituksen luontoselvitys

Raportin tekijät:
Soile Turkulainen, biologi FM
Petri Lampila, biologi FT

Raportin tarkastus:
Jessica Rapp, biologi FM

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Selvitysalueen sijainti ja yleispiirteet	3
3	Menetelmät	4
3.1	Lähtötiedot	4
3.2	Maastokartoitukset	4
4	Luonnonympäristön yleispiirteet	4
4.1	Maaperä ja kallioperä	4
4.2	Vesistöt ja pohjavesialueet	5
4.3	Kasvillisuus	5
4.3.1	Yleispiirteet	5
4.3.2	Itärinteet	7
4.3.3	Pohjoisrinteet	7
4.3.4	Länsirinteet	8
4.3.5	Etelärinteet	8
4.3.6	Vanhapuisto	9
4.3.7	Lakitasanne	9
4.3.8	Pallonlahden ranta	10
4.3.9	Uhanalaiset kasvilajit	10
4.3.10	Haitalliset vieraskasvilajit	11
4.4	Liito-orava	12
4.5	Lepakot	12
4.5.1	Tulokset	12
4.5.2	Suositukset	14
4.6	Linnut	14
4.7	Hyönteiset	15
5	Arvokkaat luontokohteet	15
6	Johtopäätökset	15
7	LÄHTEET	15

Kansikuva: Linnoituksen länsivalleja syyskuussa 2020.

1 Johdanto

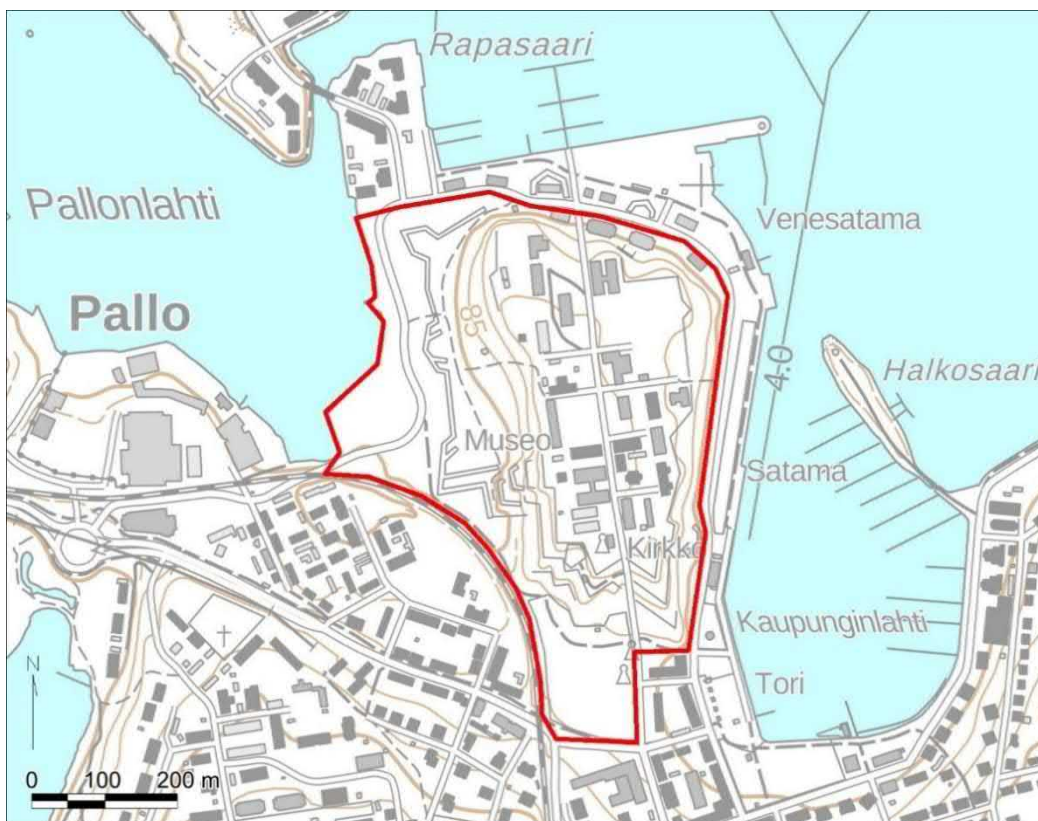
Tämä luontoselvitys on tehty Lappeenrannan kaupungin tilauksesta Linnoituksen alueen asemakaavaa varten. Selvitys on päivitys ja täydennys vuonna 2013 tehtyyn Linnoituksen luontoselvitykseen (Pöyry Finland Oy 2013). Selvitys tehtiin pääosin vuonna 2021. Raporttiin päivitettiin joitakin tietoja vuonna 2022. Selvityksen tekivät biologit FM Soile Turkulainen ja FT Petri Lampila AFRY Finland Oy:stä.

2 Selvitysalueen sijainti ja yleispiirteet

Linnoituksen alue sijaitsee Etelä-Karjalan maakunnassa Lappeenrannan kaupunkikeskustan pohjoispuolella (kuva 1). Selvitysalueen rajoina ovat lännessä satamarata ja Pallonlahti, pohjoisessa ja idässä Satamatie ja etelässä Torikatu. Selvitysalueen pinta-ala on noin 26 hehtaaria.

Linnoituksen niemi oli jo keskiajalla kauppapaikka. Puolustuslinnoitukseksi alue rakennettiin 1700-luvulla ensin Ruotsin ja sitten Venäjän vallan aikana. Linnoituksen vanhimmat rakennukset ovat tältä ajalta. 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa alueella toimi venäläinen varuskunta ja vankila ja sinne rakennettiin kasarmi-, asuin- ja varastorakennuksia. Myöhemmin alue oli ”unohdettua takapihaa” ennen 1970-luvulla aloitettuja vallien ja rakennusten kunnostustöitä. 2000-luvun alussa valmistuneessa restauroinnissa linnoituslaitteita palautettiin entiseen muotoonsa. Länsipuolelta Rapasaareen kulkenut satamarata purettiin, ja itärinnettä siirrettiin sataman suuntaan. Nykyisin Linnoituksen alue on merkittävä nähtävyys, jossa toimii mm. museoita, myymälöitä, ravintoloja ja kesäteatteri.

Linnoituksen mäen kautta kulkee etelä-pohjoissuuntaisena Kristiinankatu. Eteläinen portti on Viipurin portti ja pohjoinen portti Savonlinnan portti. Muut yhteydet ovat kävelytieyhteyksiä lännessä Haminan portin kautta ja idästä Vesiportin kautta.



Kuvat 1. Selvitysalueen rajaus.

3 Menetelmät

3.1 Lähtötiedot

Luontoselvityksen lähtötietoina käytettiin Linnoituksen alueelle aikaisemmin tehtyjä luontoselvityksiä sekä alueelta tiedossa olevia lajihavaintoja (SYKE 2020, Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022).

Kaavoitusta varten vuonna 2013 tehtyyn luontoselvitykseen on koottu alueelta siinä vaiheessa käytettävissä olleet luontotiedot, ja lisäksi silloin tehtiin lähinnä kasvillisuuden maastokartoituksia mahdollisilla lisärakentamispaikoilla (Pöyry Finland Oy 2013). Raportin liitteenä oli samassa yhteydessä tehty selvitys Linnoituksen tärkeistä viheralueista (Saarinen 2013). Myöhemmin Linnoituksen tietoja täydennettiin joiltain osin osayleiskaavan luontoselvityksessä (Pöyry Finland Oy 2016). Sen jälkeen Linnoitukseen on tehty kasvillisuuskartoitus ja hoitosuunnitelma vuonna 2016 (Vuori 2018).

Linnoitus on osa valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY) kuuluvaa Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunkia (Museovirasto 2009). Linnoitusta lähin luonnonsuojelualue on Pappilanniemi (YSA238103) noin kilometrin päässä koillisessa kaupunkikeskustan edustan vesialueen toisella puolella. Lähimmät Natura 2000 -alueet sijaitsevat yli viiden kilometrin päässä (SYKE 2021).

3.2 Maastokartoitukset

Linnoituksen luontotietoja täydennettiin yleispiirteisellä maastotarkastelulla 11.9.2020 sekä liito-orava- ja lepakkoselvityksillä keväällä ja kesällä 2021. Liito-oravakäynti tehtiin 13.4.2021. Siinä keskityttiin Linnoituksen eteläosassa sijaitsevan Pusupuiston tarkistamiseen. Kartoituksessa etsittiin liito-oravan papanoita järeiden kuusten ja isojen lehtipuiden alta liito-oravaselvitysohjeiden mukaisesti (Nieminen & Ahola 2017).

Lepakkoselvitys tehtiin aktiivikartoituksena ylääänidetektoria (Pettersson M500-385 ultraäänimikrofoni + BatRecorder-sovellus) apuna käyttäen. Käyntikertoja oli kolme SLTY:n ohjeiden (2012) mukaisesti: yöt 17.–18.6., 15.–16.7. ja 19.–20.8.2021. Kaikkina öinä olosuhteet olivat otolliset havainnoinnille (lämpötila vähintään +10 C, korkeintaan heikkoa tuulta eikä sadetta). Yksilömäärän arviointi perustui näköhavaintoihin kesä- ja heinäkuun kierroksilla, jolloin yöt olivat pimeimmilläänkin suhteellisen valoisia, sekä äänten erittelyyn elokuun kierroksella. Tuolloin kuitenkin havaittiin vain yksittäisiä pohjanlepakoita.

4 Luonnonympäristön yleispiirteet

4.1 Maaperä ja kallioperä

Linnoitus sijoittuu ensimmäiselle Salpausselälle kuten muukin osat Lappeenrannan keskustasta. Linnoituksen lakitasanne on 94–96 metriä merenpinnan yläpuolella ja noin 20 metriä ylempanä kuin Saimaan keskivedenpinta. Vallitetut rinteet ovat joka suuntaan jyrkkiä. Pallonlahteen rajoittuva länsireuna sekä Vanhanpuiston eteläosa ovat tasaista maastoa, jonka korkeus on noin 80 metriä merenpinnasta ja noin viisi metriä Saimaan pinnasta.

Alun perin alueen maastonmuodot ovat muovautuneet jääkauden ja sen jälkeisten vesistövaiheiden aikana. Baltian jääjärven III-vaiheen ranta on Lappeenrannan kohdalla noin tasolla +95 (Etelä-Karjalan liitto 2006) eli Linnoituksen ylätasanne on muodostunut silloin. Ennen Vuoksen puhkeamista vajaa 6000 vuotta sitten vedenpinta on ollut Lappeenrannassa noin tasolla +80 eli matalat rannat Linnoituksen reunoilla ovat paljastuneet sen jälkeen.

Pitkään jatkunut ihmistoiminta on muuttanut maaperää ja sen muotoja koko Linnoituksen alueella. Linnoituksen restauroinnissa 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa tehtiin mittavia maanrakennustöitä, kun 1700-luvun lopulla rakennetut linnoituslaitteet palautettiin osittain alkuperäiseen muotoonsa (*Museovirasto 2021*). Rinteisiin ajettiin uutta täyttömaata, joka peitettiin ohuella multakerroksella. Näin saatiin aikaan valleille tyypillinen, vähäravinteinen maapohja.

Kallioperältään Linnoitus sijoittuu svekokarjalaisen kallioalueen ja sitä nuoremman rapakivigraniittialueen rajalle (*GTK 2021*). Kallioperä ei tule missään kohdassa alueella näkyviin, vaan jää maakerrosten alle.

4.2 Vesistöt ja pohjavesialueet

Selvitysalue sijoittuu Vuoksen vesistöalueen Suur-Saimaan alueelle ja Ala-Saimaan lähialueelle (*SYKE 2021*). Linnoituksen itäpuolelle jää Kaupunginlahti ja koillis- ja pohjoispuolella avautuu parin kilometrin laajuinen selkävesi saarineen. Länsireunalla Linnoitus rajoittuu Pallonlahteen. Vesistöjen ekologisen tilan luokittelussa Linnoitusta ympäröivä vesialue on Läntisen Pien-Saimaan itäosaa (*SYKE 2021*). Sen ekologinen tila on arvioitu hyväksi.

Linnoituksessa ei ole vesistöjä tai luonnontolaisia pienvesiä. Lounaiskulmassa on lähellä rautatietä muutaman aarin kokoinen tekolampi tai kosteikko, joka kuivui ainakin helteisenä kesänä 2021.

Linnoituksen alue sijaitsee Huhtiniemen pohjavesialueella (tunnus 0540501) (*SYKE 2022*). Huhtiniemen pohjavesialue on luokiteltu vedenhankintaa varten tärkeäksi pohjavesialueeksi, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen (luokka 1E). Pohjavesialueen pinta-ala on 26,94 km², varsinaisen pohjaveden muodostumisalueen pinta-ala on 20,55 km² ja arvio antoisuudesta 14 640 m³/d. Pääosa selvitysalueesta sijaitsee varsinaisella pohjaveden muodostumisalueella; vain länsi- ja luoteisreuna sijaitsee sen ulkopuolella.

4.3 Kasvillisuus

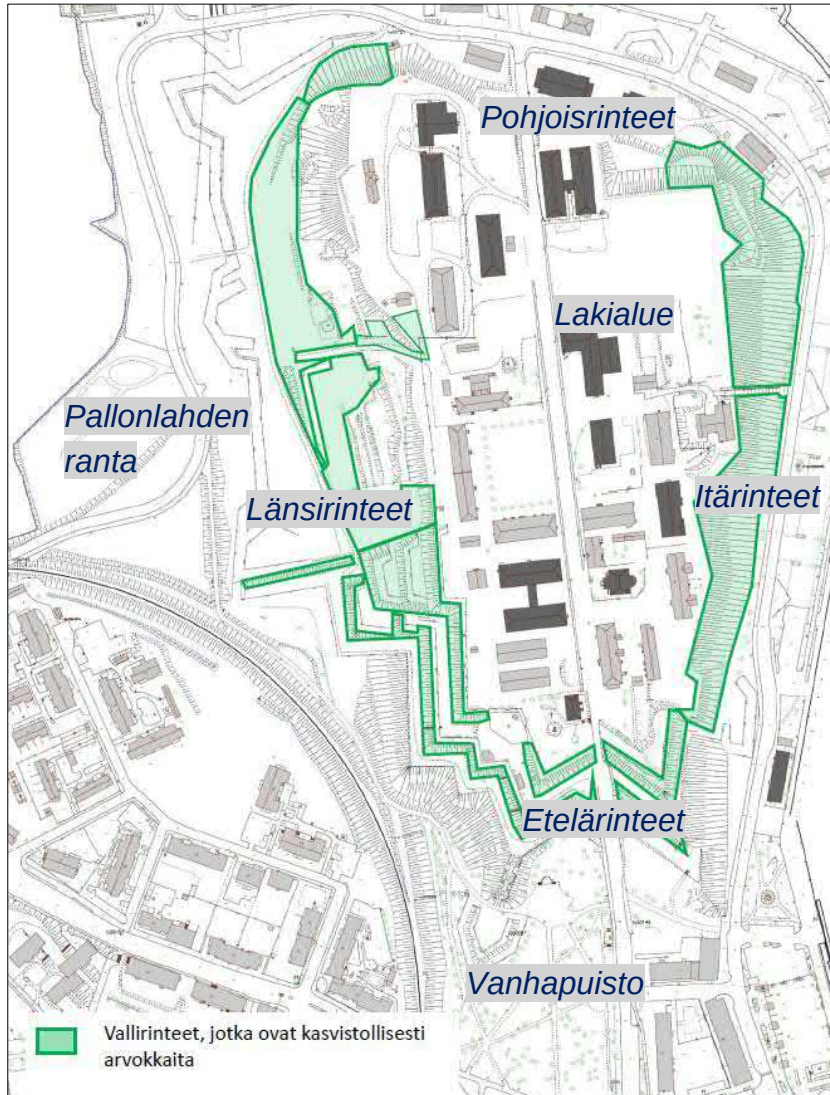
4.3.1 Yleispiirteet

Selvitysalue sijoittuu eteläboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen Järvi-Suomen alueelle Etelä-Savon eliömaakuntaan (*SYKE 2021*). Maisemamaakuntajaossa alue on lähellä Suur-Saimaan seudun, Kaakkoisen viljelyseudun ja Lounais-Savon järvisen seudun maisemamaakuntien rajaa (*SYKE 2019*). Selvitysalueella on todennäköisesti alun perin ollut Salpausselälle tyypillistä mäntyvaltaista kangasmetsää ja rehevämpää metsää rinteiden alla.

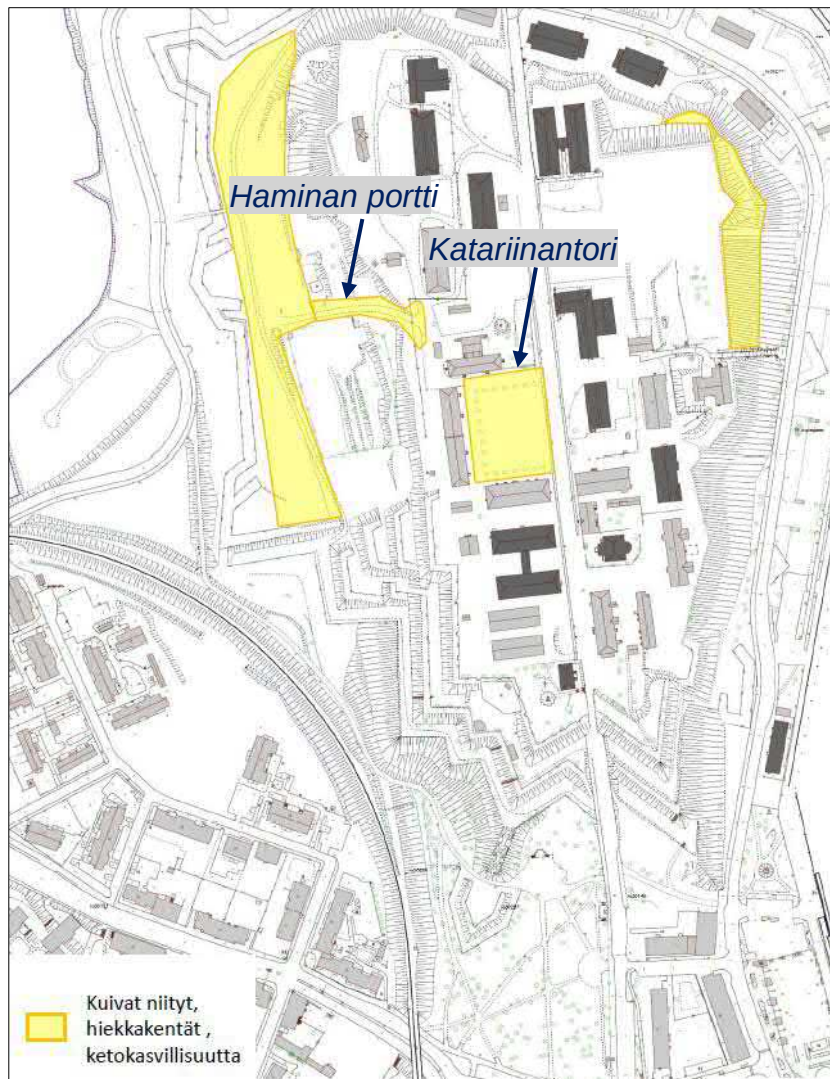
Linnoituksen kasvillisuus ja kasvilajisto on kuvattu vuoden 2018 selvityksessä osa-alueittain (*Vuori 2018*). Seuraavissa luvuissa on esitetty tiivistelmät kuvauksista. Kasvillisuudeltaan arvokkaimmat alueet ovat selvityksen mukaan vallien rinteillä (kuva 2). Näille alueille suositellaan niittoa kerran kesässä elokuussa ja niittojätteen keräämistä pois. Myös Linnoituksen laki-alueella on paikoin huomionarvoista lajistoa etenkin Katariinantorin ympäristössä ja rakennusten vierustoilla (kuva 3). Uhanalaiset ja muut huomionarvoiset kasvilajit on esitelty luvussa 4.3.9.

Linnoituksen kasvilajistossa esiintyy eri aikakausilta peräisin olevia lajeja, joista osa on luokiteltavissa muinaistulokkain (ennen 1600-lukua tulleet) ja osa uudempi tulokaslajeiksi. Alue on ollut pitkään ihmistoiminnan vaikutuspiirissä, eikä alkuperäistä, Salpausselän mäntykankaalle tyypillistä kasvillisuutta ole enää jäljellä. Viime vuosikymmeninäkin lajiston on havaittu muuttuneen, niin että ketolajit ja toisaalta tyypirikkaiden kasvupaikkojen lajit ovat vähentyneet (*Vuori 2018*).

Muinaistulokkaiksi tulkittavia lajeja alueella ovat mm. sykeröpoimulehti, soikkoratamo, kelta- ja jänönapila, ahopukinjuuri sekä ukon- ja tummatulikukka. Venäläisen sotaväen ja viljan- ja heinäsiemenen mukana alueelle ovat tulleet monet siellä edelleen tavattavat lajit, kuten harmio (kuva 6), ukonpalko, idänkattara, keltakynsimö ja ketoampiaisyrtti. Vanhoista viljely- ja lääkekasveista alueella tavataan mm. hulluruohoa, koiruohoa, kuminaa, piparjuurta, suopayrttiä, ukkomansikkaa ja myrkkyykatkoa. Uudempia, varsinkin rautatieliikenteen levittämiä lajeja ovat mm. pukinparta, valkomesikkä, kanadankoiransilmä ja ketomaruna.



Kuva 2. Linnoituksen kasvillisuusselvityksessä rajatut kasvistollisesti arvokkaat vallirinteet. Kuva: Vuori 2018. Kuvaan on lisätty raportissa käytetyt osa-alueiden nimet.



Kuva 3. Linnoituksen kasvillisuusselvityksessä rajatut kuivat niityt ja hiekkaiset kentät. Kuva: Vuori 2018. Kuvaan on lisätty Katariinantorin sekä Haminan portin alueen sijainnit.

4.3.2 Itärinteet

Kaupunginlahdelle viettävät pitkät ja jyrkät itävallit ovat kasvillisuudeltaan pääosin tuoreen niityn kaltaisia (Vuori 2018). Tyypillisiä lajeja ovat mm. ukonpalko, idänkattara, hiirenvirna, niittynätkelmä, peltokierto, päivänkakkara, paimenmatara ja harakankello. Koillisosassa on kuivempi alue, jossa kasvaa mm. lampaannataa, ahomataraa, aholeinikkiä, ahopukinjuurta, huopakeltanoa, soikkoratamoa ja kissankelloa.

4.3.3 Pohjoisrinteet

Kristiinankadun itäpuolella on rakennusten välissä avoin ja melko rehevä rinne, jossa kasvaa mm. vuohenputkea ja voikukkaa (Vuori 2018). Kadun länsipuolelta alkaa puustoinen alue, joka jatkuu länsirinteen pohjoisosaan. Alueella kasvaa kookkaita haapoja, rauduskoivuja, raitoja, pihlajia ja vaahteroita. Kenttäkerroksessa on paikoin metsälajeja kuten mustikkaa, puolukkaa, lillukkaa, kivikkoalvejuurta ja metsälauhaa (Vuori 2018).

4.3.4 Länsirinteet

Länsirinteen valkeille sijoittuvat muun muassa entisöity linnoituslaitte (Faberin redutti) sekä Haminan portin eteläpuolelle vuonna 1722 rakennetun maaherran talon paikka. Talo paloi vuonna 1972. Puustoa ja pensaikkoo on paikoin runsaasti, ja avoimet kohdat ovat pääosin niittyä (kansikuva, kuva 5). Pohjoisosassa kasvaa kookkaita haapoja, vaahteroita ja rauduskoivuja, lehtipuupensaikkoo ja kenttäkerroksessa valtalajina vuohenputkea (Vuori 2018). Luoteisrinteen haapataimikon poistoa suositellaan kasvillisuusselvityksessä todennäköisesti, jotta tehtäisiin tilaa vallien niittykasvillisuudelle. Lintujen ja muiden eläinten pesä- ja suojapaikoiksi on kuitenkin hyvä säilyttää myös pensaikkooisia alueita.

Haminan portin mukulakivikujan varrella ja rahakellarin edustan hiekkakentällä (kuva 4) esiintyy huomionarvoista kasvilajistoa, kuten mäkihorsmaa, mäkitervakkoa, pukinpartaa, hopeahanhikkia, litteänurmikkoa sekä alueellisesti uhanalaisia lajeja koiruohoa, jänönapilaa ja ketokäenminttua (Vuori 2018). Maaherrantalon puutarhan jäänteinä on laaja syreenikasvusto, marjovaa ukkomansikkoo sekä järeiden vanhojen metsälehmusten ryhmä.

Länsirinteiden eteläosassa kasvaa harvakseltaan ja paikoin tiheämmin puistopuita. Aluskasvillisuus on heinävaltaista niittyä. Kiveysten yläpuolisilta jyrkiltä valliseinämiltä löytyy paikoin pienialaisesti ketokasvillisuutta. Lounaiskulmassa on pieni tekolampi, jonka rehevillä reunoilla kasvaa mm. korpikaislaa, järvikortetta, punakoisoa, ratamosarpiota, mustaherukkaa ja sudenmarjaa (Vuori 2018).



Kuvat 4 ja 5. Haminan portin ja rahakellarin alue sekä länsivalleja syyskuussa 2020.

4.3.5 Etelärinteet

Etelärinteessä on avoimia valleja rinteen yläosassa ja sekä Kristiinankadun itäpuolella. Kadun länsipuoli on puustoista ja varjoisaa Vanhanpuiston aluetta. Vaikka etelärinteen vallien pinta-ala on pienempi kuin varsinkin itävallien, sijoittuu niihin useiden huomionarvoisten kasvien kasvupaikkoja. Alueella kasvaa mm. ketohärkkiä sekä uhanalaisia lajeja keltakynsimöä, etelänhoikkaängelmää (kuva 7) ja ketoampiaisyrttiä (Vuori 2018). Kaakkois- ja etelärinteiltä löytyy myös myrkkyykatkoa (Vuori 2018).



Kuvat 6 ja 7. Harmio ja uhanalaisen etelänhoikkaängelmän lehtiä etelävalleilla syyskuussa 2020. Harmio kuuluu ns. venäläistulokkaiseen eli Venäjän vallan aikana Linnoitukseen levinneisiin lajeihin.

4.3.6 Vanhapuisto

Lappeenrannan ensimmäinen puisto Vanhapuisto eli Pusupuisto perustettiin vuonna 1850 Lappeenrannan Linnoituksen eteläpuoleisten vallien edustalle (*Lappeenrannan kaupunki 2021*). Sitä ennen nykyisen Vanhantuiston alue palveli kaalimaana. Nyt rinteessä ja sen alla tasan-teella kasvaa puistopuina isoja kuusia, lehtikuusia, pihtoja, metsä- ja puistolehmuksia, koivuja, vaahteroita ja vuorijalavia (kuva 8). Eteläosassa kulkuväylien reunoilla on myös pensasistutuksia. Puiden alla on hoidettua nurmikkoa. Rinteen yläosassa nuolilinnakkeen kivimuurin raoissa kasvaa mm. kivikkoalvejuurta, kallioimarretta ja haurasloikkaa (*Vuori 2018*).

4.3.7 Lakitasanne

Linnoituksen lakitasanne on rakennettua ympäristöä, jossa hoidettuja pihvoja ja nurmikoita ja sekä puistopuita on riveissä, ryhmissä ja yksittäin (kuva 9). Pääosa puista on puistolehmuksia, vaahteroita ja koivuja. Luoteiskulmassa on puisto. Kristiinankatu on reunoineen nupukivi- ja mukulakivipintainen ja muut ajoväylät hiekkapintaisia. Keskiosassa on Katariinankadun länsipuolella osin nurmi- ja osin hiekkapintainen, avoin ja paahteinen Katariinantori. Talojen seinustoilla kasvaa vanhoja kulttuurilajeja ja Katariinantorin reunan mukulakivien välissä uhanalaista keltakynsimöä (*Vuori 2018*).



Kuvat 8 ja 9. Puustoa ja kivimuureja Vanhantuiston nuolilinnakkeen yläosassa sekä Katariinantorin reunan mukulakivipintaa syyskuussa 2020.

4.3.8 Pallonlahden ranta

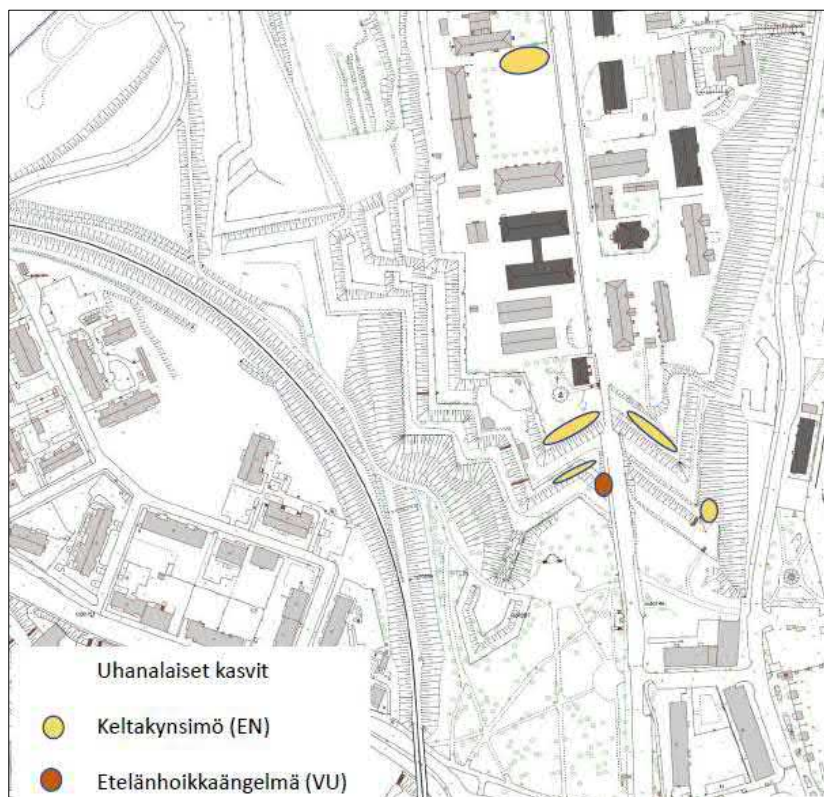
Satamatien ja Pallonlahden välissä on pohjoisosassa sorakenttä ja eteläosassa puustoinen alue, johon on suunnitteilla koirapuisto. Sen puustossa on vuoden 2013 luontoselvityksen mukaan koivuja, vaahteroita, raitoja ja harmaaleppiä. Kenttäkerroksessa on kulttuurivaikutteista lajistoa kuten vuohenputkea ja nokkosta.

4.3.9 Uhanalaiset kasvilajit

Linnoituksessa 2000-luvulla havaittuja uhanalaisia kasveja ovat **keltakynsimö, etelänhoikkaängelmä, ketoampiaisyrtti** ja **sykeröpoimulehti** (Vuori 2018, Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022) (kuva 10). Keltakynsimö ja ketoampiaisyrtti on arvioitu viimeisimmässä vuoden 2019 arvioinnissa erittäin uhanalaiseksi (EN) ja muut kaksi lajia vaarantuneiksi (VU) (Hyvärinen ym. 2019).

Vuoden 2018 kasvillisuusselvityksen (Vuori 2018) mukaan keltakynsimöä kasvaa Katariinantorin pohjoislaidalla sekä eteläisten vallien laella ja kaakkoisrinteessä. Keltakynsimö on alkukselta keltaisena kukkiva, yksivuotinen ristikkukaiskasvi, jota tavataan Suomessa vanhoilla asuinpaikoilla ja varuskunta-alueilla. Ketoampiaisyrttistä mainitaan vuoden 2018 selvityksessä, että sillä on vakiintunut kasvusto muun muassa etelävalleilla. Lajia ei ollut vielä silloin arvioitu uhanalaiseksi (luokiteltiin arviointiin sopimattomaksi). Laji.fi-sivustolle talletetut viimeisimmät havainnot ketoampiaisyrttistä ovat vuodelta 2015 etelävalleilta (Suomen Lajitietokeskus 2022). Kesällä 2022 on kirjattu epätarkka ampiaisyrttihavainto Linnoituksen eteläosasta.

Etelänhoikkaängelmästä mainitaan kasvillisuusselvityksessä, että sitä kasvaa etelävallin itään ja lounaaseen laskevilla rinteillä Kristiinankadun länsipuolella. Lehtiä löytyi alueelta myös syksyllä 2020 (kuva 7). Sykeröpoimulehteä mainitaan kasvavan paikoin itärinteillä (Vuori 2018).



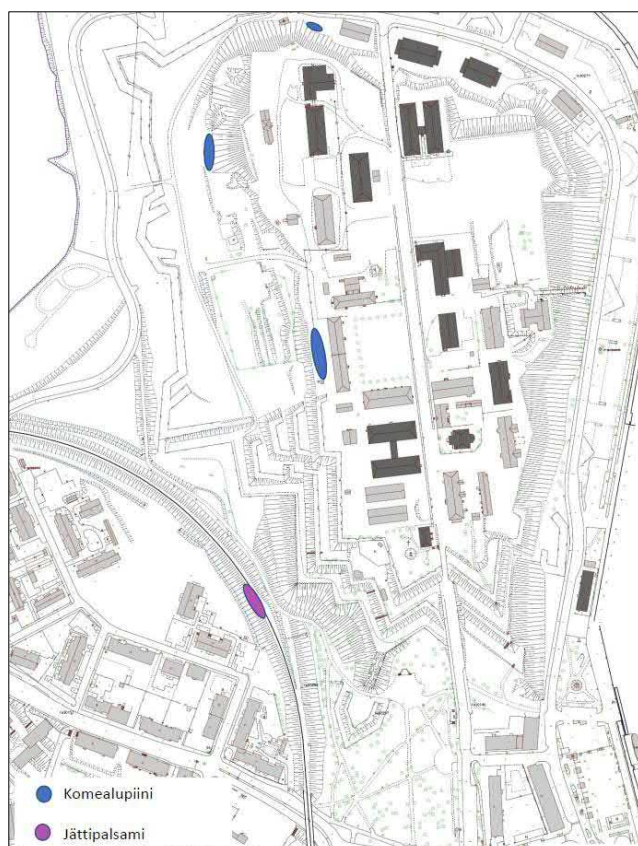
Kuva 10. Uhanalaisten lajien keltakynsimön ja etelänhoikkaängelmän kasvupaikat vuoden 2018 kasvillisuusselvityksen mukaan (Vuori 2018). Muita uhanalaisia kasvilajeja Linnoituksessa ovat ketoampiaisyrtti ja sykeröpoimulehti.

Muista Linnoituksessa viime vuosina havaituista kasvilajeista silmälläpidettäviksi (NT) on arvioitu viimeisimmässä uhanalaisuusarvioinnissa (Hyvärinen ym. 2019) **hullukaali, ketoneilikka, kelta-apila, tulisuolaheinä ja laskospoimulehti**. Ketoneilikkaa kasvoi vuonna 2018 kahdessa paikassa niukasti ja tulisuolaheinää mainitaan kasvaneen koillisrinteessä (Vuori 2018). Muita edellä mainittuja lajeja ei silloin havaittu. Vanhan kulttuurin seuralaisen hullukaalin versoja on noussut useina kesinä Katariinantorin talojen seinustoille. Hullukaalin siemenet säilyttävät itämiskykynsä maaperässä jopa satoja vuosia. Linnoituksen länsirinteeseen ilmaantui hulluruohon versoja arkeologisten kaivausten jälkeen 1990-luvulla.

Linnoituksessa mainituista kasvilajeista **jänönapila, laskospoimulehti, ketokäenminttu ja mali** ovat Järvi-Suomen alueella alueellisesti uhanalaisia (RT) (Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2021). Jänönapilaa ja ketokäenminttua kasvaa vain Haminan portin alueella rahakellarin luona, ja malia eli koiruohoa etenkin länsirinteillä (Vuori 2018).

4.3.10 Haitalliset vieraskasvilajit

Linnoituksessa havaittiin vuoden 2018 kasvillisuusselvityksessä vain niukasti haitallisimpia vieraslajeja (Vuori 2018). **Komealupiinia** havaittiin kolmessa kohdassa: pienet kasvustot pohjois- ja länsirinteiden alaosissa ja laajahko kasvusto ylätasanteella (kuva 11). **Jättipalsamia** kasvoi satamaradan varressa asuintalojen kohdalla noin 30 metrin matkalla (kuva 11). Pääosin jättipalsamit olivat radan länsipuolella. Molempien lajien leviäminen Linnoituksessa tulee estää. **Kurtturuusua** mainitaan kasvavan kukkapenkeissä. Komealupiini ja kurtturuusu ovat kansallisen vieraslajiluettelon lajeja, ja jättipalsami on säädetty haitalliseksi vieraslajiksi koko EU:n alueella (Vieraslajit.fi 2021). Kurtturuusun kasvattaminen on kielletty 1.6.2022 alkaen.



Kuva 11. Haitallisten vieraslajien komealupiinin ja jättipalsamin kasvupaikat vuonna 2018. Kuva: Vuori 2018.

Lisäksi Linnoituksesta on kirjattu havaintoja kanadankoiransilmästä, paimenmatarasta ja tertuseljasta (*Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022*). Ne kuuluvat vieraslajistrategiassa (*Maa- ja metsätalousministeriö 2012*) tunnistettuihin haitallisiin vieraslajeihin, jotka ovat kuitenkin jo laajalle levinneitä ja vakiintuneita Suomessa. Puistolemmikki on mahdollinen uusi vieraslaji (*Vieraslajit.fi 2021*).

4.4 Liito-orava

Alueella ei havaittu merkkejä liito-oravat keväällä 2021. Eteläosan Vanhapiisto ja sieltä satamaradan varteen ja Linnoituksen puustoisille länsivalleille jatkuva alue (noin 5 ha) voisi sopia lajille elinympäristöksi. Vanhassapiistossa kasvaa harvakseltaan järeitä kuusia ja lehtikuusia ja koko alueella runsaasti kookkaita lehtipuita. Satamaradan varressa on lisäksi haapoja. Vanhimmissa lehtipuissa on koloja ja halkeamia, kuten esimerkiksi länsivallin juurella metsälehmusröyhmän lehmüksissa. Lisäksi alueella on pönttöjä, jotka kuitenkin ovat pääosin pikkulinunpönttöjä ja suuaukoiltaan liian pieniä liito-oravalle.

Vanhassapiistosta on kirjattu yksi havainto liito-oravasta ja papanoista keväällä 2017 (*Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022*). Puuston ja pinta-alan perusteella arvioituna Linnoituksen puustoiseen eteläosaan on mahdollista sijoittua liito-oravan elinpiiri. Lajin esiintymistä alueella voi rajoittaa se, että yhteydet rakennettujen alueiden kautta sinne eivät ole kovin hyvät. Muualtakin Lappeenrannan keskustan alueelta on kuitenkin tehty liito-oravahavaintoja, ja varsinkin nuoret yksilöt saattavat liikkua siellä etsiessään sopivaa elinympäristöä. Liito-orava kuulu luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin eli sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulailla (49 §) kielletty. Liito-orava on uhanalainen, vaarantuneeksi (VU) arvioitu laji (*Hyvärinen ym. 2019*).

4.5 Lepakot

4.5.1 Tulokset

Linnoituksessa havaittiin kesällä 2021 kaikkiaan 27 lepakkoyksilöä kahdesta eri lepakkolajista (taulukko 1, kuva 12). **Pohjanlepakoita** havaittiin kaikilla kierroksilla, hiukan yllättäen eniten kesäkuussa. Muista lepakkolajeista havaittiin ainoastaan yksittäinen **pikkulepakko** kesäkuussa. Kaikki Suomessa esiintyvät lepakkolajit kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin, ja niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulailla (49 §). Pikkulepakko on uhanalainen, vaarantuneeksi (VU) arvioitu laji (*Hyvärinen ym. 2019*).

Taulukko 1. Linnoituksessa havaittujen lepakot kesällä 2021.

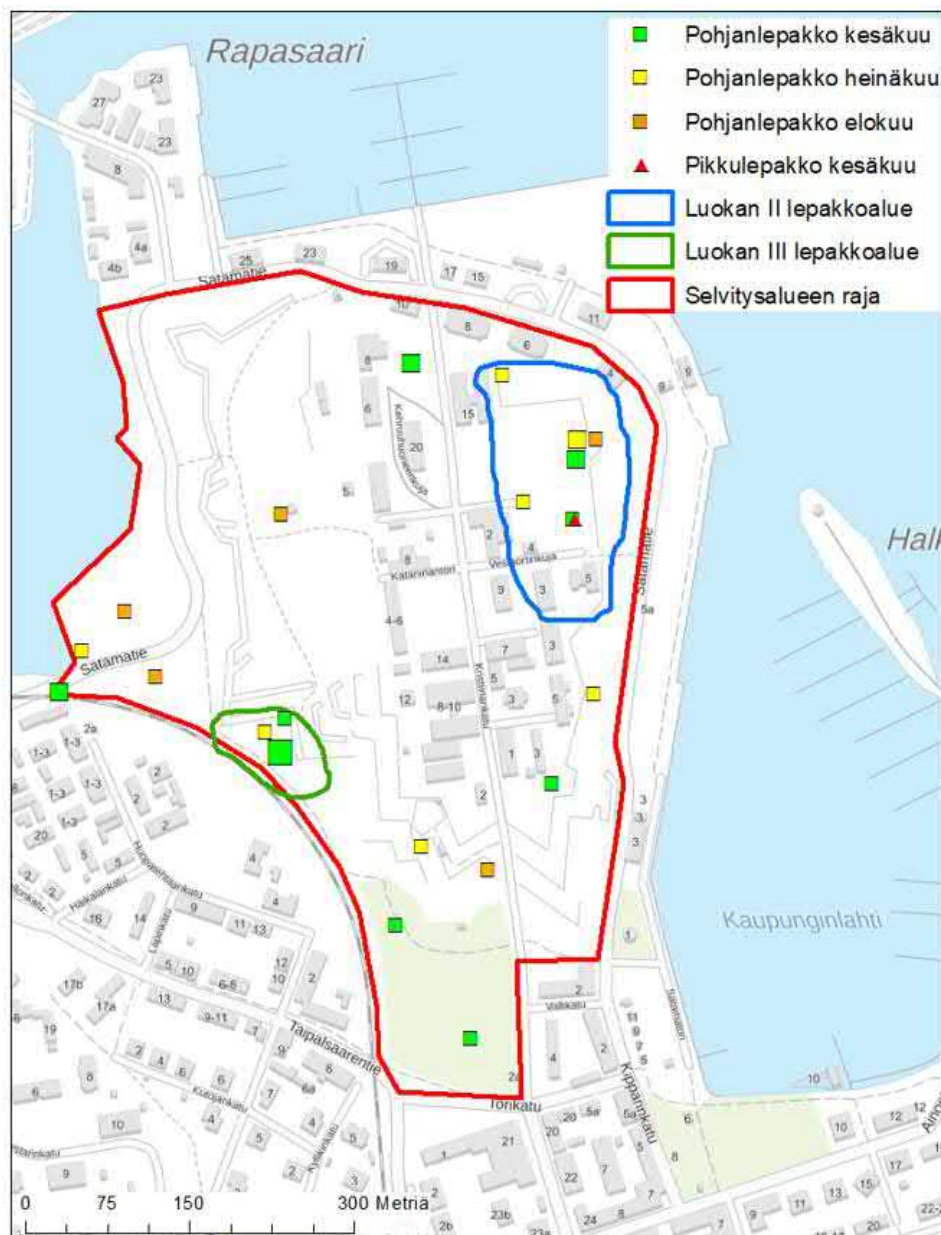
Laji	Kesäkuu	Heinäkuu	Elokuu	Yhteensä
Pohjanlepakko	13	8	5	26
Pikkulepakko	1			1
Yhteensä	14			27

Yleisesti ottaen Linnoituksen alue on useimmille lepakkolajeille liian avointa ja puistomaista. Pohjanlepakkoja havaittiin kuitenkin kohtalaisen paljon, ja tämä laji suosii useimpia muita lepakoita avoimempia ympäristöjä. Mahdollisesti kuuman ja kuivan kesän takia lepakoiden yksilömäärä tuntui hiipuvan loppukesää kohden, vaikka yleisesti ottaen lepakoita nähdään eniten elokuussa poikueiden lähdettyä liikkeelle.

Alueelta rajattiin kaksi merkittävää lepakkoaluetta (kuva 12). Linnoituksen koillisnurkassa on melko harvapuustoinen alue, joka kuitenkin oli selvästi pohjanlepakoiden suosimaa saalistus-

aluetta. Siellä tavattiin myös kesäkuussa harvalukuinen ja uhanalainen pikkulepakko. Pikkulepakko on muuttava laji, joten se oli mahdollisesti ainoastaan tilapäisesti alueella ruokailemassa. Alueella on kuitenkin useita kolopuita ja myös pesimäpaikoiksi ja/tai päiväpiloiksi sopivia vanhoja rakennuksia, joten alue katsottiin luokan II lepakkoalueeksi.

Linnoituksen länsireunassa sijaitseva pieni kosteikko oli pohjanlepakoiden suosiossa kesäkuussa, ja siinä ruokailikin saman aikaisesti ainakin neljä pohjanlepakkoa. Hyvin kuivan ja kuuman loppukesän aikana kosteikko kuitenkin kuivui, ja heinäkuussa siinä ruokaili vain yksi pohjanlepakko eikä elokuun kierroksella yhtään lepakkoa. Siksi se arvioitiin ainoastaan luokan III lepakkoalueeksi, mutta arvio olisi saattanut muuttua sääoloiltaan toisenlaisena vuonna.



Kuva 12. Linnoituksen alueella kesällä 2021 havaitut lepakot ja havaintojen perusteella arvioitujen luokan II ja III lepakkoalueet. Pohjanlepakoissa pieni symboli = 1 yksilö, keskikokoinen = 2 yksilöä ja iso = 3 yksilöä.

4.5.2 Suositukset

Luokan II lepakkoalueiden huomioinen maankäytön suunnittelussa on hyvin suositeltavaa ja luokan III myös suositeltavaa. Huomioiminen tarkoittaa tässä tapauksessa erityisesti yleisesti riittävän puuston ja erityisesti vanhojen puiden ja kolopuiden säästämistä, kosteikon ja sitä ympäröivän kasvillisuuden säilyttämistä sekä mahdollisesti tarpeettomasta ulkovalaistuksesta luopumista.

Alueen puusto on kohtuullisen kookasta, ja puissa sekä vanhoissa rakennuksissa on varsin todennäköisesti lepakoiden päiväpiiloja ja/tai lisääntymispaikkoja. Säilyttämällä puuston riittävän yhtenäisenä sekä huomioimalla erityisesti kolopuut, voidaan lepakoiden elinolot alueella säilyttää. Useimmat lepakot kaihtavat kovin avoimia paikkoja ja hakeutuvat varjosiiniin ja pimeisiin metsän sopukoihin saalistamaan erityisesti keskikesän valoisina öinä. Jos rakennuksia aiotaan purkaa tai niiden käyttötarkoitusta aiotaan muuttaa, on syytä varmistaa, ettei niissä ole lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.

Valaistuksen suunnittelussa on useita tapoja ottaa lepakot huomioon (*Bat Conservation Trust 2009*). Pääsääntönä voidaan todeta, että mitä vähemmän valosaastetta leviää ympäristöön, sitä parempi. Valon haittoja lepakoille voidaan pienentää mm. lamppujen tyypillä (pienpaine tai suurpainenaatriumlamppujen (PPNa, SPNa) käyttäminen elohopea tai moni-metallilamppujen sijaan), sijoittelulla (esim. tarvittaessa istutusten käyttö varjostamaan ei-toivottuja suuntia) sekä hämärä- ja liikekytkimillä.

Potentiaalisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tuhoutumista voidaan kompensoida lepakko-pönttöjä asettamalla. On kuitenkin syytä huomata, että puustoa, erityisesti laho- ja kolopuustoa, sekä pienkosteikko säilyttämällä saavutetut biodiversiteettihyödyt ovat huomattavasti laajemmat.

4.6 Linnut

Linnoituksessa 2000-luvulla havaittuja lintulajeja ovat mm. harmaalokki, naakka, varis, harakka, räkätti- ja punakylkirastas, västäräkki, tali- ja sinitiainen, peippo, pikkuvarpunen, varpunen, kottarainen, tervapääsky, viherpeippo, leppälintu, haarapääsky, kirjosiippo, punarinta, satakieli, pensastasku, pajulintu ja harmaasiippo (*Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022*). Niistä **varpunen, tervapääsky ja viherpeippo** on arvioitu vuoden 2019 uhanalaisuusarvioinnissa erittäin uhanalaisiksi (EN), **harmaalokki, haarapääsky ja pensastasku** on vaarantuneiksi (VU) ja **västäräkki ja harakka** silmälläpidettäviksi (NT) (*Hyvärinen ym. 2019*). Vuoden 2013 luontoselvitystä varten olivat käytettävissä Tiira-lintutietopalveluun ennen vuotta 2021 talletetut lintuhavainnot, joiden perusteella Linnoituksen huomionarvoisina lintulajeina mainittiin lisäksi **varpushaukka, pikkutikka, kivitasku, mustaleppälintu, idänuunilintu ja nokkavarpunen**. Mustaleppälintu on arvioitu silmälläpidettäväksi (NT) lajiksi. Muut lajit ovat sellaisia, että niitä tavataan seudulla harvalukuisina.

Linnoituksen lintulajeille on hyväksi, että alueella on monipuolisesti erilaisia elinympäristöjä. Vallien rinteiden hoitaminen niittyinä on suositeltavaa, sillä niityt tarjoavat monille linnulle suojaa ja hyönteisravintoa. Puistoissa tulee säästää mahdollisimman paljon kolopuita ja lahopuita. Pönttöjä on suositeltavaa ripustaa lisää, ja niiden kunnossapidosta tulee huolehtia. Tervapääskylle voi ripustaa pönttöjä myös rakennuksiin. Pönttöjä on jo varsinkin Vanhassapuitossa, ja siellä on myös lintujen talviruokintapaikka. Kasvillisuusselvityksessä (2018) suositeltiin Linnoituksen luoteisrinteessä kasvavan haapataimikon poistamista. Linnuille ja muille eläinlajeille on kuitenkin hyvä säästää myös suojaisia raivaamattomia pensaikkoja. Lounaiskulman pieni tekolampikosteikko lisää monimuotoisuutta.



4.7 Hyönteiset

Etenkin itä-, etelä- ja länsivallien niityillä ja kedoilla voi olla merkitystä perhosille ja muillekin paahdehyönteisille. Myös puistopuilla voi esiintyä niihin erikoistunutta hyönteislajistoa. Myös hyönteisten kannalta vallin hoitaminen niittyinä sekä vanhojen puistopuiden ja lahopuiden säilyttäminen on hyväksi.

Alueella 2000-luvulla havaittuja uhanalaisia hyönteisiä ovat **virnasinisiipi, retikkakirppa ja peippikärsäkäs** (Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022), jotka kaikki on arvioitu vaarantuneiksi (VU) (Hyvärinen ym. 2021). Viimeisimmässä arvioinnissa silmälläpidettäväksi (NT) arvioituja lajeja alueella ovat mm. **ketokultasiipi, isoharmiokärsäkäs, keltaniittyperhonen, piennarkentäkääriäinen ja kaakonlyhytsiipi**. Linnoituksen vanhoissa puistopuissa elävä kovakuoriainen **kyrmysepikkä** arvioitiin aikaisemmin uhanalaiseksi tai silmälläpidettäväksi, mutta viimeisimmän arvioinnin mukaan se on elinvoimainen (Hyvärinen ym. 2019).

5 Arvokkaat luontokohteet

Linnoituksen arvokkaimmat alueet kasvi- ja hyönteislajiston kannalta ovat vallit sekä Katariinantorin alue lakitasanteella ja Haminan portin ympäristö länsirinteessä (kuvat 2 ja 3). Hyönteisille ja linnuille on arvoa myös vanhoilla puistopuilla ja lahopuilla. Lepakkoselvityksen perusteella lepakoille tärkeät alueet ovat Linnoituksen koillisosan valleilla sekä lounaisreunalla teko- lammen ympäristössä (kuva 12).

6 Johtopäätökset

Linnoituksen alueella on merkittäviä luontoarvoja, jotka liittyvät etenkin sen vallien niitty- ja ketoalueisiin ja vanhoihin puistopuihin. Alueen lajistoon kuuluu useita uhanalaisia ja huomionarvoisia kasvi-, hyönteis- ja lintulajeja. Kasvien ja hyönteisten kannalta merkittävimmät alueet ovat vallien etelä-, itä- ja länsirinteillä. Lähes kaikki keto- ja niittyluontotyytit on luokiteltu Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnissa erittäin tai äärimmäisen uhanalaisiksi (Kontula & Raunio 2018).

Lepakkoselvityksessä rajattiin yksi lepakoille tärkeä ruokailualue (II luokan lepakkoalue) ja yksi muu lepakkoalue (III luokanlepakkoalue). Alueen puissa ja vanhoissa rakennuksissa on varsin todennäköisesti lepakoiden päiväpiloja ja/tai lisääntymispaikkoja. Liito-oravasta ei havaittu merkkejä, mutta alueelta on tiedossa yksi havainto ja lajin esiintyminen varsinkin Vanhanpuiston alueella ja siitä länsirinteeseen ulottuvalla alueella on mahdollista. Kaikki Suomesa esiintyvät lepakolajit ja liito-orava kuuluvat luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin, ja niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulailla (49 §).

Linnoitus sijoittuu III luokan pohjavesialueelle, mutta luokitusta ollaan muuttamassa, niin että jatkossa alue on osa 1E luokan pohjavesialuetta.

7 LÄHTEET

Bat Conservation Trust 2009. Bats and lighting in the UK. Bats and the Built Environment Series. http://www.bats.org.uk/data/files/bats_and_lighting_in_the_uk_final_version_version_3_may_09.pdf

Etelä-Karjalan liitto 2006. Etelä-Karjalan maisema- ja kulttuurialueselvitys, osa 1. <https://liitto.ekarjala.fi/tietopankki/julkaisut-ja-selvitykset/liiton-julkaisuja/>

Geologian tutkimuskeskus GTK 2021. Maankamara-karttapalvelu. Maaperäkartta 1:20 000/1:50 000 ja kallioperäkartta 1:200 000. <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen-lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.) 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.

Lappeenrannan kaupunki 2021. Puistot.

<https://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Ymparisto/Puistot-ja-viheralueet/Puistot>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2012. Kansallinen vieraslajistrategia. Hyväksytty valtioneuvoston 15.3.2012 periaatepäätöksellä. www.mmm.fi/vieraslajit.

Museovirasto 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunki.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1170

Museovirasto 2021. Lappeenrannan linnoitus, Lappeenranta.

<http://museovirastorestauroi.nba.fi/lappeenranta>.

Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.) 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017: 1–278.

Pöyry Finland Oy 2013. Linnoituksen luontoselvitys. Lappeenrannan kaupunki.

Pöyry Finland Oy 2016. Lappeenrannan keskiosan luontoselvitys. Lappeenrannan kaupunki.

Saarinen, K. 2013. Lappeenrannan linnoituksen tärkeät viheralueet.

SLTY 2012. Suomen lepakotieteellinen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille.

http://www.lepakko.fi/docs/SLTY_lepakkokartoitusohjeet_2012_12.pdf

Suomen Lajitietokeskus 2021 ja 2022. Laji.fi -sivuston lajihavainnot sekä aineistopyynnöllä saadut uhanalaisten lajien havainnot 17.5.2022 ja luontodirektiivin IV-liitteen lajien havainnot 9.8.2022. <https://laji.fi/>.

Suomen ympäristökeskus SYKE 2020. Uhanalaisten lajien havaintorekisteritiedot. Paikkatietoaineisto 3.9.2020.

Suomen ympäristökeskus SYKE 2021. Ympäristökarttapalvelu Karpalo ja Vesikartta.

http://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Karttapalvelut

Vieraslajit.fi 2021. Vieraslajiportaali. <https://vieraslajit.fi/>.

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2021. Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. <https://punainenkirja.laji.fi/publications>, 19.3.2021

Vuori, A. 2018. Lappeenrannan Linnoituksen kasvillisuuskartoitus ja hoitosuunnitelma.

LAPPEENRANNAN LINNOITUS RAKENNUSHISTORIA- JA ARKEOLOGIASELVITYS 2021



Sisällysluettelo

LAPPEENRANNAN LINNOITUS	1
RAKENNUSHISTORIA-.....	1
JA ARKEOLOGIASELVITYS 2021	1
1 Johdanto	4
1.1 Taustaa	4
1.1.1 Markkinapaikasta itärajan linnoituskaupungiksi.....	4
1.1.2 Linnoitus uusitaan länsirajan linnoitusketjuun.....	6
1.1.3 Linnoitus lakkautetaan autonomian ajalla.....	7
1.1.4 Itsenäisyyden ajan hiljaiselo ja uusi alku	7
1.2 Lähtötiedot ja tavoitteet	8
1.2.1 Menetelmät.....	9
1.2.2 Lähdekritiikki.....	10
1.3 Perustiedot	11
1.4 Kaavat ja suojelutilanne	12
1.4.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	12
1.4.2 Maakuntakaava	12
1.4.3 Yleiskaava.....	13
1.4.4 Asemakaava.....	14
1.5 Aikaisemmat selvitykset	14
1.5.1 Arkeologiset selvitykset	14
1.5.2 Rakennetun kulttuuriympäristön selvitykset	15
2 Linnoituksen vaiheet	17
2.1 Linnoituksen rakentamista edeltävä aika.....	17
2.1.1 Kaupankäyntiä ja kirkko	17
2.1.2 Kaupunki perustetaan.....	18
2.2 Ruotsin linnoituksen aika 1720-1743.....	22
2.2.1 Linnoittaminen alkaa vähin varoin	22
2.2.2 Ruotsalaisajan puiset sotilasrakennukset	25
2.2.3 Uusia kasveja sotilaiden mukana	27
2.3 Venäjän vallan aika 1743-1812	29
2.3.1 Linnoitus vahvimmillaan	29
2.3.2 Kirkot sotilasrakennusten rinnalla	30
2.3.3 Kasvillisuus kertoo sotilaskäytöstä	38
2.4 Autonomian aika 1812-1917	41
2.4.1 Ympäristö vapautuu puolustuksen vaatimuksista	41
2.4.2 Vankila – kaupunki kaupungissa	42
2.4.3 Puistojen rakentaminen alkaa.....	45
2.4.4 Krimin sota vaikuttaa rakennuskantaan	49
2.4.5 Vanhanaikainen Linnoitus säästyy suurilta muutoksilta	56

2.4.6	Venäläistämiskaudella varustauduttiin	58
2.5	Suomen itsenäisyyden alkuaika 1917-69	65
2.5.1	Vankila, koulut ja sotavangit	65
2.5.2	Maat ja rakennukset kaupungin tilareserviksi	67
2.5.3	Rantojen, aukoiden ja puistojen käyttö lisääntyy.....	76
2.6	Kulttuuriperinnön tunnustaminen ja restaurointihankkeet	84
2.6.1	Perinnetietoutta lisätään	84
2.6.2	Kaavoitus entisöinnin tueksi	86
2.6.3	Entistämistyöt työllisyysvaroin.....	89
3	Nykytilanne	93
3.1	Arkeologiset tutkimukset ja niihin liittyvät keskeiset havainnot.....	93
3.1.1	Arkeologiset kenttätutkimukset ja niiden kohteet	93
3.1.2	Keskeisimmät arkeologiset jäännökset	102
3.2	Rakennetun ympäristön ja maiseman ominaispiirteet	106
3.2.1	Havaintoja säilyneistä piirteistä	106
3.2.2	Aikatasokuvat Linnoituksesta ja rakennustyypeistä	148
3.2.3	Vertailu muihin Suomen linnoituksiin.....	168
4	Johtopäätökset.....	170
4.1	Arkeologia	171
4.1.1	Yleisiä arvioita arkeologisten kerrosten esiintymisestä ja säilyneisyydestä	171
4.2	Rakennettu kulttuuriympäristö	172
4.2.1	Arviointi ja muutosherkkyys	172
4.3	Yhteenvedo ja toimenpidesuosituksiset	173
5	Lähteet	174
5.1	Painetut lähteet.....	174
5.2	Painamattomat lähteet	175
6	Kuvaluettelo	179

Kansikuva, viistoilmakuva 2020. Lähde: Lappeenrannan kaupunki.

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Lappeenrannan Linnoitus on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö. Alueella ei ole nykymuotoista asemakaavaa. Voimassa oleva aluesuunnitelma on niin sanottu Keisarin kaava vuodelta 1892, joten käytännössä rakentamista ohjaa oikeusvaikutteinen osayleiskaava 2030. Vuonna 1997 kaupunginvaltuusto hyväksyi alueelle asemakaavan, mutta lääninhallitus jätti sen vahvistamatta. Syynä oli, että kaava ei kattanut kokonaan linnoituksen keskeistä aluetta. Lappeenrannan kaupunki on pannut vireille Linnoituksen asemakaavoituksen v. 2020. Tämä raportti on laadittu asemakaavoituksen edellyttämäksi perusselvitykseksi.

1.1.1 Markkinapaikasta itärajan linnoituskaupungiksi

Lappeenrannan linnoitusniemi on kaupungin vanhin osa ja ensimmäinen asuttu alue. Entisen Lappeen pitäjän Lapveden markkinapaikka oli suosittu hyvän sijaintinsa vuoksi. Saimaan etelärannalta oli yhteydet vesiteitse sisämaahan sekä pääteitä pitkin Viipuriin, Hämeenlinnaan ja Savonlinnaan helppokulkuista Salpausselkää myöden.

Linnoituksen alueen vanhin arkeologinen löytö on yksittäinen kivikautinen kirves, mutta on epävarmaa, kertooko se pysyvästä asutuksesta. Lähialueilta, esimerkiksi Saimaan saarilta, asuinpaikkoja tunnetaan, ja myös Linnoitusniemi on topografialtaan sellaiselle sopiva. Onkin hyvin mahdollista, että alueelta tulee tulevaisuudessa esille todisteita kivikautisesta asutuksesta. Muita esihistoriallisen ajan löytöjä ei paikalta ole talteen saatu. Lähimmät rautakauden löydöt ovat Armilan kylästä noin kahden kilometrin päästä. Ensimmäiset tunnetut merkit nykypäivään jatkuneesta ihmisen toiminnasta ovat vasta historialliselta ajalta 1500-luvulta, jolloin Lappeen pitäjän keskus siirtyi Kauskilan kylästä Saimaan rannalle. Linnoituksen kirkkomaalle on sieltä löytyneiden rahojen perusteella haudattu viimeistään 1500-luvun loppupuolella. Lisäksi on säilynyt epävarma lähdetieto, jonka mukaan alueelle olisi saatettu tehdä puolustusvarustuksia jo samalla vuosisadalla. Hyvien kulkuyhteyksien lisäksi juuri helpompi puolustettavuus on saattanut vaikuttaa Linnoitusniemen valintaan uudeksi keskuspaikaksi, sillä veden ympäröimänä ja ympäristöään korkeampana se oli paremmin suojassa kuin vanha keskus Kauskilassa. Erityistä asutuksen tihentymää ei Linnoitusniemen ympäristössä liene 1500-luvulla ollut, mutta keskuspaikaksi tuskin on valittu kovin syrjäistä aluetta. Lähistöllä on epäilemättä ollut kohtuullisen vankkaa asutusta jo keskiajalla noin vuosina 1300–1500.

Pysyviä kauppapuoteja ja asutusta niemen länsirannalle syntyi kuitenkin vasta 1600-luvun alussa. Lappeen kirkko oli rakennettu ylös niemen laelle 1540–50-luvulla. Paikalla oli vain pieni kylä, kun Lappeenrannan kaupunki perustettiin Pietari Brahen aloitteesta vuonna 1649. Muita itärajan uusia kaupunkeja olivat Savonlinna ja Vehkalahti (myöhemmin Hamina). Kaupunkeja perustamalla voitiin määritellä kaupankäynnin erityisoikeudet ja varmistaa verojen keruu kruunulle. Lappeenranta sai erityisoikeudet vuonna 1652, ja kaupunki valittiin puolustussuunnitelmassa Saimaan alueen

keskukseksi. Kaupungille rakennettiin tulliaita, ja siihen portti Viipuriin johtavan tien alkuun.

Viipurilaiset kauppiaat pitivät niemen länsirannan hallussaan, ja estivät kaupunkilaisten kaupankäynnin. Osittain siitä syystä ja osittain armeijan tarpeiden takia Lappeenranta menetti vuonna 1683 kaupunkioikeutensa, minkä vuoksi alue oli mahdollista lunastaa myös sotilaallisiin tarkoituksiin.

Linnoituksen rakentaminen alkoi Suuren Pohjan sodan jälkeen. Viipuri menetettiin Uudenkaupungin rauhassa vuonna 1721, ja Venäjän raja siirtyi lähelle Lappeenrantaan. Linnoitusupseeri Axel Löwen sekä maaherra Friesenheim laativat itärajan linnoitussuunnitelmat, jossa Viipurin suunnasta Etelä-Suomeen kulkevat reitit päätettiin sulkea Lappeenrantaan ja Haminaan tehtävien linnoitusten avulla. Hamina ja Lappeenranta muodostettiin hallinnollisesti kaksoiskaupungiksi. Ruotsissa oli yleisesti tavoitteena ympäröidä koko kaupunki linnoituksella. Erityisesti niemen eteläinen maayhteys suojattiin vahvasti. Linnoituksesta tehtiin uudet tuliaseet huomioon ottava niin sanottu bastionijärjestelmä, joka perustui maavalleilla tuettuihin, kulmikkaisiin muureihin. Linnoituksen ympärille jätettiin avoin alue, joka salli tykistön ampua eri suuntiin vallien takaa. Tämä järjestelmä oli peräisin Euroopasta, lähinnä Saksasta Daniel Specklen linnoitusopista. Löwen sovelsi linnoitusopin kahdesta lähtökohdasta toista Haminaan ja toista Lappeenrantaan.¹ Haminan asemakaava tehtiin säteittäiseksi pahoin tuhoutuneen Vehkalahden kaupungin paikalle. Maastonmuodot taas puolsivat Lappeenrannan ruutukaavaa.

Muureja ei ehditty saada kunnolla valmiiksi ennen seuraavaa sotaa, vaan suojana oli lähinnä hiekkavalleja. Hattujen sodassa linnoitus tuhoutui. Lappeenrannasta tuli osa Venäjää Turun rauhassa vuonna 1743.

¹ Kaskinen-Kauppi 1992, s. 7.



Kuva 1 Kartta "Regiones ad SINUM FINNICUM Accuratissime Delineatae Holmiae 1742. Hamina, Lappeenranta, Kronstadt, Narva, Pietari, Reval (Tallinna), Käkisalmi, Viipuri ja Suomenlahti" osoittaa Suomenlahden ja erityisesti Ruotsin vallan ajan sotilaallisesti huomioitavat linnat ja linnoituskaupungit. Lähde Museovirasto historian kuvakokoelma, museovirasto.finna.fi.

1.1.2 Linnoitus uusitaan länsirajan linnoitusketjuun

Venäläiskaudella linnoituksella oli edelleen tärkeä strateginen merkitys, mutta nyt rintamasuunta oli toinen. Myös Hamina ja Savonlinna jäivät Venäjälle, ja rajan linnoituskaupungeille laadittiin uudet suunnitelmat. Esikuvina käytettiin samoja eurooppalaisia linnoituskaupunkeja kuin mitä ruotsalaiset olivat käyttäneet. Kaupungin ensimmäiset kivrakennukset valmistuivat 1770-luvulla. Vuosisadan puolivälissä laadittu asema-kaava erotti siviiliväestön ja sotilastoiminnan toisistaan. Linnoituksessa oli neljä porttia: etelään suuntautuva Viipurin portti, josta alkoi pohjois-etelä-suuntainen pääkatu; pohjoinen Savonlinnan portti; itäinen Vesiportti sekä läntinen, alakaupungin suunnassa ollut Haminan portti.

Kustaa III yritti vallata takaisin menetettyjä alueita sekä Pietarin. Sen vuoksi Venäjän puoleisia linnoituskaupunkeja vahvistettiin 1700-luvun lopulla kenraali Suvorovin johdolla. Tavoitteena oli suojata Pietari kolmiportaisella suojavyöhykkeellä. Ensimmäiseen kuuluivat Viipuri, Käkisalmi, Kronstadt ja Pähkinälinna. Toiseen portaaseen kuuluivat Lappeenranta, Hamina ja Taavetti. Juuri ennen Suomen sotaa valmistuneeseen, uloimpaan vyöhykkeeseen kuuluivat Ruotsinsalmi ja Kymminlinna sekä pienet rajalinnoitukset Kärnäkoski, Utti, Liikkala ja Järvitaipale. Näistä varsinkin Kärnäkoski oli kuin Lappeenranta pienoiskoossa. Sen oli määrä ottaa vastaan Lappeenrantaan suuntautuvat hyökkäykset. Kaikissa näissä linnoituksissa rakennuskanta onkin rakennettu pitkälti venäläisen insinöörikomennuskunnan mallipiirustusten mukaan. Lappeenrannan uudessa asemakaavassa oli otettu huomioon myös maakunnan hallintokeskuksen kansliat, mutta kaupunki mahtui vielä muurien sisäpuolelle. Vain Lappeen pappila sijaitsi Kaupunginlahden rannalla. Linnoituksen länsireunalle tehtiin myös vallituksia, ja kauppiaiden kansoittaman alakaupungin rakennuskanta väheni. 1700-luvun lopulla linnoitukseen rakennettiin runsaasti sotilasrakennuksia, lopuksi kasarmeja.

Venäjällä oli sääntönä, että linnoitusten uloimpien varustusten viereen jätettiin leveä rakentamaton vyöhyke, niin sanottu linnoitusplanadi, joka vastasi jo Ruotsin vallan alla suunnitellun bastionijärjestelmän avointa aluetta. Matalien puurakennusten esikaupunki tehtiin vyöhykkeen ulkopuolelle suojaksi, joka oli mahdollista sotatilanteessa polttaa. Myös Lappeenrannassa siviilirakennuksia alettiin rakentaa esikaupunkeihin linnoituksen kaakkoispuolelle.

1.1.3 Linnoitus lakkautetaan autonomian ajalla

Suomesta tuli Venäjän autonominen suuriruhtinaskunta Haminan rauhassa vuonna 1809. Venäjään aiemmin liitetty Vanhan Suomen alue eli Viipurin kuvernementti palautettiin takaisin suuriruhtinaskunnan osaksi vuonna 1812. Linnoituksella ei sen jälkeen ollut enää merkitystä puolustuksen kannalta. Lappeenranta säilyi kuitenkin varuskuntakaupunkina; Pietari oli lähellä ja Saimaan alueen kaupankäynti vilkasta. Invalidikomennuskunta majoittui linnoitukseen, ja Viipurista Hämeenlinnaan johtavan marssireitin varressa oli hyvä pitää leirejä. Kaupungille luovutettujen vallitusten korjaaminen lopetettiin. Sotilasrakennukset ja sotilaiden viljelypalstat jäivät vielä kruunulle. Virastojen tilalle tuli muuta toimintaa, esimerkiksi naisvankila ja siihen kuuluva kehruhuone. 1800-luvun lopulla naisvankila siirtyi Hämeenlinnaan, ja tilalle tuli miesten vankila. Rakuunarykmentille rakennettiin kokonaan uusi alue Linnoituksen ulkopuolelle. Linnoitusniemen länsireunalle rakennettiin rautatie Rapasaareen.

Sortokaudella 1900-luvun alussa Suomen armeija lopetettiin vaiheittain, ja Lappeenrannan varuskunta otettiin kokonaan venäläisten haltuun. Ensimmäisen maailmansodan aikana sekä kasarmialueelle että Linnoitukseen rakennettiin useita sotilasrakennuksia.

1.1.4 Itsenäisyyden ajan hiljaiselo ja uusi alkua

Suomen itsenäistyttyä Linnoitus jäi sivuun muurin ulkopuolella kehittyvästä kaupunki-alueesta. Venäläiset poistuivat Linnoituksesta vuoden 1918 alussa. Kansalaissodan

aikana Lappeenranta oli punaisten joukkojen kokoamispaikkana, ja esikunta oli asetunut Linnoitukseen. Sodan jälkeen varuskunta-alueella sekä Linnoituksessa oli punavankien leirejä. Viipuri oli taas itärajan linnoitus, ja myös Lappeenrannan sijainti kultureittien varrella oli puolustuksen kannalta tärkeä. Linnoitus puolustusvarustuksineen ei kuitenkaan enää ollut tarpeen. Maat ja rakennukset siirtyivät kaupungille vuonna 1937. Kaupunki säilyi varuskuntakaupunkina.

Linnoituksen alue jäi syrjään kasvavasta kaupungista. Merkittävin käyttäjä oli vankila, ja asukkaat olivat enimmäkseen vanginvartijoiden perheitä vielä vuonna 1940. Suuri osa alueen rakennuksista oli tyhjillään. Sotien jälkeen vankila lopetettiin, ja alueelle muutti asuntopulan vuoksi väkeä, mutta asukasluku väheni taas 1960-luvulla. Linnoitus säilyi suurilta muutoksilta, koska kaupunki laajentui ulospäin.

Linnoitusta alettiin korjata suunnitelmallisesti vasta 1970-luvulta lähtien. Kulttuurihistoriallinen arvo alettiin tunnistaa suurelta osin Lappeenrannan Killan ansiosta 1960-luvulta lähtien, ja 1980-luvun osayleiskaavassa ja 1990-luvun vahvistamattomassa asemakaavassa alue oli jo laajalti suojeltu. Vallien restaurointi sekä Linnoituksen sotilasrakennusten uudelleenkäyttö on elvyttänyt aluetta ja turvannut rakennusten säilymisen.

1.2 Lähtötiedot ja tavoitteet

Tämä selvitys on yksi Linnoituksen asemakaavoituksen perusselvityksistä, jossa esitetään sekä alueen rakennushistoria että arkeologia. Linnoitus on osa valtakunnallisesti arvokasta "Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunki" -kulttuuriympäristöä, ja lisäksi alue on muinaismuistolailla (295/1963) suojeltu kiinteä muinaisjäännös. Alueella on edelleen näkyvissä kerrostumia useilta eri aikakausilta.

Tavoitteena oli laatia kokonais selvitys, joka sisältää seuraavat asiat:

- Kokonaisesitys Linnoituksen alueen rakennetun ympäristön kehityksestä ja nykytilasta.
- Rakennusten käyttö ja rakennushistoria pääpiirteissään.
- Rakennusten ja aluekokonaisuuden arvonmääritys.

Inventoinnista oli määrä laatia ulkoasultaan korkeatasoinen, painokelpoinen raportti liitettäväksi Etelä-Karjalan Museon julkaisusarjaan. Raportti oli laadittava siten, että museon on mahdollista jakaa se pienempiin osiin.

Toimeksiannossa määritettiin arkeologinen osuus kolmiosaiseksi:

- 1) selvitys Linnoituksen alueella tehdyistä arkeologisista tutkimuksista
- 2) selvitys tutkimuksissa dokumentoiduista keskeisistä arkeologisista jäännöksistä
- 3) uusi arvio vuoden 2003 kaupunkiarkeologisen inventoinnin kuvaamista säilyneisyysluokista ja arkeologisista kerroksista

1.2.1 Menetelmät

Arkeologian osalta selvityksen keskeisin lähdeaineisto muodostuu arkeologisten kenttätöiden tutkimusraporteista. Pääkonsulttina oli Sitowise Oy ja arkeologian osalta alikonsulttina toimi Maanala Oy. Sitowisen laatijoina olivat FM Minna Halonen, arkkitehti SAFA Eija Teivas, FK/maantiede, hortonomi AMK Anna Maaninen sekä RA Nina Virtanen. Maanala Oy:n arkeologian asiantuntijana oli FT Ville Laakso.

Rakennushistorian osuus laadittiin vakiintunein menetelmin keräämällä lähtötiedot ja kirjallisuutta, dokumentoimalla nykytila kenttätöyövaiheessa sekä analysoimalla tulokset.

Rakennuksia ei tarkasteltu detaljitasolla, mutta rakennusten säilyneisyys ja arvot tarkastettiin myös sisätilojen osalta. Samalla peilattiin nähtyä eli nykyistä käyttöä alkuperäiseen käyttöön ja mahdollisuuksien mukaan yleensä keskeisiin vaiheisiin. Purettujen rakennusten osalta selvitettiin mahdollisia riskipaikkoja ja säilyneisyysluokkia.

Tarkkuustaso on asemakaavan laadintaan tarvittava taso. Työssä määriteltiin mahdolliset erilliset arvoalueet, ja tehtiin rakennusten historiallinen tarkastelu. Sisätilat tarkastettiin Etelä-Karjalan Museon valitsemista kohteista.

Rakennuspiirustuksia 1700-1900-luvuilta on valittu arkistoista sillä periaatteella, että vanhin löydetty pohjapiirros piirretään aikatasona nykytilapiirustukseen havainnollistamaan muutoksia. Näin on esitetty merkittävimmät tilamuutokset kussakin rakennuksessa. 1700-luvun lopulta ei juurikaan löytynyt alkuperäispiirustuksia, 1800-1900-luvuilta jo paremmin. Autonomian ajan piirustuksista ei kuitenkaan ollut käytettävissä aina niin sanottua varhaisinta lupapiirustusta. Suurin osa 1800-luvulta löydettyistä rakennuspiirustuksista koskee olemassa olevien rakennusten muutoksia: rakennusten kattojen uusimista, huonetilojen jakamista, kuistilisäyksiä, uunien uusimista, hygieniatilojen ja piharakennusten rakentamista tai puutarha-alueiden kunnostamista. Vuosisadan puolivälissä ja 1800-luvun lopulla rakennetuista asuinkasarmeista on melko pian jo valmistumisensa jälkeen tai jopa rakennusvaiheessa esitetty muutospiirustuksia. Tämä viittaa asumismukavuuksien lisäämiseen.

Ensimmäisen maailmansodan aikaisista 1910-luvun venäläisten punatiilikasarmeista ja erityyppisistä huoltorakennuksista on käytetty venäläisen insinöörikomennuskunnan hyväksymiä tyyppi- ja alkuperäispiirustuksia. Näissä vuosina 1910-1917 rakennetuissa kohteissa on havaittavissa erityisesti käyttötarkoituksen muutoksia 1930-luvulta alkaen, jolloin niitä korjattiin siviilikäyttöön. Aikatasojen yhteydessä on mainittu kustakin rakennuksesta käytetty arkistolähde ja piirustuksen tiedot. Rakennuskohtaiset lähdetiedot ja päivitettyt nykytilakuvat on koottu selvityksen yhteydessä Etelä-Karjalan museon KIOSKI-tietokantaan.

Lähtötiedot hankittiin eri arkistoista, tärkeimpinä Kansallisarkisto, Lappeenrannan kaupunginarkisto, rakennusvalvonnan arkisto sekä Etelä-Karjalan museo. Konsultin tehtäviin kuului lähtötietojen hankinta, arkistotyöt, kenttätöyöt, raportin laadinta sekä tietojen syöttö inventointikorteilla Kioski-tietokantaan.

1.2.2 Lähdekritiikki

Arkistotyön haasteena on ollut rakennusten eri aikakausina vaihtuva numerointi. Lisäksi rakennusten muutokset olivat joiltain osin arkistotietojen ja nykytilapiirustusten suhteen tulkinnanvaraisia. Arkistoidut piirustukset eivät välttämättä olleet toteutuksen mukaisia. Toisinaan on päädytty esittämään, että esimerkiksi seinälinjaa tai ikkunaa ei ole siirretty, vaan se on vanhoissa piirustuksissa jonkin verran eri kohdassa kuin alun perin on toteutettu. Nämä tulkinnot on esitetty inventointitiedoissa olettamuksina, sillä niillä voi olla merkitystä muutoshistorian ja säilyneisyyden kannalta.

Aluepiirroksissa vanhan Suomen tai autonomian ajalta rakennusten ja varustusten sijainnissa on mittapoikkeamia, jotka saattavat johtua puutteellisista maanmittaustaidoista. Rakennusten toteumapiirustukset ovat sen sijaan olleet hyvinkin tarkkoja. Aluepiirustuksien yhteydessä mainitaan, onko kyseessä todellisen tilanteen dokumentointi vai suunnitelma, joka kenties ei ole koskaan toteutunut. Täysin varmoja ei jokaisen piirustuksen kohdalla kuitenkaan voi olla. Selvitykseen tuotetuissa aikatasopiirroksissa linnoituslaitteista ja valleista on tulkintaa, joka perustuu aiempiin koostekarttoihin arkeologisten selvitysten pohjalta, sekä vuoden 1997 asemakaavasuunnitelman merkintöihin valleista.

Vanhoja valokuvia eri arkistoista on verrattu aiempiin selvityksiin ja siten täydennetty Linnoituksen ympäristö- sekä rakennustietoja. Useimmat on saatu kuvahauulla finna.fi/ tai museovirasto.finna.fi Erityisesti aikalaisvalokuvat 1800-luvun lopulta ovat olleet suuressa roolissa tietoja tarkistettaessa.

Selvitystä varten on laadittu aikatasokuvat Linnoituksesta alueena sekä yksittäisistä rakennuskohteista. Kohteista on valittu merkittävät rakennusryhmät, -tyypit tai tontit. Valinnassa painottui kerroksisuus, todistusvoimaisuus, alkuperäisyys ja tyypillisuus. Rakennusajankohtaa aikatasoihin arvioitaessa on käytetty tilaajan toimittamia rakennusten perustietoja, Etelä-Karjalan museon KIOSKI- tietokannan rakennuslomakkeita historiatietoineen, aiemmin tehtyjä rakennushistoriaselvityksiä sekä Kansallisarkiston digitaaliarkistosta haettuja karttoja, asemakaavoja ja linnoitus- sekä rakennuspiirustuksia. Vanhojen rakennuspiirustusten rakennusnumerot vastaavat kutakin aikakautta lähinnä edustavan asemakartan numerointia melko hyvin ja luotettavasti. Piirustuksissa käytetty rakennusnumerointi ei siis vastaa nykykartalla ja linnoituksesta käytettyä rakennusnumerointia.

Aikatasoja tehdessä työtä hidastivat eri lähteissä ilmenneet ristiriitaiset rakennusvuodet ja tulkinnot. Lähdekritiikistä huolehdittiin tiimissä ristiin tarkistamalla ja toimimalla yhteistyössä Etelä-Karjalan museon kanssa. Tästä huolimatta kaikkien rakennusten ja linnoituslaitteiden osalta ei voitu varmistaa tarkkaa rakennus- tai muutosvuotta, mikä on huomioitava aikatasotarkastelussa. Linnoitusaluetta koskeva aikatasokuva liitetään raportin kuvitukseen käsiteltäessä rakennetun ympäristön ominaispiirteitä ja säilyneisyyttä.

Vallien entisöinnistä oli vain vähän kirjallista aineistoa ja valokuvia saatavilla. Museoviraston arkiston mikrofilmien läpikäyminen ei ollut mahdollista tämän hankkeen resursseissa. Tiedot perustuvat arkkitehti Keijo Koskisen haastatteluun sekä

kaupunginpuutarhurin muistioihin sekä restaurointityön vaikutustutkimukseen vuodelta 2004. Kaupunginpuutarhurin muistiossa esiintyvä vallien ja laitteiden dokumentointi kertoo vuosien 1976-1981 aikana entistetyistä osista, eikä vastaa tasoltaan arkeologisen kulttuuriperinnön kenttätutkimusta.

1.3 Perustiedot

Tarkasteltava alue on laajuudeltaan 31,7 hehtaaria.

Linnoituksen maapohja puistoineen on lähes kokonaan Lappeenrannan kaupungin omistuksessa. Ortodoksinen seurakunta omistaa kirkon ja pappilan tontin.

Alueeseen kuuluu vallien rajaaman alueen lisäksi osa satamatorista, Vanhapuisto ja entisen ratapohjan alue länsirannalla. Pohjoisosassa ulkopuolelle jäivät venelaiturit sekä Rapasaaren uudisrakennusalue.



Kuva 2 Alueen rajaus.

1.4 Kaavat ja suojelutilanne

Linnoituksella on suojelumerkinnät kaikissa muissa voimassa olevissa kaava-asteissa paitsi asemakaavassa. Linnoituksessa ei ole olemassa nykylainsäädännön tarkoittamaa asemakaavaa. Eri vuosisatojen kuluessa laaditut asemakaavaa vastaavat aluesuunnitelmat esitellään tämän raportin historiaosuudessa luvussa 2. Alue on muinaismuistolailla (295/1963) suojeltu kiinteä muinaisjäänös.

1.4.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Linnoitus on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö, ”Lappeenrannan linnoitus- ja varuskunta kaupunki” (RKY 2009).

1.4.2 Maakuntakaava

Voimassa on ympäristöministeriön 21.12.2011 vahvistama Etelä-Karjalan maakuntakaava ja 19.10.2015 vahvistettu Etelä-Karjalan 1. vaihemaakuntakaava. Maakuntakaavojen epävirallisessa yhdistelmäkartassa Linnoituksella on merkintä ma/kv, valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö, muinaismuistokohde sekä koko Kaupunginlahden käsittävä raja-alue mv, matkailun ja virkistysten kehittämisen kohdealue. Lisäksi niemeä kiertää retkeily-/ulkoilureitti. Linnoitusniemen itärannan satamaan johtaa syväväylä Saimaalta.



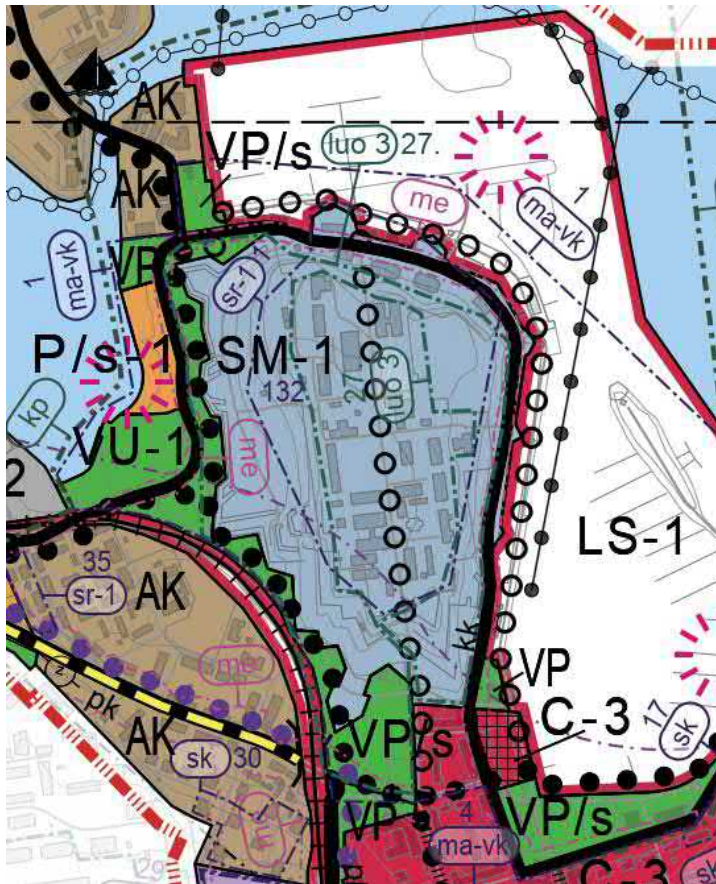
Kuva 3 Ote Etelä-Karjalan maakuntakaavojen 2011 epävirallisesta yhdistelmäkartasta. Lähde: Etelä-Karjalan liiton verkkosivut 5.5.2021.

1.4.3 Yleiskaava

Vuonna 2011 Lappeenrannan keskustataajamaan päätettiin laatia oikeusvaikutteinen osayleiskaava, jonka tavoitevuosi olisi 2030. Tähän kokonaisuuteen kuuluva Keskusta-alueen osayleiskaava on saanut lainvoiman 17.8.2018.

Linnoituksen keskeinen alue on osayleiskaavassa merkitty muinaismuistoalueeksi SM-1, 123. Sen sisällä rakennetulla alueella on merkintä sr-1, 1 ja rakennettua ympäröivillä alueilla merkintä luo 3, 27. Merkintä ma-vk vastaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden rajausta "Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunki". Kristiinankatua ja niemen itärantaa koskee merkintä "ohjeellinen ulkoilureitti". Länsipuolella kulkee kevyen liikenteen reitti.

Osayleiskaavassa ei ole osoitettu alueita uudisrakentamista varten, mutta rakentamista ei myöskään ole kielletty.



Kuva 4 Ote osayleiskaava 2030:n vuonna 2018 lainvoiman saaneesta Keskusta-alueen osayleiskaavasta. Lähde: Lappeenrannan kaupungin karttapalvelu.

Kaupungissa on aloitettu vihreän teemayleiskaavan laatiminen, Horisontti, joka tutkii yleiskaavatasolla muun muassa kaupungin viheralueverkostoa luonnon monimuotoisuuden ja virkistysten näkökulmasta, sekä erilaisten viheralueiden luonnetta ja merkitystä. Nykyisessä viheralueverkostossa Linnoituksen alueella on sekä VP-alueita

(puisto) että VL-aluetta (lähivirkistys). Ajantasayleiskaavassa alueen viheralueita koskevat kaavamerkinnot ovat SM-1:n ohella VP, VU-1 ja VP/s. Merkittävimpiä rakennettuja puistoja ovat Vanhapuisto alueen eteläosassa, Satamapuisto kaakkoiskulmassa, ja Linnoituksen koirapuisto.

1.4.4 Asemakaava

Alueella ei ole vahvistettua asemakaavaa. Periaatteessa voimassa on Albin Hannikaisen vuonna 1892 laatima niin sanottu keisarin kaava. Lappeenrannan kaupunginvaltuusto hyväksyi vuonna 1997 laaditun asemakaavan, jota ei kuitenkaan vahvistettu. Uuden asemakaavan valmistelusta tehtiin päätös joulukuussa vuonna 2011.

1.5 Aikaisemmat selvitykset

1.5.1 Arkeologiset selvitykset

Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta ainoa aikaisempi yhteenveto on Teemu Mökkösen vuonna 2003 laatima, arkistoaineistoon ja julkaisuihin perustuva inventointi Linnoituksen alueesta. Työ liittyi Museovirastossa käynnissä olleeseen Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointihankkeeseen. Sen tavoitteena oli selvittää, millä alueella 1700-luvun alun ja sitä vanhemmat kaavoitetun kaupunkialueen kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneet ja millä tuhoutuneet.

Selvityksessä jaettiin Isoavihaa vanhemman kaupunkialueen tontit tutkimuksellisen ja suojellisuuden mielenkiinnon mukaan kolmeen luokkaan: 1) erittäin todennäköisesti säilynyt ja/tai tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoinen alue, 2) luultavasti säilynyt ja/tai tutkimuksellisesti mielenkiintoinen alue ja 3) tuhoutunut alue. Arvio perustui myöhemmän maankäytön tuhoavan vaikutuksen arviointiin ja raportissa korostettiin, että se on suuntaa antava, eikä perustu kulttuurikerrosten tai rakenteiden konkreettiseen havainnointiin. Johtopäätöksenä oli, että linnoitusalueella on käsiteltävä kokonaisuudessaan muinaismuistoalueena, johon kuuluvat vallit sekä sisäosien rakennetun alueen maanalaiset kerrostumat.

Yleinen tutkimushistoria

Ensimmäinen linnoitusalueen arkeologinen kenttätyö, josta on säilynyt arkistoaineistoa, on vuoden 1969 pienimuotoinen kaivaus vanhalla kirkkomaalla. Kolme vuotta myöhemmin dokumentoitiin Kristiinankadulle tehtyä vesihuoltokaivantoa. On mahdollista, että varhaisia tutkimuksia on muitakin, mutta niistä ei ole tehty tai säilynyt dokumentteja. Esimerkiksi vuosien 1985–1986 länsirinteen kaivausten raportissa mainitaan, että jo aiemmin oli kunnostustöiden yhteydessä ”suoritettu kiinteiden rakenteiden tutkimusta myös kaivauksin.” (Laaksonen & Immonen 1986, 5–6). Tällaista tutkimusta koskevia dokumentteja ei ole arkistoista löytynyt.

Tutkimusten määrä on kasvanut nopeasti 2000-luvun aikana, mutta kokonaiskuva Linnoituksen kulttuurikerroksista ja maanalaisista rakenteista on edelleen hyvin hajanainen. Arkeologiset kenttätyöt ovat keskittyneet erilaisten kaivutöiden valvontaan ja dokumentointiin. Alueen historian tutkimiseksi tai säilyneiden kerrosten määrittämiseksi

tehtyjä tutkimuksia on ollut vain muutamia. Niistä tärkeimmät kohdistuvat länsirinteen kaivauksiin 1980-luvulla sekä lakialueen koekaivaukseen 2012. Molemmat ovat kohdistuneet suhteellisen suppeaan alueeseen.

Kenttätutkimuksista kerrotaan tarkemmin kohdassa Nykytilanne.

1.5.2 Rakennetun kulttuuriympäristön selvitykset

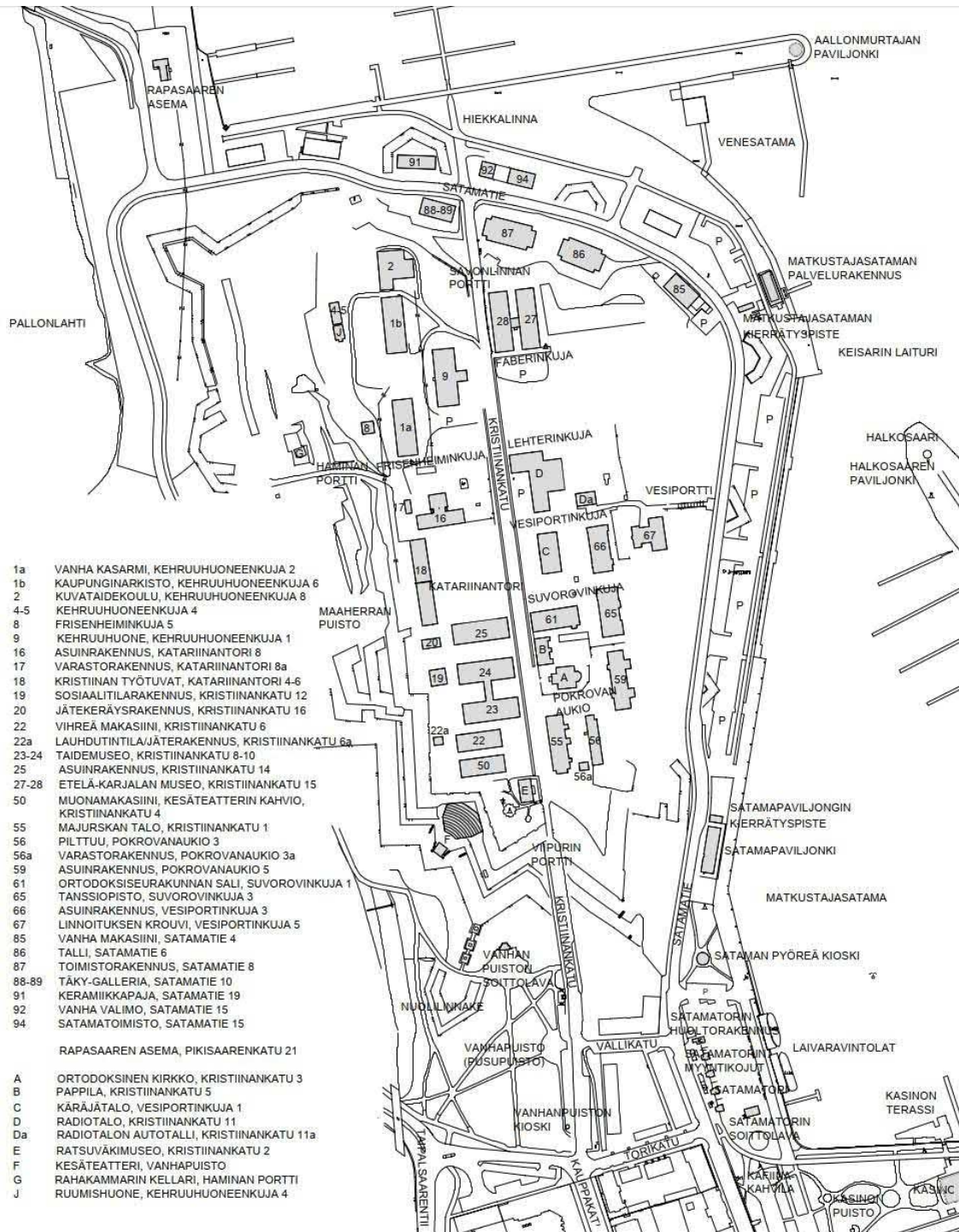
Arkkitehtiylöppilas Keijo Koskinen teki diplomityönsä **Lappeenrannan Linnoitus, käyttösuunnitelma** vuonna 1975. Ensimmäisen koko linnoituksen kattavan selvityksen teki tutkija Rainer Knapas vuonna 1976. Lisäksi Linnoituksen rakennettua ympäristöä käsitellään useissa historiakirjoissa.

Yksittäisistä rakennuksista on sen jälkeen tehty 2000-luvulla erillisiä rakennushistoria-selvityksiä pääasiassa korjauksia varten:

- Lappeenrannan Ratsuväkimuseo (E) rakennushistorian selvitys 2018 (Sitowise Oy): selvityksen yhteydessä tehtiin sisätilojen pintojen ja ulkoseinien väritutkimus Etelä-Karjalan museon valvoessa työtä.
- Lappeenrannan Urheilutalo (nro 9), Entinen vankilan työtupa rakennushistoriaselvitys ja dokumentointi 2006: mainitaan vankila-aikaiset kasarmimuutokset ja laajennukset alueella ja inventointitiedoissa julkisivujen vauriot (Etelä-Karjalan museo, Pia Karhunen).
- Etelä-Karjalan museo (nro 27-28) Tykkimakasiinit rakennushistoriaselvitys 2020 (Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy).
- Lappeenrannan Ortodoksinen kirkko (A) rakennushistoriallinen selvitys 2017 (Timo Tynkkynen): selvityksen yhteydessä tehty ulkoväriytykseen väritutkimus.
- Lappeenrannan Linnoitus rakennus 61 rakennushistoriaselvitys (Sitowise Oy 2020): selvityksen yhteydessä tehtiin väritutkimus (Kymen Karmiini) sisätilojen seinäpinnoilta Etelä-Karjalan museon valvoessa työtä.

Selvityksiä on teetetty aikaisempaa enemmän 2010-luvulla, mikä voi kertoa lisääntyneestä panostuksesta korjaustyöhön, mutta myös tarpeesta saada tarkempi kokonaiskuva rakennetun ympäristön vaiheista sekä ominaispiirteistä.

Rakennushistoria- ja arkeologiaselvitys



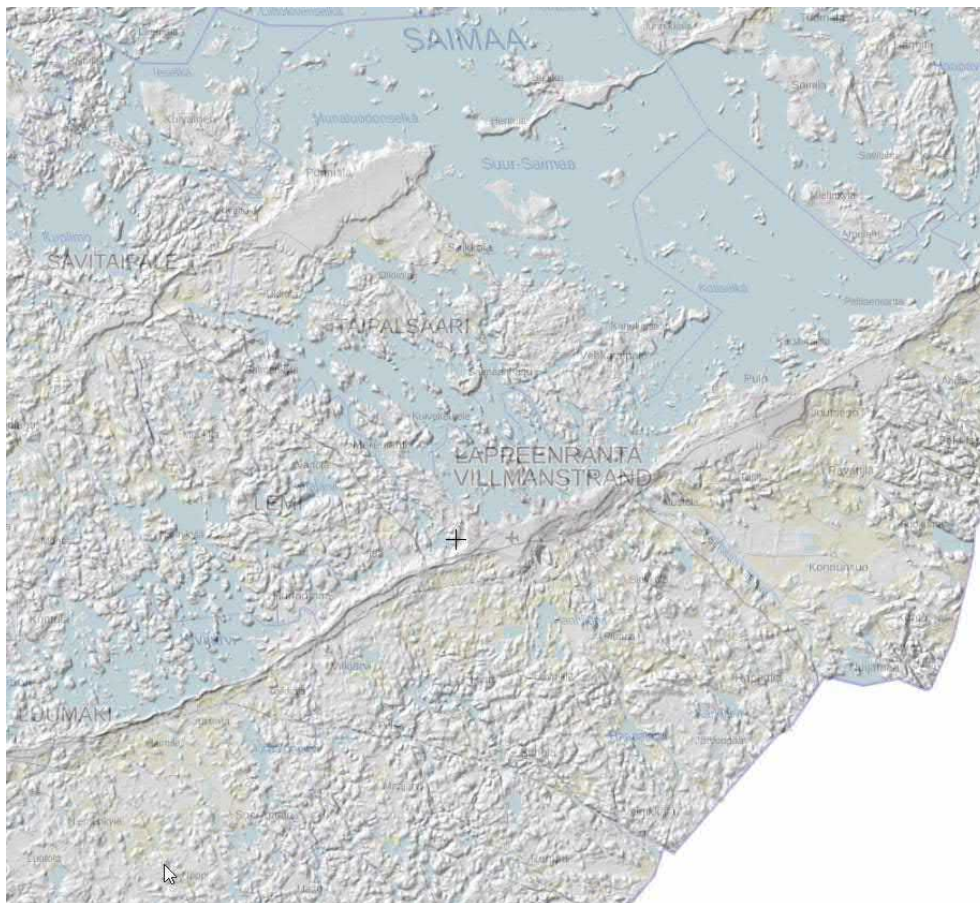
Kuva 5 Linnoituksen nykyinen rakennuskanta. Lähde: Lappeenrannan kaupunki.

2 Linnoituksen vaiheet

2.1 Linnoituksen rakentamista edeltävä aika

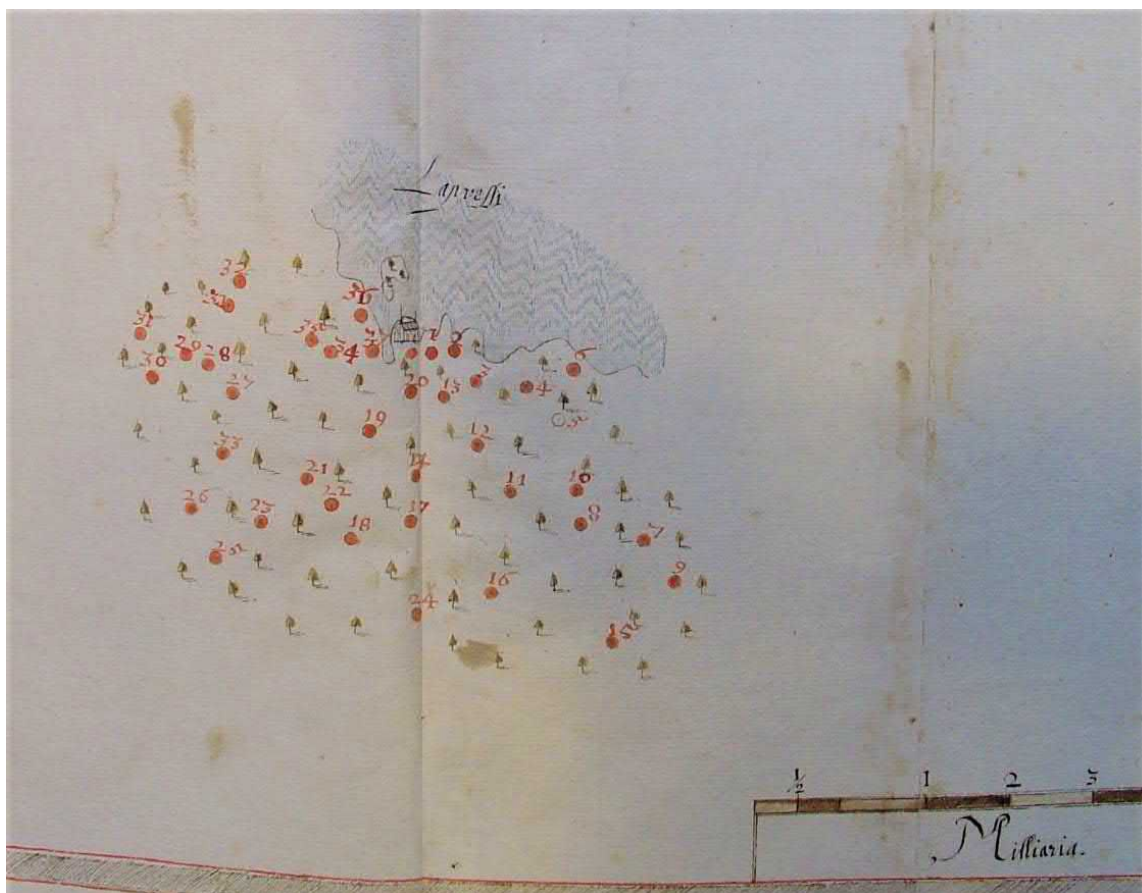
2.1.1 Kaupankäyntiä ja kirkko

Lappeenranta kuuluu Järvi-Suomen maisema-alueeseen sijaiten sen kaakkoiskulmalla, jossa Saimaa rajautuu Salpausselkään. Lappeenrannan linnoitusalue on sijoittunut Saimaaseen työntyvälle hiekkaiselle harjulle, joka alun perin on kasvanut mäntymetsää aluskasvustonaan muun muassa kanervaa ja kangasvuokkoja. Linnoitusniemi oli aluksi kauppapaikka, jossa ei ollut pysyvää asutusta. Markkinat pidettiin niemen loivalla länsireunalla veden rajassa, jossa oli Viipurin kauppiaiden varastoaittoja. Ensimmäinen julkinen rakennus, Lappeen kirkko, siirrettiin Kauskilasta niemen korkeimmalle paikalle jo 1500-luvun puolivälissä.



Kuva 6 Varjostettu kartta havainnollistaa Saimaan rajautumisen Salpausselkään.
Lähde: Maanmittauslaitos, karttapaiikka.

Varhaisimpia karttoja Lappeenrannasta on 1600-luvun maakirjakartta, jossa esitetään Viipurin läänin Lappeen pitäjän kylät. Karttaan on merkitty kirkko nykyisellä linnoitusniemellä sekä numeroitu 37 kylää.



Kuva 7 Kuva: Ote 1600-luvun maakirjakartasta. Lähde: Jyväskylän yliopiston JYX-julkaisuarkisto.

2.1.2 Kaupunki perustetaan

Maisema muuttui oleellisesti ihmisen asuttaessa karjoineen Pallonlahden puoleisen rinteeseen ja männiköiden väistyessä. Kaupungin syntyäikoina alueen kasvillisuus muuntui sekä ihmisen toiminnan vaikutusten myötä, että myös ihmisen elintarpeiden tyydyttämiseksi. Tiettyjä luonnonkasveja ei kasvatettu pelkästään koristeellisuuden takia, vaan niistä saatiin myös ravintoa ja lääkkeitä. Esimerkiksi ruusuoholla lääkittiin vyöruusua, ja suopayrtistä tehtiin saippuaa. Hullukaalia käytettiin kipulääkkeenä, ja niiden siemeniä on löytynyt maaperästä 1600-luvun kerrostumista alkaen.²

² Linnoituksen opastaulu Haminan portilla.



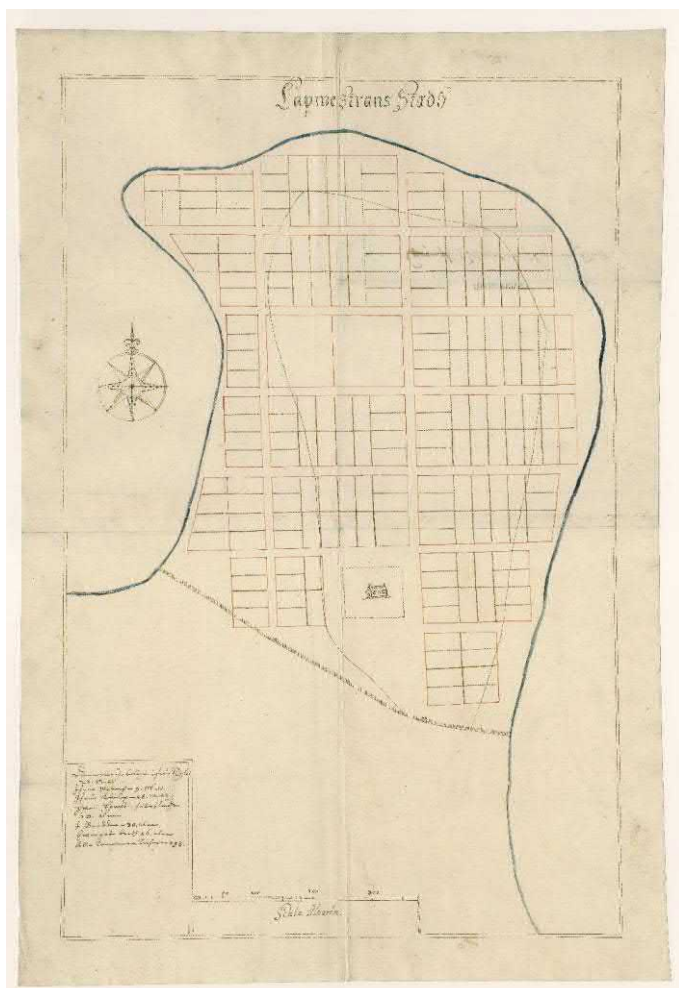
Kuva 8 Myös "saippuakasviksi" kutsuttu suopayrtti. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.



Kuva 9 Vyöruusun hoitoon käytetty ruusuruoho. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.

Kaupungin perustaminen merkitsi pysyvän asutuksen lisääntymistä, ja suunnitelmallista kaupunkirakennetta tulliaitoineen.

Kaupungin ensimmäinen asemakaava laadittiin kaupunkia varten. Erik Aspegrenin alikirjoittama asemakaava vuodelta 1649 oli regulariteetin mukainen, ja perustui kahden niemen pituussuuntaiseen pääkatuun eli akseliin. Katujen väliset korttelit olivat leveitä ja tontit tasakokoisia suorakaiteita, joiden pituus oli kaksi kertaa suurempi kuin leveys.³ Tonttien suunnat vaihtelivat, mikä lievensi kaavan yksitoikkoisuutta. Tonttijonon lisäksi kaavassa esitettiin Lappeen kirkko keskellä tonttiaan lähellä kahta tulliporttia ja tulliaukiota. Asetuksen mukaan kaupungin porteilla piti olla aukiot, jossa tullausta voi odotella.⁴ Koko niemen keskellä oli suuri, avokulmainen tori. Raatihuone sijoittui kuitenkin lähelle vanhan markkinapaikan toria länsirinteeseen. Jo rakennettu länsirannan katuverkko noudatteli myöhemminkin rannan muotoja, joten kaava ei siltä osin toteutunut suorana ruutukaavana.



Kuva 10 Kuva: Aspegrenin kaava v. 1649. Lähde: Riksarkivet, Tukholma.

³ Lilius 2014, s. 159, 193.

⁴ Immonen 1992, s. 17.

Länsirinteeseen markkinapaikan lähelle oli rakennettu asumuksia ja kellareita. Asuinrakennukset ja kauppiaiden varastot, tullin tilat sekä muut kaupungin hallintoon kuuluvat rakennukset olivat kirkon lisäksi Lappeenrannan kaupungin alkuajoille tyypillistä rakennuskantaa, ja ne keskittyivät niemen läntiselle alatasanteelle. Kirkko uusittiin 1664-1667 näkyvälle paikalle mäen päälle, lähelle uuden kaupungin tulliaitaa.⁵ Aikakaudelle oli tyypillistä, että kellareita lukuun ottamatta kaikki rakennukset olivat puuta.



Kuva 11 Lappeenrannan Linnoitus. Länsirinnettä syksyllä 2005 tehtyjen korjaustöiden aikana (Arkeologit kaivausraportti Ulrika Rosendahl, 2005). Kuvaaja Soile Tirilä 2005. Lähde: Museovirasto, finna.fi.

⁵ Knapas M-T 2014, s. 137.



Kuva 12 Lappeenrannan Linnoitus. Länsirinnettä syksyllä 2005 tehtyjen korjaustöiden aikana (Arkeologit kaivausraportti Ulrika Rosendahl, 2005). Kuvaaja Soile Tirilä 2005. Lähde: Museovirasto, finna.fi.

2.2 Ruotsin linnoituksen aika 1720-1743

2.2.1 Linnoittaminen alkaa vähin varoin

Suuren Pohjan sodan ja Viipurin menetyksen jälkeen lääninhallitus ja maaherra sijoitettiin Lappeenrantaan, ja itärajan linnoittaminen alkoi Axel Löwenin johdolla. Päälinnoituksen paikaksi valittiin Hamina, ja Lappeenranta sen rinnalle. Itse linnoitussuunnitelman allekirjoittivat everstiluutnantti Faber ja konduktööri J.C. Cedersparre. Kaavoitus oli linnoituskaupungeissa linnoitusupseerien käsissä. Arvostaan tarkat upseerit olivat yleensä maallista hallintoa korkeammassa asemassa. Poikkeus oli maaherra Friesenheim, joka oli ansioitunut muun muassa sotilaspäällikkönä ja Isonvihan aikana sotakomissaarina. Tämä arvostus näkyi kaavoituksessa; hierarkiassa tärkeitä rakennuksia korostettiin sijainnilla ja katujen leveydellä – muita leveämmän Maaherrankadun päätteinä olivat maaherran residenssi ja kauppatori.⁶

Alakaupungin kaivauksissa vuonna 2002 on löytynyt muun muassa ylätasanteelle johtavia portaita, joiden rakennusajasta ei ole varmuutta. Ne ovat mahdollisesti vuodelta 1724, jolloin everstiluutnantti Faber määräsi tekemään portaat valmiiksi ennen

⁶ Immonen 1992, s. 85-86.

maaherran palaamista matkalta.⁷ Rannan muotoja seuraili pitkä laitur, josta löytyi jäänteitä entisöinteihin liittyvissä kaivauksissa vuonna 2003. Niemeä jaettiin yhä selvemmin kolmeen osaan: hallinto oli läntisellä tasanteella, sotilaat sijoitettiin niin sanottuun yläkaupunkiin, ja itäosaan jäi varattomampi väestö. Siviiliväestöä oli silti yhä useassa korttelissa yläkaupungissakin.

Varustusten ympäristö jätettiin avoimeksi, jotta ampumasektorit olivat vapaina ja hyökkääjä helppo nähdä. Eteläisellä Viipurin portilla oli niin sanottu hälytystori, ja alakaupungissa oli toinen tori. Ruotusotaväellä oli omat torpat ja tilat linnoituksen ulkopuolella, vierailevat sotilaat asuivat yksityismajoituksessa kaupunkilaisten luona ja kasarmeja käytettiin lähinnä harjoituksissa ja leirien yhteydessä. Maaherran asunnon yhteyteen istutettiin ensimmäinen puisto jalopuineen. Kaupunkien kadut olisi kuulunut kivetä, mutta se jäi tekemättä, mikä lienee ollut yleistä muissakin kaupungeissa.

Niin Lappeenrannassa kuin Haminassakin sovellettiin matalahkoihin maavalleihin perustuvaa bastionijärjestelmää. Kaupungin eteläreunaan suunniteltiin vahvimmat varustukset. Linnoitukseen oli määrä tulla raveliin ohi pääportin läpi pienelle tulliaukiolle ja sen jälkeen vielä tenaljin läpi. Tilasarja erikokoisine aukkoineen vastaa barokin käänteisperspektiiviä, jota ainakin Haminassa käytettiin tietoisesti lisäämään portin vaikuttavuutta.⁸ Raveliini ja tenalji jäivät kuitenkin toteutumatta Lappeenrannassa.

Maavallit olivat aluksi vain maata ilman kivimuurien tukea. Vallien suojassa kulki katvetie, ja sen vieressä oli puupaaluista tehty aita ja rintavarustus.⁹

⁷ Immonen 1992, s. 85.

⁸ Immonen 1992, s. 53.

⁹ Knapas, R. 1976, s.7



*Kuva 13 Puupaalujen jäänteitä vuoden 1989 kaivauksilta. Kuva: Seppo Pelkonen.
Lähde: Etelä-Karjalan museo.*

Viipurin portin kivivallit ja laitteet ovat linnoituksen näyttävin porttikokonaisuus. Museoviraston mikrokuviin tallennettuja dokumentteja vallien sekä laitteiden entisöinnistä tuloksineen ei ole päästy tarkastelemaan tässä selvityksessä.

Linnoituksessa käytetystä rakennuskivimateriaalista tiedetään kuitenkin, että Lappeenrannan seudulla varsinaisen teollisuuden ensimmäin keja edustivat Ihalaisen kalkkikaivos ja kauppias Uljana Slastnikoffin joitakin vuosia toiminut pikiruukki, joka toimi 1800-luvun alussa Linnoituksen viereisessä saarella. Saarta alettiinkin ruukin myötä kutsua Pikisaareksi. Piki on ollut kiven ja puutavaran lisäksi merkittävä materiaali jo varhaisessa linnoitusrakentamisessa.

Ihalaisen kalkkikaivos sijaitsi Lappeen pitäjän Ihalaisten kylässä, ja sen omisti alkujaan kylän tilat sekä valtio. 1800-luvun alussa kaivos oli jo kuitenkin alkanut ränsistyä.¹⁰

Vuoden 1740 linnoitussuunnitelmassa esitetään jo asutusta linnoituksen kaakkoispuolella Viipurin tien varressa.¹¹ Tämän suunnitelman tekivät Faberin ja J.C. Cedersparren lisäksi kapteeni Ammond ja kapteeni P. Cedersparre.

Varojen puutteessa suunnitelmia ei toteutettu loppuun asti. Rannat paalutettiin, mutta Faberin ja Friesenheimin redutit ehdittiin kuitenkin rakentaa.¹² Rakennukset tehtiin pääasiassa puusta, minkä vuoksi seuraava sota aiheutti paljon tuhoa. Myös Lappeen kirkko vaurioitui pahoin Hattujen sodassa, ja jouduttiin uusimaan tapuleineen vuonna 1741. Kirkon rakentamisesta vastasi kirkonrakentaja Eskil Collenius Sortavalasta. Kirkko oli jo kolmas lähes samalla paikalla.¹³ Muita merkittäviä siviilirakennuksia olivat raatihuone ja maaherran virkatalo.

2.2.2 Ruotsalaisajan puiset sotilasrakennukset

Ruotsalaisajan sotilasrakennuksia olivat 1730-luvulla kirjoitetun listan mukaan seuraavat: päävahti, Haminan portin Corps de Garde, neljän portin pienet vartiotuvat; viisi 1-6 huoneen kokoista parakkia, joista yhdessä pesutupa ja toisessa eteisessä oleva keittiö; varuskunnan päällikön asuinrakennukset; kuusiuninen leipomo; erilaisia varastoja, kuten suuri makasiini, nelihuoneinen materiaalivarasto työtiloineen, väline- ja varusvarastot sekä kalkkivarasto. Kaksi kivirakenteista ruutikellaria oli sijoitettu muurin ulkolaidalle. Kaivokin oli tehty, mutta sen paikka ei ole tiedossa.¹⁴ Parakeista tiedetään, että Lappeenrannassa ne olivat aumakattoisia puurakennuksia, ja ainakin suurimassa jokaiseen huoneeseen oli oma sisäänkäynti. Uunit olivat uloslämpiviä.

¹⁰ http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/lpr_historia/artikkelit/KAUPUNKI_MUUTOSTEN_KOURISSA_artikkeli.htm

¹¹ Lilius 2014, s. 267.

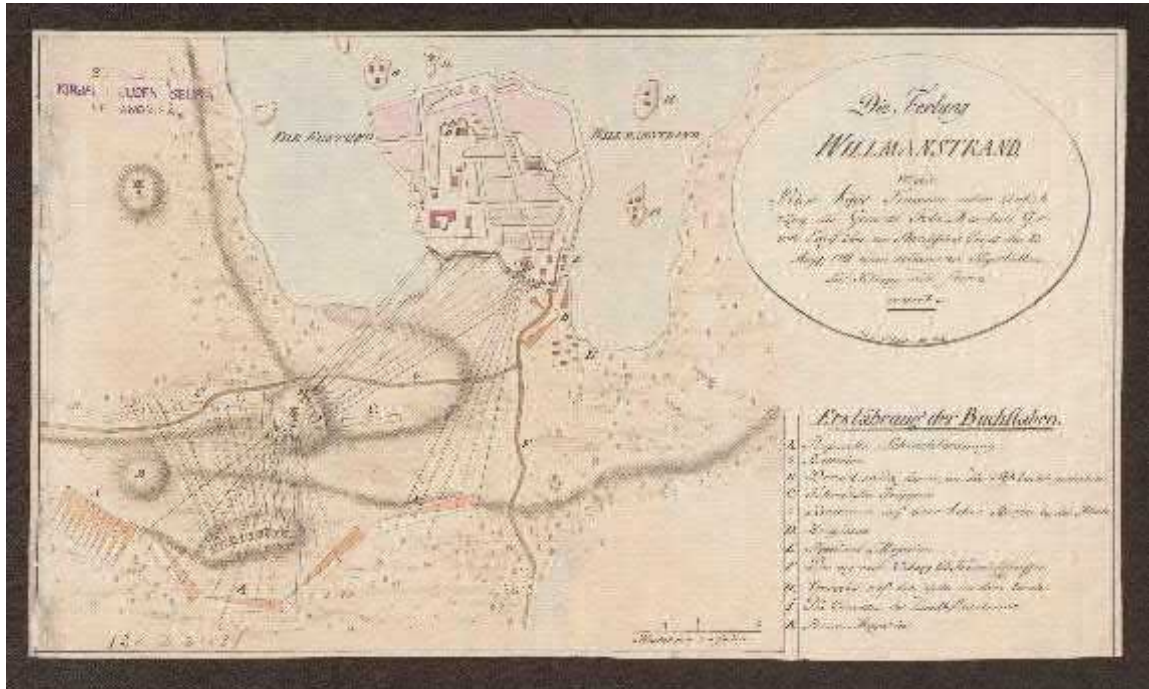
¹² Vuorinen s. 46.

¹³ Knapas M-T. 2014, s. 245

¹⁴ Immonen 1992, s. 67.



Kuva 14 Carta Öfver Situation Kring Fästningen Willmanstrand. Notarum Explicatio. Kartta on valmistettu lähteen mukaan 1844, mutta kuvaa linnoituksen tilaa varustuksineen 1730-luvulta. Lähde: MV historian kuvakokoelma, museovirasto.finna.fi.



Kuva 15 Die Festung Willmanstrand, wo die Russ. Kaisj. Truppen unter Anführung des Gr. von Lacy über ein Schwedisches Corps den 23. August 1741. Sotilaskartta on valmistettu 1816 (Rita f C: G Holm år 1816) kuvamaan sotilasjoukkojen taisteluasemia, ampumasuuntia sekä linnoituksen varustuksia Hattujen sodan aikana. Kartta ilmaisee hyvin linnoituksen merkittävien rakennusten aseman: D asevarasto, E muonavarasto, K ruutikellari, I komentajan asunto, H etuvarustus, sekä ympäristön maastonmuodot. Myös lähialueen tuulimyllyt on merkitty kartalle. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

2.2.3 Uusia kasveja sotilaiden mukana

Niemen rakennuttua linnoitukseksi 1700-luvulta alkaen alkoi sotilaiden varustusten mukana levitä asutetuille rinteille erilaisia itäisiä kasvilajien siemeniä, jotka sitten itivät sitä mukaa kuin maata muokattiin.

Lappeenrannan ensimmäinen puutarhamestari aloitti työnsä vuonna 1728, joka osaltaan edisti paikallisen puistikulttuurin syntymistä. Arvion mukaan maaherran puistossa kasvavat metsälehmukset olisivat iältään jo yli 200-vuotiaita. Mahdollisesti myös alueen syreenipensaat sekä siellä täällä nousevat ruskoliljat ja Suomen varhaisin jalostettu mansikka (ukkomansikka) ovat noilta ajoilta. Vanhoina jäänteinä löytyvät myös esimerkiksi kielo, kalliokielo, letohorsma ja illakko. Sittemmin Pallolahden rantaan rakentuneen radan myötä kulkeutuneista tulokkaista yksi edustavimpia lajeja on idänkattara.



Kuva 16 Suomen ensimmäinen jalostettu mansikkalajike ukkomansikka. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.

Linnoitusaikana alue oli puuton ja kotieläimet pitivät kasvillisuuden matalana. Samaan maisemakuvaan pyritään nykyäänkin laajojen nurmialueiden niittymäisellä hoidolla.



Kuva 17 Nykyiselläänkin niittymäisenä hoidettavaa vallimaisemaa nähtynä Pallonlahden suunnasta Satamatieltä itään kohti Vesiportinkujan rakennuksia. Kuva Jorma Väkevä 1974. Lähde: Etelä-Karjalan museo.

2.3 Venäjän vallan aika 1743-1812

2.3.1 Linnoitus vahvimmillaan

Venäjän vallan ensimmäisillä vuosikymmenillä Lappeenranta oli yksi Venäjän länsirajan linnoituksista. Valleja korotettiin, ja etelälaidalle rakennettiin uudet, entistä vahvemmat, kolminkertaiset varustukset. Maavalleja tuettiin nyt kivillä.

Länsirannan alakaupungin julkiset rakennukset, kuten tullirakennukset, koulu ja kämnerinkamari sekä muita hallintorakennuksia rakennettiin uudelleen entisille paikoilleen.¹⁵ Alakaupunki niemen länsirannalla jäi yhä selvemmin siviilikäyttöön, kun taas mäen laki varattiin sotilastoimintaan ja tärkeille varastoille. Ruutikellari sijoitettiin alueen reunalle, jossa se ei aiheuttanut suurta vaaraa. Itäranta oli läntiseen verrattuna jyrkkä, mikä helpotti puolustusta.

Rakennustyöt olivat 1760-luvulla pysähdyksissä, mutta ulkopoliittinen tilanne muuttui äkkiä vuonna 1769 Ruotsin kuninkaan Aadolf Fredrikin kuollessa. Sen seurauksena syntyi samana vuonna Venäjän, Tanskan ja Preussin välinen sopimus, jossa sitouduttiin tarvittaessa estämään asevoimin uuden hallitsijan, Kustaa III:n kuningasvallan laajentamisyhtymykset. Katariina II lähetti sen vuoksi kenraaliluutnantti A. I. Bibikovin Vanhaan Suomeen tarkastamaan linnoituslaitteita. Bibikov viipyi vuonna 1769 useita päiviä Lappeenrannassakin. Itse asiassa linnoituksessa oli ryhdytty jo ennen Bibikovin tarkastusmatkaa rakennustöihin, jolloin kaupunkilaiset velvoitettiin muun muassa hankkimaan rakennusaineita.

Bibikov kirjoitti Kazanzovin mukaan Lappeenrannasta seuraavan tilanneraportin: "Lappeenranta ei voida pitää linnoituksena, ei edes etuvarustuksena, koska mantereelta puolelta sitä suojelee vain matala kolminkertainen redutti, ja mäen harjanteella linnoitus on suojeltu vain paaluaidalla. Muutamin paikoin huomaa, että täällä joskus ennen on ollut glasiisi, ja tämän paikan vastakkaiselta Myllymäen kukkulalta ja siitä järvelle päin lähtevältä harjanteelta käsin maasto on niin avoin, että koko kaupungin rakennelma näkyy selvästi, samoin ruutikellari sijaitsee kaupungin ulkopuolella."¹⁶

Vuonna 1775 laadittu uusi asemakaava säilytti pääportilta johtavan pääkadun entisellä paikallaan, poisti hälytystorin portilta ja muutti keskeisen torin päävartion ympärillä umpikulmatoriksi. Valleihin jätettiin neljä porttia. Eteläinen Viipurin portti oli tärkein yhteys mantereelle. Läntinen Haminan portti johti alakaupunkiin, jossa hallintorakennukset olivat, ja josta oli talvitieyhteys Haminan suuntaan. Pohjoinen Savonlinnan portti laitureineen oli pääkadun pohjoispäässä, ja Vesiportti oli lännessä Kaupunginlahden suuntaan.

Vuosisadan lopulla kokonaisuuteen kuului myös kolme etuvarustusta päälinnoituksen ulkopuolella. Linnoituksen pääportin suojaksi rakennettiin myös nuolilinnake, josta oli

¹⁵ Immonen 1992, s. 152.

¹⁶ http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/lpr_historia/artikkelit/LPR_VENALAI-SENA_LINNOITUSKAUPUNKINA_artikkeli.htm

hyvä suojata porttia hyökkääjiltä. Nämä kuuluivat kenraali Suvorovin 1790-luvun alussa toteuttamaan suunnitelmaan.

Saimaan laivaston sotilasrakennukset ja veneet sijoittuivat suoraan yhteyteen Saimaan Sunisenselälle. Jo 1750-luvulla rakennettu laivaston ruutikellari sijaitsi kuitenkin linnoituksen lounaisen redutin läheisyydessä.¹⁷

2.3.2 Kirkot sotilasrakennusten rinnalla

Linnoitus varattiin yhä selvemmin sotilastoimintaan. Siinä missä Ruotsin vallan aikana koko kaupunki oli muurien suojassa, Venäjän vallan alla siviilirakennukset jätettiin muurien ulkopuolelle, josta ne vähitellen siirrettiin kasvavaan kaupunkiin linnoituksen kaakkoispuolelle. Kirkkojen rakentamisesta linnoituskaupunkeihin vastasivat samat suunnittelijat kuin varustuksistakin. Sodassa tuhoutunut Lappeen luterilainen kirkko rakennettiin uudestaan, ja puinen Ortodoksikirkko rakennettiin vuonna 1744 toiselle puolelle pääkatua. Ortodoksikirkko korvattiin pian jo kivisellä kirkolla, koska Katariina Suuren linnoitukselle vahvistama rakennusjärjestys vuodelta 1780 edellytti sitä.¹⁸ Sotilasrakennukset pyrittiin muutenkin rakentamaan kivirakennuksina tulipalojen välttämiseksi. Kun luterilainen Lappeen kirkko paloi salamaniskusta vuonna 1790, uusi päätettiin kuitenkin rakentaa kasvavan esikaupungin alueelle.

Kivinen Pokrovan kirkko valmistui vuonna 1785. Suomen vanhinta säilynyttä ortodoksikirkkoa on sittemmin muutettu. Kirkko oli alun perin pitkäkirkko. Kirkossa oli alusta asti länsipäässä kaarikattoinen kellotorni, jonka aukoissa oli balusterit. Tornin alla oli eteinen, josta pääsi nelikulmaiseen, tynnyriholvilla katettuun kirkkosaliin. Ikonostaasin takana oli ulkopuolelta viisitaitteinen itäkuori. Katto oli uusklassismin tapaan lyhyt-räystäinen aumakatto, jonka räystäät olivat voimakkaasti profiloidut. Rapattu julkisivu oli jäsennetty tasavälein ikkunoin ja pilasterein samaan tapaan kuin vartiotuvat. Sokkeli oli luonnonkiveä¹⁹. (Tynkkynen 2017, s. 1-5). Ulkoväritys on ollut 1800-luvun puolivälistä alkaen okrankeltainen valkoisin pilasterein. Vuonna 1901-03 kirkon keski-osa rakennettiin uudestaan kolmilaivaiseksi ja puinen keskustorni rakennettiin uudelleen. Kellotorni ja kuoriosat ovat edelleen alkuperäiset.

¹⁷ Immonen 1992, s. 151.

¹⁸ Knapas M-T 2014, s. 245.

¹⁹ Tynkkynen 2017, s. 1-5



Kuva 18 Lappeenrannan ortodoksisen kirkon piirustus, insinöörivänrikki Baumanin alkikirjoituksin. Piirustuksessa ei ole päivystä, mutta rakennushistoriaselvityksen mukaan se vastaa kirkosta olevia tietoja ennen vuoden 1849 remonttia: Lähde: Tynkkynen 2017 s. 4. Alkuperäinen piirustus on lähteen mukaan Museoviraston kokoelmassa.

Sotilasrakennuksia tehtiin useisiin eri käyttötarkoituksiin. Vuonna 1803 tärkeimmät ja tulenarimmat rakennukset, kuten komendantin talo, päävartio ja Viipurin portin vartiotupa, osa kasarmeista, paja, tykistön makasiinit sekä ruutikellarit oli tehty kivisinä. Puurakenteisia olivat insinöörijoukkojen talo ja upseerien asuintalot, muut sotilaskasarmit, verstaat, varastot, vankien tilat, tykistön laboratorio, sairaala, kaupungin koulu sekä asukaskorttelit.²⁰ Asumiskasarmeja oli vähän, sillä sotilaat asuivat pääasiassa yksityismajoituksessa ja vain osin kasarmeissa.

Vanhimmat säilyneet rakennukset ovat Viipurin portin Corps de Garde eli vartiotupa, kirkko, taidemuseon rakennus, Komendantin talo eli Käräjätalo sekä toinen vankilana käytetyistä tiilirakennuksista. Tärkeimmät rakennukset oli tehty arkkitehtuuriltaan näyttävimmiksi. Klassismin ikkunoiden tasajako, doorilaiset pilasterit ja aumakatto sekä rapatut ja maalatut seinät erottuivat askeettisemmista varastoista.

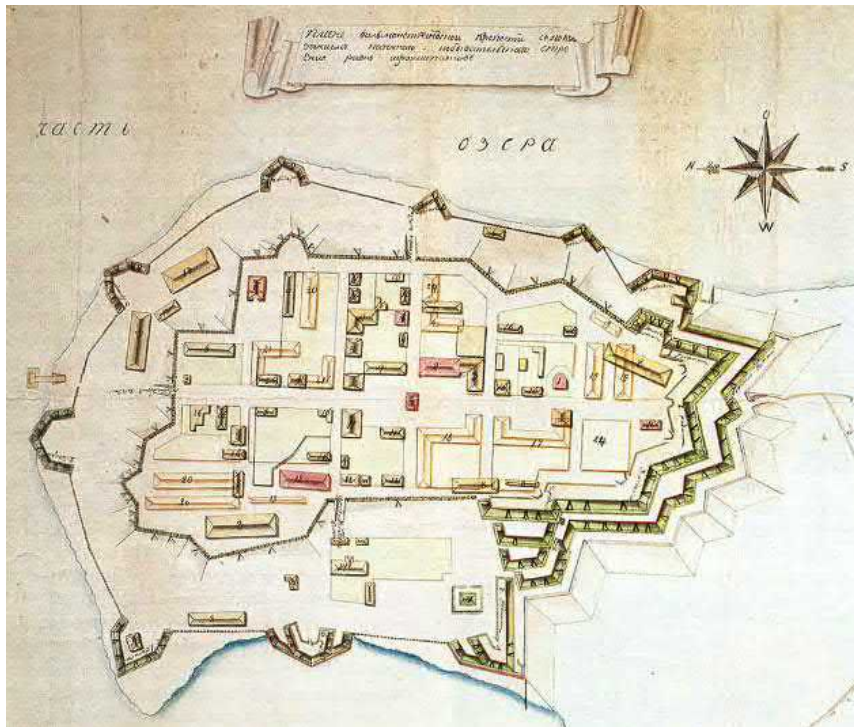
Varsinkin vartiotuvat tehtiin lähes identtisten piirustusten mukaan muissakin Suvorovin linnoitusketjun kaupungeissa, kuten Haminassa ja Viipurissa. Suunnittelijaksi on

²⁰ Immonen 1992, s. 135.

päätelty Karl Speckle. Useimmiten suunnittelijoita ei voitu nimetä, sillä piirustukset laadittiin nimettömästi insinöörikomennuskunnassa.

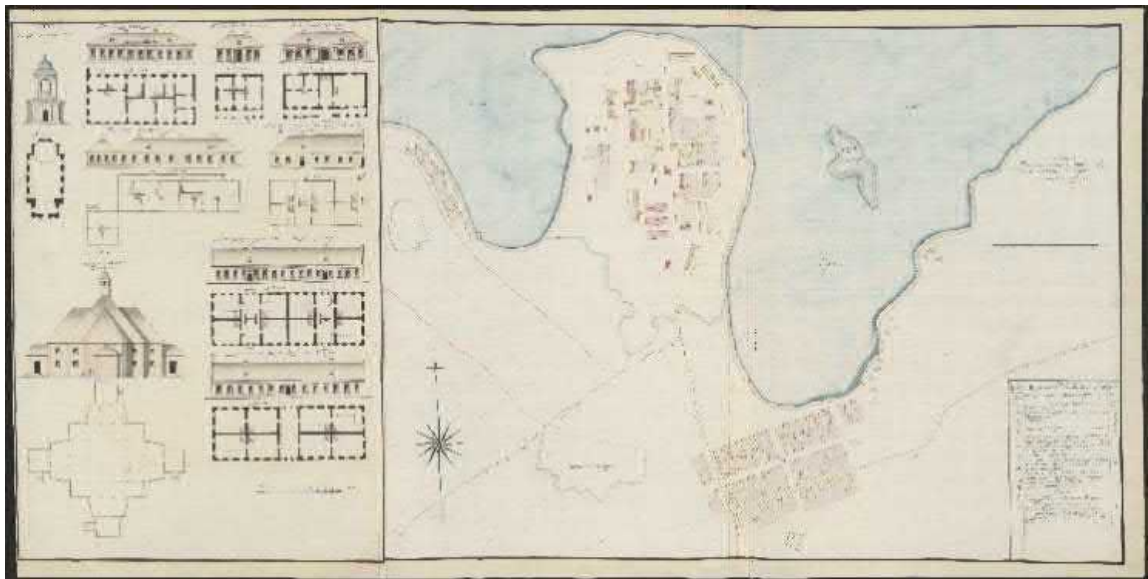


Kuva 19 Havainnekuva Mordvinovin Atlaksesta. Lähde: venäläiset verkkosivut. Liioiteltuna kuva sopi hyvin propagandatarkoituksiin, mutta sen tarkkuudesta voi kiittää, sillä se kertoo jopa laitteiden ja varustusten rakennustavasta, ja antaa viitteitä materiaaleista muun muassa paalutuksen osalta.

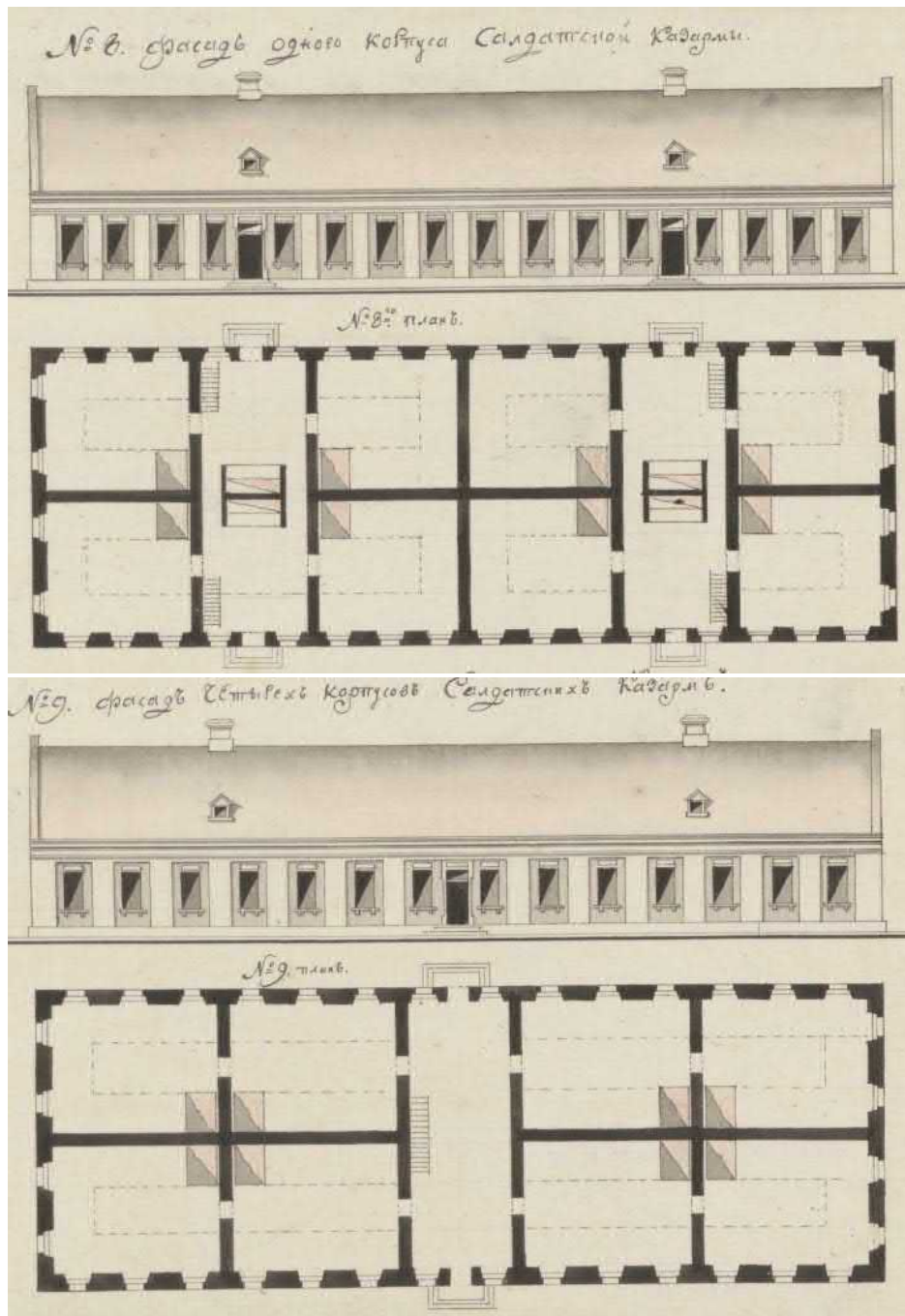


Kuva 20 Linnoituksen vahvistamissuunnitelma, eli ns. Tseljuskinin kaava vuodelta 1774. Lähde: Lappeenrannan Vanha Linnoitus, Itää ja Länttä vastaan s.92.

Niin sanottu Tseljuskinin kaava havainnollistaa kolme eri tyyppistä aukiosuunnitelmaa, joista näyttävien olisi tehty keskitettynä Kristiinakadun molemmiin puolin, vartiorakennuksen hallitsevalle pääaukiolle. Toinen, statukseltaan eri tyyppinen ja suljetumpi aukio suunniteltiin Pokrovan kirkon tuntumaan, kirkon ja sotilasrakennuksen sulkemana, portin tapaan. Kolmas aukiotyyppi oli suunnitteilla etelään Viipurin portin jälkeen, jolloin olisi avautunut käänteisperspektiivin mukainen näkymä päävartiolta Pokrovan kirkolle, mikä korosti kirkon asemaa hengellisenä vartiona.

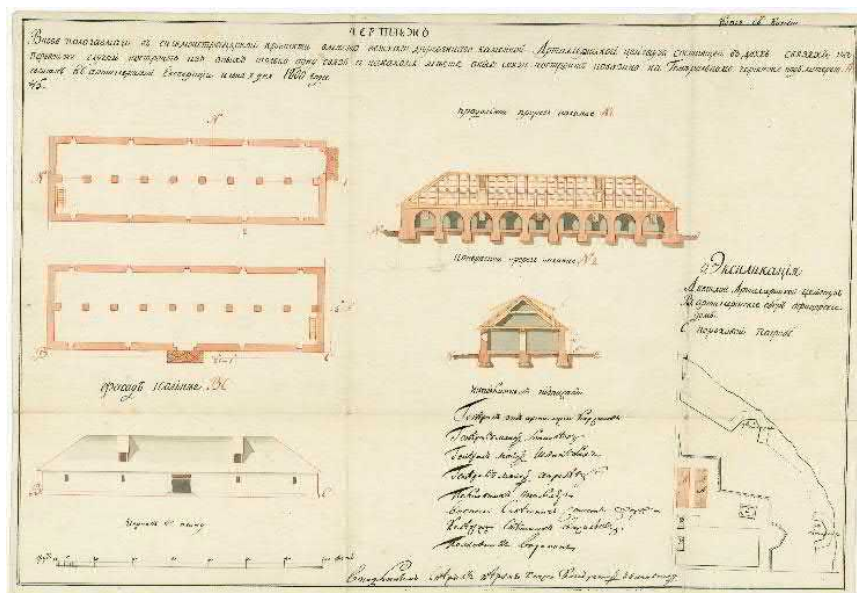


Kuva 21 Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta ja julkisten rakennusten fasadit ja pohjapiirroksat 1799. Asemakartalla on havainnollistettu erityisesti Linnoitukseen suunniteltujen julkisten kivrakennusten uusklassinen, provinssiarkkitehtuurityylin mukainen julkisivu kustakin kartan vasempaan laitaan. Myös linnoituksen leirikirkko, ortodoksinen kirkko, ja Lappeen luterilaisen kirkon arkkitehtoninen yleisilme avautuvat kartalta. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.



Kuva 22 Lähikuvat, Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta. Julkisten kivirakennusten fasadit ja pohjapiirrokset vuodelta 1799 kertovat Linnoituksen pohjoisosan kasarmirakennustyyppistä, tyylistä ja käyttötarkoituksesta niin miehistön kuin alemman upseeriston tarkoituksiin. Pohjapiirrokset vastaavat nykyrakennuksia 1a-1b, mutta sisäänkäyntejä on muutettu merkittävästi. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

Tykkimakasiinit rakennettiin 1800-luvun vaihteessa, ja rakennustyyppinä ne edustavat aikakaudelle ominaista tykistöarakennusta, jossa huomioitiin raskaiden tykkilavettien liikkuttelu. Tykkimakasiinien rakennusmateriaali sen sijaan oli erityistä, vaaleaa kalkkikiveä paikallisesta Ihalaisen kivilouhoksesta. Tätä paikallista vaaleaa kiveä on käytetty myös Viipurin portin kivimuuriin. Makasiinien eteläpuolella oli tykistöpiha ja yhteys koillisvalleille lähellä ruutikellaria.



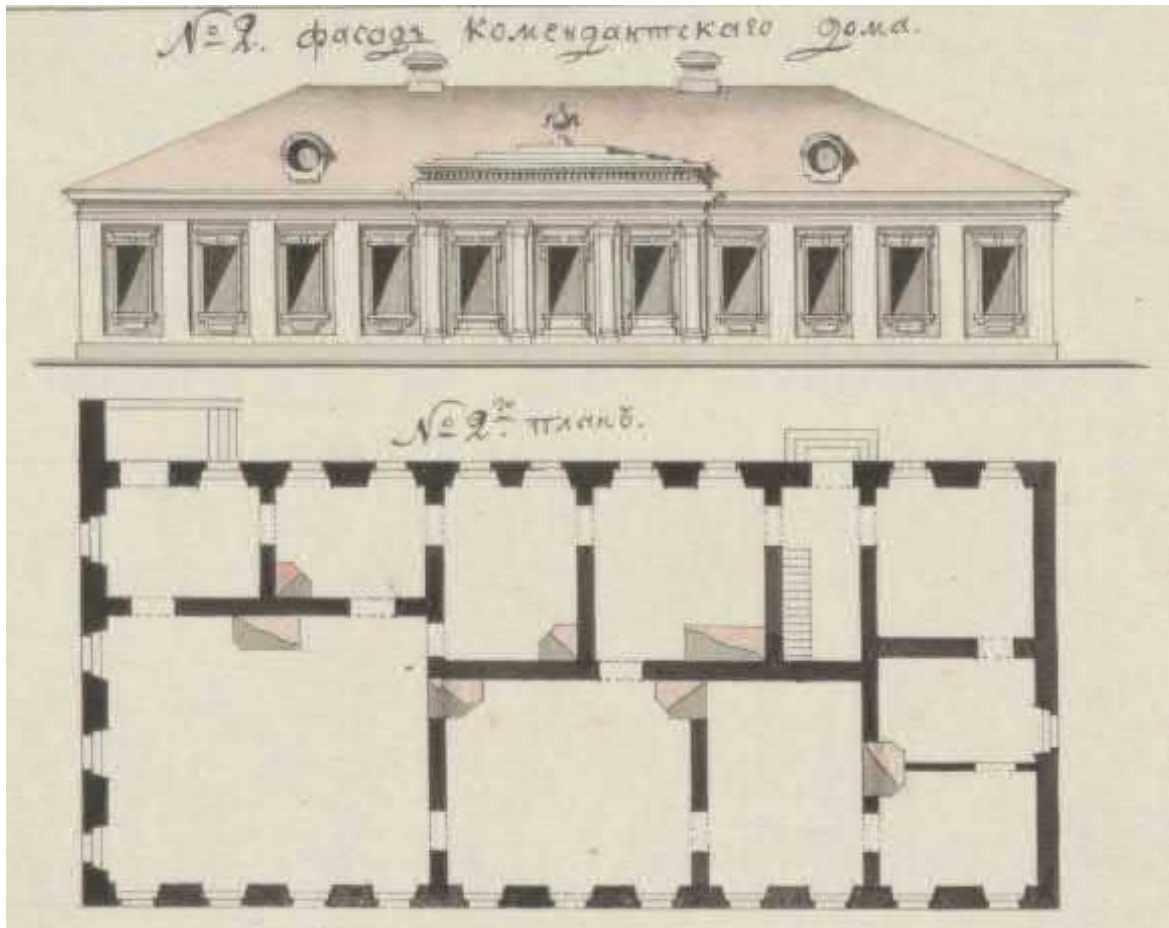
Kuva 23 Lappeenrannan Linnoitus, kivisen tykistövarikon piirustukset vuodelta 1800.
Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.



Kuva 24 Lappeenrannan Linnoituksen pienoismalli, Linnoitus etelästä 1700-1800-luvun vaihteessa. valokuva arkkitehti Keijo Koskisen suunnittelemasta pienoismallista. Pienoismallin valmisti Simo Karjalainen 1977. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 25 Lappeenrannan Linnoituksen pienoismalli, Linnoitus luoteesta 1700-1800-luvun vaihteessa. Vankila-alue rakentui 1810-luvulla luoteispään kasarmeihin. Valokuva arkkitehti Keijo Koskisen suunnittelemasta pienoismallista. Pienoismallin valmisti Simo Karjalainen 1977. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 26 Lähikuva, Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta. Rakennus C entinen Komendantintalo, Käräjätalo. Pohja- ja julkisivupiirros osoittavat myös rakennuksen paraatiaseman Katariinantorille. Juhlasalin asemaa pohjassa sekä julkisivussa korosti piirustuksen mukaan näyttävä päätyaihe profiililistoineen ja kärkekoristeineen. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

2.3.3 Kasvillisuus kertoo sotilaskäytöstä

Lappeenrannan linnoitukseen majoittuneiden sotilaiden tuoman viljan ja eläinrehun mukana tuli tulokaskasveja, joista erityisesti 1800-luvulla Venäjän aroilta saapunut ukonpalko on alueen maisemalle ja luonnolle leimallinen. Tulokkaita sanotaankin "venäläisen sotilaan jalanjäljiksi" tai "kukkiviksi kasakan jäljiksi". Samoin esiintyy harmiota, kuminaa ja koiruohoa. Myös purjelaivojen painolastihiekkojen mukana on alueelle kulkeutunut kasveja, joista esimerkkinä kanadankoiransilmä.



Kuva 27 Venäläisen sotilaan jalanjäljeksi tai kukkivaksi kasakan jäljeksi kutsuttu ukonpalko, joka tunnetaan myös "ryssäntaalina". Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.



Kuva 28 Venäjältä saapunut harmio. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.



Kuva 29 Mausteena käytetty kumina. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.



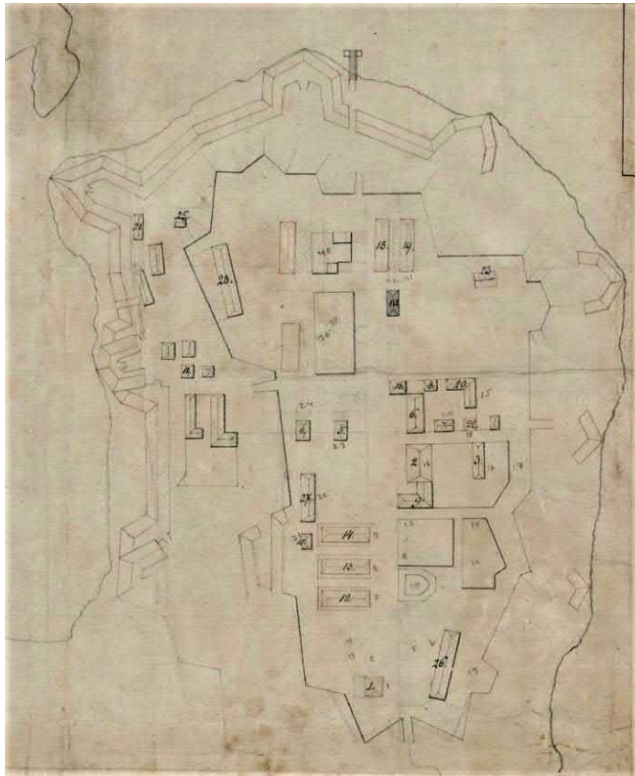
Kuva 30 Aikoinaan myös taikayrttinä pidetty koiruoho. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.

2.4 Autonomian aika 1812-1917

2.4.1 Ympäristö vapautuu puolustuksen vaatimuksista

Autonomian ajalla Linnoituksen lähialueita ei enää tarvinnut pitää avoimina puolustusta varten. Huonokuntoisimpia rakennuksia purettiin, muun muassa päävartio. Viipurin portin vartiotuvasta tuli uusi päävartio, joka toimi myös putkana. Vankien aidattu ulkoilualue oli rakennuksen takana. Insinöörikomennuskunnan asunnot muutettiin upseerien asunnoiksi 1820-luvulla, sillä komennuskuntaa ei enää tarvittu huoltamaan varustuksia.²¹ Vallitukset ränsistyivät hoidon puutteesta.

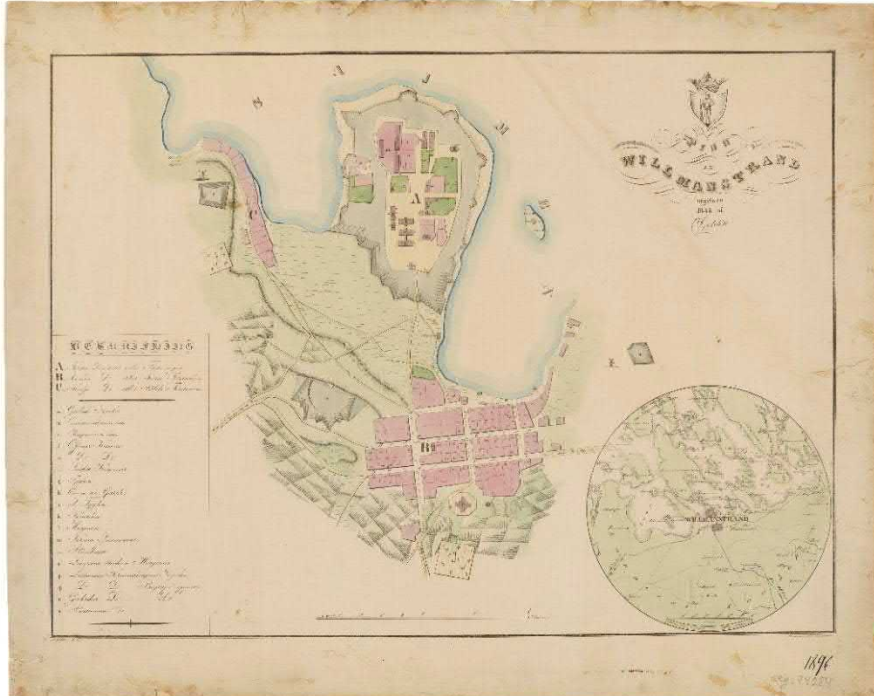
Aluetta hoidettiin kuitenkin muuten: vuonna 1818 korjattiin pääkadun kivikasarmien sadevesiojia. Kun vallit luovutettiin kaupungille vuonna 1835, luovutusasiakirjan mukaan vallitusten turvepeite ja täyte olivat painuneet, ja bastionien väliset muurit olivat lähes sortuneet. Viipurin portti saranarautoineen oli kuitenkin kunnossa.²² Siviiliväestön asuessa pääasiassa laajenevassa esikaupungissa rakennuskannan kunnossapitoon ei ollut ulkoista painetta.



Kuva 31 Lähikuva asemakartasta vuodelta 1818. Kuvassa punaisella värillä erotettavissa aikakauden kivirakennukset: kasarmit, päävartio, ruutikellari ja varikot. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

²¹ Immonen 1992, s. 189.

²² Castrén 1957, s. 93.

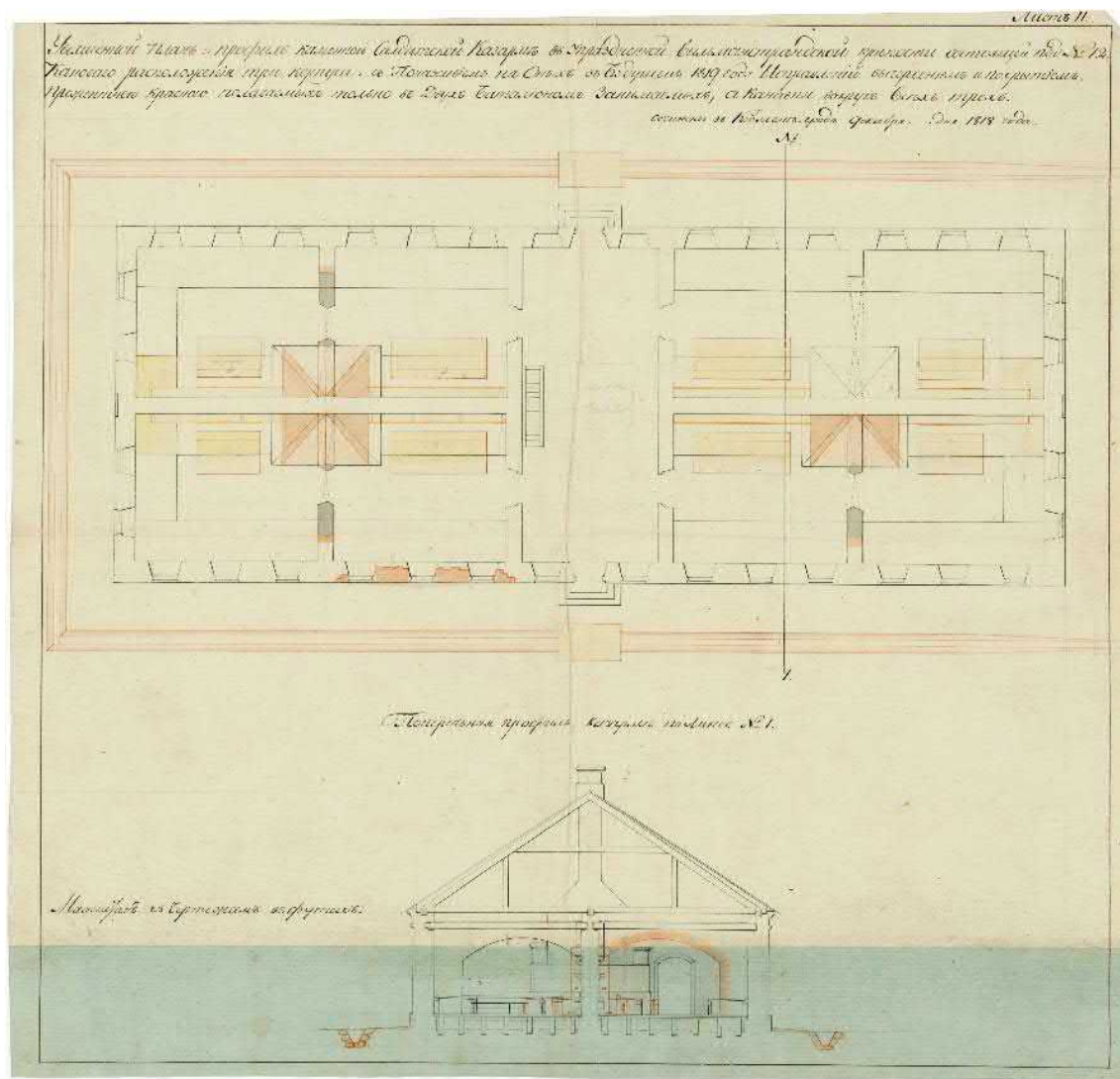


Kuva 32 Lappeenrannan kaupunkikartta, josta on hahmotettavissa kaupungin laajentuminen uusiin kortteleihin Linnoituksen eteläpuolelle. Lähde: kaupunkikartat, [Lap-
peenranta Willmanstrand 1838, Gyldeén C. W.](#) Avoimen tiedon keskus / Jyväskylän yli-
opisto.

2.4.2 Vankila – kaupunki kaupungissa

Suuruhtinaskunnan alkuaikoina Linnoituksen rakennuskanta pysyi lähes muuttumattomana. Uusi siviilikäyttö aiheutti kuitenkin vuosisadan loppupuolella suuria muutoksia rakennuskannassa, vaikka vanhoja rakennuksia otettiin käyttöön. Merkittävin toiminto oli vankila, joka kasvatti ympärilleen oman pienen kaupunkinsa pesuloineen ja pajoineen. Samanlainen ilmiö liittyi muihinkin 1800-luvun suuriin laitosympäristöihin, kuten mielisairaaloihin.

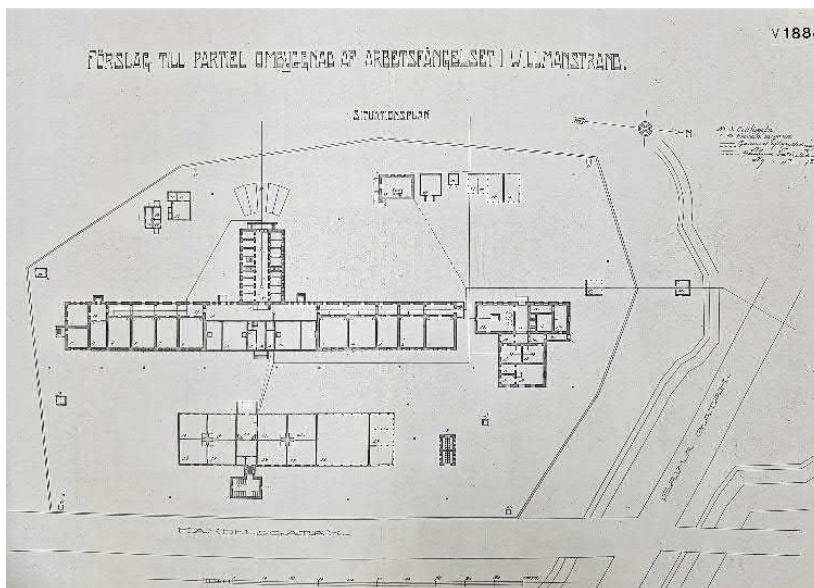
Naisvankila eli kehruhuone perustettiin Linnoituksen luoteisosan kahteen kivikasarmiin vuonna 1816. Kehruuhuone oli niin sanottu yhteisvankitila, joista luovuttiin 1880-luvulla. Naisvankien entisiin tiloihin tuli miesten työ- ja ojennuslaitos vuonna 1884. Vankila-alueelle tehtiin uusi tiilinen, nelikerroksinen sellirakennus entisten kasarmirakennusten väliin. Vankila-alueella oli useita pienempiä rakennelmia kuten vartijan tupa länsipuolella, ja Kehruuhuoneen pohjoispuolella asemakartan mukaisesti muun muassa aidattu ulkoilualue sekä tiilirunkoinen pesula- ja pajarakennus 1800-luvun lopulta.



Kuva 33 Lähikuva vuodelta 1818 rakennus nro 12 pohjapiirrokseltä. Rakennus nro 12 vastaa nykyistä Taidemuseon rakennusta nro 23. Pohjakaava on hyvin samanlainen tyyppiltään kuin 1700-luvun lopun Lappeenrannan provinssi- ja piirikartassa esitetyt kivikasarmit. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi



Kuva 34 Lappeenrannan Linnoituksen työvankilan rakennukset lankkuaidan sisällä. Viistokuva alueen sisälle. Takana sellisiipi. Kuvaaja vankeinhoito-osasto, kuvaaja tuntematon 1910-1929. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 35 Förslag till partiel ombyggnad af arbetsfängelset i Willmanstrand 1884. Asemakarttaehdotuksessa on esitetty 1800-luvun lopulla suunnitellut muutokset työvankilaa varten mm. tiilirakenteiset sellisiipi ja pesula- ja pajarakennus pohjoisosaan aluetta. Lähde: Lappeenrannan kaupungin arkisto.

Vankila- ja putkakäytön aikana Linnoituksessa oli enemmän aidattuja alueita kuin aikaisemmissa tai myöhemmissä vaiheissa. Vankilan korkea aita Linnoituksen länsilaidalla erottui kauas kaukonäkymissä ja vallitus sen edustalla oli puustosta paljasta aluetta vartioinnin takia. Erityisen näkyvä oli korkea sellirakennus, joka hallitsi näkymiä joka suunnasta. Maaherran talon huolellisesti hoidettu piha jalopuineen ja kukkaistutuksineen korostui avoimessa ympäristössä.



Kuva 36 Linnoitus Pallonlahdelta kuvattuna, kuvassa muun muassa Rapasaaren rata, Maaherran talo sekä vankila 1925. Valokuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Vankilan ulkopuolella tykkimakasiinien asema ja toiminnalliset yhteydet näkyvät hyvin vielä vuoden 1818 asemakartalla. Kun puolustus ja sotilaskäyttö laantuivat linnoituksessa, ei ollut enää tarvetta säilyttää ruutikellarin ympäristössä tilaa tykkien asemointiin valkeille puolustustarkoituksessa.

Tykkimakasiinien käyttötarkoitus muuttui 1800-luvun puolivälissä, jolloin ne toimivat tallina ja muonamaksiinina. Myöhemmin 1800-luvun lopulla tallikäyttö päättyi ratsuväen siirryttyä Rakuunamäelle. Vuoden 1896 asemakartalla ruutikellari näkyy punaisena kivirakennuksena nykyisen Ruutikellarin puiston koilliskulmassa. Puistoon oli kuitenkin jo rakennettu useita uusia miehistön asuin- ja huoltorakennuksia. Muutos alueen käytössä 1830-luvun asemakarttaan verrattuna oli merkittävä.

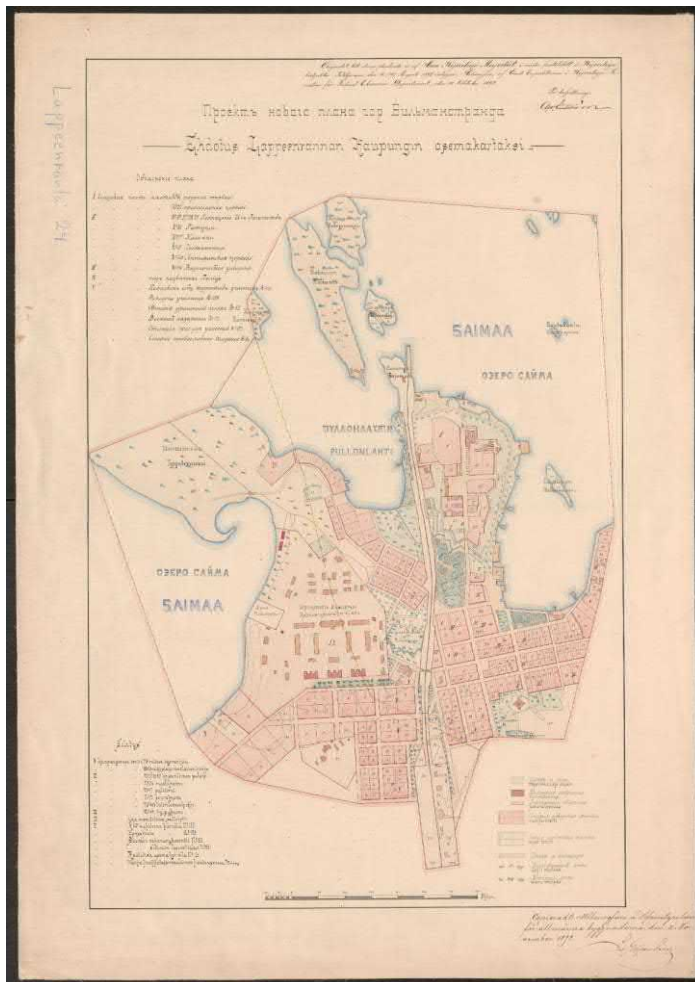
2.4.3 Puistojen rakentaminen alkaa

Linnoituksen lakkauttamisen jälkeen puolustukseen ei enää tarvittu varustusten ulkopuolista, avointa aluetta, vaikka vankila sitä vartiointiin vuoksi osaltaan hyödynsikin. Kuitenkin vielä vuonna 1839 määrättiin, että Linnoitusplanadille ei saanut rakentaa mitään 150 sylvä lähemmäs vallien huippua²³.

²³ Immonen 1992, s. 188

Vapaille alueille voitiin muuten istuttaa puita. Ensimmäinen puisto oli Vanhapuisto Linnoituksen lounaisosassa. Aluksi kaalinviljelyyn käytettyä aluetta alettiin istuttaa 1850-luvulla, ja puistoa laajennettiin useissa vaiheissa. Se sai myöhemmin 1900-luvun puolella myös nimen Pusupuisto kaupungin nuorten suosiossa suojaamaan puistoa. Linnoituksen puolustuksellisen tehtävän poistuminen korostui, kun vallien avoin suojavaiohyke katkesi puiston kohdalla.

Maanmittari Albin Hannikaisen laatimassa asemakaavassa 1800-luvun lopulla Vanhapuiston ja Linnoituksen niemeä kiertää puurivistö. Vihreiden vallien ohella nämä kytivät Linnoituksen muuhun kaupunkirakenteeseen Kasinon puiston (Rantapuiston) sekä Pallonlahden viheralueiden kautta.



Kuva 37 Keisarin kaava. Ehdotus Lappeenrannan kaupungin asemakartaksi, keisarin vahvistamana vuodelta 1892. Lähde: narc.fi kaupunkikarttakokoelmat.

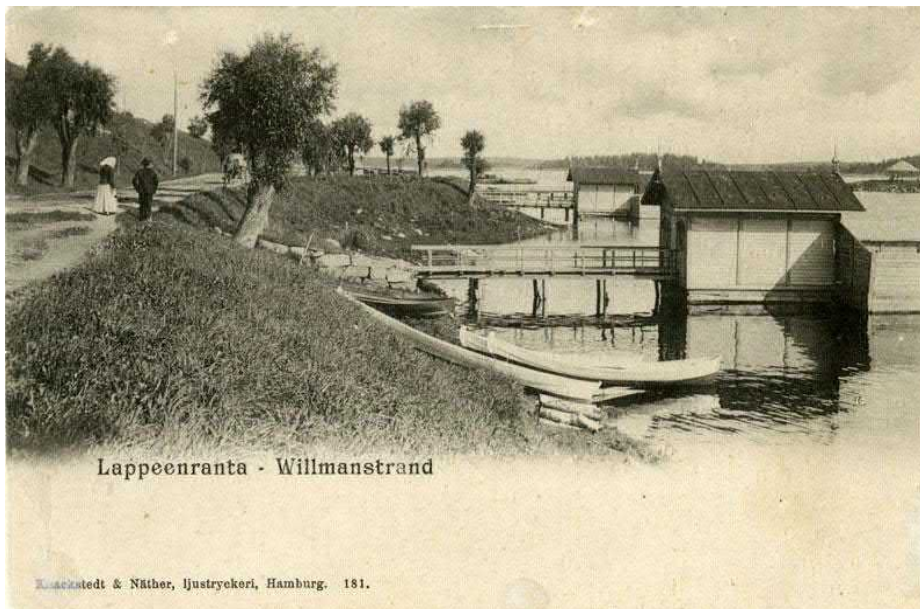


Kuva 38 Näkymä Linnoituksen valleille Vanhasta puistosta kaudella 1890-1910. Kuvaaja K.E. Ståhlberg. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.

Ympäristö muuttui autonomian aikana melkoisesti. Linnoitusniemen länsilaidalle vuonna 1885 valmistunut rautatie peitti suuren osan vanhasta alakaupungista. Rataa suunniteltiin Rapasaareen asti jo 1870-luvulla, mutta sotilaiden kuljetustarve ja Aleksanteri III:n tuleva vierailu saivat rakennustyöt vauhtiin, samoin Vanhan puiston laajennuksen.



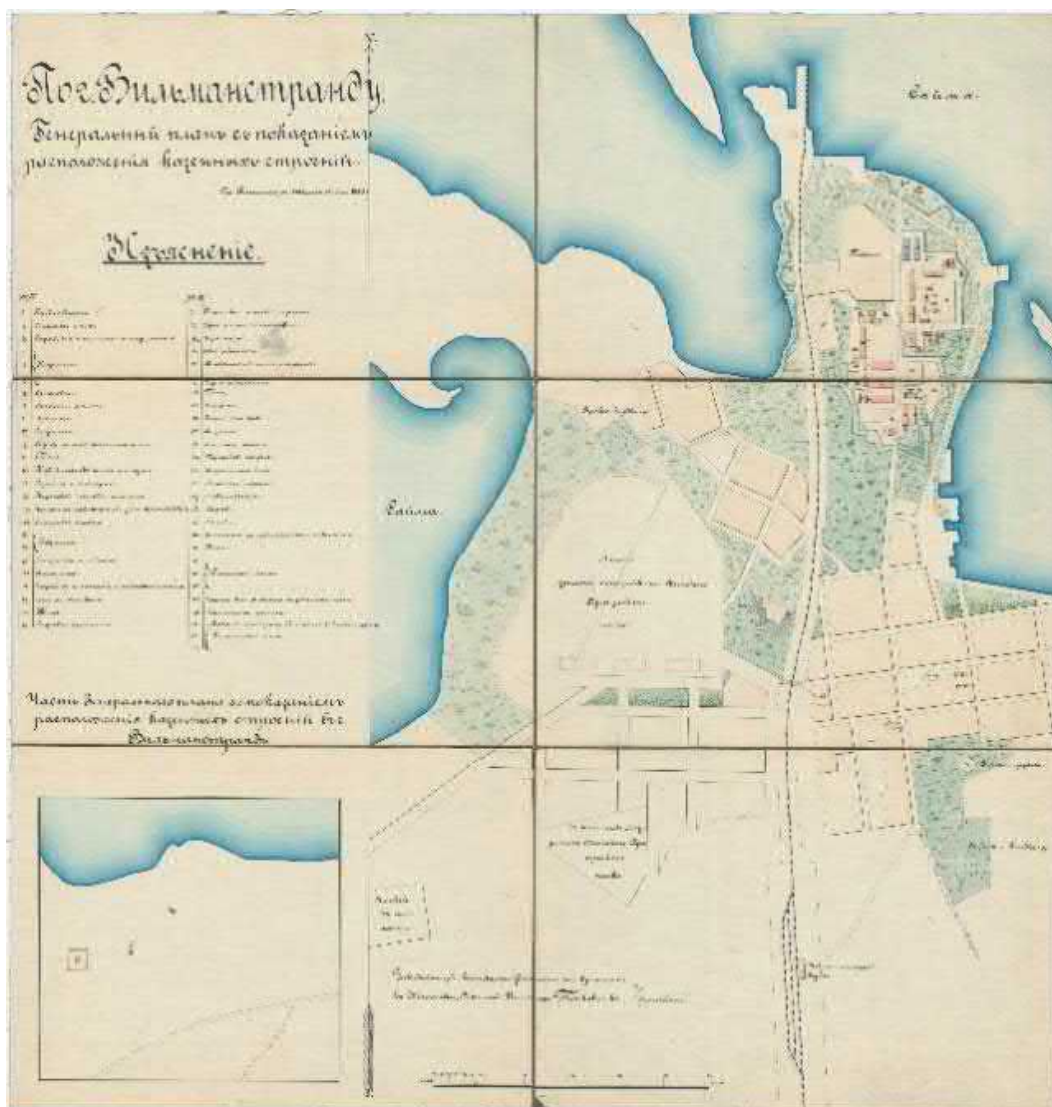
Kuva 39 Lappeenrannan Linnoitusvallit etelästä kuvattuna 1885-1895. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 40 Satamatie, uima- ja pyykkihuoneita kaupunginlahden rannassa Linnoituksen itävallien tuntumassa. kuvan tuottaja Knackstedt & Näther 1890-1902. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.

2.4.4 Krimin sota vaikuttaa rakennuskantaan

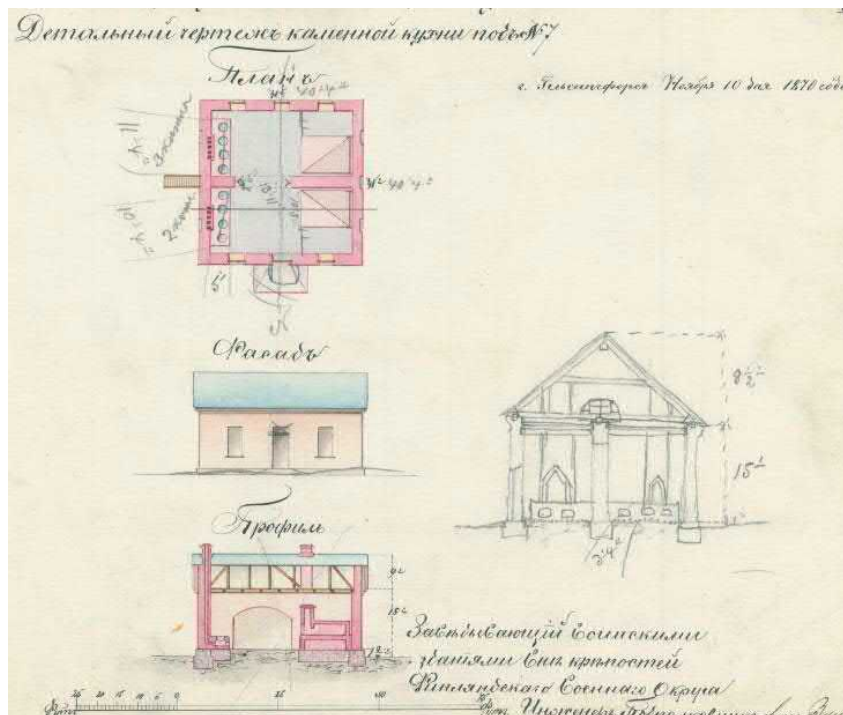
Krimin sodan vuoksi ohi marssivat joukot lisäsivät väkeä Linnoituksessa, ja uusien majoitustilojen ja sairaalan lisäksi rakennettiin talleja ja varastoja sekä leipomo ja keittiö. Rakennukset tehtiin nyt puusta, koska kivirakentamisvaatimuksia ei lakkaute- tussa linnoituksessa enää ollut. Huonoon kuntoon menneitä valleja kunnostettiin hätä- aputoiminä vuonna 1862. Rakennuskannan uusiutumiseen tarvittiin jälleen sota ja vallien kunnostukseen toinen katastrofi, eli nälkävuodet.



Kuva 41 Lappeenrannan Linnoitusleiri, asemakaava vuodelta 1896. Keltaisella on mer- kitty puiset ja punaisella leirin kivrakennukset. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

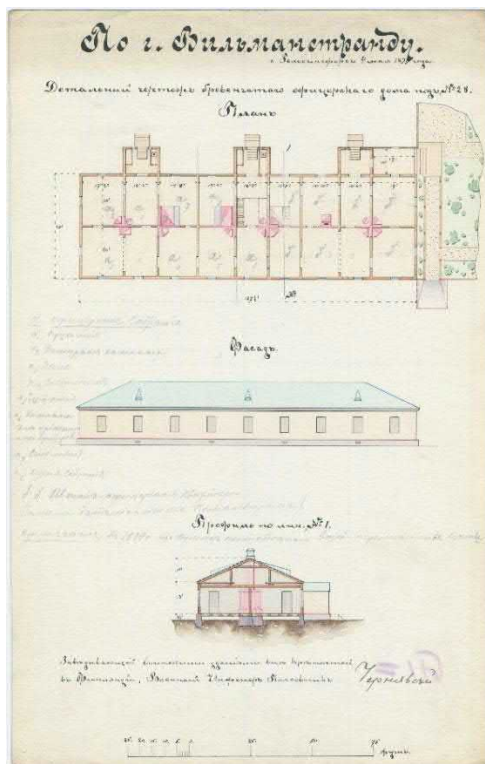
Muuten Krimin sodan vaikutukset liittyivät hygieniaan: yksityismajoitus ja vanhat kasarmit eivät enää riittäneet takaamaan terveellisiä olosuhteita, vaan kasarmeille luotiin uudet säädökset ja tyyppipiirustukset.²⁴

Ilmanvaihtoa ja peseytymismahdollisuuksia parannettiin. Linnoitukseen suunniteltiin myös uudentyyppinen keittiö miehistökasarmien läheisyyteen. Venäläisten rakennuspiirustusten mukaan majoitustiloihin suunniteltiin käymälät ja pesulat, esimerkkinä nykyisen Majurskan talon piharakennuksen muutos vuonna 1872.

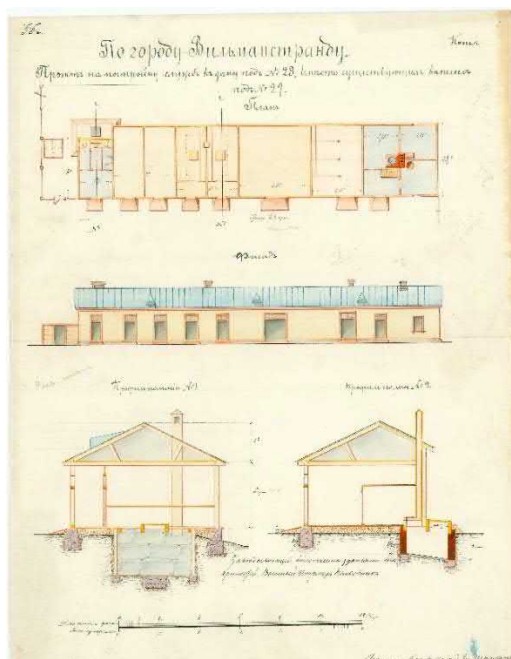


Kuva 42 Linnoituksen keittiön muutospiirustus 1870-luvulta. Keittiön vanhin pohja-, leikkaus- ja julkisivupiirustus on vuodelta 1849 (tuolloin rakennus nro 7). Keittiö, nykyinen rakennus nro 19 toimii sosiaalitiloina. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

²⁴ Haila 1994, s. 85.

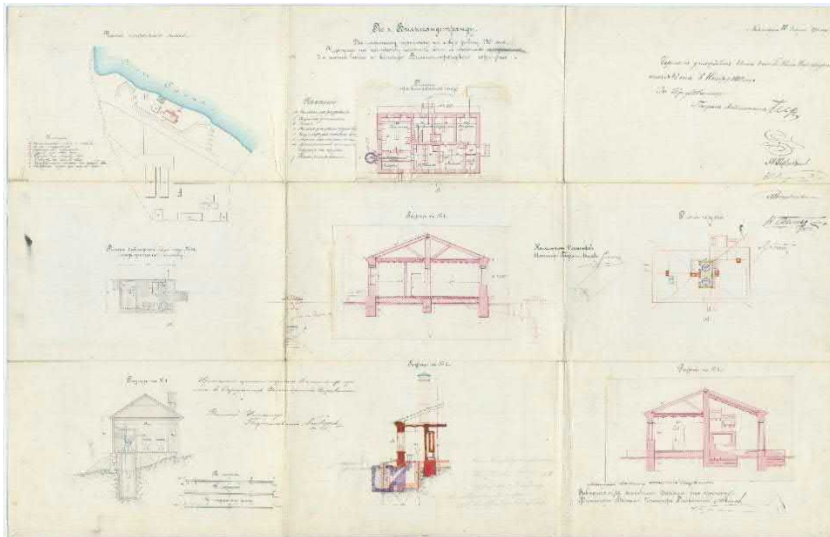


Kuva 43 Puinen upseerien asuinrakennus nro 28 piirustus vuodelta 1895; nykyinen Majurskantalo. Lähde: KA digitaaliarkisto, digi.narc.fi



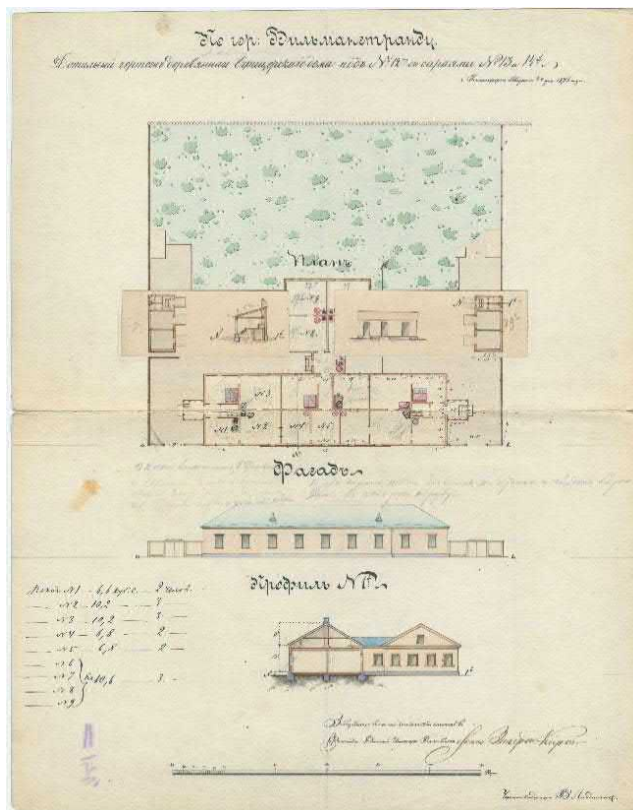
Kuva 44 Linnoitus, upseerien asuinrakennuksen talousrakennus nro 29 eli pilttuu; lika-vesikaivo, pohja, leikkaus ja julkisivu. Lähde: KA digitaaliarkisto, digi.narc.fi

Linnoituksessa korjattiin myös vanhojen rakennusten uuneja ja piippuja 1800-luvun lla rakennus- ja muutospiirustusten perusteella. Vuosisadan vaihteessa Savonlinnan portille rakennettiin ruumishuone, tsasouna ja uusi sauna kaivoineen, viemärointi ja vesijohto. Tarpeeton vahtikoppi muutettiin rivimiesten pesutilaksi.

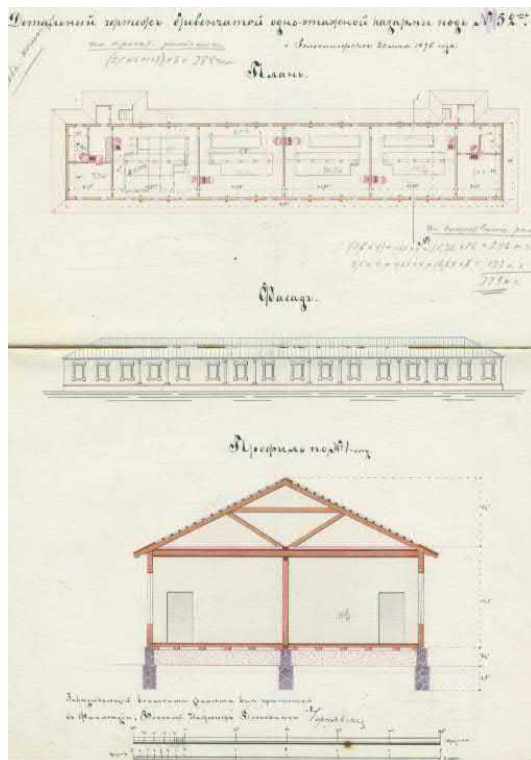


Kuva 45 Linnoituksen pohjoispuolella rantakaistalle sijoittuva sauna- ja pesularakenus sekä asemakaava 1901. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

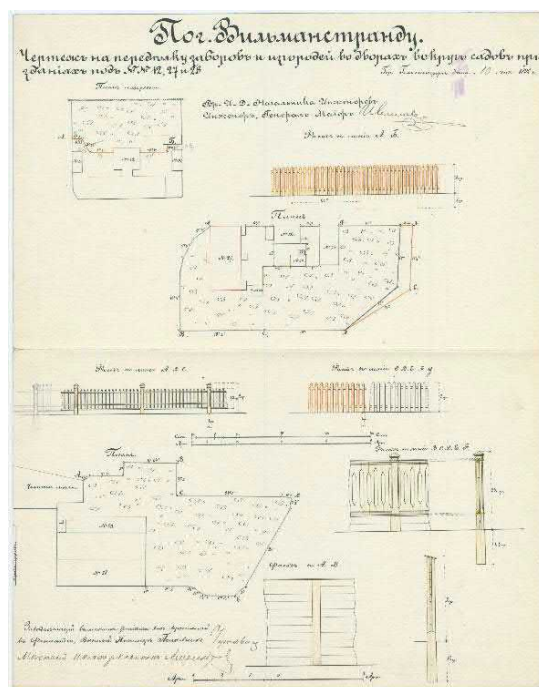
1800-luvun puolivälissä vakiintunut Katariinan torin rakennuskanta ja muutokset näkyvät parhaiten asemakartoilla vuosilta 1818, 1838 ja 1896. 1800-luvun puolenvälin tienoilla ja loppupuolella rakennettiin upseeristolle hirsirunkoisia asuinkasarmeja, sekä pihoille hygieniavaatimukset täyttäviä piharakennuksia. Erilaisia huoltorakennuksia kuten sauna, keittiö tai kellareita rakennettiin pihapiireihin myös Ruutikellarin ympäristöstä vapautuneelle alueelle. Puutarhoja uudistettiin ja tarhat ympäröitiin uusin aidoin, erityisesti pääjulkisivuillaan Kristiinankadulle.



Kuva 46 Upseerien asuinrakennus ja sairaala. Vajat pohja-, leikkaus-, julkisivu- ja asemakaavapiirustus 1875. Rakennus nykyisin nro 16 sijaitsee Katariinantorin pohjoislaidalla. Pihassa on säilynyt puinen ja tiilirunkoinen piharakennus. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

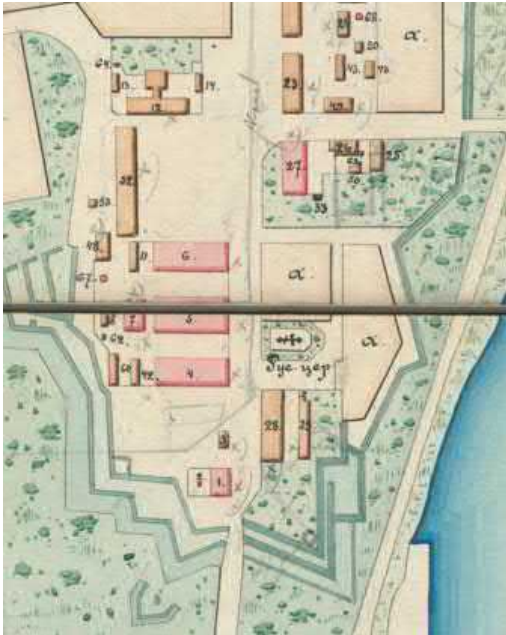


Kuva 47 Katariinan torin miehistökasarmi ja upseerien kasarmi 1800-luvun puolivälin jälkeen uudistettuina. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.



Kuva 48 Komentajan talon ja upseerien asuinrakennusten aidat ja pihat piirustus detaljein asemakaavassa esitettynä 1891. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

Linnoituksen venäläisten joukkojen käytössä leirikirkkona oli Pokrovan aukion ortodoksinen kirkko. Linnoituksen eteläpään täydennysrakentaminen Kristiinankadun varteen muutti aukion luonnetta 1800-luvun puolivälin jälkeen.



Kuva 49 Lähikuva Linnoituksen asemakaavasta vuodelta 1896. Ristillä merkityn kirkon ympärillä on puisto. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.



Kuva 50 Linnoituksen ortodoksikirkko aidattu kirkkokuisto koivuineen vuonna 1896. Kuva Gusev. Lähde: Etelä-Karjalan museo.

Aukiomuutoksista huolimatta kirkkoa ympäröivä puisto aidattuna säilyi muodoltaan varhaisimpien asemakarttojen mukaisena. Pokrovan aukion muodostuminen alkoi 1770-luvulta, jolloin Tseljuskinin asemakartalla aukio esiintyy vaihtoehtoisena ratkaisuna käänteisperspektiivin tapaan. Kirkko oli Kristiinankadulta ja päävartiolta katsoen tuolloin maisemassa keskeinen. Vielä vuoden 1818 asemakartalla aukiosuunnitelma ja avautuminen Viipurin portilta oli vallitseva.

Kristiinankatua reunustamaan rakennettiin 1860-luvulla pitkä upseerien miehistörakennus, nykyinen Majurskan talo. Kasarmityyppinen rakennus oli lähes kiinni kadussa ja peitti näkymän portilta Pokrovan kirkolle.



Kuva 51 Näkymä Viipurin portilta Kristiinankatua pohjoiseen 1900-luvun alkuvuosina, etualalla vahtitupa ja upseeritalo. Lähde: Etelä-Karjalan museo.

2.4.5 Vanhanaikainen Linnoitus säästyy suurilta muutoksilta

Vuonna 1879 säädetty yleinen asevelvollisuuslaki lisäsi kasarmien tarvetta hyvien kulkuyhteyksien varrelta. Ensin Lappeenrantaan rakennettiin yksi Viipurin läänin neljästä suomalaisten reserviläisten harjoitusalueista, sen jälkeen venäläisten leirialue. Suomen rakuunarykmentin kasarmialue päätettiin rakentaa linnoituksen ulkopuolelle kokonaisuudeksi suunnitellulle alueelle vuodesta 1889 alkaen. Kun rakennuspaine suuntautui muualle, Linnoitukseen jäi edelleen tilaa²⁵.

Ympäristö muuttui autonomian aikana kuitenkin melkoisesti. Linnoitusniemen länsilaidalle vuonna 1885 valmistunut rautatie peitti suuren osan vanhasta alakaupungista. Rataa suunniteltiin Rapasaareen asti jo 1870-luvulla, mutta sotilaiden kuljetustarve ja Aleksanteri III:n tuleva vierailu saivat rakennustyöt vauhtiin. Myös Vanhan puiston laajennusta kiirehdyttiin. Vierailun aikaan maisema oli jo varsin vehreä.

²⁵ Immonen 1992, s. 198, 235



Kuva 52 Lappeenranta Aleksanteri III:n vierailun aikana. Näkymä Linnoituksesta kaupunkiin, jossa Vanhapuisto oikealla ja Rantapuisto vasemmalla. Kuvaaja Jacob Indurski 1885. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.

Linnoituksen länsiosan merkittävimpiä puutarhakohteita oli niin kutsuttu Maaherran residenssi, joka toimi 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa viimeisessä kukoistusvaiheessaan Linnoituksen vankilan johtajan asuntona. Pihapiirissä oli 1900-luvun alussa muotopuutarha. Tontilla kasvaa syreenejä, villiintyneitä hedelmäpuita ja vanhoja lehmuk-sia.



Kuva 53 Maaherran talon puutarhaa, jossa alemmalla tasolla näkyy vielä muotopuutarhaa 1900-luvun alussa. Kuvaaja K.K. Meinander 1904. Lähde: Museovirasto, museovirasto.finna.fi.

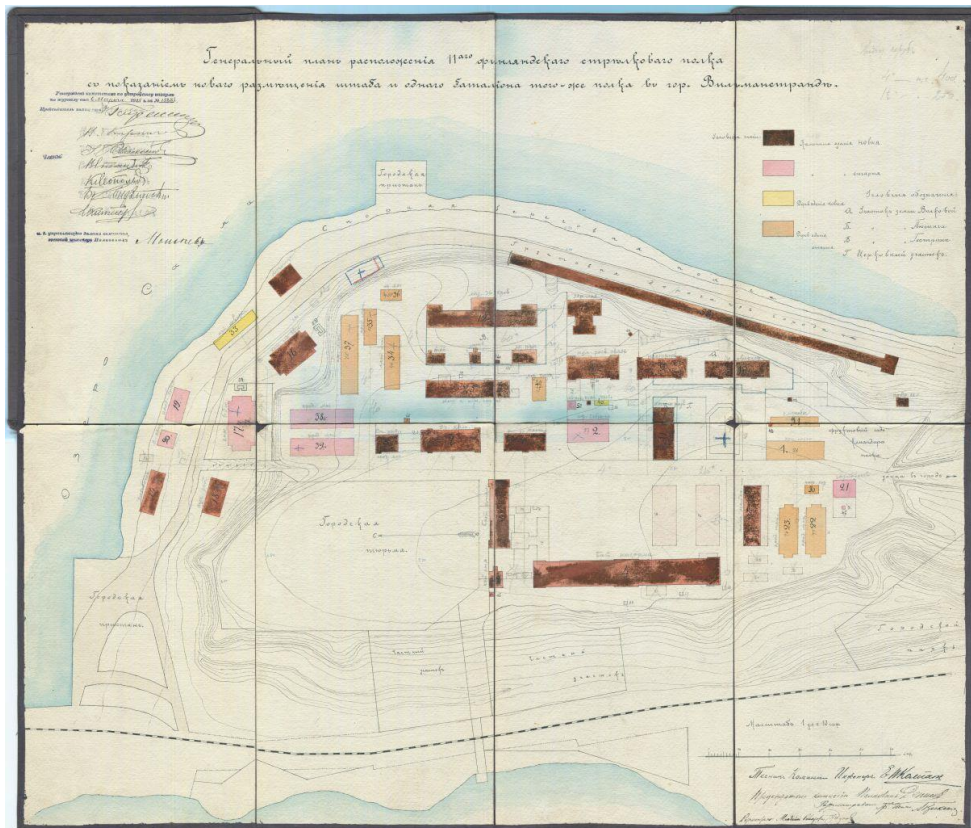
2.4.6 Venäläistämiskaudella varustauduttiin

Suomen armeijan lakkauttamisen jälkeen 1900-luvun alussa Linnoitus otettiin taas Venäjän armeijan käyttöön, ja siviilit siirtyivät muurien ulkopuolelle. Rakuunanmäen konseptia pyrittiin kopioimaan myös Linnoitukseen vapaille alueille. Vain osa toteutui, kun työ jäi ensimmäisen maailmansodan aikana kesken. Päävartio toimi edelleen tehtävänsä mukaan vartiona ja rangaistussellein varustettuna.

Rakennusten, vallien, muurien ja linnoituslaitteiden hoito 1900-luvun alkupuolella oli venäläisten hallinnoimaa. Sodan uhan alla panostettiin uudis- ja täydennysrakentamiseen, mutta vallien ja laitteiden kunnostukseen ei niinkään. Suomalaisen rakuunarykmentin 1890-luvulla rakennetun alueen rakennustyyppejä käytettiin myös Linnoituksessa. Koska alue oli siviileiltä suljettu, siitä muodostui entistä kiinnostavampi kohde. Linnoituksen porteilla tavattiin käydä kuin muistomerkillä.



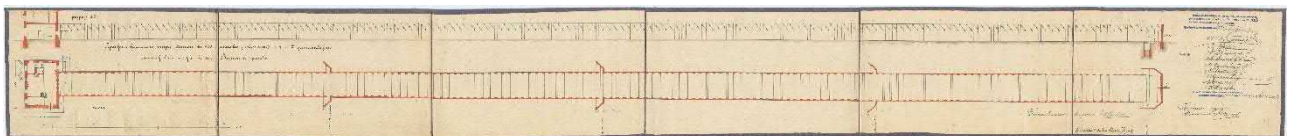
*Kuva 54 Lappeenranta, vanha kaupungin portti (vas.). Kuvaaja M. L. Carstens 1907.
Lähde: Museovirasto, museovirasto.finna.fi*



Kuva 55 Lappeenrannan Linnoitus, 11 suomalaisen tarkk'ampujarykmentin rakennukset, asemakaava 1915. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

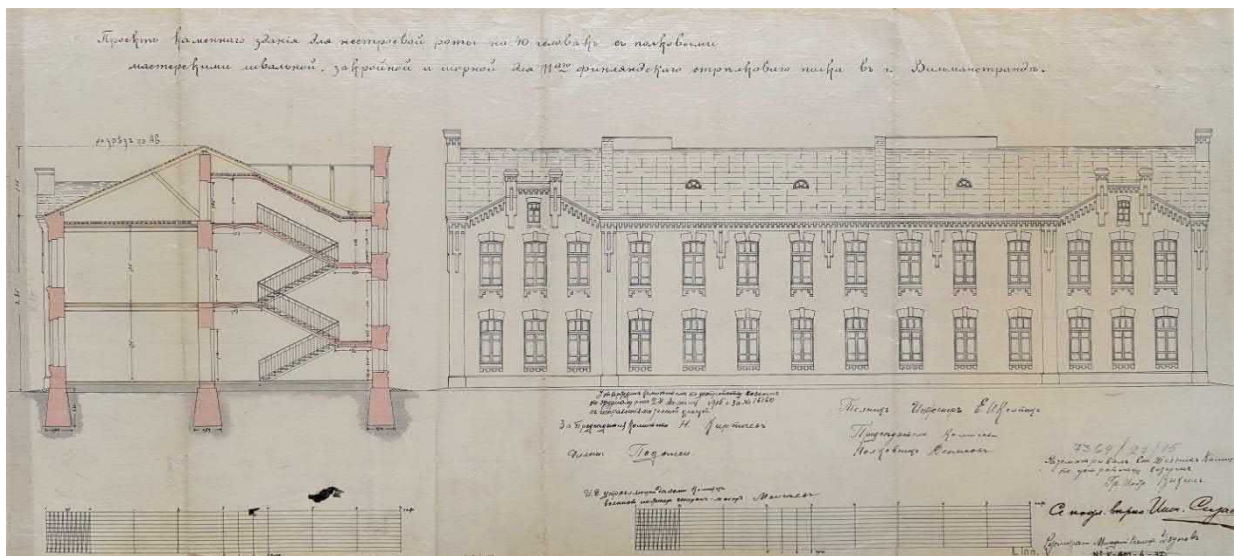
Leirikirkon ja Pokrovan aukiosta tuli 1910-luvulla entistä umpinaisempi, kun kirkon itäpuolelle rakennettiin pitkät ja korkeat punatiilikasarnit. Kaikkia suunniteltuja uudisrakennuksia tiilestä, kartalla ruskealla merkityt, ei ehditty toteuttaa ensimmäisen maailmansodan vaikuttaessa rakentamiseen.

Linnoituksen itäpuolelle oli suunniteltu myös ampumarata. Radan ampumahytti oli piirustusten mukaan tiilestä. Vastaavaa rakennusta ei näy aikalaisvalokuviissa rantakaisalla, joten sen toteutusta ei voi tässä varmentaa.



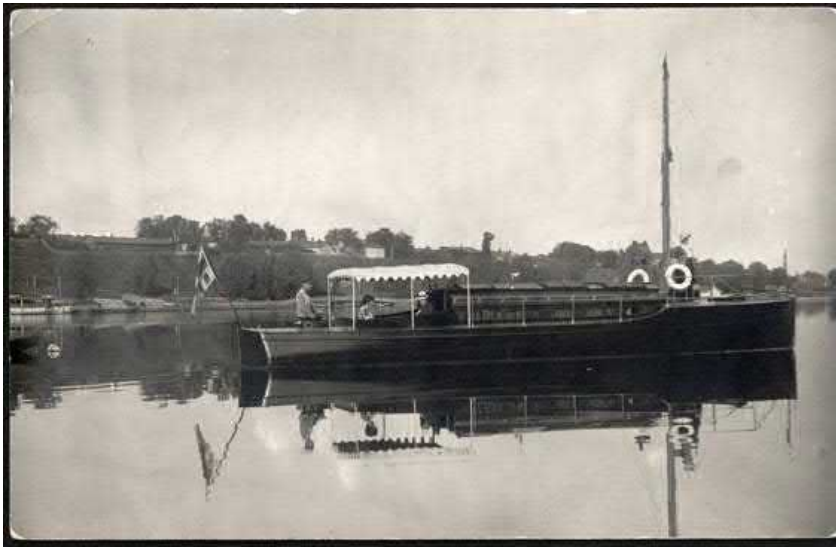
Kuva 56 Lappeenranta, kivinen 400 askelen ampumarata, pohja-, leikkauspiirustus 1915. Ampumarata oli asemoitu kartalla Linnoituksen itäisivulle uudisrakennuksena asemakartalla 1915. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

Arkkitehtuuriltaan asuinkasarmit olivat lähes symmetrisiä keskilinjoihin suhteen. Sisäänkäynnit sijaitsivat päädyissä, pitkittäissuuntaiset käytävät keskilinjassa ja makuusalit julkisivuilla. Symmetrinen sijoitus takasi miehistön tehokkaan liikkumisen rakennuksissa. Upseeriston kasarmeissa asuinhuoneet saniteettitiloineen noudattavat myös samaa symmetriaa keskilinjoihin suhteen niin sisä- kuin ulkoasussa. Kaksikerroksisissa kivikasarmeissa, joita rakennettiin vuoden 1915 vaiheilla oli molemmissa kerroksissa käymälät, ja huoneet oli jaettu niin, ettei niissä ollut läpikulkua.



Kuva 57 Asemakartalla vuodelta 1915 tiilikasarmi nro 65 nykyinen Tanssiopisto esiintyy eri numerolla, koska uudisrakennukset oli tarkoituksella numeroitu eri sarjaksi vanhaan asemakarttaan nähden. Lähde: LKA.

Linnoituksen itä sivu 1900-luvun vaihteessa oli vallien laella melko matalaa rakennuskantaa. Kuvan yllä vasemmassa laidassa näkyy nykyisen Majurskan talon pihapilttuu, pitkä hirsinen ulkorakennus. Sen oikealla puolella näkyy matalia ja pitkiä mahdollisesti kasarmityyppisiä asuin- sekä varistorakennuksia Vesiportin molemmin puolin sekä nykyisen Ruutikellarinpuiston alueella. Arkistolähteistä ei millään kartalla ole löytynyt selitystä näitä vastaaville rakennuksille.



Kuva 58 Kaupunginlahti, huvivene, taustalla Linnoitus; pienikokoinen laiva, jonka kannella upseeri ja seuruetta. Kuvaaja Arola J.V. 1900-1914. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi. Kuva ennen punatiilikasarmien rakentamista 1900-luvun alkuvuosilta.



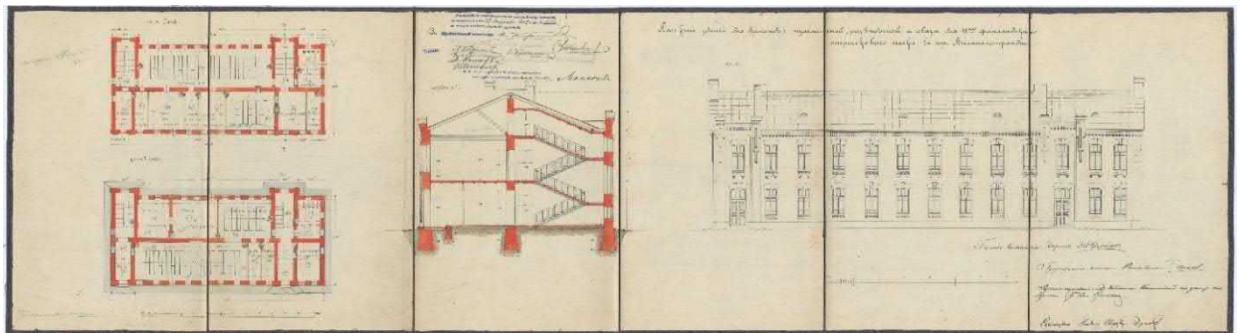
Kuva 59 Satamatien ympäristöä Linnoituksen itäpuolelta koilliseen Kaupunginlahden rannalla. Kuvakortti Lappeenrannan Kirjakauppa 1900-1910. Lähde Etelä-Karjalan museo, finna.fi.



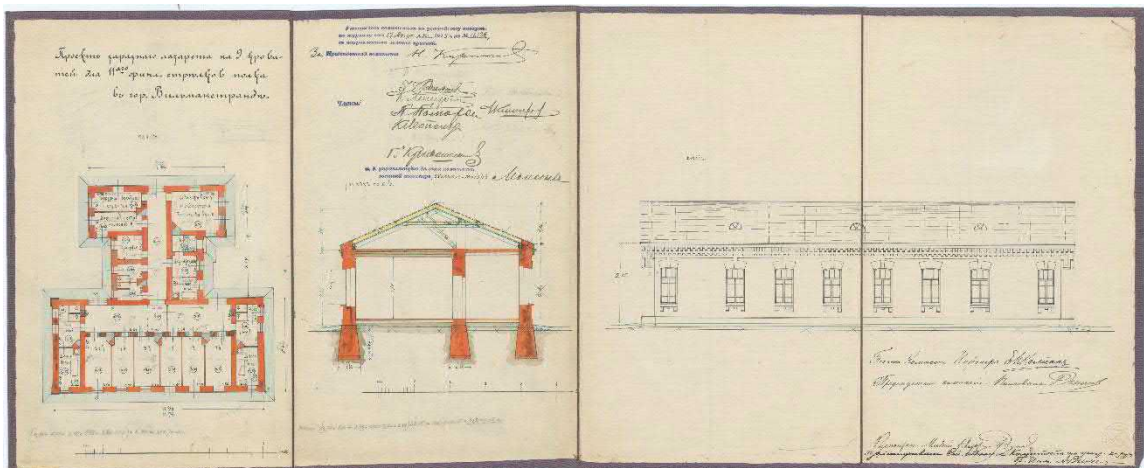
*Kuva 60 Lappeenranta höyrylaiva Ahti ja näkymä Kaupunginlahden yli Linnoitukseen. Oikealla tarkastusalus Saimaa, taustalla tiilikasarmien rakennustyö käynnissä. Tunte-
maton valokuvaaja 1915. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.*

Linnoituksen itäisivun tiilikasarmien rakentaminen on alkanut piirustusten ja aikalais-
valokuvien perusteella vuosina 1913-1915. Suunniteltu punatiilikasarmien alue ei to-
teutunut kaikin osin asemakartan 1915 mukaan. Suunnitelmaan kuului uusittavia ra-
kennuksia ja uusia huolto-, asuin- ja koulutuskasarmeja.

Tyypikkasarmeista tunnetuimmat ja näyttävimmät rakennettiin itävalleille 1913-1915 Vesiportin eteläpuolelle. Vesiportin pohjoispuolelle suunniteltu suuri kasarmi keski- ja päätyrisaliitteineen ei toteutunut, tai se jäi perustusten asteelle vuoden 1915 paikkeilla. Samoin vallien suuntaiseksi aiottu 400 jalan ampumarata näyttää jääneen toteutumatta. Rakentamisen pysähtymiseen vaikuttivat varmasti ensimmäisen maailmansodan sotilaalliset tapahtumat, ja epävakaat taloudelliset suhdanteet. Vesiportin eteläpuolelle valmistui kuitenkin punatiilinen matala sairaalarakennus, joka toimi kulkutautisairaala.



Kuva 61 Lappeenranta, konekivääri- ja tiedustelujoukkueen sekä 11. suomalaisen tarkk'ampujarykmentin 2-kerroksinen kasarmirakennus, pohja, leikkaus, julkisivupiirros 1915. Nykyisin rakennus nro 66 Vesiportinkujalla. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.



Kuva 62 Punatiilisen sairaalarakennuksen (kulkutautisairaala) piirustus vuodelta 1915. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.

2.5 Suomen itsenäisyyden alkuaika 1917-69

2.5.1 Vankila, koulut ja sotavangit

Venäläiset poistuivat Linnoituksesta suureksi osaksi jo vuoden 1918 alussa. Vankila oli kuitenkin yhä käytössä. Itsenäisyyden alkaessa suurin osa Linnoituksen asukkaista oli vankilan työntekijöitä tai heidän perheenjäseniään. Muut asukkaat olivat vankeja. Armeijan rakennukset olivat Linnoituksessa tyhjillään. Rakuunarykmentin alue sen sijaan otettiin aktiiviseen sotilaskäyttöön. Kaupunki kasvoi etelään päin, joten Linnoituksen alueella ei ollut muutospaineita. Rakennukset, joita ei käytetty, alkoivat rapistua.



Kuva 63 Maaherran talo vankilan työntekijöiden asuntona; puutarhaa, taustalla vankilan sellirakennus. Kuvaaja tuntematon 1928-1938. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.



Kuva 64 Maaherran talon yläpihaa, jossa mm. kasvihuone aidatun piha-alueen ulkopuolella. Taustalla Rakuunamäen alue. Kuvaaja Tuntematon 1920-1929. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.

Kansalaissodan aikana tammikuussa 1918 punakaartin esikunta majoittui Linnoitukseen. Lappeenranta toimi punaisten joukkojen kokoamispaikkana, ja Linnoitus aseiden käsittelyn opetuspaikkana ampumaratoineen huhtikuun lopulle asti, jolloin joukot evakuoitiin Viipuriin. Vapun 1918 jälkeen vankeja oli sijoitettu paitsi rakuunarykmentin kasarmeille, myös Linnoitukseen. Vankeja myös teloitettiin Linnoituksessa. Joukkohauta sijaitsi pohjoisreunalla rinteen alla. Paikalle aidattiin ja istutettiin muistomerkki, jota ei enää ole. Luut on siirretty pois vuonna 1947. Nykyinen punavankien muistomerkki on pystytetty haudan lähelle Etelä-Karjalan museon pihaan paikalle, jossa vangit perimätiedon mukaan teloitettiin.



Kuva 65 Linnoitus punavankien hautamuistomerkki, aidattu joukkohauta. Taustalla tiilikasarmi (saunarakennus). Linnoituksen punavankien hauta sijaitsi nykyisen Satamatiehen läheisyydessä vuonna 1939. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.

2.5.2 Maat ja rakennukset kaupungin tilareserviksi

Rakennusten omistussuhteet selkeytyivät, kun valtio siirsi sopimuksella maata ja rakennuksia Lappeenrannan kaupungin haltuun vuonna 1934-1936. Linnoituksen tyhjiin jäänyt rakennuskanta oli eräänlaista reserviä kaupungin kasvavalle koulutilojen tarpeelle, sekä tilapäinen ratkaisu sodanaikaiseen ja -jälkeiseen asuntopulaan.

Ortodoksikirkon vieressä olleet kasarmit otettiin koulukäyttöön. Venäläisen ratsuväijoukkueen entinen miehistökasarmi nro 61 vuodelta 1915 oli viimeksi toiminut vankilan myymälänä. Linnoituksen uusimpaan rakennusvaiheeseen kuuluva rakennus oli kuitenkin huonossa kunnossa, kun se sekä viereinen kasarmi nro 65 muutettiin vuoden 1935 aikana kansalaiskouluksi. Tyttöjen työtilat ja luokat olivat kaksikerroksisessa rakennuksessa, ja poikien verstaat yksikerroksisessa.



Kuva 66 Linnoituksen rakennus nro 65 kuvattuna 1930-luvun puolivälissä, jolloin sen kunnostamista jatkokouluksi suunniteltiin. Kuva todistaa kuinka funkisaikakauden tyyli-ihanteiden mukaisesti vallien alkuperäiset punatiiliasuinkasarmit muodistettiin valkeaksi rappaamalla. Kuvaaja Jalmari Lankinen 1935. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 67 Linnoituksen rakennus nro 65 kuvattuna 1930-luvulla sen muututtua Jatkokouluksi. Kuvaaja tuntematon 1930-1939. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Välirauhan aikana vuonna 1940 asukkaita oli lähinnä kahdessa asuinkasarmissa, joista toinen oli vankilan henkilökunnan käytössä ja toinen ratsuväkiprikaatin perheillä. Komendantin talossa asui Lappeen tuomiokunnan käräjätalon notaari. Vankila, josta tuli Lappeenrannan kuritushuone ja myöhemmin keskusvankila, lopetettiin vuonna 1938. Vankilakäytössä 1900-luvun alkupuolella osin olleen hirsirakenteisen sairaalan nro 16 yhteydessä Katariinantoria oli aidattu suljettuun ulkoiluun. Aita korostui korkeana portteineen Komendantin talolle Kristiinankadun varressa. Toriaukiota on hyödynnetty myös monenlaiseen käyttötarkoitukseen aina toiseen maailmansotaan 1940-luvulle asti.

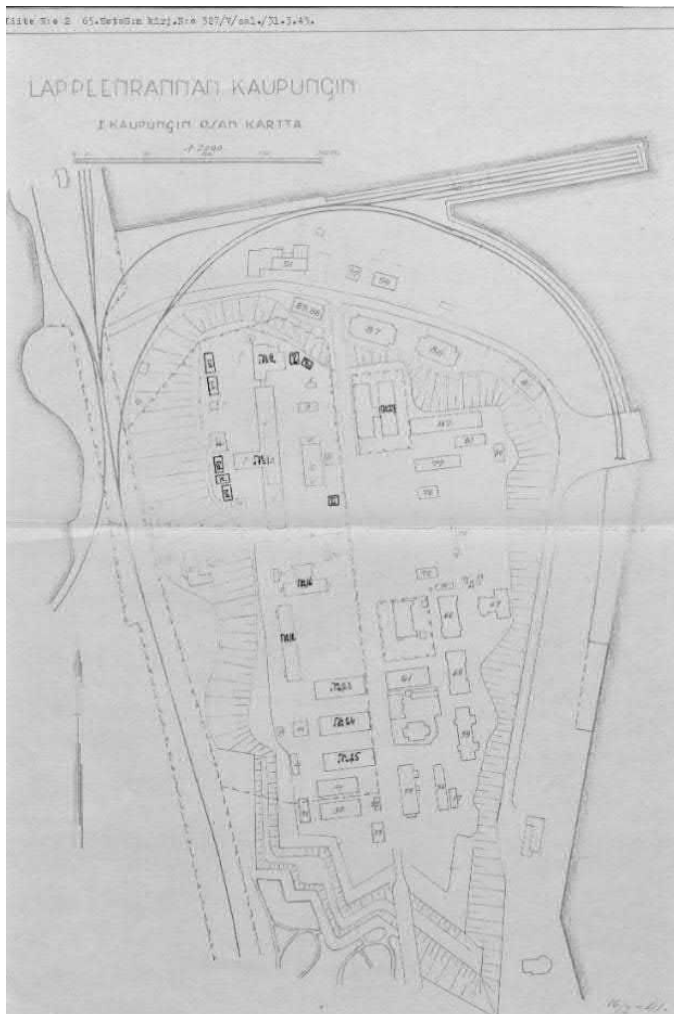


Kuva 68 Lappeen käräjätalo eli Komendantin talo, taustalla 1910-luvun punatiilikasarmit. Käräjätalo kuvattuna rakennus nro 16 katolta. Tuntematon kuvaaja 1928-1938. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.

Jatkosodan aikaisesta sotasairaalaista Linnoituksessa on tietoa Kansallisarkistossa. Sotasairaalakäytössä olivat rakennukset nro 18, 23, 24, 25 ja 27: "sairaalarakennukset ovat Lappeenrannan kaupungin vanhimmissa osassa niin sanotulla Linnanmäellä. Osa rakennusryhmästä on aikoinaan ollut vuonna 1938 lakkautetun Lappeenrannan keskusvankilan rakennuksia, ja osa ryhmästä on ollut valtion varastorakennuksia, jotka kaikki oli talvisodan jälkeen kunnostettu JP 1:n sijoittamiseksi kasarmioloja vastavaksi."²⁶

²⁶ Sotapäiväkirjat kokoelma, jatkosodan ja lapin sodan sotapäiväkirjat; 65 sotasairaala toimintakertomus liitteineen 15.10.1941-31.3.1943. Lähde: digi.narc.fi.

Talvisodan aikaiset muutokset rakennuksissa siis vastasivat hyvin sotavankisairaalan käytön tarpeisiin. Kuten kartalta ja kuvauksesta selviää, sotavankeja varten oli varattu tiloja laajasti kautta Linnoituksen. Tilat eivät kuitenkaan riittäneet suunnitelmien mukaan 2000 potilaan käyttöön, vaan sairaalakokonaisuus mitoitettiin 1400 potilaspaikkaluvun mukaan. Kuvassa Linnoituksen sotasairaalarakennuksissa on nykyisestä poikkeava numerointi rakennusten 23-25 kohdalla.



Kuva 69 Kuva jatkosodan aikaisesta sotavankisairaalan alueesta, eli Linnoituksen rakennuksista sairaalakäytössä. Länsilaidan valleilla sijaitsivat vankien sotavankien jakamiseen käytetyt parakit ja erilaiset verstaat, entinen leipomo (L) keittolana sekä ruumishuone ja kappeli (K). Lähde: KA digitaaliarkisto, digi.narc.fi

Sotapäiväkirjan mukaan rakennuksessa nro 18, nykyinen Kristiinan työtuvat, oli ollut vankilan varasto ja työhuoneita ja se oli vain osittain sairaalakäytössä, osin sotilaskohtiyhdistyksen käytössä. Rakennuksessa nro 1 (nykyiset 1a ja 1b) oli entiseen

vankilarakennukseen useaan kerrokseen sijoitettu muun muassa leikkaussalit. Rakennuksessa nro 2 entisessä pesulassa toimi sotasairaalan pesula, sekä sotavankien ja henkilökunnan saunat. Rakennuksessa nro 16 oli sairaalan esikunta. Jatkokoulurakennuksessa nro 65 oli henkilökunnan sairashuone ja asuntoja, sekä keittiö ja ruokalat. Jatkokoulun poikien työverstaas oli osittain sairaalakäytössä. Rakennusta K käytettiin ruumishuoneena ja kappelina. Rakennusten käyttö sotavankisairaalan oli ehkä lyhytaikaista linnoituksen koko historiassa, mutta lähihistoriaan liittyvänä sillä on merkitystä ilmiönä, joka kiinnostaa tällä hetkelläkin tutkijoita, kaupunkilaisia ja sotahistorian harrastajia.²⁷

Venäläisille sotilaille 1910-luvun puolivälissä rakennettu sairaala oli oletettavasti jatkosodan aikana sotasairaalakäytössä ainakin osittain, kuten suuri osa linnoituksen rakennuksista sotapäiväkirjojen mukaan. Muun muassa päävartio oli sairastupana lähteville vangeille, ja Majurskan talo kaupungin kulkutautisairaalan.



Kuva 70 Venäläisille sotilaille rakennettu kulkutautisairaala. Kuvaaja Mortensen 1939. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Sotasairaalan vankeja valvottiin piikkilanka-aidan takana Linnoituksessa nykyisen taidemuseon kasarmeissa. Sotapäiväkirjojen mukaan erityisesti Linnan pihalla toimineen varuskorjaamoiden ja pesulan henkilökunnan käytös vankeja kohtaan oli ollut kiellettyä ja sopimatonta, sillä henkilökunta oli toimittanut vangeille lehtiä, tupakkaa ja elintarpeita salaa.²⁸

²⁷ Mt.

²⁸ Mt.



Kuva 71 Sotasairaalan vankeja piikkilanka-aidan takana Linnoituksessa nykyisen taidemuseon kasarmeissa. Kuvaaja Koskinen Selma 1942-1944. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 72 Linnoituksen työvankilan sellisiipi 1950-luvulla. Sisäkuva tyhjästä korkeasta keskushallista. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Linnoituksen työväkylä oli käytössä vielä pari vuotta jatkosodan jälkeen Neuvostoliittoon lähetettäviä vankeja varten. Sotien jälkeen Linnoituksen tyhjiin rakennuksiin asutettiin siirtolaisia, Karjalan evakoita. Väkiluku lähes nelinkertaistui talvisodan vuosista, jolloin alueella oli alle sata asukasta.

Teknillisen koulun koneosaston rakennuslinja ja rakennusosaston huoneenrakennuslinja aloittivat toiminnan Linnoituksessa 1946 lopussa. Tilat oli tehty vankilan entisiin tiloihin. Noin 10 vuoden jälkeen koulu muutti Linnoituksesta uuteen rakennukseen.



Kuva 73 Teknillinen koulu Linnoituksessa, vankilan kasarmi 1a, puinen kirkko, sairaalarakennus ja koulun. Kuvaaja Kuvapaja 1955. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.



Kuva 74 Linnoituksen Urheilutalo vastavalmistuneena 1947-51. Rakennus oli vuonna 1839 alkujaan kehruhuoneen ja vankilan työtupana. Kuvattu etelästä sisäänkäynnin kohdalta. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

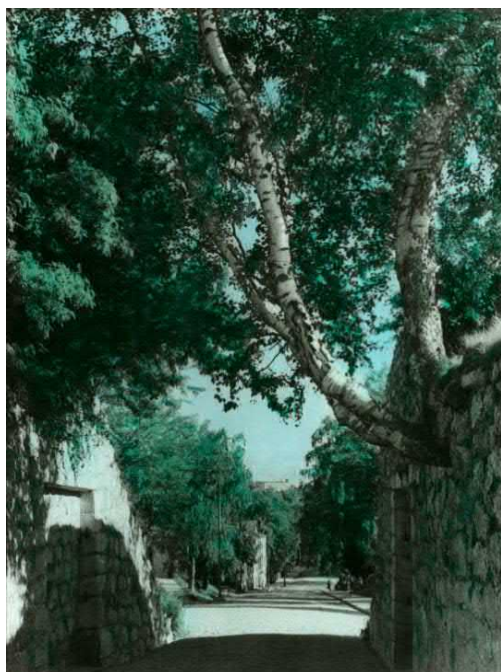
Entinen vankilan Kehruuhuonerakennus vuokrattiin ja uudistettiin urheiluhalliksi vuonna 1947.²⁹ Rakennus muutettiin ravintolaksi 2000-luvulla. Vankilan työtoimintaan liittyen vankilan myymälä sijaitsi lähteiden mukaan ajoin päävartiossa, ajoin rakennuksessa 61.

²⁹ Immonen 1992, s. 402.

Monista käyttötarkoituksen muutoksista huolimatta sotilaskäytön lakattua kaikki ympäristö ei päässyt rapistumaan. Huolitelluimmasta päästä oli 1950-luvulla Viipurin portin ympäristö, jota oli kunnostettu silloisen kaupunginmuseon, vanhan päävartion ympäristössä ja valleilla muun muassa vanhan Lapveden kirkon muistomerkillä. Museon ja muistomerkin sekä portin maisemointi liittyi myös 1950-luvun kotimaan ja Saimaan alueen laivamatkailun suosioon. Kohde Viipurinportilla linnoituksen eteläpäässä oli satamasta helposti saavutettavissa.



Kuva 75 Vanhan kirkon muistomerkki hoidetussa puistossa päävartion ja silloisen kaupunginmuseon yhteydessä. Kuvaaja tuntematon 1950-1959. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 76 Lappeenranta, Linnoituksen portti 1949. Näkymä Viipurin portilta etelään. Väritetty valokuva. Kuvaaja Mortensen. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi

2.5.3 Rantojen, aukioiden ja puistojen käyttö lisääntyy

Vuonna 1920 Linnoituksen länsireunaa täytettiin entistä enemmän olemassa olevaan rataan liittyvää pistoraidetta varten. Rata kaartui Rapasaaresta Tyysterniemelle. Vaurio korjattiin ja patterit rekonstruoidtiin radan purkamisen jälkeen vasta 2000-luvun alussa.



Kuva 77 Ortoilmakuva vuodelta 1939 Linnoituksesta Lähde: Lappeenrannan kaupunki.

linnoituksen länsipuolen rataympäristöön ja valleihin liittyvä rakennuskanta nykyisen rantatein tuntumassa alkoi olla jo ränsistynyttä 1970-luvulle tultaessa. Niitä käytettiin varasto- ja huoltorakennuksina niitä kunnostamatta.



Kuva 78 Länsipuolen rataympäristöä ja näkymä Linnoituksen maaherrantalon ympäristöön. Kuvaaja Purho E. 1970. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.

Itäpuolelle, Kaupunginlahden satamaan vievä raide rakennettiin 1940-luvulla aivan vedenajaan. Rannat olivat varastoaluetta. Niemen kiertävä raide purettiin todennäköisesti 1960-luvun lopulla. Itävallien ympäristöä ja rantoja käytettiin erityisesti lastaukseen ja purkuun, etenkin puutavaraproomuista purettujen halkojen varastointiin kaupunkilaisille sekä linnoitukseen.



Kuva 79 Lappeenrannan satamaa, puutavaraa, laivoja, takana Halkosaari. Kuvaaja Mäkinen 1947. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.



Kuva 80 Vanhan puiston eli Pusupuiston kioskia avoinna juhannuspäivänä. Kioskinpitäjät Ida ja Emil Porali myymässä, asiakkaana ratsuväen sotilas. Kioskin arvioitu rakennusaika 1893. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 81 Pusupuiston laululava ja pariskunta. Suunnittelija klassisistisin tyyliin Otto Iivari Meurman 1926. Kuvaaja Mäkinen 1949. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 82 Vanha puisto ja puistokäytävä 1900-1919. Taustalla soittolava. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Kaupungin vanhin puisto suojaavine valleineen sopi hyvin tapahtumille. Kesäteatteri rakennettiin sotien jälkeen vuonna 1948, ja se oli merkittävä lisä rantapuiston ja Kasino-Kylpylänkin palvelutarjontaan. Elokuussa 1949 vasta perustettu kaupunginteatteri esitti kaupunginhistoriaa käsittelevän tilausteoksen uudessa kesäteatterissa kaupungin 300-vuotisjuhlien kunniaksi.



Kuva 83 Kesäteatteri Lappeenrannassa 1950-luvulla. Kuvaaja Matti Poutavaara 1958.
Lähde: Museovirasto, museovirasto.finna.fi.



Kuva 84 Kesäteatteri valleilla 1950-luvulla. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 85 Lappeenrannan linnoitus nuolilinnake vanhassa puistossa 1940-1960. Lähde: finna.fi, Etelä-Karjalan museo.

Linnoituksen kaavailtiin 1950-luvulla muun muassa korkeakoulualuetta, josta oli Erik Kråkströmin suunnitelma. Olli Kivisen yleiskaavassa vuodelta 1956 niemen länsiosa sekä Pallon alue oli hahmoteltu teollisuuden ja liikenteen käyttöön. Pallonlahden teollisuusalueet syntyivät kyseisen osayleiskaavan pohjalta. Kiinnostus kulttuuriperintöön oli kuitenkin jo kasvussa. Vielä 1950-luvulla Saimaalta nähtynä Linnoitusniemi oli suurta varastoaluetta, jonka maamerkkinä kohosi korkea entinen vankilan sairaalarakennus. Rata kiersi niemeä aivan veden rajassa, ja varastoaluetta ja tietä varten valjeja oli jyrkennetty ja rantaa täytetty.



Kuva 86 Ilmakuva Linnoituksen pohjoiskärjestä yli niemen, keskusta ja varuskunta taustalla. Kuvaaja Sarle – O. Heikkinen ja kumppanit 1951-55. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Eräänlainen käännekohta oli vuonna 1969 kaupunkilaisille suunnattu Linnoituksen ideakilpailu, jossa ehdotuksissa on otettu lähtökohdaksi ainakin joidenkin rakennusten säilyttäminen. Katariinan torin ympäristö oli ollut varsin asuttua jo 1950-luvun asuntopulan ajoilta. Tällainen oli muun muassa nykyinen Kristiinan työtuvat rakennus nro 18 ja viereinen asuinrakennus nro 16. Alkujaan hirsikasarmiksi suunniteltu Kristiinan työtuvat toimi kurssikeskuksena 1940-luvulla ennen kuin muutettiin asuinrakennukseksi. 1970-luvulla rakennus palautettiin suojatyökeskukseksi. Linnoitusleirin upseerien asuntona ja sairaalana alkujaan toiminut rakennus nro 16, rakennettu vuonna 1854, ehti olla 1900-luvulla jatkosodan aikana sotavankisairaalanakin.



Kuva 87 Katariinan toriaukio rakennuksineen. Asuinrakennus nro 16 oikealla ja taustalla nro 18, nykyinen Kristiinan työtuvat. Kuvaaja: Uusi-Honko Matti 1967-1968. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 88 Katariinantorin asuinrakennus nro 16 talvella. Kuvaaja Jorma Väkevä 1977-1980. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 89 Talvinen ilmakeku vuodelta 1969 Linnoituksesta. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

2.6 Kulttuuriperinnön tunnustaminen ja restaurointihankkeet

2.6.1 Perinnetietoutta lisätään

Linnoitus ja rakuunakomppanian alue selvisi 1960- ja 70-luvuista vähin muutoksin. Kaupungilla oli muuallakin maata uudisrakentamiseen, ja kaupungin kasvuennusteetkin oli arvioitu yläkanttiin.

Puolustusvoimat ja Lappeenrannan Kilta olivat ensimmäiset, jotka ymmärsivät Linnoituksen ja vanhan kasarmialueen arvon, ja siirsivät perinnetietoutta nuoremmille omassa toiminnassaan.³⁰ Kokonaisuus säilyi, kun 1960- ja 1970-luvuilla Puolustusvoimat sekä Museovirasto estivät lausunnoillaan muutamia kasarmialueelle suunniteltuja tiehankkeita. Tiedon näin lisääntyessä varsinkin Linnoituksen säilyttämistä alettiin kannattaa entistä laajemmin.

³⁰ Immonen 1992, s. 403-404.

Suomenlinnan käytön ja kunnostuksen suunnitelmat valmistuivat vuonna 1975, jolloin huomio kohdistettiin myös pienempiin linnoituksiin.³¹

Radiotalon uudisrakennushanke 1960-luvun lopulla sai Museoviraston vaatimaan alueen tutkimista kokonaisuutena. Rakentamisen mahdollistamiseksi laadittiin vuonna 1970 asemakaavaluonnos, jossa oli jo suojelumerkintöjä, ja kaupunkirakenteen pohjaksi oli linjattu Tseljuskinin kaava ja sen umpikulmatori. Radiotalon valmistuttua sitä pidettiin ympäristöönsä sopimattomana. Jotta sama ei toistuisi, alueelle haluttiin laatia suunnitelma.



Kuva 90 Linnoitukseen vuonna 1972 valmistunut Radiotalo uutena. Kuvaaja Turkkila Esko 1974. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

Radiotalo, valmistui vuonna 1972. Sitä ennen Yleisradion Lappeenrannan toimitus sijaitsi entisessä vahtituvassa Viipurin portin vieressä, nykyisessä Ratsuväkimuseossa.

Uudisrakennuksen muoto noudatteli torisivultaan paikalla aikaisemmin olleiden rakennusten muotoa tuolloin tavoitellun umpikulmatorin yhtenä kulmana, mutta on selvästi modernia arkkitehtuuria.

Vuonna 1975 arkkitehtiylöppilas Keijo Koskinen teki diplomityönään Linnoituksen käyttösuunnitelman, josta tuli kaupungin restaurointityön pohja. Tutkija Rainer Knapas käynnisti samaan aikaan Linnoituksen rakennushistoriasta ja säilyneistä

³¹ Koskinen 1975, s. 1.

rakennuksista ensimmäisen kokonaisselvityksen, joka valmistui vuonna 1976. Samana vuonna perustettiin Linnoituksen alueen suunnittelu- ja entisöimistoimikunta huolehti-
maan ja valvomaan restaurointityötä.³²

Linnoituksen suojelu sai 1980-luvulta tukea myös matkailutoimesta, jossa oivallettiin, että Linnoitus on Lappeenrannan vanhana kaupunkina oiva matkailuvaltti.



Kuva 91 Lappeenrannan ortodoksinen kirkko ennen ulkoasun entistämistä. Kuvaaja Björkvall per 1970-1979. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.

2.6.2 Kaavoitus entisöinnin tueksi

Linnoituksen arvojen suojeluun on panostettu kaikilla kaavatasoilla.

Ilman kattavaa perustutkimusta laadittua vuoden 1970 asemakaavaluonnosta ei koskaan hyväksytty. Etelä-Karjalan seutukaava 1974 oli ensimmäinen vahvistettu kaava, jossa Linnoitus sai suojelumerkinnän.

Seuraava kaavataso oli yleiskaava. Vuonna 1980 hyväksytyn Linnoituksen osayleiskaavan yhtenä lähtökohtana oli Linnoituksen alueen suunnittelu- ja entisöimistoimikunnan esitys toiminnallisista tavoitteista. Pohjana oli silloin käytetty sekä Keijo Koskinen diplomyötä että Rainer Knapaksen selvitystä. Tekijöinä oli Arkkitehtitoimisto Juutilainen-Koskinen-Piela.

³² Niinisalo 2004, s. 22.

Osayleiskaavatyössä lähdettiin aluksi periaatteesta palauttaa 1700-luvun lopun kaupunkirakenne. Tavoitteita muutettiin selvitysten jälkeen siten, että aiheina olivat 1910-luvun rakentamisvaiheen periaatteet: harjoituskentän ja Kristiinankadun korostaminen, vaihtelevat rakennusmassat, pitkät kadunvarsirakennukset ja kortteleiden keskellä olevat pienet piharakennukset. Osayleiskaava mahdollisti myös länsipuolisten vallien entistämisen ja kehittämisen ratapohjan purkamisen jälkeen vuodesta 2001 lähtien.

Varsinaisen kehittämisen jarruna oli edelleen asemakaavan puute. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin laati vuonna 1997 asemakaavan, jonka kaupunki hyväksyi, mutta jota läänissä ei vahvistettu. Kaavan yksi päätarkoituksista oli mahdollistaa purettujen vallien uudelleenrakentaminen ja vaurioituneiden kunnostus.³³ Vuosituhannen vaihteen jälkeen asemakaavoitusta alettiin taas valmistella erilaisin selvityksin.

Koskinen toimi lisäksi 1970-luvun lopulta 2000-luvun puoliväliin asti Linnoituksen vallien ja rakennusten restauroinnin suunnittelijana.

³³ haastattelu Keijo Koskinen, 15.2.2021.



Kuva 92 Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalinin laatima, vahvistamaton asemakaava vuodelta 1997. Lähde: Lappeenrannan kaupunki.

2.6.3 Entistämistyöt työllisyysvaroin

Kaavoituksen edetessä hitaasti vaiheittain Linnoituksen valleja alettiin kunnostaa. Puistojen ja vallien kunnostus alkoi keväällä 1976 raivaustöillä valtion työllisyysmäärärahojen turvin, mikä oli verrattavissa vuoden 1862 hätäaputöihin. Linnoituksen entistämistoimikunta ja Museovirasto laativat suunnitelmat syksyllä jatkuvaa kolmen kuukauden työjaksoa varten.³⁴ Suunnitelmat laadittiin Museovirastossa tutkija Matti Laamasen johdolla, ja Esko Vormala määritteli periaatteet. Työhön ei saatu tutkimusrahaa, vaan tarkennuksia tehtiin työn edistyessä ja rakenteiden paljastuessa.³⁵ Restauraatio suunnitelmia teki jatkossa Arkkitehtitoimisto Juutilainen – Koskinen – Piela, ja suunnitelmat hyväksyttiin Museovirastossa.³⁶

Syksyn 1976 hyväksyttyyn työohjelmaan kuului Maaherranpuiston kunnostaminen, Linnoituksen länsilaidalla puuston raivaustyöt, Nikolainvallien muurien korjaus ja samalla alueella puuston harventaminen sekä Nuolilinnakkeen ja siihen kuuluvan katvetien korjaus. Betoniset rakennuspohjat poistettiin Linnoituksen ylätasanteelta. Myös Pippurinpuistoa radan länsipuolelta raivattiin.

Nuolilinnakkeen katvetien sivustojen kivivallituksia korotettiin jopa 30-40 cm. Kivet haettiin Merenlahdelta ja Lemiltä. Työn kuvaus muistiosta: ”Kivet kiinnitettiin muuriin betonin kanssa, että kivien irtoaminen ja putoileminen alas estyisi. Kivien saumat vietiin syvälle sisään ja rakoihin tullut betonimassan pinta käsiteltiin heti tuoreeltaan mullalla, että se ei erottuisi raoista betonin värisenä saumana. Korotetun kivimuurin päälle laitettiin multaa ja siirtonurmiturpeita. Ensi vuonna on multaa ja siirtonurmea laitettava lisää, että muurista ulospäin oleva vallin päällys saisi oikean muotoisen profiilin”.

³⁴ Pulkkinen, muistio 7.12.1976.

³⁵ haastattelu Keijo Koskinen, 15.2.2021.

³⁶ Vuorinen et al. 1991, s. 120.



Kuva 93 Nuolilinnakkeen entisöintiä Pusupuistossa. Kuvaaja Rinno Soile 1977. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.



Kuva 94 Nuolilinnakkeen entisöintiä Pusupuistossa syksyllä 1976. Kuvaaja Soile Rinno. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.

Entistämistä tehtiin useina vuosina. Vuonna 1977 Nuolilinnakkeen katvetien entisöintiä jatkettiin Museoviraston määrärahoihin. Työn teki rakennusviraston rakennusosasto. Arkkitehti Keijo Koskinen laati työpiirustukset ja kävi työn aikana neuvomassa oikeaan lopputulokseen. Noin 180 m huonokuntoisia muureja hajotettiin ja ladottiin uudelleen. Turvetta käytettiin 2500 m².

Myös vuonna 1978 Museovirastolta saatiin määrärahoja, joista osa käytettiin rakennuksen nro 1, entisen vankilarakennuksen, säilyttävään korjaukseen ja osa vallien maanrakennustöihin, puuston kartoitustehtäviin ja harvennukseen.

Vuoden 1979 työllistämismäärärahat käytettiin eteläisten vallien korjaukseen. "Ampuma-aukot entisöitiin venäläisten rakentamien mallien mukaisesti. Ylimmän vallin korjauksessa säilytettiin ruotsalaisaikaiset ampuma-aukkojen paikat".³⁷

Vuoteen 1991 mennessä valleja ja rakennuksia oli korjattu joka vuosi. Rahoitus tuli työllisyysmäärärahoina. Lama-aikana rahoitusta ei saatu; vasta vuodesta 1996 lähtien Museovirasto myönsi rahaa, mutta nyt pelkästään vallien korjaukseen.

Suunnitellut korjaustyöt saatiin tehdyksi vuonna 2005. Rakennuksista oli vuoden 2004 jälkeen korjaamatta vielä urheilutalo, vanhin kasarmi sekä piharakennus Pokrova-naukiolla.

Urheilutalo oli vuoteen 2013 asti paikallisten urheiluseurojen käytössä. Rakennus kunnostettiin 2014-15-luvulla ravintolaksi, joka toimii Kehruuhuoneen nimellä³⁸.

³⁷ Pulkkinen, Arto, muistio 10.1.1980.

³⁸ Kurri, Miikka, 2014, s. 13



Kuva 95 Rakennukset 1a ja 1b sekä oikealla nro 9 Urheilutalo, nykyinen Kehruuhuone. Kaupunginarkiston katto jo katettuna. Kuvaaja Rinno Soile 1977. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.



Kuva 96 Tulevan kaupunginarkiston 1 b korjaustyö 1977-1978. Kuvaaja Mikonsaari Aarne. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.



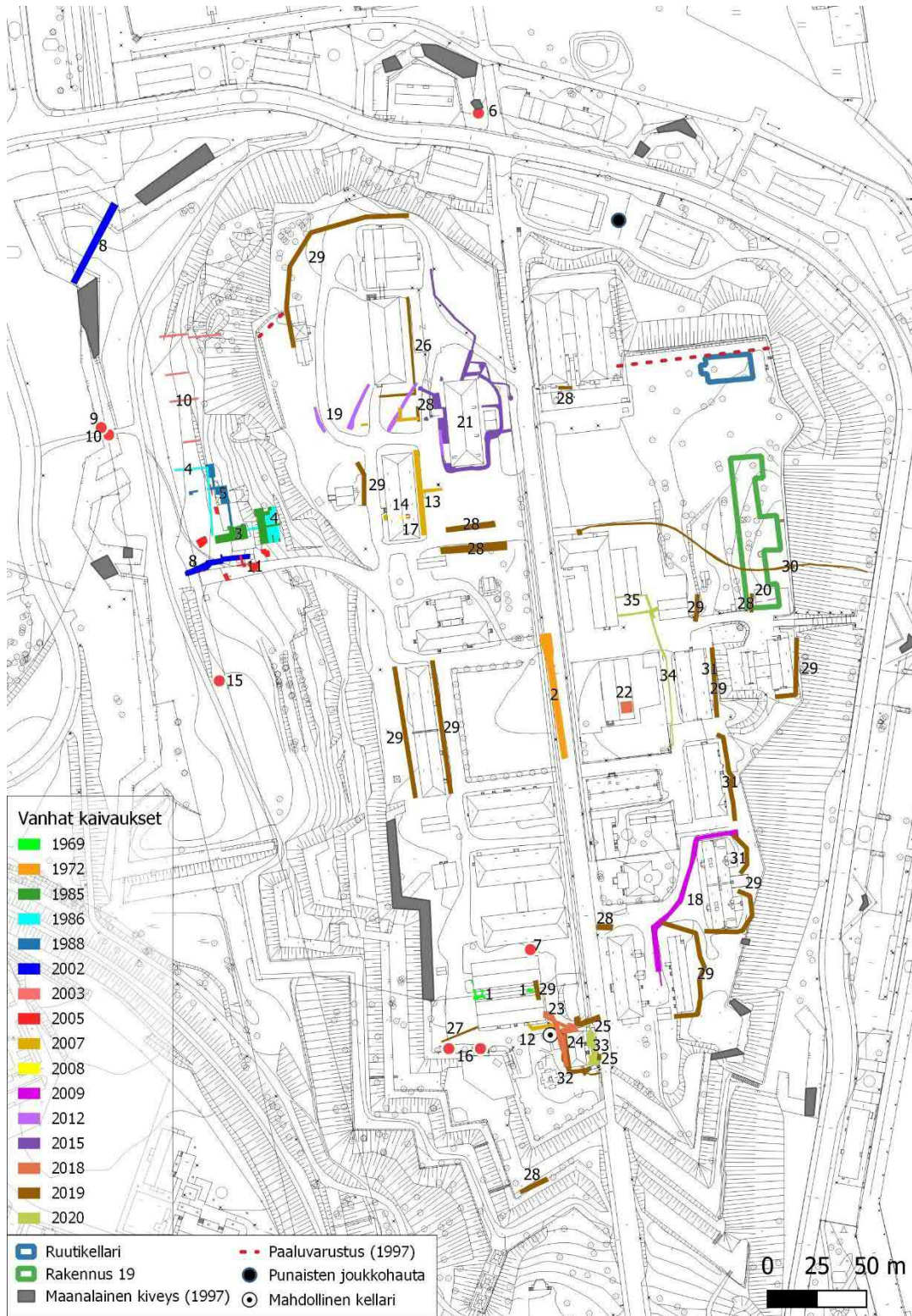
Kuva 97 Lentokuva. Kuvaaja Hannu Vallas 12.5.2003. Lähde: finna.fi, Museovirasto.

3 Nykytilanne

3.1 Arkeologiset tutkimukset ja niihin liittyvät keskeiset havainnot

3.1.1 Arkeologiset kenttätutkimukset ja niiden kohteet

Alla kuvataan lyhyesti alueen raportoidut arkeologiset kenttätöyt ja keskeisimmät niissä tehdyt havainnot tutkimuksittain ja aikajärjestyksessä. Havaintojen pohjalta vuonna 2020 tehdyt päätelmät on kirjattu kursiivilla. Kohteiden numerointi viittaa oheiseen yleiskarttaan. Karttaan on merkitty ilman numeroa sellaisia havaintoja, joita ei ole ollut mahdollista asemoida tarkasti, mutta joiden pääpiirteinen sijainti tiedetään.



Kuva 98 Yleiskartta Linnoituksen arkeologisten tutkimusten sijoittumisesta. Jasse Tiilikka/Maanala Oy. Karttapohjan © Maaomaisuuden hallinta, Lappeenranta.

1) Tietävästi ensimmäinen Linnoituksen alueeseen kohdistunut arkeologinen kaivaus-tutkimus järjestettiin vuonna 1969, jolloin avattiin kolme pientä ja epämuotoista aluetta vanhalle kirkonpaikalle, 1900-luvun alussa rakennettujen makasiinien väliin. Kaivauksesta ei ole käytettävissä raporttia, mutta työhön liittyvät kartat on arkistoitu (katso Mökkönen 2003, 26–27). Niiden perusteella paikalta paljastui muutamia haudauksia sekä epämääräisiä kivirakenteita. *Kartat osoittavat, että kirkkomaa ulottuu ainakin kahdelle isommalle kaivausalueelle. On epäselvää, kaivettiinko tutkimusalueet puhtaaseen pohjamaahan asti, joten myös kaivausalueiden kohdalla voi edelleen olla säilyneitä haudauksia.*

2) Ensimmäinen kaivutyön arkeologinen valvonta järjestettiin tietävästi vuonna 1972, kun Kristiinankadulle kaivettiin uutta jäte- ja sadevesiputkistoa. Kaivanto suuntautui Radiotalon eteläkulmalta kohti Viipurin porttia ja sijoittui Kristiinankadun länsilaitaan. Sen leveys ja syvyys oli noin kolme metriä. Kaivannosta dokumentoitiin piirtämällä ja valokuvaamalla sen itäprofiili pohjoisimpien 68 metrin matkalta. Dokumentoinnista ilmenee, että silloisen katutason (noin 94 m mpy) ja puhtaan pohjamaan välillä oli 1–1,5 m paksu ihmistoiminnan muokkaama kerros. Kartoissa esiintyy kaksi kivikeskittymää, mutta niitä ei raportoinnin yhteydessä tulkittu rakenteiksi. Mahdollisista löydöistä ei raportissa ole mainintaa (katso Mökkönen 2003, 27). *Valvonnan perusteella ei voi tehdä pitkälle meneviä päätelmiä kulttuurikerrosten/rakenteiden säilymisestä alueella, mutta todennäköisesti alueella on myös säilyneitä arkeologisesti kiinnostavia rakenteita. Vuoden 1972 kaivanto on tuhonnut relevantit rakenteet koko alaltaan. Kaivannon kulku on epäilemättä erotettavissa ympäristöstään myöhemmissä kaivutöissä.*

3–5) Vuosina 1985–1986 ja 1988 tutkittiin Linnoituksen länsireunalla, vanhalla markkinapaikalla, yhteensä noin 430 neliömetrin ala (Laaksonen & Immonen 1985; Laaksonen & Immonen 1986; Laaksonen & Tynkkynen 1988). Työt liittyivät linnoituksen korjaustöihin, mutta niillä oli myös tutkimuksellinen tavoite: selvittää arkeologisten rakenteiden säilyneisyys ja tarkentaa kuvaa kaupungin alkuvaiheista. Rinteestä otettiin esille raatihuoneen pohja ja sen alapuolelta markkinapaikalta rahakammarin kellari. Torialue näyttää olleen osittain kivetty. Vuoden 1988 kaivauksissa löytyi rakennuksen pohja, joka ajoitettiin 1700-luvulle. Alueen rahalöydöt ulottuvat 1570-luvulta 1800-luvulle, ja ajoittavat samalla markkinapaikan toimintaa (ks. myös Mökkönen 2003, 27 ja sivun 28 kartta). *Töiden tavoitteena oli tieteellinen tutkimus, mikä on Linnoituksen arkeologian historiassa ainutlaatuista. Vuosien 1985–1986 kaivausalueen I kellarin kivilattiasta purettiin vain osa. Alueen II pohjoisosaa sekä osaa alueesta III ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan asti, joten myös näillä maastonkohdilla on edelleen tutkimuspotentiaalia.*

6) Vuonna 2000 tuli vallien esiin kaivun yhteydessä patterin tyvestä, Satamatie 17:m ja 19:n välistä, esille vähintään 54 vainajan luita. Kyseessä tulkittiin olevan sekundäärihaudauksen – siis muualle alun perin haudattujen vainajien luut olisi siirretty kyseiseen paikkaan, mahdollisesti 1900-luvun jälkipuolella. Alkuperäisten hautausten ajankohtaa ei pystytty määrittämään (Niukkanen 2000; katso myös Mökkönen 2003, 27–28). *Löytö ja siihen liittyvät arkeologiset havainnot eivät kerro alueen muista*

mahdollisista säilyneistä arkeologisista rakenteista. Ei ole syytä olettaa, että paikalla olisi enempää hautauksia.

7) Vuonna 2001 tuli esille ihmisen luita, kun Taidemuseon ja sen eteläpuolisen makasiinin väliin rakennettiin uutta henkilöstösisäänkäyntiä. Paikalla kaivettiin 20 m pitkä ja 3,5–4 m leveä alue. Sen länsireunaan kaivettiin kooltaan 1,5 x 0,7 m ja 40 cm syvä koekuoppa, josta tuli esiin pääkallo ja luunpaloja, ja puhdistettaessa pohjalta selkäranka, joka oli alkuperäisellä paikallaan ruskeassa soramaassa. Vihreän makasiinin reunalle kaivettiin puhtaaseen pohjahiekkaan noin metrin levyinen ja 80 cm syvä kaivanto veden poistoputkelle ilman löytöjä. Muulta avatulta alueelta poistettiin vain humus- ja täytemaakerrokset (Kähtävä-Marttinen 2001; Mökkönen 2003, 28–29; tutkimusalueen tarkkaa sijaintia ei ole dokumentoitu). *Löydöt liittyvät vanhaan kirkkomaa-han ja osoittavat, että löytökohdalla on hautauksia alkuperäisillä paikoillaan.*

8) Vuonna 2002 järjestettiin kaivaus Linnoituksen länsireunan restaurointitöiden vuoksi. Kaivaukset sijoittuivat 1980-luvun kaivausalueiden eteläpuolelle. Tavoitteena oli alueen stratigrafian selvittäminen ja eri kerrostumien ajoittaminen. Alueella on paksu 1980-luvulla tuotu täytemaakerros, josta haluttiin restauroinnin yhteydessä päästä eroon ja laskea maanpinta 1700-luvun käytön tasolle. Kaivauksissa havaittiin kivirakenteita: portaat, vesikouruja ja muurimainen kivirakenne. 1600- ja 1700-lukujen torialueelta ei havaittu rakennusten jäänteitä. Samaan tutkimusraporttiin kirjattiin havaintoja, jotka oli tehty aiemmin keväällä Linnoituksen luoteisnurkan kohdalla kaukolämpöputkikaivannoista (Annala 2002). Myöhemmin on todettu, että Frisenheiminkujan kohdalla rinteessä sijaitsevat edellä mainitut portaat on merkitty jo vuoden 1722 karttaan, ja ne ovat samalla alimmat 1700-luvun karttoihin merkityistä viidestä portaikosta (Mökkönen 2003, 29). *Ilmeisesti tutkimusalueet kaivettiin puhtaaseen pohjamaahan saakka. Tutkimus osoitti, että alueella on säilynyt arkeologisesti kiinnostavia maakerroksia ja rakenteita.*

9) Vuoden 2003 kaupunkiarkeologisen inventointinsa yhteydessä Teemu Mökkönen teki havaintoja linnoituksen länsireunalta, linnoitusrakenteiden paljastamiseksi tehtyjen kaivantojen leikkauksista. Alueen linnoituslaitteet on rakennettu 1700-luvun loppupuolella. Esille tuli muun muassa nuorempaa punasavikeramiikkaa, kaakelin paloja, ikkunalasia ja koristeetonta niin sanottua karjalaista keramiikkaa. Löydöt ajoittuvat etupäässä 1600-luvulle. Paikka on ollut 1600- ja 1700-luvuilla rantaviivan yläpuolella, mutta lähellä rantaa. 1700-luvun karttojen perusteella paikalla on ollut asutusta. Löytöjä sisältäneen kulttuurikerroksen paksuus paikalla oli noin 20 cm. Seassa oli löytöjen lisäksi tiilenpaloja, hiilipaloja ja puusilppua (Mökkönen 2003, 29–30). *Havainnot osoittavat, että alueella on säilynyt arkeologisesti kiinnostavia kerroksia.*

10) Vuonna 2003 länsirinteen alaosassa järjestettiin kaivauksia, jotka liittyivät Linnoituksen restaurointityöhön ja kaukolämpöverkon muutoksiin. Tutkitun alueen laajuus oli noin 100 neliometriä. Kaivauksessa tutkittiin muun muassa edellä mainitun leikkauksidokumentoinnin kohtaa. Alueelta kaivettiin esiin laiturirakenne ja portista itään linnoitusniemekkeelle kulkevan kiveyksen alkuosa noin viiden metrin matkalta. Samassa tutkimuksessa kaivettiin myös viisi rinteen suuntaista koeojaa edellä mainitun kaivauskohdan itä- ja koillispuolelle (Annala 2003). Niistä yhdestä löydettiin ilmeisesti

1700-luvulle ajoittuvan rakennuksen kivijalka. Kivijalkaa kaivettiin esiin sen länsinurkan kohdalta noin viiden neliömetrin verran. Rinteen alaosaan löydettiin ilmeisesti 1700-luvun alkuvuosikymmenten ruotsalaisaikaisen torin porvariskortteleiden rakennuskantaan kuulunut laitalattiainen rakennuksen pohja, jota kaivettiin esiin noin 0,5 neliömetrin alalta (Annala 2003). *Kaivauksen perusteella tutkituilla alueilla on säilynyt muun muassa arkeologisesti kiinnostavia kivi- ja puurakenteita.*

11) Vuonna 2005 linnoituksen länsirinteellä tehtiin entisöintitöitä, joiden yhteydessä oli tarkoitus laskea maanpinta 1700-luvun tasolle. Koneellisessa maankaivutyössä oli poistettu dokumentoimatta myös 1600–1700-luvuille ajoittuvia kulttuurikerroksia niin sanotun Maaherrantorin alueelta. Alueella suoritettiin tarkastuskäynti ja suoritettiin pienen alueen pelastuskaivaus. Työssä tutkittiin venäläisajan vesikourun alla säilyneitä kerroksia; muun muassa rakennuksen pohjaan viittaava rakenne ja 1700-luvun alun esineistöä. Alueella oli kaivutyömaalla aikana tullut vastaan runsaasti vanhan kaupungin rakenteita, muun muassa koko leveydeltään säilyneet 1700-luvun alun portaat, jotka ovat olleet osa Lappeenrannan katuverkostoa. Lisäksi talletettiin 1700- ja 1800-luvuille ajoittuvia irtolöytöjä (Rosendahl 2005). *Havaintojen perusteella alueella on arkeologisesti kiinnostavia rakenteita ja maakerroksia.*

12) Vuonna 2007 Lappeenrannan teknisen toimen tilakeskus teetti viemäritöitä Ratsuväkimuseon ja etelänpuoleisen vihreän makasiinin välisellä alueella. Tutkitulta 28 neliömetrin alalta todettiin 25 hautausta, joiden arvioidaan ajoittuvan 1500-luvun puolivälistä vuoteen 1790. Löytöinä saatiin lukuisten arkunnaulojen lisäksi kuusi rahaa 1500–1700-luvuilta sekä yksi rautainen nappi (Salo 2007). *Havainnot liittyvät vanhaan kirkkomaahan. Kaivauksen karttojen perusteella alue kaivettiin puhtaaseen pohjamaahan asti.*

13) Vuonna 2007 tutkittiin kaivauksin rakennuksen 1A lattiarakenteiden alta paljastuneita rakenteita ja rakennuksen vierustaa. Työ liittyi hankkeeseen, jonka tarkoituksena oli muuttaa tyhjillään ollut rakennus Ratsuväkimuseon uusiksi tiloiksi. Tutkimuksessa todettiin rakennusta vanhempia rakenteita. Löytöaineistoa olivat nahkakengän osat, liitupiipun varret ja keramiikan kappaleet. Huoneeseen 2 kaivetun koekuopan perusteella kulttuurikerros jatkuu kaivetun tason alle. Sen vanhimpien osien arvioitiin voivan ajoittua 1600-luvulle (Luoto & Vitikainen 2007). *Ajoitus tarkentui vuoden 2009 tutkimuksissa 1700-luvun alkupuolelle.*

14) Vuoden 2008 jatkotutkimuksissa laajennettiin rakennuksen 1A huoneeseen 2 edellisenä vuonna kaivettua koekuoppaa, ja kaivettiin uusi koekuoppa samassa huoneessa sijaitsevaan rakennus 1A:ta vanhempaan rakenteeseen. Kaivausalueiden laajuus oli yhteensä neljä neliometriä (Luoto 2008a). *Merkittäviä uusia havaintoja alueen rakenteista ja niiden säilyneisyydestä ei tehty.*

15) Vuonna 2008 arkeologi Jukka Luoto tarkasti myös länsirinteeltä löytyneen kiviesineen löytöpaikkaa. Kivikirves/taltta (Kansallismuseon arkeologiset kokoelmat 37227) on löydetty luiskun juurelta paikasta, jossa Jukka Luodon tarkastuskertomuksen mukaan on myös siirtomaata. Luodon mukaan löytökorkeus sopisi kuitenkin Suur-Saimaan aikaiseen asutukseen. Esineen koko on 8,6 x 5,7 x 2,6 cm (Luoto 2008b).

Löytöpaikkaa tai sen lähiympäristöä ei ole tarkemmin tutkittu. On mahdollista, että alueella on myös kivikautinen asuinpaikka.

16) Edelleen vuonna 2008 Jukka Luoto dokumentoi myös maaleikkauksia, jotka liittyivät kesäteatterin rakenteiden muutostöihin. Työssä todettiin, että nykyinen vallirakenne asianomaisella kohdalla on peräisin 1900-luvun jälkipuoliskon kunnostustöistä. Osin leikkauksissa erottui myös vanhempi, kivistä koottu valli, jota on tuettu sisäpuolelta hiekkakerroksella. Luoto piti mahdollisena, että alemman vallin alla erottunut nokkimaa olisi peräisin vuoden 1741 palosta. Vallin sisäänpäin pistävän kulman kohdalla, siis kesäteatterin koilliskulman kohdalla, oli esille tullut joitain ihmisen luita (Luoto 2008c). *Luulöytö liittyy vanhaan kirkkomaahan.*

17) Rakennuksen 1A tutkimus jatkui vuonna 2009. Lattiatason alla, puhtaan pohjamaan päällä todettiin noin 60 cm:n paksuinen sekoittunut kerros, joka ajoittuu ainakin osittain 1700-luvun alkupuolelle. Paikalla todettiin myös piha- tai lattiakiveystä (Luoto 2009). *Alueella on säilynyt rakennus 1A:ta vanhempia rakenteita ja paikalla on ollut toimintaa (rakennuksia?) ainakin jo 1700-luvun alkupuolella.*

18) Vuonna 2009 valvottiin viemäröintityötä Pokrovanaukiolla, Pokrovan kirkon itä- ja eteläpuolella. Dokumentoidun alueen laajuus oli noin 180 neliometriä. Merkittävimmät löydöt olivat mahdollinen kivijalka 1700- tai 1800-luvulta sekä 1600-luvulle ajoittuva puurakenne, joka saattaa olla osa talonpohjaa. Löytöihin kuuluu muun muassa 1600-luvulle ajoittuva liitupiippu (Perttola 2009). *Havaintojen perusteella tutkimusalueen koillis- ja lounaisosissa on säilyneitä 1600- ja 1700-luvun kerroksia, muualla aiemmat kaapeli- ja putkikaivannot ovat aiheuttaneet tuhoutumista.*

19) Suunnitteilla olleeseen rakennushankkeeseen liittyen järjestettiin vuonna 2012 koekaivaus, jossa avattiin neljä koeojaa 60 x 35 metrin laajuiselle alueelle Kehruuhuoneenpuistossa. Työssä tuli esille 1600–1700-luvun kaupunkivaiheeseen liittyvä mahdollinen palo- ja kulttuurikerros, joka on säilynyt ainakin osittain muilla alueilla paitsi vankilan 1880-luvun tiilisellirakennuksen kohdalla. Kulttuurikerrokseen liittyviä rakenteita havaittiin ainakin koeojassa 3. Mahdollisesti 1700-luvun rakennusten jäänteitä havaittiin myös koeojassa 1, ja 1800-luvun alun kehruuhuoneeseen liittyviä rakenteita puolestaan koeojassa 2. Ajoitettavista löydöistä vanhimpia olivat vuonna 1676 lyödyt ruotsalaiset rahat sekä liitupiippujen katkelmat 1600-luvulta. Alueelle todettiin jäävän muinaisjäännöstä koekaivausten jälkeen noin 2000 m²:n alueelle. Siitä tiillisellin osuus on noin 300 m² ja kehruuhuoneen rakennusten osuus noin 500 m². Parhaiten 1600–1700-luvun kulttuurikerrosta on säilynyt vankilarakennusten ulkopuolisella noin 1300 neliömetrin alueella. Koeojat kaivettiin osittain pohjaan kerrosjärjestysten selvittämiseksi, muuten ne jätettiin poistamatta. Yhtään rakennetta tai yksikköä ei kaivettu kokonaan (Pesonen 2012). 1600–1700-luvun kaupunkiarkeologisen kulttuurikerroksen lisäksi myös alueen vankilahistoria arvioitiin tutkimuksessa arkeologisesti kiinnostavaksi.

20) Vesiportinkujan alueella tehtyyn katuvalaistuksen uusimiseen liittyen järjestettiin vuonna 2012 pienimuotoinen arkeologinen valvonta. Ainoa arkeologinen havainto oli tiilimuuraus, jota havaittiin paikalle kaivetun ojan pohjoisreunassa. Paikalla olleesta rakennuksesta oli jäljellä 2–4 tiilikertaa. Rakenne tunnistettiin osaksi Vesiportinkujan

pohjoispuolella ollutta rakennusta, joka on merkitty numerolla 19 vuonna 1915 laadittuun venäläiseen karttaan. Rakennuksen alue on raportin mukaan peitetty maamassoilla 1950–1960-luvuilla (Luoto 2012). *On epäselvää, kaivettiinko kaivanto puhtaaseen pohjamaahan saakka ja on vaikea sanoa, voiko paikalla olla myös vanhempia rakenteita.*

21) Vuosina 2014 ja 2015 Kehruuhuoneen luona tehdyn arkeologisen valvontatyön yhteydessä tavattiin yksittäisiä likamaakuoppia, yksi mahdollinen rakennuksen kivijalan osa sekä pihakiveystä. Havaintoja ei voitu ajoittaa tarkasti esinelöytöjen avulla tai arkeologisesti muutenkaan – historiallisten karttojen perusteella ainakin osa likamaakuopista ja kiveyksistä voi liittyä 1700-luvun puolivälin rakennuskantaan. Esinelöydöt ajoittuvat karkeasti 1700-luvulta 1900-luvun alkuun. Kolme 1600-luvun rahaa löytyi likamaakuopista yhdessä nuorempien löytöjen kanssa, eikä niiden liittymistä alueen historiaan voitu pitää varmana (Takala & Tiainen 2014–2015). *Kaivannot kaivettiin ilmeisesti puhtaaseen pohjamaahan asti. Alueella on säilyneitä rakenteita 1700-luvulta, mahdollisesti myös 1600-luvulta.*

22) Vuonna 2018 korjaustöitä valvottiin museoiden toimiston eli Komendantin talon sisätiloissa, koska alapohjaa tyhjennettäessä oli tullut esille tiilestä ja luonnonkivistä tehtyjä rakenteita. Valvonnan yhteydessä dokumentoitiin esille tulleet rakenteet, joita olivat neljän nykyisen seinän perustukset, kahden puretun seinän perustukset ja yksi leivinuunin ja puuhellan perustus. Rakenteet ajoittunevat 1700–1800-luvuille. Kaivutyössä saavutetun pohjataso alle jäi noin 50 cm täyttömaata; sen alla voi olla säilyneitä rakenteita, jotka voivat olla myös nykyistä rakennusta vanhempia (Häkälä & Sorvali 2018). *Alueella on arkeologisesti kiinnostavia rakenteita.*

23) Vuonna 2018 järjestettiin Ratsuväkimuseon peruskorjaukseen liittyvä kaivutyön valvonta. Rakennuksen seinustalla oleva mukulakiveys erottui ehjänä noin kahden metrin levyisenä kaistaleena rakennuksen pohjoisseinustalla. Länsi- ja eteläseinustoilta se oli poistettu jo aiemmin. Kaikilla kolmella sivustalla erottui rakennuksen seinustalla laastikerrostuma, joka on kerrosjärjestyksen perusteella todennäköisesti peräisin mukulakiveystä vanhemmasta rakennuksesta. Vanhojen karttojen perusteella se on todennäköisesti 1700-luvun tai myöhemmän rakennusvaiheen jäännös (Koskinen 2018a). *Kaikkia kaivantoja ei ilmeisesti kaivettu puhtaaseen pohjamaahan asti. Alue on arkeologisesti merkittävä muun muassa siksi, että vanhan kirkkomaan laajuutta tässä suunnassa ei tunneta.*

24) Vuonna 2018 järjestettiin Ratsuväkimuseon peruskorjaukseen liittyvä kaivutyön valvonta, joka liittyi lämmitysvesiputkea varten tehtyyn kaivantoon Ratsuväkimuseon ja viereisen makasiinirakennuksen välissä. Kaivannosta tuli esille kivirakenteita sekä ihmisluita. Ensin mainitut saattavat raportin mukaan olla peräisin kirkkomaan aidasta ja ehkä myös sen portista (Koskinen 2018b). *Kirkkomaahan ja sen aitaan liittyvät jäännökset ovat arkeologisesti merkittäviä. Kaikkia kaivantoja ei tutkittu puhtaaseen pohjamaahan asti, joten myös niiden kohdalla on edelleen tutkimuspotentiaalia.*

25) Vuonna 2019 järjestettiin Ratsuväkimuseon peruskorjaukseen liittyvä kaivutyön valvonta, joka liittyi viemäri- ja vesijohtokaivantoihin. Alueen läheisyyteen tehtiin kaksi kaivantoa. Kaivanto 1 avattiin sen itäpuolelle, pääovien edustalle ja kaivanto 2 sen koilliskulman pohjoispuolelle. Kaivanto 1:ssä ei havaittu muinaisjäännöksiä. Kaivanto 2:ssa tuli noin 10 cm:n paksuisen maakerroksen alta esille pyöreäkivistä mukulakiveystä, joka dokumentoitiin ja poistettiin (Koskinen & Poutiainen 2019). *Kaikkia avattuja kaivantoja ei kaivettu puhtaaseen pohjanmaahan saakka, joten myös niiden kohdalla on edelleen tutkimuspotentiaalia.*

26) Vuonna 2019 järjestetty kaivutyön valvonta liittyi Kehruuhuoneenkuja 6 rakennuksen (Kaupunginarkisto) edessä olevan kiveyksen kunnostamistyöhön. Maa-aineksen kuorinnassa paljastui kiveystä kolmesta eri kohdasta entisen kasarmirakennuksen itäseinän viereltä. Kiveystä on metrin levyisenä yhteensä noin 14 metrin matkalla. Sen päällä oli valtaosin tiilenkappaleista, laastista ja ikkunalasien sirpaleista koostuva purkukerros, joka on saattanut muodostua esimerkiksi rakennuksen ikkunoiden uusimisen yhteydessä. Kasarmirakennus on 1900-luvun alusta, ja esille tulleet esinelöydöt olivat samalta ajanjaksolta. Kiveys dokumentoitiin, mutta sitä ei kaivettu pois (Poutiainen 2019). *Aluetta ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, joten ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

27) Vuonna 2019 järjestetty valvonta liittyi maakaapelointityöhön kesäteatterin pohjoispuolella, Muonamakasiinin länsi- ja lounaispuolisella piha-alueella (Kristiinankatu 4). Noin 40 cm:n syvyydessä tuli esille tumma sekoittunut hiekkakerros, jonka arveltiin voivan liittyä 1790-luvun kirkkopalon jälkeiseen maan tasoittamiseen, mutta varmaa todistetta tulkinnaalle ei saatu. Valvonnassa kaivetulla alueella ei todettu säilynyttä kiinteää muinaisjäännöstä (Rahtola & Jussila 2019). *Aluetta ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, joten ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia. Kartta-asemointien perusteella vanha kirkkomaa olisi ulottunut tälle kohdalle.*

28) Eri puolilla Linnoitusta valvottiin vuonna 2019 reunakiveyksiä ja polkupyörätelineitä varten tehtyjä kaivantoja. Työssä todettiin kaivutöiden kohdistuvan ainoastaan pintamaahan ja täytekerroksiin. Havaintoja kulttuurikerroksista tai kiinteistä rakenteista ei tehty (Roiha 2019a). *Koska alueita ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

29) Eri puolilla Linnoitusta valvottiin vuonna 2019 myös maakaapelointeja varten tehtyjä kaivantoja. Kaivetut kohdat sijoittuvat pääosin rakennusten seinustojen tuntumaan ja olivat taloteknisten asennusten myötä jo aiemmin kaivettua aluetta. Kaive-
tuissa ojissa todettiin kahdessa kohdassa mahdollisten aikaisempien paikalla olleiden vanhempien rakenteiden tai rakennusten jäänteitä. Kristiinan tuvan takapuolelle tehdyssä ojassa todettiin mahdollinen rakennuksen perustuksen jäännös kohdassa, jossa nykyisen rakennuksen paikalla on vuosien 1775 ja 1838 kartoilla ollut nykyistä pienempi rakennus. Toinen kiveys todettiin asuinrakennuksen (Vesiportinkuja 3) itäpuolella; kyseessä voi olla rakennuksen tai uunin perustuksen jäännös. 1750-luvun lopulta olevassa kartassa nykyisen rakennuksen kohdalla on ollut kaksi rakennusta ja vuoden

1775 kartalla sen itäpuolella on rakennus. Varmuutta rakenteiden ajoituksesta (esim. ajoittavia löytöjä) ei todettu. Ehjiä kulttuurikerroksia ei havaittu (Rahtola & Roiha 2019a). *Koska alueita ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

30) Syksyllä 2019 valvottiin valokuitukaapeloinnin konekaivua Kristiinankatu 11:n kohdalla Lenterinkujalta Ruutikellaripuiston halki Satamatielle asti. Valvotun kaivannon pituus oli noin 155 m. Siinä havaittiin purkukerroksia 1800- ja 1900-luvuilta sekä paikoin, lähinnä kaivannon pohjalla, myös vanhempaa kulttuurikerrosta, jonka arvioitiin ajoittuvan 1700-luvulle ja sitä vanhemmaksi. Kaivannossa havaittiin myös muutamia epäselviä kivirakenteita sekä Ruutikellarin puiston alueella myös selkeitä rakennusten perustusten osia. Kaivulinjan vieressä havaittiin 1900-luvulla purettujen rakennusten kiviperustuksia. Linnoituksen vallin ja rinteen alueella havainnot jäivät varsin vähäisiksi, mutta rinteen alaosassa havaittiin joitakin kiviä, jotka voivat olla osa lähialueella olleesta vallirakenteesta. Samalla alueella havaittiin myös kulttuurikerrosta. Löytöaineisto oli melko vähäinen, mutta alemmista kulttuurikerroksista talletettiin löytöjä, jotka ajoittuvat todennäköisesti 1700-luvulle tai 1800-luvun alkuun (Väisänen 2019). *Valvonnan perusteella käytännössä koko valvottu alue on arkeologisesti kiinnostavaa. Kaikkia alueita ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, joten myös syvemmällä kaapelilinjan alla saattaa olla säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

31) Syksyllä 2019 järjestettiin valaistuksen uusimiseen ja maakaapelointiin liittyvä valvonta rakennusten 59, 65 ja 66 kohdalla. Työssä ei havaittu arkeologisesti relevantteja rakenteita tai maakerroksia (Rahtola & Roiha 2019b). *Alueita ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, joten ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

32) Ratsuväkimuseon peruskorjaukseen liittyen rakennuksen länsi- ja eteläpuolisella piha-alueella asennettiin lokakuussa 2019 uusi mukulakiveys, salaojitus sadevesille sekä kaapelioja. Kaivannot tehtiin alueille, jota on kaivettu aikaisemminkin esimerkiksi kaivojen ja kaapeleiden asennusvaiheissa, eikä alueella todettu ehjiä rakenteita tai maakerroksia (Roiha 2019b). *Kaikkia alueita ei kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, joten ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

33) Ratsuväkimuseon julkisivun puoleisen piha-alueen ja rakennuksen sisääntulon kaivutöihin liittyvässä valvonnassa vuonna 2020 todettiin hyvin pienialainen mahdollinen kulttuurikerroksen kohta ja vähäinen jäännös vanhemmasta mukulakiveyksestä. Tumma kerroksesta tuli esille punasavikeramiikkaa sekä palanutta ja palamatonta luuta. Piha-alueelta poistetun mukulakiven alla todettiin pienialaisesti jäänne vanhemman mukulakiveyksen kiviä, jotka eivät todennäköisesti olleet enää paikoillaan (Rahtola & Roiha 2020). *Kaikkia alueita ei ilmeisesti kaivettu puhtaaseen pohjamaahan, joten ei ole mahdollista arvioida, onko syvemmällä säilyneitä arkeologisesti relevantteja kerroksia.*

34) Syyskuussa 2020 valvottiin kaapelikaivantoa YLE-talon (Kristiinankatu 11) sisäpihalla osoitteessa Vesiportinkuja 2, sekä pihan ja Suvorovinkujan koillispuolella sijaitsevan muuntamon välillä. Kaivuvaiheessa kaapeliojat sijoitettiin pääosan matkasta

vanhojen kaapelikaivantojen kohdalle. Vesiportinkujan poikki avatusta kaapeliojasta paljastui kahden rakennuksen jäännöksiä. Pohjoisemmasta oli säilynyt pääasiassa uuninperustusta ja hiiltynyttä kerrosta. Eteläisemmästä paljastui rakennekiviä, mm. mahdollista uuninperustusta, sekä purkukerroksia, muun muassa tiilimurskakerros. Pohjoisemman jäännöksen kohdalle on kuvattu rakennuksia useissa 1700-, 1800- ja 1900-luvun kartoissa. Eteläisempi jäännös ajoittune kartojen perusteella 1700-luvun puolivälin tienoille. Lisäksi kaapeliojasta paljastui pyöreä likamaa-alue, ja erillisenä löytönä yksittäinen puupaalun teroitettu pää. Suvorovinkujan koillispäässä tuli esille tiiltä sisältynyt purkukerros. Vesiportinkujan kaapeliojasta tehdyt havainnot viittaavat siihen, että 1) linnoituksen katualueilla rakenteiden säilyneisyys voi olla hyvä huolimatta katupohjia muokanneista kaukolämpö-, käyttövesi-, jäte- sekä sadevesiviemäri- ja kaapeliverkostolinjastoista, ja 2) että säilyneitä jäännöksiä esiintyy heti mukulakiveyksen ja ohuen kivituhkakerroksen alla (Hertell 2020). *Alueella on arkeologisesti kiinnostavia rakenteita.*

35) Joulukuussa 2020 arkeologi Vesa Laulumaa dokumentoi YLE-talon eteläpuolella (Kristiinankatu 11) havaintoja kahdesta kaapelikaivannosta, joiden yhteispituus oli noin 28 metriä. Toisessa kaivannossa oli täyttömaakerroksen alla nähtävissä noki-maata noin 40 cm:n syvyydessä nykyisestä maanpinnasta ja toisessa noin 80 cm:n syvyydessä. Lisäksi havaittiin mahdollinen rakennuksen kivijalkaan kuulunut kivi. Havaintoja ei voitu kytkeä mihinkään tiettyyn rakennukseen (Laulumaa 2020). *Alueella on arkeologisesti kiinnostavia rakenteita.*

3.1.2 Keskeisimmät arkeologiset jäännökset

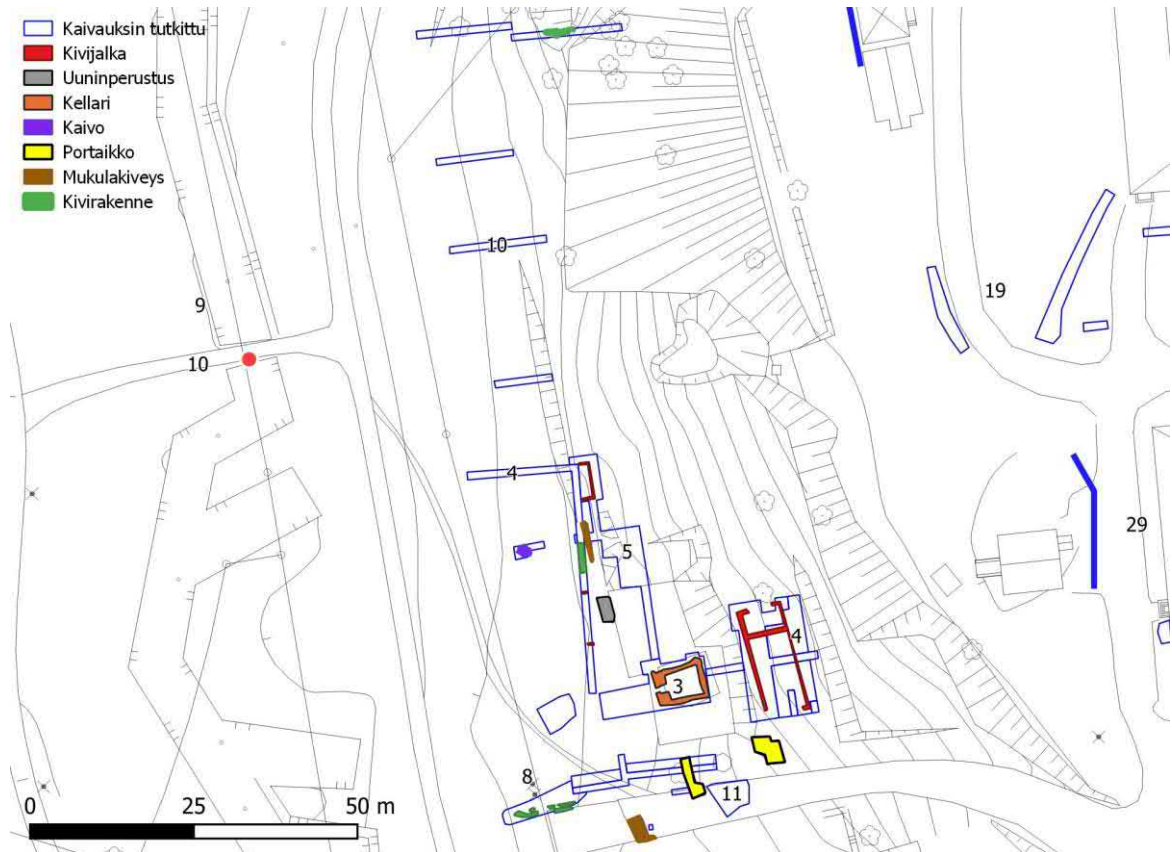
Valtaosa Linnoituksen lakialueen arkeologisesta aineistosta on peräisin 1700- ja 1800-luvuilta, mutta alueelta on myös 1600-luvun esinelöytöjä. 1500-luvun löydöt rajoittuvat ainakin toistaiseksi länsirinteelle, ja toisaalta vanhan kirkkomaan alueelle.

Länsirinne

Linnoituksen länsirinne on jo kirjallisten historiatietojen perusteella todettavissa erittäin merkittäväksi koko Lappeenrannan keskustaajaman historian kannalta. Markkina-paikan synty viimeistään 1540-luvulla on vaikuttanut ratkaisevasti koko Lappeenrannan ja Etelä-Karjalan myöhempään kehitykseen.

Kirjallisten lähteiden perusteella alue on ollut hyvin tiiviisti rakennettua viimeistään 1600-luvulla. Alueella on säilynyt muun muassa rakennusten jäännöksiä. Niistä merkittävimmät ovat raatihuoneen perustus ja rahakammarin kellari, joihin on kohdistunut myös arkeologista tutkimusta. Keskeisimmät rakennukset ovat sijainneet torin yhteydessä (torin ja rakennusten sijainnista katso esimerkiksi Laaksonen & Immonen 1985 sekä Toivanen 1979, sivun 363 kartta).

Muihin Linnoituksen osiin verrattuna Länsirinnettä on tutkittu suhteellisen paljon, mutta kokonaiskuva alueesta ja sen kulttuurikerroksista on edelleen rajallinen. Länsirinteen suojelullinen arvo ja tutkimuspotentiaali ovat erittäin suuria.



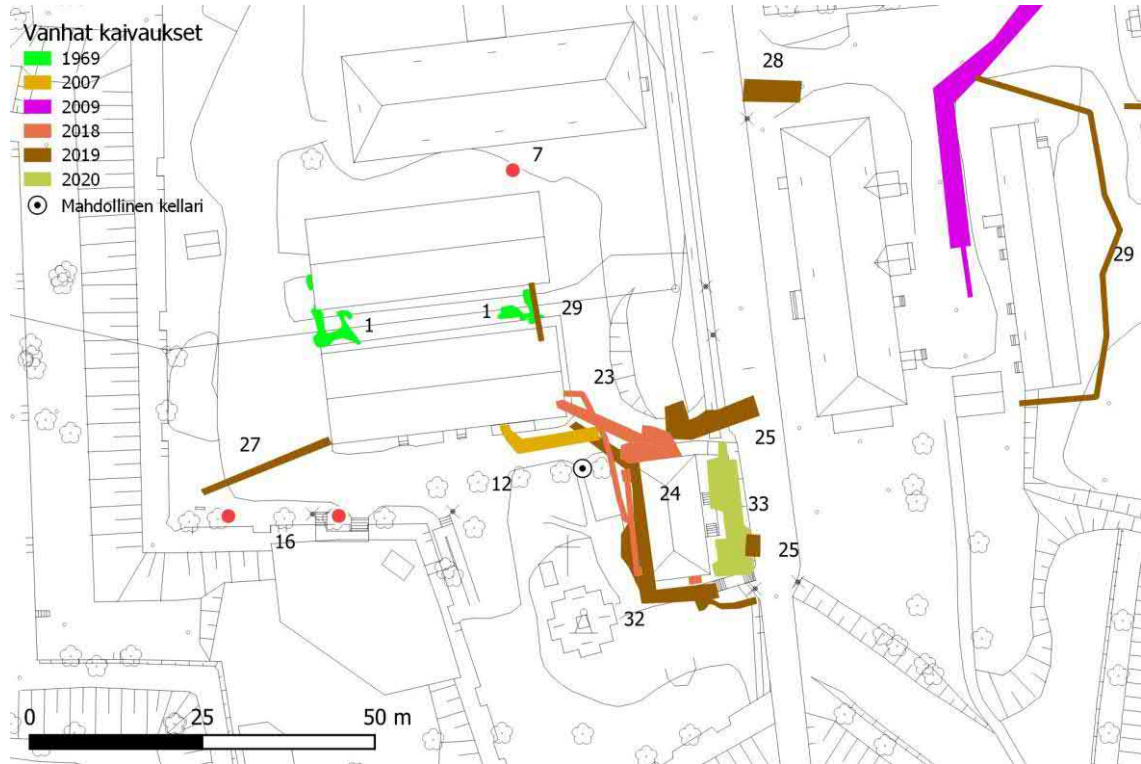
Kuva 99 Länsirinteen arkeologiset tutkimusalueet ja keskeiset niillä havaitut rakenteet. Jasse Tiilikkala/Maanala Oy.

Vanha kirkko ja kirkkomaa (Kristiinankatu 4–6)

Paikan vanhin kirkko ja kirkkomaa periytyvät viimeistään 1500-luvun jälkipuolelta, ja edustavat samalla vanhinta rakentamista ja ensimmäistä intensiivistä maankäyttöä Linnoituksen lakialueella. Luterilaiset kirkkorakennukset sijaitsivat tällä paikalla vuoteen 1790. Konkreettisia arkeologisia havaintoja itse kirkkorakennuksista ei ole toistaiseksi saatu, mutta sellaisia on voinut säilyä muun muassa niin sanotun Vihreän makasiinin alla, kuten myös Mökkönen (2003, liite 8) on arvioinut. Mahdollisia havaintoja kirkkomaan aidasta saatiin esille Ratsuväkimuseon luota vuonna 2018 (Koskinen 2018b).

Kirkkomaan laajuus sen eri vaiheissa on epäselvä. Luulöytöjä on tullut esille laajemmalla alueella kuin vanhojen karttojen kirkkomaan asemoinnit antaisivat olettaa. Luulöytöjen osoittama kirkkomaan laajuus on vähintään 50 x 50 m. Linnoituksen lakialueen topografiaa ja historiallista maankäyttöä ajatellen on huomionarvoista, että tutkituista haudoista päätellen maanpinta kirkkomaan kohdalla näyttää olleen hyvin lähellä nykyistä tasoa jo 1500-luvulla.

Kohteen suojelullinen arvo ja tutkimuspotentialiaali ovat erittäin suuria.



Kuva 100 Vanhan kirkkomaan alueen arkeologiset tutkimusalueet ja keskeiset niillä havaitut rakenteet. Jasse Tiilikkala/Maanala Oy.

Ruutikellarinpuisto

Kirjallisuudessa esiintyvän maininnan mukaan vuonna 1989 "ylätasanteen koilliskulmasta löytyi vanha ruutikellari" ja "samassa yhteydessä paljastui jäänteitä vanhasta paaluaiteuksesta" (Vuorinen *et al.* 1991, 120). Varsinaista tutkimusdokumentointia havainnoista ei tiettävästi ole olemassa.



Kuva 101 Ruutikellarinpuiston arkeologisia jäännöksiä. Ruutikellarin sijainti on merkitty vuoden 1833 kartan (Gylden) perusteella ja paaluaitaus vuoden 1997 asemakaavamuutosluonnoksen kuvan 18 perusteella. Lisäksi on merkitty vuoden 1915 kartan rakennus 19, jonka jäännöksiä on tavattu arkeologisissa tutkimuksissa ainakin vuonna 2012 (ks. edellä arkeologiset tutkimukset 20, 28 ja 30). Jasse Tiilikkala/Maanala Oy.

Vallit/puolustusvarustukset

Linnoituksen lakialuetta nykyisin ympäröivät vallit ovat olleet rakentamisensa jälkeisen maankäytön ja erilaisten restaurointitöiden kohteina. Vuonna 2008 kesäteatterin ympäristöllä tehtyjen havaintojen (Luoto 2008c) perusteella niiden alla saattaa olla säilynyt jäännöksiä vanhemmista puolustusvarustuksista. Sellaisilla voi katsoa olevan huomattavaa tutkimuksellista arvoa.

Vuoden 1997 asemakaavamuutosluonnoksen kuvaan 18 on merkitty ilmeisesti restaurointitöissä esille tulleita linnoituslaitteiden ja paaluvarustusten jäännöksiä, sekä maanalaisia kiveyksiä. Niitä koskevaa mahdollista tarkempaa dokumentointiaineistoa ei kuitenkaan ole käsillä olevan työn yhteydessä tavoitettu. Jäännöksistä on merkitty yllä olevalle kartalle Ruutikellarinpuiston ja Linnoituksen luoteisosan paaluvarustukset.

Muita huomioita

Linnoitus ja sen ympäristö on vuoden 1741 Lappeenrannan taistelun vuoksi merkittävä historiallinen taistelupaikka, ja kiinteä muinaisjäännös myös tässä kategoriassa. Taisteluun ja sotilasosastojen muuhun toimintaan liittyvää esineellistä arkeologista aineistoa on epäilemättä säilynyt Linnoituksen ja sen lähialueiden maaperässä. Tapahtumaan ei tiettävästi ole kohdistunut arkeologista tutkimusta.

Vuoden 1649 asemakaavasuunnitelmaan on merkitty tulliaita, joka katkaisee Linnoitusniemen sen eteläosassa. Aitaa on pidetty kaupunkioikeuksia vanhempana (katso Mökkönen 2003, 6–7 ja siinä kuvatut lähteet). Sen sijainti Linnoituksen eteläreunalla on ollut 1600-luvun jälkeen voimakkaan maankäytön kohteena (katso Mökkönen 2003, liite 3.1) ja vaikuttaa siltä, että aidasta tuskin on säilynyt edes maanalaisia osia.

Merkittävä historiaan liittyvä kohde on myös vuoden 1918 sodassa teloitettujen ja vankileirillä eri tavoin surmansa saaneiden punaisten hautapaikka Linnoituksen pohjoisosassa. Epävarman tiedon mukaan (Niukkanen 2000) se olisi merkitty rakennusten 86 ja 87 väliin 1920-luvulla laadittuun karttaan, jota ei kuitenkaan ole käsillä olevan tutkimuksen puitteissa pystytty tunnistamaan. Kohde on merkitty tämän selvityksen yleiskarttaan asianomaisen tiedon mukaisesti. Vuonna 1942 paikalta siirrettiin kaikkiaan 276 vainajan luut hautausmaalle (Toivanen 1988, 104–105).

3.2 Rakennetun ympäristön ja maiseman ominaispiirteet

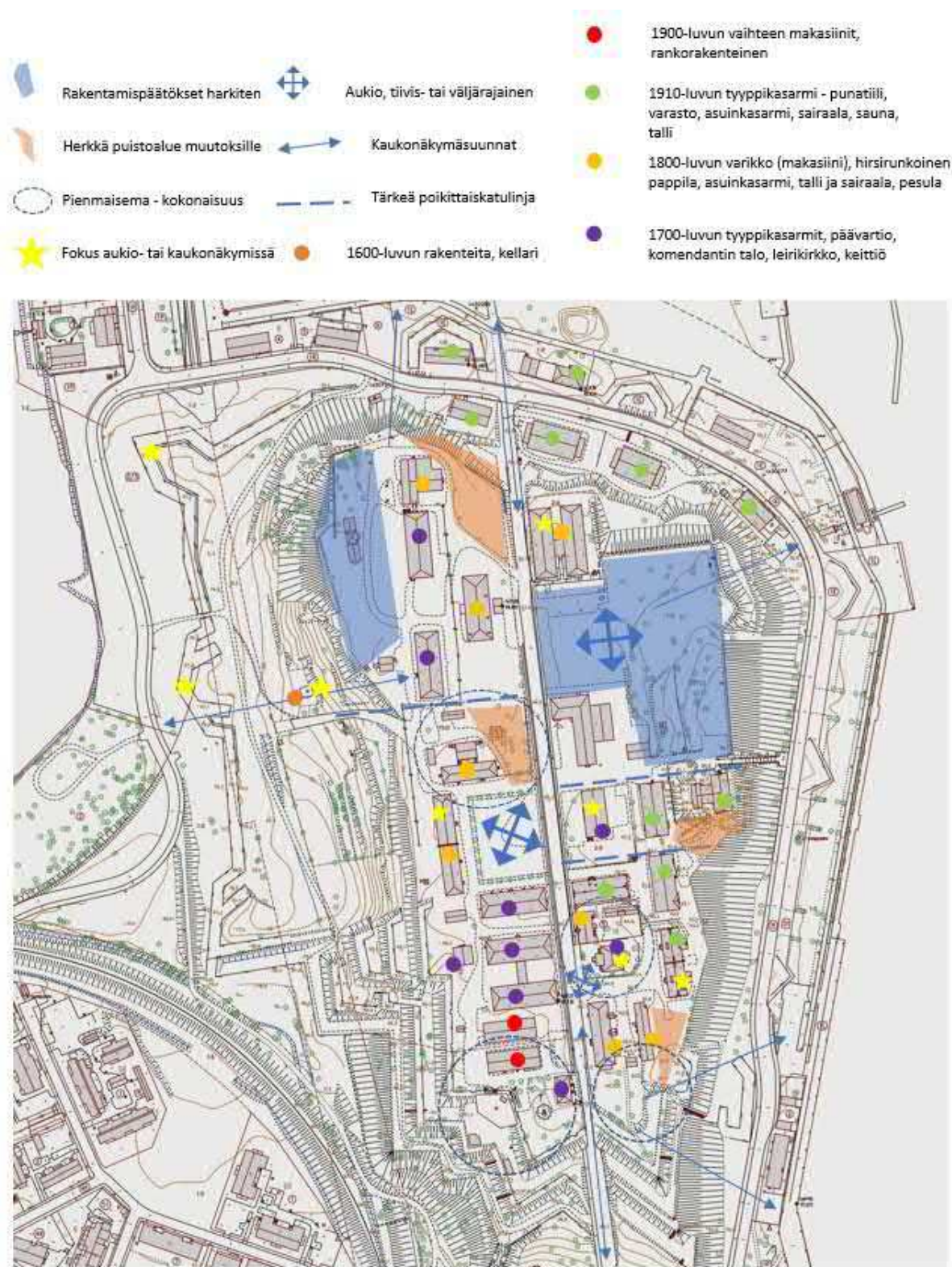
3.2.1 Havaintoja säilyneistä piirteistä

- Linnoituksessa on erillisiä pienmaisema- ja rakennusryhmiä, joista on erotettavissa eri aikakausille **tyypilliset tai harvinaiset piirteet**.
- Paikoin on säilynyt historiallisen **miljöön todistusvoima**, koska rakennusryhmä on säilynyt hyvin alkuperäisenä ja sen rakennustyyppi on hallitseva esimerkiksi aukiolla tai pääkadun varressa.
- Paikoin pienmaisemassa ei enää erota tontin kerroksisuutta: rakennukset on purettu tai puutarha hävinnyt, ja ne on korvattu uudisrakentamisella (tämä on vähäistä, esimerkkinä Radiotalon ja Ruutikellarin aikoinaan tonttien toiminnallisesti tapahtumarikas miljöö, rakennuskanta pihoineen ja puutarhoineen). Silloin **arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen on katkennut ja ilmiöiden todistusvoima heikentynyt**.
- Koko **aluetta ilmentää yleisesti vahva kerroksisuus maan alla ja päällä**. Tämä on haaste alueiden nykytilan hoidossa ja ominaispiirteiden säilyttämisessä. Maan päällä olevista rakennuksista tai rakenteista tutkitaan alueen, tontin tai kohteen ominaispiirteitä: fyysisiä kerroksia, mutta myös ilmiöiden ja aatteiden kerroksia. Arkeologinen kulttuuriperintö taas muodostaa merkittävät maanalaiset kerrokset, joiden tutkimus täydentää ominaispiirteiden ymmärrystä kaivausten myötä, tutkimusalue tai kohde kerrallaan. Ominaispiirteet täydentyvät siis vielä, eikä tässä esitetty ole täydellinen kokonaiskuva.

- Rakennusten julkisivuvärytyksestä linnoituksen kaupunkikuvaa tarkastellessa kysyttiin Etelä-Karjalan museosta: onko linnoituskokonaisuutta koskevaa arkkitehti- ja värisuunnitelmaa olemassa? Vastauksen mukaan mahdolliset väritysmuutokset on päätetty tapauskohtaisesti korjaushankkeiden yhteydessä väritutkimuksiin pohjautuen. Esimerkiksi kirkosta on tehty väritutkimus, ja sen pohjalta ulkoväriyssuunnitelma vuonna 2017. Suunnitelmista on pyydetty lausunnot tarpeellisilta tahoilta (kirkon tapauksessa Museovirasto ja kaupunkikuvatyöryhmä) ennen töiden toteutusta. Väriyksen muuttamiseen ei aina ole korjausten yhteydessä päädytty. Ratsuväkimuseon kohdalla pitäydettiin siniharmaassa värissä, vaikka vanhimmat ulkoseinistä löytyneet maalikerrokset ovat keltaisia. Näitä kohteita varhaisemmista julkisivutöistä ei ole ainakaan sähköisesti tallennettua tietoa suoraan saatavilla.



Rakennushistoria- ja arkeologiaselvitys



Kuva 102 Arviointi ja ominaispiirteet. Kuva: Sitowise 2020.

Linnoitusalue sijoittuu Saimaaseen työntyvällä niemekkeellä kohoavalle kukkulalle, mikä mahdollistaa hienot näkymät käytännössä joka puolelle: niin vesialueille saaristoihin, kuin kaupungin keskustaankin. Niemeke rajoittuu itäpuolella Kaupunginlahteen vieras- ja matkustajasatamien ja rakennettuine viheralueineen, sekä pohjoisessa Rapasaareen, johon sijoittuu SM-kohteiden lomaan liikerakentamista. Niiden taustalla on pienvenesatama-alue, ja luoteiskulmassa AK- ja VP alueita. Lännessä niemi rajautuu Pallonlahden rantaan, johon on rakentunut koirapuisto.

Saimaan rantoja myötäilevä noin 15 km pituinen ulkoilu-/maisemareitti eli Rantaraitti sivuaa Linnoituksen aluetta koillis-, pohjois- ja itäreunoilla liittäen Linnoituksen alueen oleelliseksi osaksi sekä kaupungin viherverkostoa, että kaupunkiseudun luontoa ja sen historiaa. Varsinaista linnoitusaluetta rajaavat liikennealueet eli lounaassa rautatie, etelässä Torikatu ja muutoin sitä kiertää ympäriinsä Satamakatu.

Linnoitusalueen maisema on hoidettua ja moni-ilmeistä. Vallitasanteilla vaihtelevat puustoiset selkeät puistoalueet, keskiosassa historiaa ilmentävät rakennusten rajaamat katunäkymät, ja vallien rinteillä niittytaimaiset alueet, joilla siellä täällä etenkin suurien lehtipuuryhmien korostamat korkeusvaihtelut muurirakenteineen kertovat alueen roolista ympäristössään. Puustoiset alueet sijoittuvat etenkin linnoitusalueen ylemmille tasoille rakennusten taustareunoille, ikään kuin luoden suojaavan elementin linnoituksen keskustalle. Avoimemmat valliniityt puolestaan ympäröivät keskustaa joka puolelta vasten liikenne- ja ranta- sekä satama-alueita.

Linnoitusalueen maiseman oleellisia osia ovat vanhat ja upeat, hyväkuntoiset puu-, tiili- ja kivi-rakennukset, sekä erilaiset historiasta muistuttavat rakenteet, joita löytyy joko tiheämpien puustovyöhykkeiden tai harvempien puustoryhmien reunustamana joka puolelta aluetta (muun muassa tykit, muistomerkit, vallit). Enimmäkseen hyväkuntoisella ja suurikokoisella puustolla on merkittävä pehmentävä rooli koko laajan linnoitusalueen maisemassa, kuin myös laajempaan osana sekä kaupunkikeskustaa että Suur-Saimaan rantamaisemia.

Aikakausi ja alue	Kuvaus
1600-lukua edustava kellari, linnoituksen torialue ja myöhempi Maaherran puisto Länsirinne (-vallit)	Rahatoimikamarin kellarin ympäristö erottuu maisemassa avoimena. Kellari on yksittäinen rakenne ja maamerkki kaukonäkymissä, joka ei linkity Linnoituksen vanhimpiin vaiheisiin ilman opastauluja ja historiakerrontaa 1600-luvun toriaukiosta rakennelmiseen. Lännessä Pallonlahden puolella Satamatien ympäristö, osin molemmin puolin tietä koirapuistoon saakka, on avointa, rakentumatonta, epämääräistä ja paikoituskäytössä olevaa avointa hiekkakenttää. Maaherranpuiston alue on menettänyt osin luettavuuttaan, sillä 1800-luvun aikakautta edustanut residenssi laajoin puutarhoin on tuhoutunut. Länsirinteen juurella redutit edustavat ennallistettuina linnoituslaitteiden 1700-luvun lopun tyyppillisiä piirteitä. Kaukonäkymät valleilta reduteille ja laitteille sekä niiltä linnoitukseen ovat arvoltaan. Länsiosan avoin maisema

	näissä eri kohteissa ja arkeologinen kulttuuriperintö vaativat ehdotonta tarkkuutta ja tutkimusta kaikessa rakentamisessa tai muutoksissa maisemaan.
--	--



Kuva 103 Entisen maaherrantalon tonttia nykyisellään linnoituksen länsirinteellä. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 104 Entisen maaherrantalon tonttia nykyisellään linnoituksen länsirinteellä. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 105 Linnoituksen länsipuolen valleilla niityn ja puiston vaihtetumisvyöhykettä entisen maaherran puiston ja rakennusten alueella. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 106 Puuston reunustamia vallirakenteita. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 107 Niittymäisinä hoidettavia vallirakenteita, joiden tasoja yksittäiset suuret puut "merkkäavat" siellä täällä. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 108 Näkymä Linnoituksen päältä Satamatien yli kohti Pallonlahtea, jossa koirapuisto on vasemmalla rantavyöhykkeellä. Kuva Sitowise 2020.

Aikakausi ja alue	Kuvaus
1600-luvulta peräsin olevat porttimaisemat Porttimaisemat	Linnoituksen Viipurin, Haminan, Savonlinnan ja Vesiportin portit sijoittuvat kaikkiin neljään pääilmasuuntaan. Viipurin eteläinen pääportti on edustavin jo kooltaan, sekä asemassaan linnoitukseen nousevan paraatikadun porttina. Nouseva mukulakivetty katu, vahva porttimuuri ja viereisten varustusten merkitys puolustukselle avautuvat edelleen ympäristössä vaikuttavina. Linnoituksen itäsivun Vesiportti ja sen kujan kivetty katu itään kertoo huoltoväylän merkityksestä ja yhteydestä itäsivun suojaisaan Kaupunginlahteen. Linnoituksen länsisivun Haminan portti on kivetty, loiva ja leveä katu muinaiselle torille, laitureille ja kauppiassatamaan. Haminan portti on palveut myös 1800-luvun vankila-alueen käytössä, jolloin siihen liittyi portinvartijan talo.

Savonlinnan portti pohjoisessa avautuu leveänä kaukonäkymin kauas Saimaalle ja jyrkkänä mäkenä Kristiinakatua ylös. Sitä reunustavat muurikivet tukevat valleja erityisesti vanhojen tykkimakasiinien kohdalla. Katu, portti ja muinoin paalutuksin tuettu valli ilmentävät edelleen puolustusvarustuksen tehtävää. Porttien ympäristöissä rakennetun ympäristön kerrokset ja arkeologinen kulttuuriperintö sekä niiden historiallinen todistusvoima tuntuvat vahvimmin kertovina.



Kuva 109 Kristiinankatu laskee Linnoitusalueelta kapeana muurien välistä kohden kaupunkikeskustaa. Kuva Sitowise. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 110 Viipurin portti lähikuvassa. Portin tukimuurissa on nähtävissä paikallinen vaalea kalkkipitoinen kiviaines, kivien ladonta ja karkea muurauslaasti siteenä, paikoin täyttölaastin tapaan. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 111 Portin komero-osassa on säilynyt näyttävät takorautaiset saranatapit. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 112 Vesiportinkuja liittyy Kaupunginlahden rantaan jyrkästi alaspäin laskevaa kujaa pitkin. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 113 Näkymä Haminan portilta ja länsivalleilta länteen Pallonlahdelle. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 114 Savonlinnan portilta Kristiinankatu nousee pohjoisesta saavuttaessa jyrkästi ylöspäin. Kuva Sitowise 2020.

Aikakausi ja alue	Kuvaus
1700-luvun kasarmit ja myöhempi 1800-luvun vankila-alue, ranta- alueen ennallistetut redutit Pohjoisvallit ja -tasanne	Pohjoisvallin ja sen tasanteen todistusvoima on vahvin 1700-lukua edustavien kasarmirakennusten ympärillä. Niiden raennustyyppi ja tyylipiirteet detaljeineen korostuvat näkymissä Savonlinnan portin jälkeen Kristiinankadulta, mutta myös länsivallien suuntaisesti. Kasarmien edustan aukio, paikoitusalue, ei ole kohteiden arvon ja aseman mukaisesti viimeistelty. Savonlinnan portin ja pohjoisosan vallien puisto sekä vallit ovat herkäät muutoksille, kun kasarmien autenttista miljöötä säilytetään. Kaukonäkymät kasarmeilta ja valleilta Saimaalle ovat edelleen merkittävässä roolissa. Satamatien katu ympäristö etenkin rannan puoleisilta reuna-alueiltaan on paikoin jäsentymätön ja keskeneräisen oloinen osin lukuisten paikoitusalueiden vuoksi. 1800-luvun purettua tasanteen vankilakokonaisuutta ei hahmota enää hyvin: suljettu ja aidattu alue on purkautunut. Ruumishuone, portinvartijan asunto ja kehuuhuone ovat entisen vankila-alueen reunamilla olleita rakennuksia. Niiden toiminnalliset yhteydet avautuvat kuitenkin vielä historiakerronnan ja opastaulujen avulla. Pohjoisvallien ja rannan välissä sijaitsevat redutit edustavat 1700-luvun lopun laitteita piirteiltään. Ne lomittuvat myöhempään 1910-luvun punatiilikasarmien rakennuskantaan Satamatien varressa.



Kuva 115 Näkymä Kristiinan kadun pohjoispäässä kohti vanhimpia kasarmeja. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 116 Kasarmirakennus nro 1b nykyinen kaupunginarkisto pohjoispääty. Taustalla kasarmi nro 1a. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 117 Taustalla 1800-luvun vankilan työtupa eli naisvankilan Kehruuhuone, rakennus nro 9. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 118 Entiselle vankila-alueelle sijoittuva ruumishuone J Kehruuhuoneenkujalla. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 119 Vasemmalla kasarmi 1a ja oikealla rakennus nro 8 Frisenheiminkujalla, vankilan puretun portin ja aidan ympäristössä. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 120 Näkymä Linnoituksen päältä pohjoiseen piensataman yli Saimaalle. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 121 Pohjois- ja länsivallin yhtymäkohta. Etualalla 1800-luvulla perustetun vankila-alueen muurin rakenteita. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 122 Näkymä Linnoituksen pohjoispäästä Satamatien suuntaisesti lännestä itään. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 123 Näkymä Linnoituksen pohjoispäästä Satamatietä pitkin etelään, jossa vasemmalla Kaupunginlahden rantaa ja oikealla ravintolaympäristöä terasseineen. Kuva Sitowise 2020.

Aikakausi ja alue	Kuvaus
1700-lukua edustava Kristiinakadun kivirakennukset Kristiinankadun ympäristö	Koko linnoitusalueen halkaisee pohjois-etelä - suunnassa Kristiinankatu, jota poikittavat molemmin puolin useat pienemmät kujat. Linnoituskeskustan luonnonkivi- ja hiekkapintainen katuverkosto ilmentää hyvin historiallista ympäristöään. Kristiinakadun eli paraatikadun pohjois- ja eteläpäässä on erotettavissa 1700-luvun kasarmielämään linkittyvät rakennusryhmät sekä maisemakokonaisuudet. Linnoituksen keskustasta avautuvat pitkät kaukonäkymät katu pitkin pohjoiseen kohti Saimaata, ja etelään kohden Lappeenrannan keskustaa. Sieltä täältä rakennusten ja puuston lomasta syntyy näkymiä myös muihin ilmansuuntiin rakennusten pihapiiriin tai aukioille. Paraatikadun keskiössä on Katariina tori ja Käräjätalo, joka herättää huomiota ulkoasullaan sekä värityksellä. Linnoituksen entisen komendantintalon asema on hallitseva ja seremoniallinen aukioon nähden. Kristiinankatu muuttuu eteläpäässä nupukivipintaiseksi heti Vallikadun jälkeen. Katariinatorilta Viipirin portille kadunsuuntaisin näkymin muodostuu tyyppikasarmien,

	kirkon ja päävartion edustava sekä kertova kokonaisuus. Kasarmien länsipuolella on lisäksi vanha keittiörakennus, joka toimii nyt sosiaalitiloina. Kivirakennukset ovat aikakautensa karakteristisuuksia yhtenäisin tyylipiirtein ja detaljein. Toiminnallinen yhteys näiden rakennusten välillä on edelleen luettavissa. Pohjoisen suunnasta Kristiinankadulle saavutaan mukulakivikatumaismassa, jota ympäröivät sekä nurmipintaiset vallit että linnoitusrakennukset. Poikittaiset kujat ovat ydinkeskustassa luonnonkivipintaisia, mutta reunamilla pääosin hiekkapintaisia. Savonlinnan portin ja Ruutikellaripuiston ympäristössä on kadun, puiston ja vallien rajaamana vanhat 1800-luvun tykki- ja muonamakasiinit sekä tallinakin toimineet rakennukset, nyt Etelä-Karjalan museona. Niiden rakennustyyppiä ilmentää erityinen aukotusmalli, sekä paikallinen luonnonkivimateriaali rungossa. Tykkimakasiinin ja puretun muinaisen ruutikellarin toiminnallinen yhteys lähistöllä on ymmärrettävissä historiakertomusten ja opastaulujen kautta. Ruutikellarin puistoaluetta on hyödynnetty kasarmirakentamiseen usean vuosisadan ajan, erityisesti huoltorakennusten, varastoinnin ja sivurakennusten sekä kellareiden tontteina. Nämä kerrokset tulee huomioida tutkimuksin puiston muutoksia suunniteltaessa. Ruutikellarin aluetta on säilytetty puistona, josta avautuu valleilta itään edustavat kaukonäkymät Saimaan väylälle. Katumaismatka historiallisine rakennuksineen avautuu Viipurin portin jälkeen leveämpänä kivitienä reunoillaan samassa tasossa mukulakiviraidoilla eriytyneet jalkakäytävät. Katutila rajautuu paikoin linnoituksen kivijalkarakennuksiin. Keskustassa on yksi suurempi aukio, Katariinan tori, ja pohjoisessa Ruutikellarin nurmettu puisto sekä sen vastapäätä Kristiinakadun länsipuolella hiekkapintainen laaja paikoitusalue. Lehmusten reunustaman Katariinantorin lisäksi Kristiinakadun varrella voi erottaa toisen aukion. Ortodoksisen kirkon ja sen puiston eteläreunalla on Pokrovan aukio. Ne liittyvät kaupunkikuvassa tiiviisti 1700-luvun lopun edustavaan kivirakennusten katukuvaan ja -tilaan. Aukiota rajaa hyvin kerroksinen
--	---

kaupunkikuva. Rakennukset edustavat tyypiltään, piirteiltään ja rakennustavaltaan eri aikakausia 1700-luvulta 1910-luvulle. Pienmaisema on rikas detaljeiltaan.



Kuva 124 Päävartion ja nykyisen Ratsuväkimuseon edustalla kadun arvokkuutta korostaa erityyppiset kivetykset sekä mukulakivin pengerretty luiska pääövelle. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 125 Yhä edelleen koivut ympäröivät aidattua ortodoksista kirkkopuistoa. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 126 Erityyppisillä luonnonkivillä toteutettu huolellinen katurakentaminen korostaa hienosti Linnoituksen keskustan historiallista ilmettä. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 127 Näkymä Kristiinankatua pitkin etelään kohti Lappeenrannan keskustaa Katariinantorin kohdalta. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 128 Katariinantorin maisemassa edustava entinen komendantin eli Käräjätalo C. Kuva Sitowise 2020.



*Kuva 129 Näkymä Kristiinankatua pitkin pohjoiseen kohti Saimaata Katariinantorin kohdalta.
Kuva Sitowise 2020.*



Kuva 130 Ruutikellarin puisto ja tykki_muistomerkki pohjois- ja itävallin laidalla. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 131 Etelä-Karjalan museo. Tykistön varikkorakennukset vuodelta 1803. Lähde: Sitowise 2021.

Aikakausi ja alue	Kuvaus
1800-lukua edustava Katariinan torin ympäristö Katariinan tori	Aukiota rajaa kolmelta sivulta tiiviisti eri tyyppiset ja eri aikausien rakennukset. Niiden julkisivut korostavat kerroksista kaupunkikuvaa: kivinen miehistökasarmi 1700-luvun lopulta ja 1800-luvun puolivälin jälkeen rakennetut hirsinen asuinkasarmi nro 18 sekä sairaalarakennus nro 16. Lisäksi aukion itälaidalla Kristiinakadun toisella puolella on näyttävä Komendantin talo 1700-luvun lopulta, ja aukion kulmassa 1910-luvun punatiilikasarmi. Komendantintalon pääjulkisivu avautuu aukiolle muistuttaen vuoden 1818 asemakartalla esiintyvistä laajemmasta aukiovaiheesta. Rakennuksen nro 16 suurehko puutarha avautuu pohjoiseen ja Kristiinankadulle. Leveän pääkadun varressa se muistuttaa enemmän puistoa, ja muodostaa oman pienmaiseman. Aukion yli avautuvat merkittävät diagonaaliset ja kohtisuorat kaukonäkymät. Aukion halkaisee leveä kivetty paraatikatua, Kristiinankatu. Aukiota reunustavat puurivit, ja kerroksisuutta sekä todistusvoimaa korostavat hyvin säilyneet rakennukset maamerkkeinä. Katariinan toriksi nimetyn aukion toiminnallinen merkitys paraati- ja sulkeiskenttänä on edelleen hyvin luettavissa. Toriaukion vetovoima alueen matkailulle on merkittävä.



Kuva 132 Näkymä Kristiinankadulta Katarinantorille. Kuva Sitowise 2020.



*Kuva 133 Kristiinakadun ja Frisenheiminkujan kulmaan jäävä 1800-luvulta muodostunut piha-
piiri ja rakennus nro 16. Kuva Sitowise 2020.*



Kuva 134 Näkymä Katariinantorilta kaakkoon aukion yli. Taustalla Käräjätalo C ja oikealla entinen kasarmi, nyt asuinrakennus nro 25. Kuva Sitowise 2020.

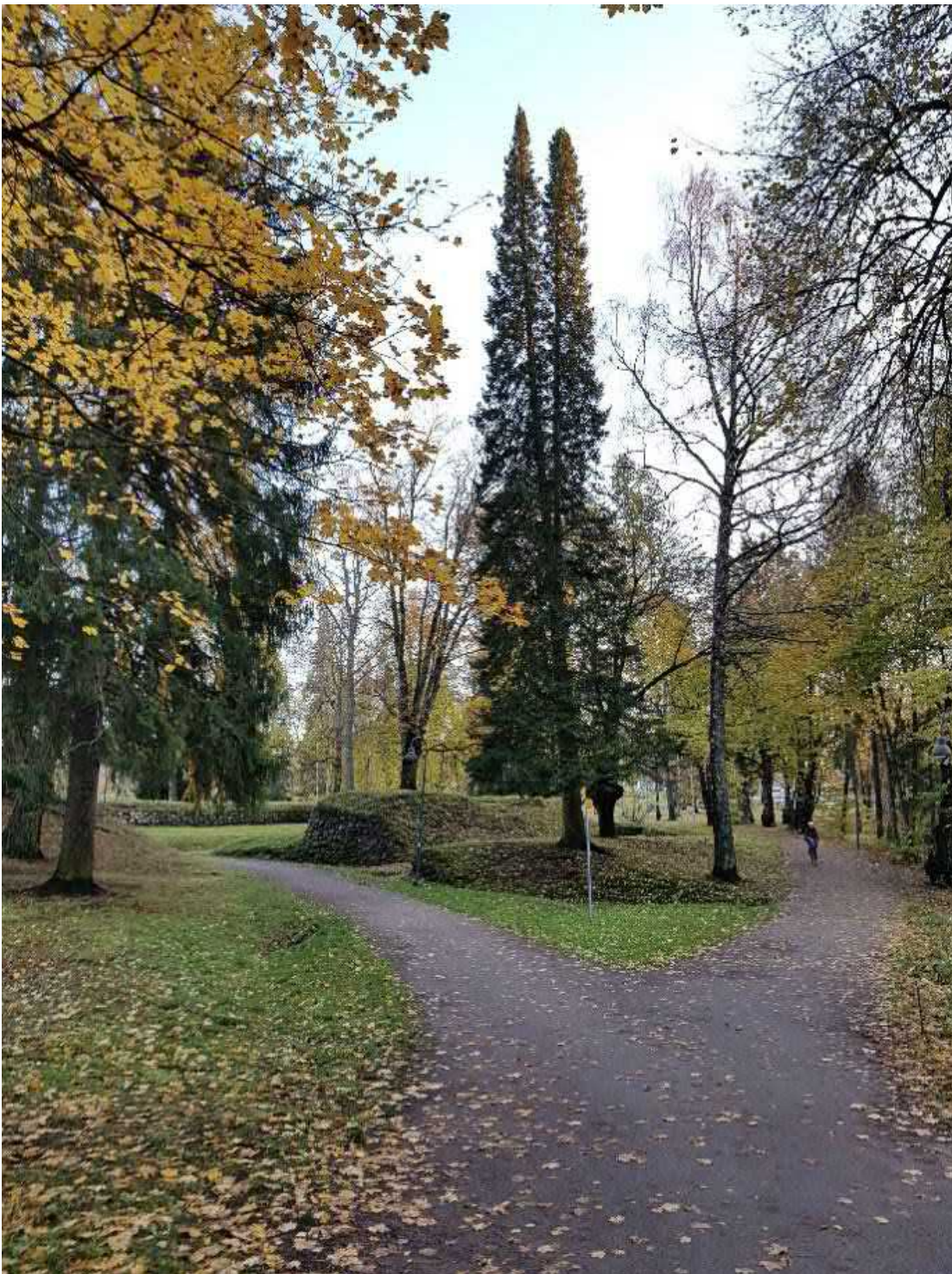
Aikakausi ja alue	Kuvaus
1800-1900-luvun vaihteen Majurskan talo, pappila, elintarvikemakasiinit, Vallipuisto ja ennallistetut vallit laitteineen Etelävallit ja -tasanne	Ensimmäisen kerran avautuu näkymä vallirakenteille Vallikadun asuinkorttelin jälkeen länteen puiston läpi, ja suoraan jyrkille valleille koilliseen. Vallien päällä kasvaa siellä täällä suuria lehtipuita. Valleilla näkyy jonkin verran käytön kuluttamia epävirallisia oikopolkuja. Linnoitusalueelle etelästä tultaessa jää vasemmalle puolelle Vanhapuisto, jossa kasvaa komeaa ja hyvin eri-ikäistä lehti- ja havupuustoa; muun muassa kuusia, lehtikuusia, koivuja, lehmuksia ja vaahteroita. Majurskan päärakennus, suojaisa piha, piharakennukset sekä polut valleille muodostavat edustavan 1800-luvun lopun aikakautta ja toimintoja ilmentävän pienmaiseman. Pää- ja piharakennus kertovat nikkarityylin mukaisesta hirsirakentamisen perinteistä, mutta myös aikakauden uutuuksista: piharakennuksiin sijoitetuista ja hygieniää helpottaneista ratkaisuista kuten latrini, sauna ja pesutupa. Majurskan talon piha avautuu Pokrovan aukiolle pohjoiseen, mutta piharakennusten sivuitse myös etelävalleille. Piharakennusten rajaama kokonaisuus on ehjä, mittakaavaltaan ajalle ominainen. Piharakennusten taustalla vallien puistoalue on herkkä muutoksille, erityisesti puistosta ja valleilta kaupunkiin avautuvien kaukonäkymien vuoksi. Hirsirakentamisen perinteitä 1800-luvun jälkipuoliskolta edustaa Kristiinakadun varren pappila ja sen piharakennus. Pappilan piha liittyy kirkkoa ympäröivään puistoon, ja muodostaa kerroksisen sekä edustavan pienmaiseman. Kristiinakadun eteläpään puiset muonamakasiinit 1900-luvun vaihteesta kertovat jo kokonsa puolesta, kuinka venäläiskaudella varauduttiin Linnoituksen huoltovarmuuteen. Uudisrakentaminen 1900-luvun alkupuolella lisäsi linnoituksessa miehitystä sekä muonitusta. Linnoituksessa on ollut vuosisatojen aikana useampi merkittävä keittiörakennus kasarmien tai elintarvikevarastojen läheisyydessä.



Kuva 135 Näkymä Kristiinankadulta pohjoiseen kohti Viipurin porttia. Vasemmalla Vanhapuisto. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 136 Vanhapuiston moni-ilmeistä puustoa soittokatoksen ympärillä. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 137 Vallimuodostelmia Vanhapaiston iäkkään puuston ja polkuverkoston lomassa. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 138 Näkymä Pokrovan aukiolta ja etelävalleilta kohti kaupunkia, oikealla Majurskan taloryhmän Pilttuu rakennus nro 56. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 139 Majurskan talon nro 55 pihalta kurkistus etelään kohti Viipurin porttia ja vallin laitteita. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 140 Majurskan talon nro 55 pihapiiristä näkymä Ortodoksiselle kirkolle A yli Pokrovan aukion. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 141 Ortodoksisen seurakunnan pappilan suojaisa piha yhdistyy kirkon puistoon ilman aitoja. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 142 Länsivalleilta näkymä kasarmeille, nykyinen Lappeenrannan taidemuseo rakennukset nro 23-24 ja taustalla vihreät makasiinit. Kuva Sitowise 2020.

1910-luvun venäläiskauden tiilikasarmit, ennallistetut redutit ranta-alueella, Satamatien järven puolella	Linnoituksen itäpuolella on bulevardimaisia puustutuksia. Samoilla kohdin vasten Kaupunginlahtea rannan laajat paikoitus- ja laituri-alueet ovat paikoin jäsentymättömiä kapeine viherväliskaistoinen. Näillä nykyinen kasvillisuus on maiseman mittakaavaan nähden pienehköä, ja hiekkapintaiset P-alueet ovat osin levinneet nurmialueille.
Itävallit	Varsinaiset kaukonäkymät avautuvat vasta tultaessa tiiviin linnoituskeskustan ulkoreunoille, josta avoimina niittyinä hoidettavien vallien päältä avautuu upeat näkymät alempana oleville Saimaan vesistöalueille rantoineen: etenkin kaakkoon Kaupunginlahdelle, itään kohti Halko- ja Myllysaaria, pohjoiseen Saimaalle ja länteen Pallonlahdelle Punatiili- ja rapatut tiilirakennukset muodostavat tyyli- ja rakenteiltaan yhtenäisen ryhmän itävallien laen suuntaisesti. Asuinkasarmien pihat istutuksineen yhtyvät vallien puistomaisemaan. Ensimmäinen maailmasota huomioden rakennukset sijoitettiin radan huoltovarmuuden turviin. Pohjoisrannalle sijoituivat

	makasiinit, hevostallit, muonavarstot, sauna, kaivohuone sekä pesula. Poikkeuksena on jo 1800-luvun lopulla korkealle pohjoisvallin laelle rakennettu punatiilinen pesula- ja pajarakennus nro 2. Kulkutautisairaala nro 67 sijoittui itävalleille Vesiportin tuntumaan, eristys ja huolto satamasta huomioiden. Kaksikerroksiset miehistön asuinkasarmit nro 59, 65 ja 66 tiilestä rakennettiin itävalleille vuoden 1915 vaiheilla. Rakennustarvikkeet ja myöhemmin halot voitiin toimittaa proomuista satamasta käsin. Satama-alueella voi vielä tunnistaa rannan olleen varasto ja halkolaanialueena 1950-luvulle asti. Uudentyyppinen yksikerroksiset miehistön koulutus- ja asuinhuoneet nro 61 löytyvät yksikerroksisesta ratsu-tiedustelujoukkojen kasarmista. Kasarmi sijaitsee Katariinan torin itäkulmassa. Kaikki vuoden 1915 asemakartalle suunnitellut uudisrakennukset eivät ehtineet toteutua. Vanhojen aikalaisvalokuvien mukaan itävalleilla oli vuonna 1915 rakenteilla vain nyt olemassaolevat tiilikasarmit. Punatiiliarkkitehtuurille oli tyypillistä puhtaaksi muurattu tiilipinta, kvaaderikivijalat, erilaiset ovikehykset, konsolit, pilasterit (liseenit) ja päätyaiheet (sakaramuuri) sekä profiililistat taidokkaasti tiilestä muurattuina. Niiden muotoaiheet lainattiin kertaustyylien mukaisista tyyppi- ja mallikirjoista. Venäläiskauden insinöörikomennuskunnan kasarmien rakennuskomitea suunnitteli rakennukset mallipiirustuksiin tukeutuen.
--	---



Kuva 143 Näkymä pitkin Linnoituksen itäreunamaa Kipparinkadun suuntaan etelään. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 144 Satamatien ympäristöä nykyisellään Linnoituksen päältä nähtynä kohti koillista. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 145 Näkymä itäsivun valleilta kaakkoon Kaupunginlahdelle. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 146 Itäsivun vallit ja laitteet. Taustalla vaalea 1910-luvun kasarmirakennus nro 59. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 147 Näkymä Satamatieltä Linnoituksen niittymäisinä hoidettaville vallirakenteille itäsvuonalla. Kuva Sitowise 2020.

Kasarmipihat



Kuva 148 Itäsvuonon vallien päällä kulkeva polku. Oikealla vaaleat 1910-luvun kasarmit nro 59 ja 65. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 149 Itäsivun valleilla oleva suojaisa piha rakennuksen nro 67, eli Linnoituksen Krouvin ja Vesiportin ympäristössä. Kuva Sitowise 2020.

1900-luvun myöhemmät uudisrakennukset linnoituslaitteiden ympäristössä Uudis- ja täydennysrakentamisen alueet	Kesäteatteri etelävallien ja linnoituslaitteiden tuntumassa rinteessä avattiin toisen maailmasodan jälkeen. Teatterin yhteys läheisen puiston 1920-luvun soittolavan ja 1800-luvun lopulla valmistuneen Pusupuiston kioskin muodostamaan kaupunkilaisten julkiseen tilaan on merkittävä. Teatteritoiminnoista on vastannut viimeksi kaupungin kulttuuritoimi, ja tapahtumatuotantoa tehdään yhteistyössä nyt myös Kehruuhuoneen kanssa. Läheisiin vanhoihin elintarvikemakasiineihin on perustettu teatterikahvio. Teatterimiljöö on hyvin säilynyt ja merkittävä matkailutuote alueella. Radiotalon uudisrakennus perustettiin 1970-luvulla Kristiinakadulta hieman sivuun vedettynä ja keskusaukion historiallisia piirteitä noudattaen aukion koilliskulmaan. Radiotalo sijoittuu siten erityisesti 1800-luvun rakennuskerrostumien päälle, jotka jatkuivat osin nykyisen Ruutikellarin puistoon. Radiotalon sijainti tontillaan mahdollistaa kuitenkin lukea ympäristöstä kaikkein vanhimman ja laajimman aukiosuunnitelman 1700-luvun lopulta. Uudis- ja täydennysrakentamista on tehty myös linnoituksen pohjoispuolelle Satamatien varteen jatkaen perinteistä 1910-luvun punatiilikasarmien rivistöä. Rakennusten perusmuoto ja tyylipiirteet mukailevat rakennusperinteitä. 1840-luvulta alkanut Linnoituksen itäpuolen maantäyttö ja uudisrakentaminen rannassa vastasivat erityisesti kaupungin satama- ja sen toritoimintojen tarpeisiin. Itärannalla oli 1900-luvun vaihteessa myös laituri linnoituksen laivaliikenteelle ja kuljetuksiin. Satama-alueen kehittäminen jatkui 1900-luvulla modernin satamaliikenteen, Saimaan höyrylaivaston ja matkailijoidenkin näkökulmasta. Lähelle satamatoria perustettiin jo 1950-luvun vaihteessa viihtyisä kioskialue istutuksineen. Näköalakioskina se kertoo hyvin niin turistien kuin kaupunkilaisten kaipaamista julkisista sekä perinteisistä tiloista satamassa.
---	--



Kuva 150 Näkymä kesäteatterilta etelään kohti Vanhan puiston kookasta ja moni-ilmeistä puustoa. Kuva Sitowise 2020



Kuva 151 Linnoituksen nuorinta rakennuskantaa 1970-luvulta, rakennus C Radiotalo Kristiinan-kadun varrella. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 152 Näkymä Satamatorilta luoteeseen kohti Linnoituksen itävalleja. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 153 Sataman pyöreä kioski 1950-luvulta. Kuva Sitowise 2020.



Kuva 154 Satamatie kaartuu lännestä itään. Vasemmalla uudisrakennuksia ja taustalla Savonlinnan portin ympäristössä 1910-luvun tiilimakasiineja. Kuva Sitowise 2020.



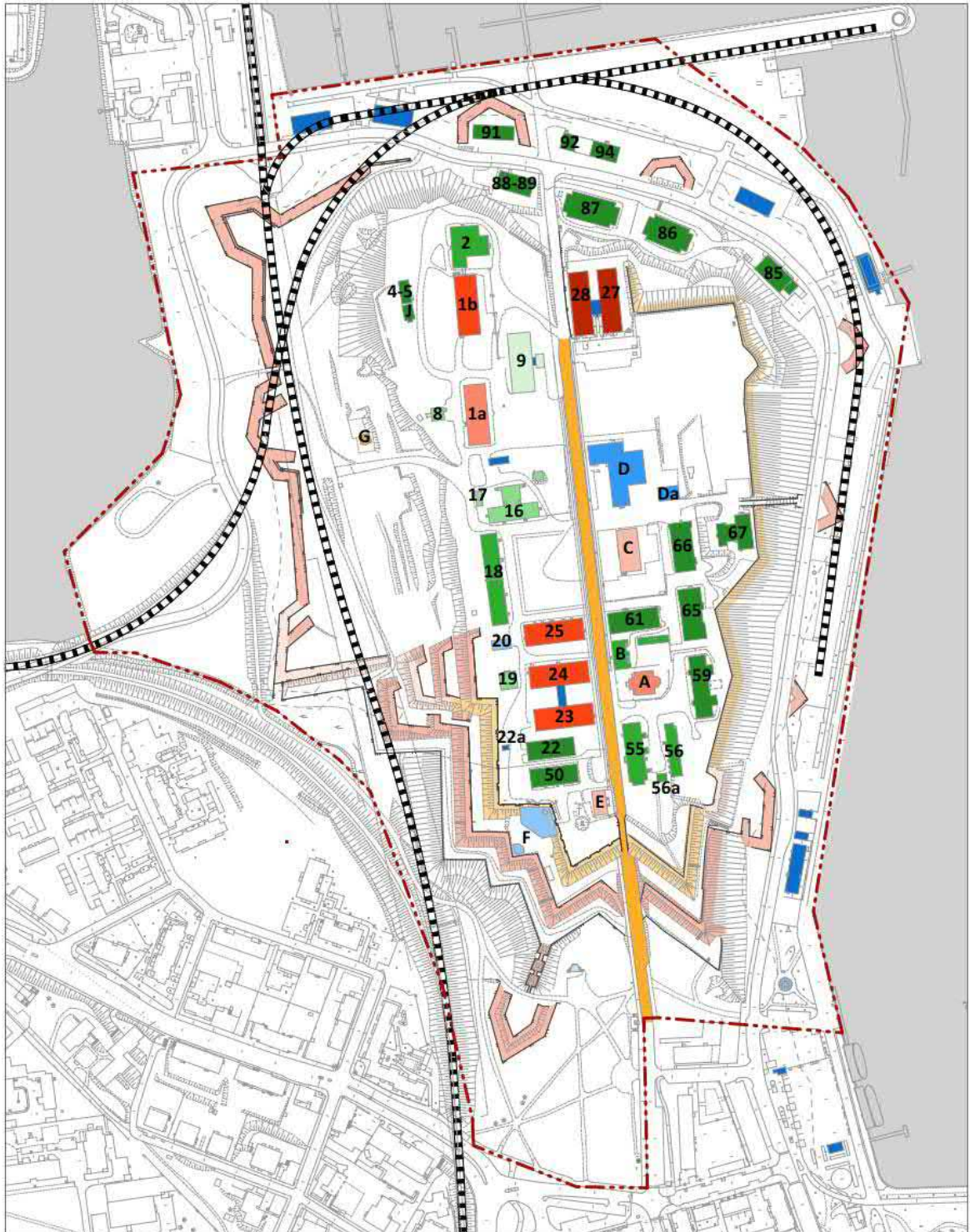
Kuva 155 Havainnekuva 1800-luvun vankila-alueelta ja Ruutukellarinpuistosta. Näillä alueilla pienmaisemissa rakennuksineen on ollut 1700-luvun lopulta alkaen paljon muutoksia. Asemakartalla 1818 Ruutikellarinpuiston lounaiskulman rakennuskanta oli asemoitu linjaan mukailemaan toteutumatta jäänyttä vanhinta toriaukiosuunnitelmaa. Vanhimman suunnitelman keskiössä oli pienempi kivinen vartiotupa ja aukion kulmat suljetut. Kuva: Sitowise Oy 2020.

3.2.2 Aikatasokuvat Linnoituksesta ja rakennustyypeistä

Aikatasokuvaus Linnoitusalueesta havainnollistaa sen kerroksisuutta 1700-luvun alku-puolelta nykyaikaan. Aikatasoiksi on valittu selvityksen otsikkotason mukaiset merkittävimmät linnoitushistorian vaiheet. Niiden avulla on erotettavissa Ruotsin vallan aikaiset puolustuslinnoituksen vallit sekä muurilinjat, joiden rakenteita on paikoin hahmotettavissa maastonmuodoista sekä maanpäällisistä kivilatomuksista. Nuorimpana kerroksena ovat linnoituslaitteet 1700-luvun lopulta. Varhaisen kauppapaikan ja kaupungin hallinnon asemasta muistuttaa rahatoimikamarin kellari linnoituksen länsisivulla.

Aikatasokuvat eri rakennustyypeistä on valittu edustamaan aikakausien ominaispiirteitä ja havainnollistamaan niiden säilyneisyyttä. Linnoituksen rakennuskanta voidaan hahmottaa karkeasti 1700-luvun lopulla rakennettujen ja hyvin säilyneiden sekä edustavien karaktäärirakennusten ryhmiin: eteläosaan pääportilta kirkolle, keskusaukiolle, sekä pohjoisosan vallitasanteelle. Pohjoisportin ja muinaisen ruutikellarin ympäristössä sijaitsevat 1800-luvun vaihteen kasarmit. Keskusaukiolla ja Kristiinankadun varressa voi huomata 1800-luvun lopulle tyypillistä täydennysrakentamista uudistuksineen, hirsikasarmeja ja piharakennuksia. Viimeisimmät sotilaskäytössä olleet rakennukset ryhmittyvät 1910-luvun alkuun venäläiskaudelle, jolloin varustauduttiin ensimmäiseen maailmansotaan. Nämä punatiilirakennukset on ryhmitelty selvästi ajatellen linnoituksen kasarmien, varastojen sekä tallien huoltoa sekä alueella liikkumista. Punatiilikasarmien yhtenäisellä suunnitelmalla vuoden 1915 asemakartalla oli todennäköisesti tarkoitus yhtenäistää ja modernisoida aluetta sotilaskäyttöön, Rakuunamäen tapaan. Uudistamisen toteutuessa linnoitus olisi menettänyt suuren osan nyt säilynyttä kerroksisuuttaan.

Kukin aikatasopiirros havainnollistaa tässä selvityksessä kohteesta arkistoista löydetyn vanhimman rakennuspiirustuksen mukaisen asun aikakausivärillä. Värikoodi noudattaa linnoitusalueen aikatasokartassa esitettyjä ajanjaksoja. Harmaalla värillä rakennuksiin on merkitty myöhemmin tehdyt muutokset, vertaamalla nykytilapohjia vanhimpaan aikatasoon.



Kuva 156 Aikatasokartta: rakennukset ja vallit laitteineen. Kuva Sitowise Oy 2021.

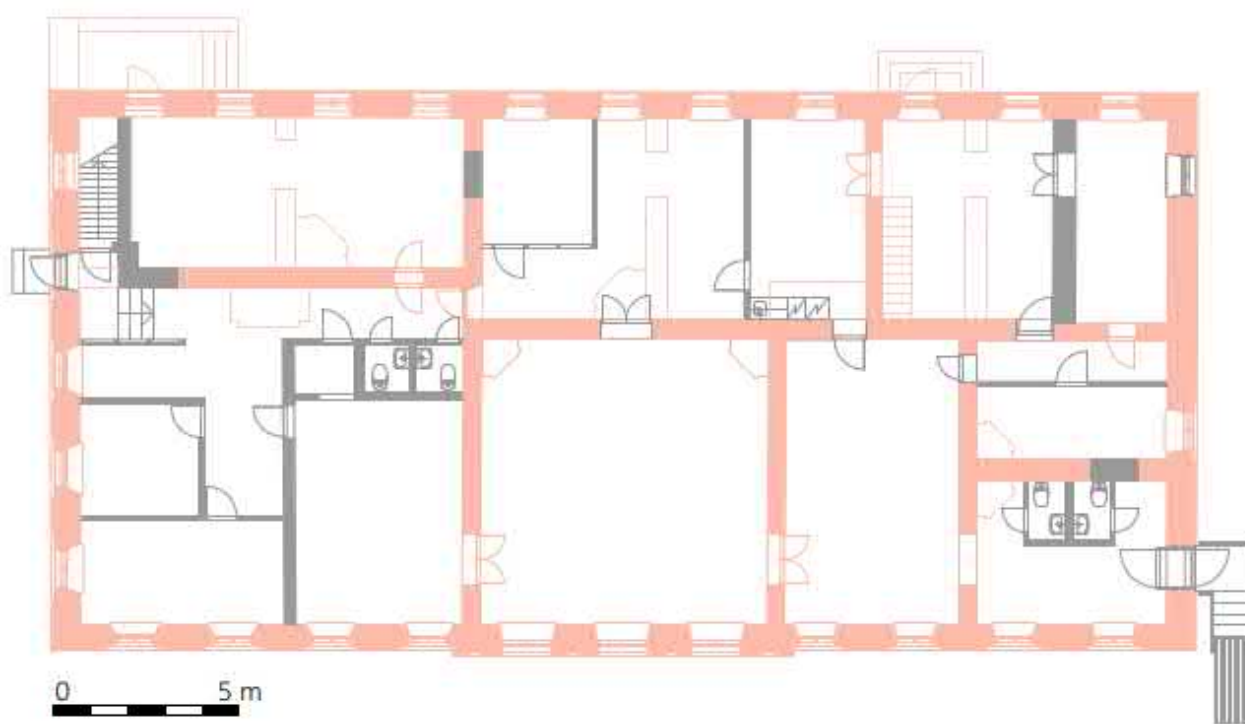
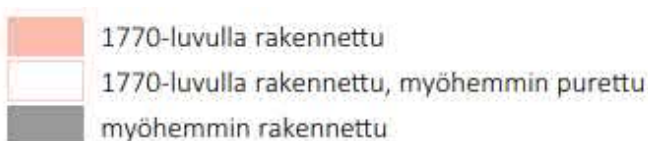


Kuva 157 Aikatasokartan selite. Lähde: Nina Virtanen ja Minna Halonen, Sitowise Oy.

Aikatasokartan rakennukset:

- A** Ortodoksinen kirkko, Kristiinankatu 3
- B** Pappila, Kristiinankatu 5
- C** Käräjätalo, Vesiportinkuja 1
- D** Radiotalo, Kristiinankatu 11
- Da** Radiotalon autotalli, Kristiinankatu 11a
- E** Ratsuväkimuseo, Kristiinankatu 2
- F** Kesäteatteri, Vanhapuisto
- G** Rahakammarin kellari, Haminan portti
- J** Ruumishuone, Kehruuhuoneenkuja 4
- 1a** Vanha kasarmi, Kehruuhuoneenkuja 2
- 1b** Kaupunginarkisto, Kehruuhuoneenkuja 6
- 2** Kuvataidekoulu, Kehruuhuoneenkuja 8
- 4-5** Kehruuhuoneenkuja 4
- 8** Frisenheiminkuja 5
- 9** Kehruuhuone, Kehruuhuoneenkuja 1
- 16** Asuinrakennus, Katariinantori 8
- 17** Varastorakennus, Katariinantori 8a
- 18** Kristiinan työtuvat, Katariinantori 4-6
- 19** Sosiaalilarakennus, Kristiinankatu 12
- 20** Jätekeräysrakennus, Kristiinankatu 16
- 22** Vihreä makasiini, Kristiinankatu 6
- 22a** Lauhdutintila/jäterakennus, Kristiinankatu 6a
- 23-24** Taidemuseo, Kristiinankatu 8-10
- 25** Asuinrakennus, Kristiinankatu 14
- 27-28** Etelä-Karjalan museo, Kristiinankatu 15
- 50** Muonamakasiini, Kesäteatterin kahvio, Kristiinankatu 4
- 55** Majurskan talo, Kristiinankatu 1

- 56** Pilttuu, Pokrovanaukio 3
- 56a** Varastorakennus, Pokrovanaukio 3a
- 59** Asuinrakennus, Pokrovanaukio 5
- 61** Ortodoksiseurakunnan sali, Suvorovinkuja 1
- 65** Tanssiopisto, Suvorovinkuja 3
- 66** Asuinrakennus, Vesiportinkuja 3
- 67** Linnoituksen krouvi, Vesiportinkuja 5
- 85** Vanha makasiini, Satamatie 4
- 86** Talli, satamatie 6
- 87** Toimistorakennus, Satamatie 8
- 88-89** Täky-galleria, Satamatie 10
- 91** Keramiikkapaja, Satamatie 19
- 92** Vanha valimo, Satamatie 15
- 94** Satamatoimisto, Satamatie 15
- Rapasaaren asema, Pikisaarenkatu 21

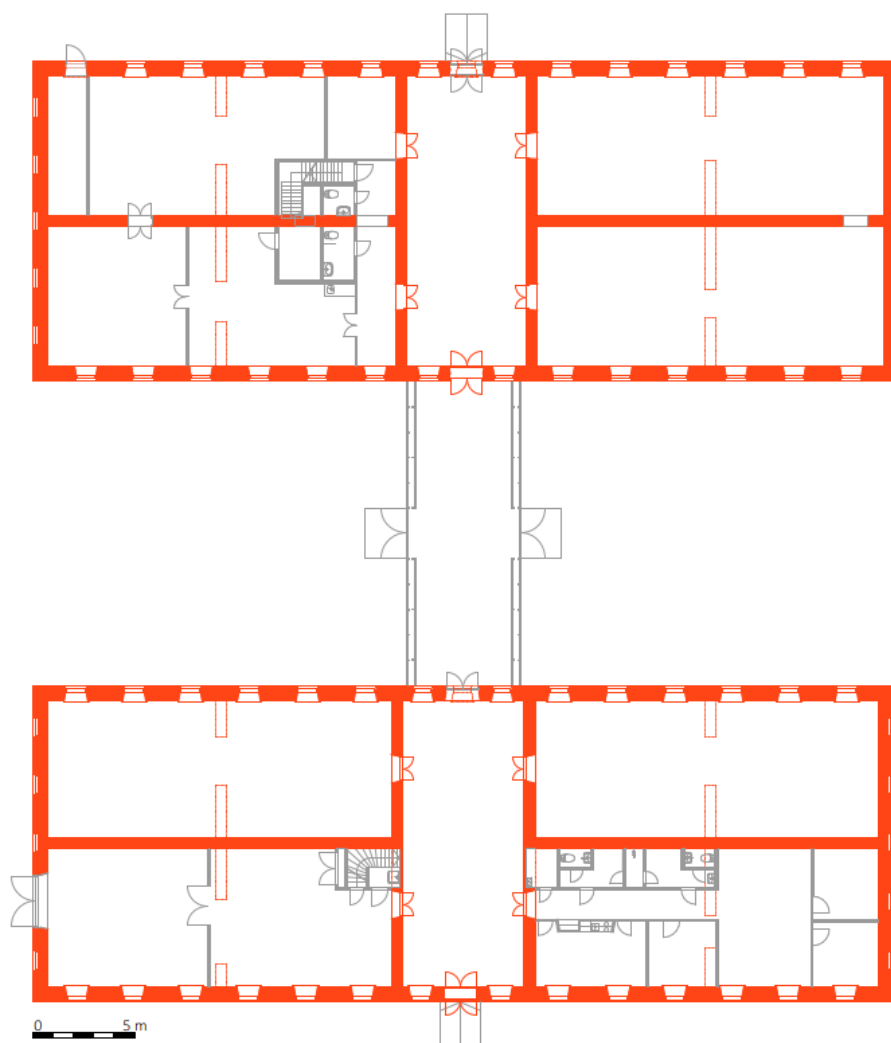
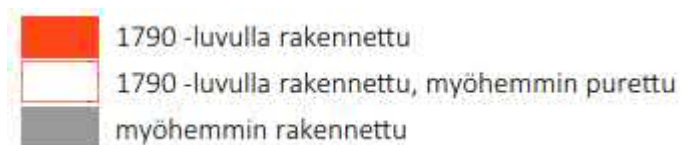
C Käräjätalo

Kuva 158 Käräjätalon aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

- Ulkoasun oli tarkoitus 1700-luvun lopulla jäljitellä kivirakennusta: tiilirunko rapattiin ulkoa ja väri on todennäköisesti valittu rakennuksen asemaan sopivaksi huomiota herättäväksi. Nyt ulkoväri on punertavan ruskea okra.
- Julkisivun simssi on rapattu sileäksi ja maalattu kalkkivärillä valkoiseksi.
- Kivijalka on ollut alkujaan luonnonkivistä, lohkokiveä.
- Rakennus on esitetty asemakartalla: Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta ja julkisten rakennusten fasadit ja pohjapiirrokset 1799.

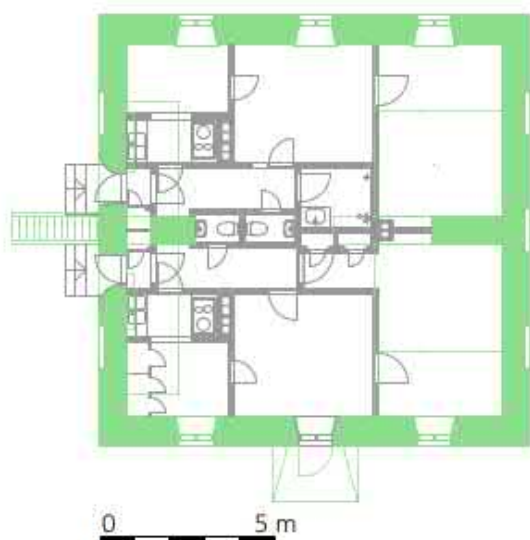
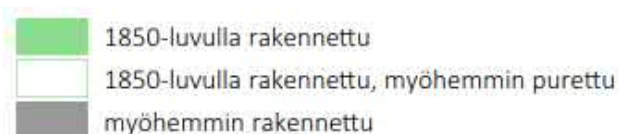
- Linnoituksen komendantin käyttöön tarkoitettun rakennuksen ulko- ja sisäasu on piirteittäin Pietarilaista pronssiarkkitehtuuria.
- Pohjaratkaisu on edustus- ja yksityisten tilojen luonteen mukaan jaettu. Sekä piha- että pääjulkisivun huoneet olivat läpikuljettavat. Sisällä saliin avautuvat paripeiliovet ja korkean huoneen kattolistat on profiloitu. Salissa on koristellut kaakeliuunit.
- 1700-luvun tapaan pääjulkisivun keskiosaa ja rakennuksen salia eli juhlahuonetta on korotettu. Ulkoasun korosteita olivat salin ikkunoita kehystävät pilasterit ja päätyaihe. Voimakkaasti profiloitu simssi julkisivussa muistuttaa rakennuksen statuksesta ja luonteesta paraatiauktion laidalla.
- Sisäänkäynnit sijoittuivat alkujaan vain pihasivulle itään. Asemakaavapiirustusten mukaan pihalla on ollut vajoja ja piharakennuksia, kenties keittiöpuutarha.
- Sisäänkäyntejä on muutettu ja lisätty 1800-luvulla sekä uusittu vesikatto. Kivirakennukseen kytketty vanhempi hirsirakennus jäi lisäsiiven asemaan ja purettiin arkistolähteiden perusteella jo 1830-luvulla.



23-24 Taidemuseo

Kuva 159 Taidemuseon aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

- Tiilestä muurattu seinärakenne, alkujaan luonnonkivijalka lohkokivistä, ja sisällä oli piirustusten mukaan holvikaariaukkoja.
- Ulkoasun tiilipinta rapattiin ja maalattiin, nykyinen ulkoväri on okrankeltainen. Simssi on rapattu ja maalattu valkoiseksi.
- Rakennus on esitetty asemakartalla: Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta ja julkisten rakennusten fasadit ja pohjapiirrokset 1799.
- Edustaa aikakautensa uusinta kasarmityyppiä.
- Sydänseinän molemmiin puolin sijoittuivat miehistötilat, joista avautuvat kapeat ikkunat kaikilta julkisivuilta.
- Huoneiden lämmitys järjestettiin uunein sydänmuuriin kytkettynä miehistöhuoneissa.
- Miehistöhuoneet olivat läpikuljettavat.
- Kaksi sisäänkäyntiä oli alkujaan pitkiltä sivuilta läpi kasarmin keskihallin.
- 1800-luvulla uusittiin muun muassa komppanian käytössä olleiden huoneiden lämmitysuunit, lattia- ja kattorakenteita sekä kate.
- Asemakartalla vuodelta 1818 kasarmin nro on 12 ja 1870-luvun muutospiirustusten mukaan kasarmi nro 4, nykyisin rakennus nro 23.

19 Sosiaalitilarakennus

Kuva 160 Sosiaalitilarakennuksen aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

- Rakennuksen tiilirunko on ulkoa rapattu ja maalattu okrankeltaiseksi.
- Voimakkaasti profiloitu simssi on maalattu valkoiseksi.
- Keittiön muurattu ja holvattu kaariaukko väliseinässä näkyy 1800-luvun piirustuksissa.
- 1800-luvun kivirakenteinen keittiörakennus rakennettiin kasarmeista sivuun.
- Varhaisimmat venäläiset rakennuspiirustukset keittiöksi ovat vuodelta 1849.
- Ulkoasu on ankan pelkistettyä uusklassismia. Ulkoasussa korostuvat profiloitu simssi, päädyssä kissanlautana sekä lunetti-ikkunat (valeikkunat).
- Luonnonkiviperustukset.
- Kapeat ikkuna-aukot kahdella sivulla.
- Alkujaan uuni- ja liesimuurit kiviperustuksineen olivat kahdella sivulla rakennusta.

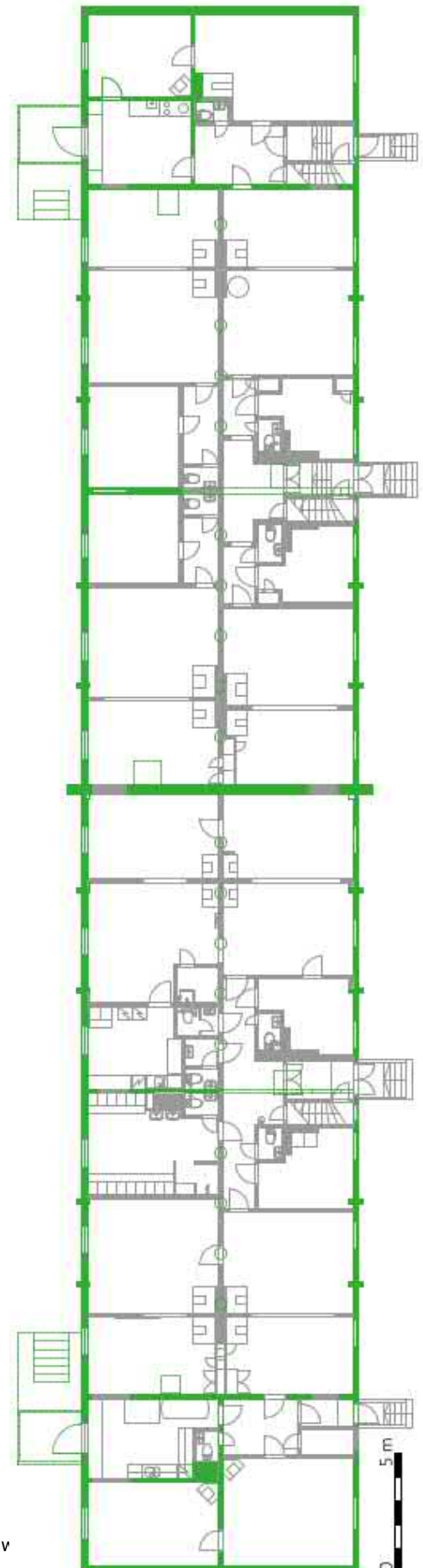
18 Kristiinan työtuvat

	1890-luvulla rakennettu
	1890-luvulla rakennettu, myöhemmin purettu
	myöhemmin rakennettu

- Hirsirunkoinen kasarmi harjoitus- ja paraatikentän länsilaidalla. Aukiota rajaava pitkä komppanian miehistörakennus 1800-luvun jälkipuoliskolta.
- Kivijalka on luonnonkivistä. Ulkoväri on punamultaa tummempi sävy. Valkoiset kehyslaudat ja lehtisahatut koristelaudat.
- Venäläiset rakennuspiirustukset 1890-luvulla ovat muutospirustuksia muun muassa uuneille. Uunit uusittiin pönttöuuneiksi.
- Sisäänkäynnit olivat alkujaan miehistölle vain länsisivulta molemmista päädyistä. Päädyissä olivat upseerien asuinhuoneet
- Sydänseinäratkaisu, jossa läpikuljettavat miehistöhuoneet olivat seinän molemmin puolin.
- Sisäänkäynnit eli kuistit siirrettiin aukiollepäin rakennuksen itäisivulle 1800-luvun lopun uudistuksissa.

Kuva 161 Kristiinan työtuvat aikatasopiirros.

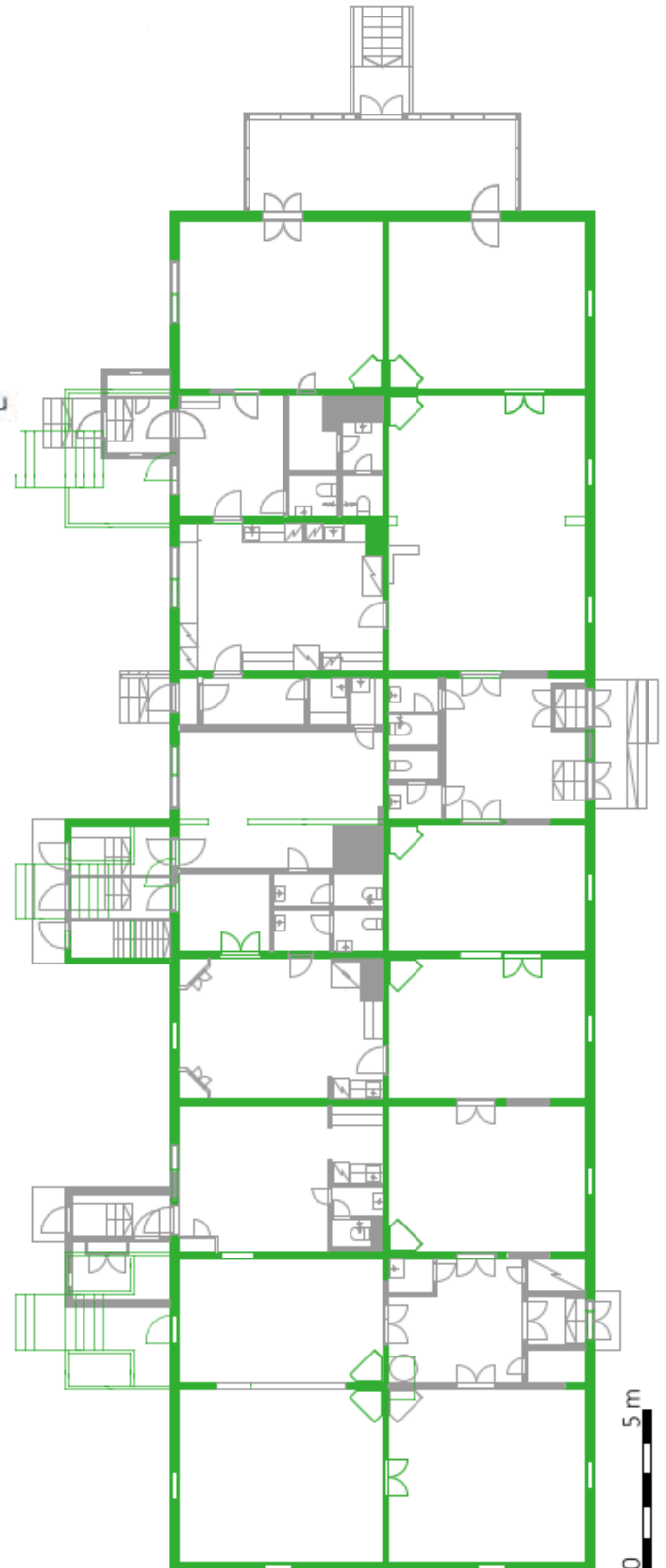
Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.



55 Majurskan talo

	1870-luvulla rakennettu
	1870-luvulla rakennettu, myöhemmin purettu
	myöhemmin rakennettu

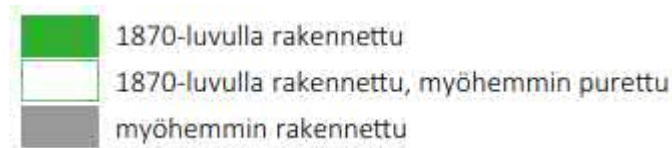
- Hirsirunkoinen upseerien asuinrakennus. Digiarkistossa venäläiset rakennuspiirustukset ovat vuodelta 1876, ja koskevat aumakaton uudistamista.
- Alun perin luonnonkiviperustus ja tuulettuva rossipohja.
- Sydänseinäratkaisu: sisäänkäynnit eli kuistit, eteiset ja keittiöt olivat pihasivulla, majoitustilat pääjulkisivulla Kristiinankadullepäin.
- Ulkovaalaus on 1800-luvun lopulle tyypillinen leveä vaakaponttilautavaalaus. Ulkoväri on syvä okrankeltainen. Valkoiseksi maalatut simssi-, kehys- ja kerroslistat.
- Uuneja on uusittu 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa muutospiirustusten mukaan.
- 1900-luvun alussa on rakennettu lasikuisti rakennuksen eteläpäätyyn.
- Aumakaton on myöhemmin lisätty lunetti- eli korvaikkunat, joita ei näy vanhimmissa piirustuksissa.



Kuva 162 Majurskan talo aikatasopiirros. Lähde:

narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset

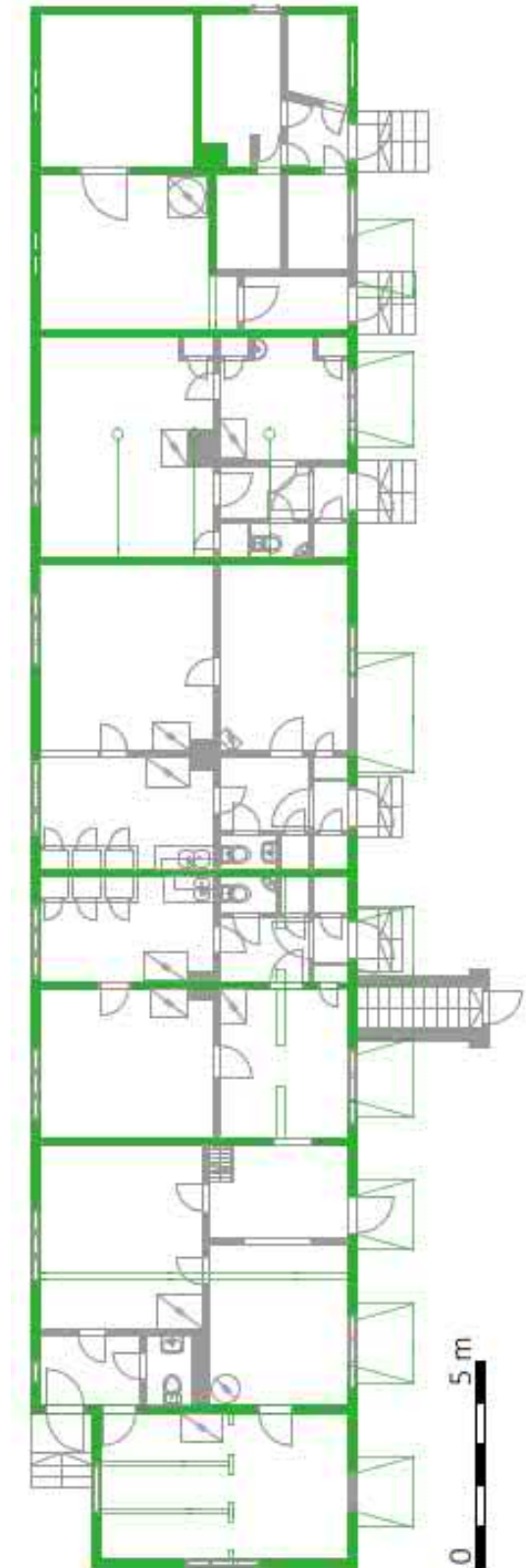
rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

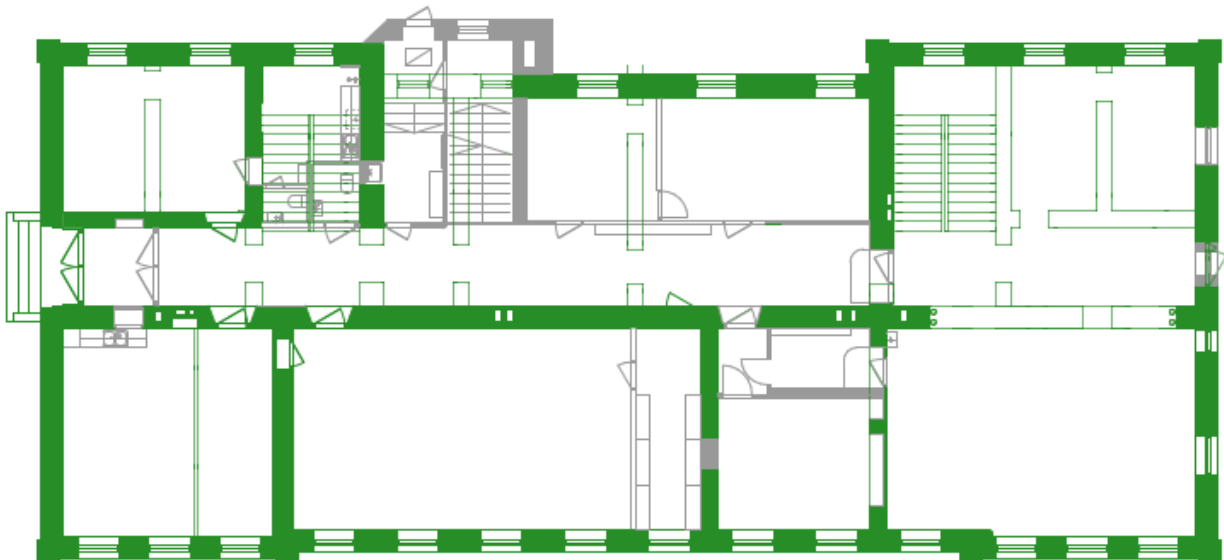
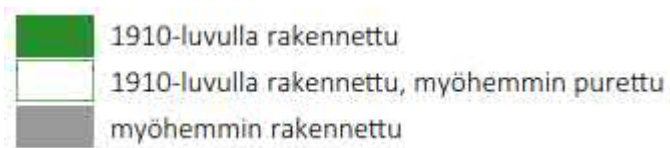
56 Pilttuu

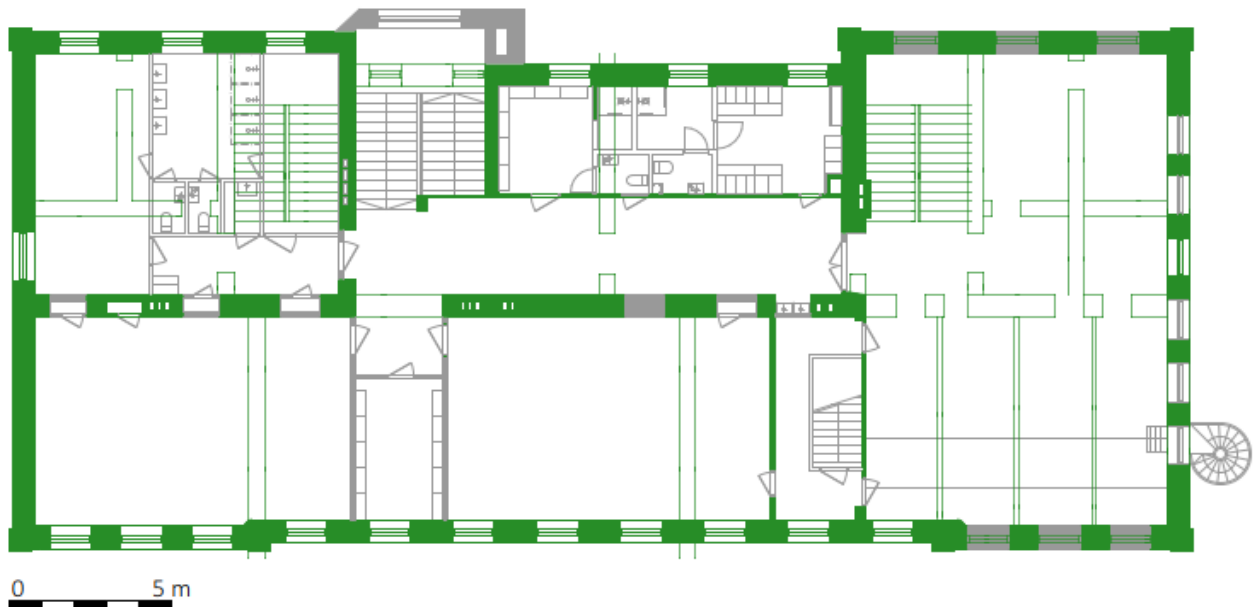
- Piharakennus on hirsirunkoinen, pyöröhirrestä. Perustus on lohkokivistä. Tiilikorotus on kivijalan eteläpäässä.
- Piharakennus oli "pilttuu", johon kuului tallin lisäksi, käymälä, liitereitä ja asukkaille yhteinen sauna- sekä pesularakennus.
- Rakennus edustaa ajalle tyypillistä kasarmialueen uudistamista uusien 1800-luvun lopun hygieniavaatimusten mukaisesti.
- Venäläiset rakennuspiirustukset arkistossa vuodelta 1872 ovat muutospiirustus katolle. Muutospiirustuksia on useita 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta.
- Rakennus on todennäköisesti rakennettu 1800-luvun puolivälin jälkeen upseerien asuinkasarmien kanssa yhtä aikaa.
- Pilttuuseen on tehty useita muutoksia sisäänkäyntien aukotuksessa. 1900-luvun puolivälissä on selvästi uudistettu eteläpäädyn saunaosaa.
- Ulkoväri on perinteistä punamultaa tummempi sävy. Kehyslaudat ovat valkoiset ja simssilista syvä okrankeltainen. Päädyssä on kissanlaudat. Katon korvaikkunat ovat 1800-luvun lopulle tyypillinen muutos, mitä ei näy varhaisimmissa piirustuksissa.

Kuva 163 Pilttuu aikatasopiirros

Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

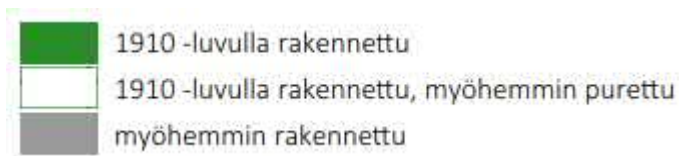


65 Tanssiopisto



Kuva 164 Tanssiopisto aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

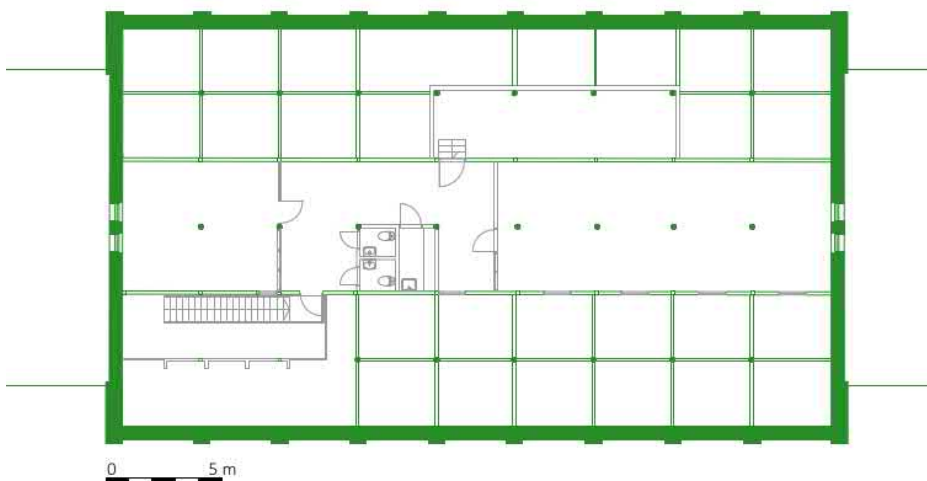
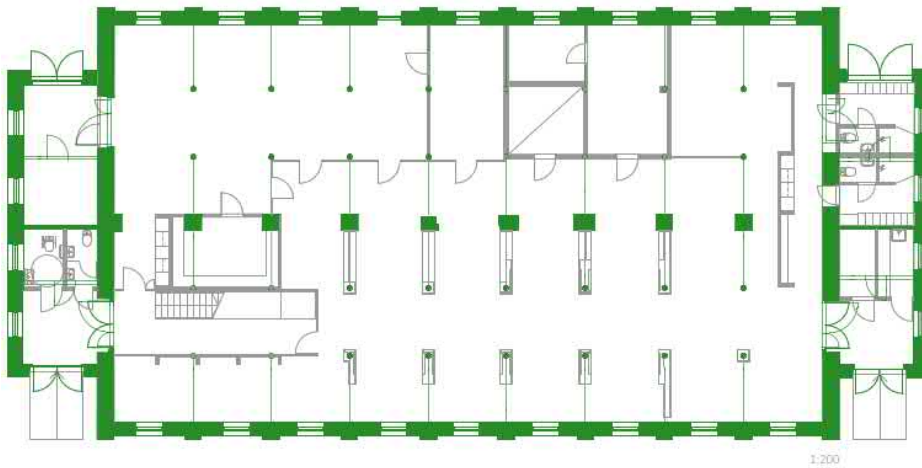
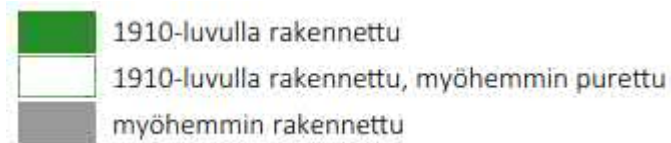
- 1910-luvun venäläiskauden punatiilikasarmi, ylempien upseerien asuinkasarmi.
- Arkistossa venäläiset rakennuspiirustukset ovat vuodelta 1915.
- Tiilirunkoinen kasarmi, jossa oli kaksi asuinkerrosta ja ullakko. Porrashuoneet sijoittuivat symmetrisesti pääryisaliittien kohdalle. Porrashuoneissa oli kappaholvausta.
- Kivijalka on lohkokivistä (kvaaderi).
- 1930-luvulle asti kasarmin ulkoasun tiilipinta oli rappaamaton. Korosteina olivat sakaramuurit päädyissä, risaliitit, erityyppiset tiiliprofiililistat ja tiilikonsolit, kehyskaarissa lakikivet, katolla korvaikkunat.
- Merkittävät muutokset sisäasuun tehtiin 1930-luvun puolivälissä muuttaen rakennus kouluksi luokkatiloinen. Ulkoasu rapattiin valkoiseksi, tiililistoja ja muotoaiheita purettiin.

67 Linnoituksen krouvi

Kuva 165 Linnoituksen Krouvi aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

- 1910-luvun 11. kiväärirykmentin yhdeksänpaikkainen kulkutautisairaala. Piirustus on vahvistettu 17.4.1915.
- Tiilirunkoinen t-pohjamuotoa oleva rakennus.
- Kivijalka on lohkokivistä, kvaadereista. Ulkoasu on punatiilipintainen.
- Ulkoasun korosteina on hammastettu, voimakkaasti profiloitu simssilista, ikkunakaarissa lakikivet ja ikkunapuitteissa huomiota herättää tuuletusikkuna.
- Pohjan jäsennyksessä ominaista oli sairaalan eristys huoneiden, käymälä- ja pesuhuoneiden erottaminen omaan päätyyn erilleen hoitohenkilökunnan sekä varasto- ja huoltotiloista.
- Myöhemmin tilat muutettiin 1940-luvulta kaupungin synnytyslaitokseksi. Rakennus on toiminut sädehoitokotina sekä päivähoitolana, harrastetiloina ja viimeksi ravintolana.

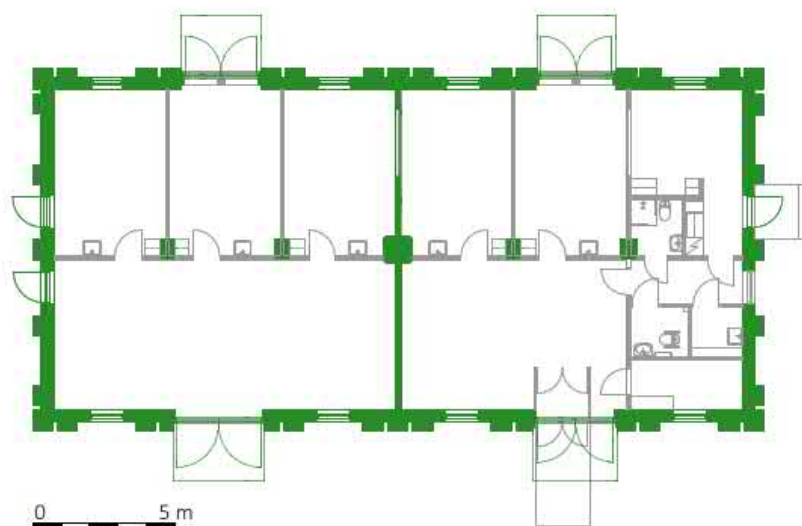
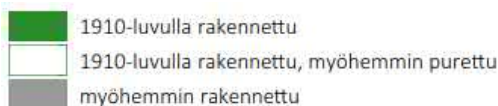


87 Toimistorakennus

Kuva 166 Toimistorakennus aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

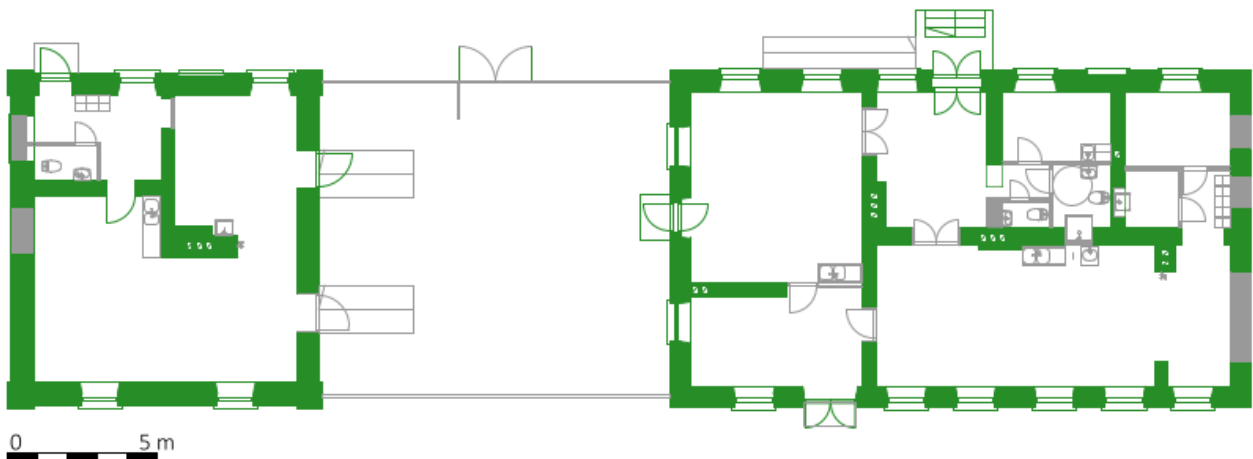
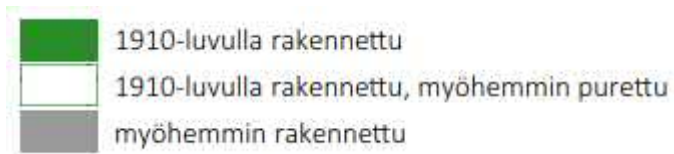
- 1910-luvun punatiilitalli. Piirustus talliksi on vuodelta 1914, vahvistettu 18.10.1914.
- Talli 65 hevoselle kolmannen patteriston kahden patterin käyttöön.
- Tiilirunko ja lohkokiviperustus, talli-ikkunat ovat tavanomaista pienemmät ja sijaitsevat ulkoseinän yläosassa.
- Talliosan pohjan jakoi lautarakenteinen seinä tukipilarein. Pilttuita oli kahden käytävälinjan molemmin puolin.
- Päädyissä on säilynyt pulpettikattoiset sisäänkäynnit. Niissä on ovet kahdella puolella, ja tilat alkujaan satula- sekä valjashuoneelle.
- Ilmanvaihto oli tallissa alkujaan huomioitu erityisin poistohormein katolla.
- Ullakolla katon kannatinrakenteet olivat parruista ja piiruista, seinärakenteet taas pyöröhirsistä.
- Julkisivulla on puhtaaksi muurattuna korosteita ikkunoiden kehyksissä, räystäälistassa sekä seinäpilastereissa.
- Talli on toiminut myöhemmin muun muassa varastona ja autokorjaamona, viimeksi Saimaarium järviluontonäyttelynä.



88-89 Täky-galleria

Kuva 167 Täky-galleria aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

- 1910-luvun varastokasarmi. Alkuperäinen piirustus on vahvistettu 17.4.1915.
- Varasto oli 11. kiväärikomppanian korppuvarasto tai kuivamuonavarasto.
- Tiilirunkoinen ja matala varasto, jossa on loiva satulakatto. Vahvistetun piirustuksen mukaiset korvaikkunat kattolappeelta on poistettu tai jätetty rakentamatta.
- Perustus on suurista lohkokivistä.
- Ulkoasu on edelleen puhtaaksimuurattua tiiltä. Ulkoasu on erittäin vahvasti korostettu tiilestä ikkunakaarin, pilasterein, liseeneillä ja profiililistoilla hammastuksin.
- Sisäasultaan vaatimaton varasto, joka oli alkujaan sisutettu varastohyllyin. Väliseinällä oli erotettu kaksi varastohuonetta.
- Leveät sisäänkäyntiaukot molemmin puolin rakennusta voi vielä tunnistaa.
- Pienet, kapeat yläikkunat julkisivuilla ovat tyypilliset varastorakennukselle.
- 1900-luvun muutosten myötä rakennuksessa on toiminut muun muassa autokorjaamo ja veneveistämö.

92-94 Vanha valimo ja Satamatoimisto

Kuva 168 Vanha valimo ja satamatoimisto aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.

- 1900-luvun vaihteen ja 1910-luvun venäläiskauden kasarmirakennuksia.
- Piirustus saunan ja uuden kaivon urakkalaskentaa varten on vuodelta 1895. Seuraava työpiirustus ja vahvistettu asemapiirustus uudeksi saunaksi on päivätty 8.11.1901.
- Vanha valimo tai sauna eivät näy linnoituksen asemakartalla vuodelta 1896, mutta valimorakennus on merkittynä asemakartalla vuodelta 1913, jolloin sen nro oli nro 71 ja sauna oli nro 72
- Molemmissa rakennuksissa on tiilirunko ja puhtaaksimuurattu tiilipinta. Perustuksissa on lohkokiveä.
- Vanha valimorakennus, nykyinen nro 92, on yhdistetty aidalla satamatoimistoon nro 94.
- Valimosta löytyy arkistosta muutospiirustus 1950-luvulta, jolloin rakennukset nro 92-94 olivat korjaamokäytössä tilamuutoksin.
- Valimossa on loiva satulakatto. Tympanon-päädyt on korostettu profiloidulla tiililistalla ja rakennuksen nurkat matalin pilasterein.
- Valimon ikkunoita kehystää ylimmäisenä tiilikaari, ja alla profiloitu vesilista.
- Saunassa (nykyinen satamatoimisto) on aumakatto ja katolla korvaikkunat.

- Saunan julkisivulla ylimmäisenä on on voimakkaasti profiloitu simssilista. Sen ikkunoita ja ovia kehystävät tiilikaaret lakikivin, sekä ikkunan alla profiloidut vesilistat.
- Molemmissa rakennuksissa on tehty myöhempiä muutoksia muun muassa muuraamalla ikkuna-aukkoja umpeen tai väliseiniä purkamalla.

3.2.3 Vertailu muihin Suomen linnoituksiin

Suomeen on rakennettu sekä maa- että merilinnoituksia niin Ruotsin kuin Venäjän vallankin aikana osana kummankin valtakunnan laajoja linnoitusjärjestelmiä. Osa on ollut rajalinnoituksia, osa keskuslinnoituksia. Pieniä maalinnoituksia oli useita. Tehtävänä niillä oli paitsi torjua ja toisaalta mahdollistaa hyökkäyksiä rajalla, myös suojata pääkaupunkeja Tukholmaa ja Pietaria. Sotien myötä linnoitusten hallinta ja merkitys muuttuivat. Vertailtavaksi on valittu Suomen alueella yhä olevat, Lappeenrannan linnoituksen aikainen rajalinnoitus Hamina sekä keskuslinnoitus Suomenlinna, joissa kaikissa on elävää kaupunkirakennetta.

Hamina

Uudenkaupungin rauhan ja Viipurin menetyksen jälkeen Axel Löwen suunnitteli Ruotsin itärajalle, tuhoutuneeseen Vehkalahden kaupunkiin – Haminaan – rajalinnoituksen samaan aikaan Lappeenrannan linnoituksen kanssa. Molemmat linnoitukset perustui-
vat bastionijärjestelmään. Lappeenrannan linnoitustyyppi noudatti niemelle sopivaa ruutukaavaa. Haminassa linnoituksen perusrakenne oli sama: Päävartio keskellä ja vartiot eri suuntiin johtavilla porteilla, mutta maastonmuodot rajasivat säteittäisen, kahdeksankulmaisen suunnitelman sakaroiden määrän kuuteen. Muoto vastasi ihannekaupunkia, jonka kokonaan kahdeksankulmaisia versioita tehtiin eri puolille Eurooppaa, Venetsiaan, Saksaan ja myös Kaspianmeren rannalle³⁹. Rahanpuutteessa kesken-
eräiseksi jäänyt linnoitus tuhoutui sodassa vuonna 1742, jolloin se jäi Lappeenrannan tavoin Venäjän puolelle.

Venäjällä oli varoja sodankäyntiin, ja puolustus suunnan vaihduttua sekä Haminan että Lappeenrannan linnoitusten varustukset rakennettiin valmiiksi samalla periaatteella kuin Ruotsin aikana. Molemmat kuuluivat Pietaria suojaavaan toiseen linnoituskehään Viipurin ollessa ensimmäisessä. Rakennuksia tehtiin kummassakin linnoituksessa lähes samojen piirustusten mukaan. Esikaupunkia rakennettiin venäläiseen tapaan matalaksi puukaupungiksi, joka tarpeen tullen voitiin polttaa. Lappeenrannassa oli esikaupungin lisäksi myös Ruotsin aikainen alakaupunki linnoitusniemellä. Autonomian alussa Lappeenrannan linnoitus sekä pienet maalinnoitukset lakkautettiin tarpeettomina, mutta Hamina vasta vuonna 1836, kun Itämeren laivastotukikohtia oli rakennettu Kronstadtin ja Tallinnaan. Kadettikoulu oli silloin jo sijoitettu Haminan linnoitukseen.

Erot Haminan ja Lappeenrannan linnoitusten vaiheissa alkoivat Haminan kolmesta suurpalosta, joista viimeinen tapahtui vuonna 1887. Palossa sekä yksityisiä että sotilasrakennuksia tuhoutui. Kaupungin kasvu loi paineita varustusten purkamiseen ah-
tauden vuoksi. Linnoituslaitteiden purkaminen sallittiin kauppasatamaa varten, ja

³⁹ Knapas, R., 2014, s. 377.

puretulle alueella kaavoitettiin uutta ruutukaavaa. Seuraavien uusien asemakaavojen myötä lähes kaikki etuvarustukset purettiin. Bastioneja ja yksi raveliineista on edelleen jäljellä, samoin kuin kahdeksankulmainen katuverkko. Muinaismuistolaki vuodelta 1963 pysäytti linnoituksen purkutyöt. Pieniä korjauksia varustuksiin alettiin tehdä jo 1960-luvulla, ja seuraavien vuosikymmenten aikana on pyritty palauttamaan jäljellä olevat osat 1800-luvun asuun.⁴⁰ Kokonaisuutena Haminassa linnoituksesta on selvästi vähemmän jäljellä kuin Lappeenrannassa.

Suomenlinna

Ruotsin puolustus oli kärsinyt itärajan linnoitusten menettämisestä suuren Pohjan sodan ja hattujen sodan tuloksena. Ruotsin kuningas Fredrik I hyväksyi vuonna 1747 tykistöupseeri Augustin Ehrensvärdin suunnitelmat linnoituksen rakentamisesta sekä Helsinkiin että Loviisaan. Tarkoitus oli tehdä Helsinkiin suuri keskuslinnoitus, johon kuului linnoituksia sekä mantereella että meren puolella. Jos rahapula oli vaivannut Lappeenrannassa, varoja ei tähänkään linnoitukseen ollut niin paljon kuin suunnitelmat olisivat vaatineet. Suurista suunnitelmista valmistui lähes kokonaan vain Sveaborg eli Viapori, myöhemmin Suomenlinna. Degerbyhyn eli Loviisan rajalinnoitukseen valmistui vain kaksi itäisintä bastionia.⁴¹

Ehrensvärd sovelsi Viaporissa periaatteessa samaa bastionijärjestelmää kuin venäläiset itärajalalla. Kalloiseen maastoon louhittu linnoitus poikkesi kuitenkin merkittävästi Lappeenrannasta: loivien linnoitusluiskien ja katveteiden sijasta merelle päin nousivat jyrkät eskarppimuurit. Nämä olivat tykkituloille alttiimpia kuin maavallit. Venäjän vallan alla vanhentuneita varustuksia muutettiin Krimin sodan aikana lisäämällä meren puolelle hiekkavalleja.⁴² Toinen ero oli myös toiminnallinen: useille saarille jaetun ulkolinnoituksen tehtävä oli suojata kahdelle saarelle rakennettua päälinnoitusta laivas-toineen.

Kolmas ero Lappeenrannan linnoitukseen on tarkoituksensa mukainen toiminta vallan vaihtuessa. Viaporia pommitettiin vallatusta Helsingistä, mikä vaurioitti linnoitusta vain vähän. Linnoitus antautui venäläisille, jotka tekivät Suomenlinnasta ykkösluokan linnoituksena mahdollisimman edustavan. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että tyyppipii-rustuksia käytettiin vähemmän kuin rajalinnoituksissa, ja arvorakennukset suunniteltiin yksilöllisesti.⁴³ Ruotsin aikainen arkkitehtuuri oli linnoituksessakin Hårlemanin suosimaa barokkiklassismia.⁴⁴ Itsenäisyyden ajalla Suomenlinnassa on pyritty eroon venäläisilmeestä ja korostamaan ruotsalaista alkuperää. Toisen maailmansodan aikana Suomenlinnalla oli tärkeä rooli Helsingin suojaamisessa ja myöhemmin rannikkopatteriston sijoituspaikkana.

⁴⁰ Koskinen-Kauppi 1992, s. 19

⁴¹ Knapas, R. 2014, s. 379.

⁴² Böök, N., Mälkki, M. 2021, s. 163.

⁴³ Böök, N., Mälkki, M. 2021, s. 167

⁴⁴ Knapas, R. 2014, s. 384.

4 Johtopäätökset

Linnoituksen eri asteisten kaavoitushankkeiden pohjana on ollut vuosien varrella erilaisia restaurointifilosofioita. Myös viranomaisten näkemykset ovat poikenneet toisistaan.

Lappeenrannan Linnoituksessa joitakin rakennusten osia on purettu jo 1970-luvun korjausten yhteydessä, kun on tavoiteltu jonkin aikakauden asua. Aina 1970-luvun alkuun asti rakentaminen ja purkaminen on enimmäkseen uuden käytön tarpeisiin sekä aikakauden omiin tavoitteisiin. Sen jälkeen esimerkiksi Linnoituksen merkittävin uudisrakennus itsenäisyyden aikana, vuonna 1972 valmistunut Radiotalo, rakennettiin paikalta purettujen rakennusten muotoon vuoden 1775 kaavassa suunnitellun umpikulmatorin koilliskulmaan. Lähtökohtana oli siis suunnitelma, joka ei koskaan toteutunut.

Vuoden 1980 osayleiskaavassa pohjaksi otettiin 1910-luvun rakennuskausi. Parhaiten edustettujen aikakerrostumien kaupunkikuvallisten ja toiminnallisten tavoitteiden välinen ero on merkittävä: jälkimmäistä kautta ei enää ohjannut puolustustarve avoimien linnoitusesplanadeineen, vaan venäläisen sotaväen varustautuminen ensimmäisen maailmansodan aikana.

Tämän selvityksen arviointiosuus etenkin kaupunkirakenteen osalta on myös tehtävä jonkin periaatteen pohjalta. Pohjimmiltaan kyse on suhtautumisesta tehtyihin muutoksiin. Nykyinen näkemys on, että alueen tai rakennusten muutokset ovat ajallisia kerrostumia, joilla on oma kertova merkityksensä. Niillä saattaa olla myös nykyistä suurempi arvo tulevaisuudessa. Keskeinen kysymys on, mihin aikakauteen nähden muutosherkkyys määritellään.

Selvitystä tehdessä pohdimme, millaisia suosituksia arviointeihin nähden voimme antaa säilyneiden alueiden, pienmaisemien, rakennusryhmien tai rakennusten säilyttämiseksi? Onko paino tietyn aikakauden hallitsevassa ilmeessä vai kerroksisuudessa? Vai ilmiöiden todistusvoiman säilyttämisessä? Alue- ja rakennusryhmittäin on tässä eritelty ominaispiirteitä, jotka ovat säilyneet eri asteisesti kohteissa. Kerroksisuuden ja muiden yllä esitettyjen kriteerien mukainen säilyneisyyden laatukin vaihtelee alueella ja kohteissa. Linjavetona painottaisimme historiallisen kerroksisuuden ja ilmiöiden kertovuuden säilyttämistä, ei pyrkimystä tietyn aikakauden ominaispiirteiden palauttamiseen. Vaarana on epäautenttisen rekonstruktion luominen ja muiden aikakausien jälkien tuhoaminen. Esimerkiksi ulkoväritys vanhimmissa 1700-luvulta peräisin olevissa kivirakennuksissa vaatii ymmärrystä Linnoituksen kaupunkikuvallisesta kokonaisuudesta, jolla rakennusten statusta on alkujaankin korostettu karaktäärinsä mukaisesti. Näin on kohteittain korjattaessa edetty ja Museoviraston valvonnassa.

4.1 Arkeologia

4.1.1 Yleisiä arvioita arkeologisten kerrosten esiintymisestä ja säilyneisyydestä

Museoviraston vuonna 2000 tekemän määrittelyn mukaan muinaismuistolaki koskee kaupunkien osalta ensisijaisesti ennen 1700-lukua perustettuja kaupunkeja ja niiden Isoonvihaan (v. 1713–1721) mennessä rakennetulla alueella sijaitsevia säilyneitä kulttuurikerroksia (kaupungin perustamisesta 1800-luvulle). Käytännössä tutkimusresursit suunnataan yleensä pääasiassa tutkittavan alueen vanhimpiin kerrostumiin, mutta 1700-luvun jälkipuoliskon ja 1800-luvun alkupuolen kerrostumien arkeologinen dokumentointi ainakin kohtalaisella tarkkuudella on yleensä tarpeen kohteen maankäyttöhistorian ja muodostumisprosessien ymmärtämiseksi. Muinaismuistolain mukainen rauhoitus voi koskea myös nuorempia alueita (myös nuoremmissa kaupungeissa), jos kohteella on tutkimuksellisesti erityistä merkitystä. (Esimerkiksi Niukkanen 2009, 23).

Määritelmän perusteella käytännössä koko Linnoituksen lakialue valleineen sekä länsirinne ovat muinaismuistolain tarkoittamaa kiinteää muinaisjäännöstä. Tällaisena alue on merkittynä myös Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin (2020).

Poikkeuksen muinaisjäännösalueeseen muodostavat kuitenkin käytännössä ne alueet, jotka tiedetään maakerroksiltaan tuhoutuneiksi. Tällaiset kohdat ovat pienialaisia. Jo vuoden 2003 inventoinnissa pääteltiin, että YLE-taloa lukuun ottamatta Linnoituksen nykyinen rakennuskanta ei ole juurikaan tuhonnut arkeologisesti merkittäviä kerrostumia (Mökkönen 2003, 35). Vuoden 2003 inventoinnin jälkeen tehtyjen arkeologisten havaintojen perusteella on todettava, ettei tilanne ei ole muuttunut.

Eri puolilta linnoitusta on arkeologisissa tutkimuksissa ja muussa maankäytössä havaittu myös osia puretuista 1700–1900-lukujen rakennuksista. Niiden kohdalta tuhoutuneisuutta ja samalla tutkimuksellista arvoa on pääsääntöisesti mahdotonta päätellä ilman paikan päällä tehtävää kenttätutkimusta. Myös Linnoituksen nykyinen rakennuskanta on vanhaa, eikä suureen osaan rakennuksista liity kellareita, jotka olisivat varmasti tuhonneet rakennusten alaiset maakerrokset.

Tuhoutuneiksi voidaan määrittää myös ne maastonkohdat, jotka on kaivettu puhtaiseen pohjamaahan asti esimerkiksi erilaisten kunnallisteknisten kaivantojen kohdalla tai arkeologisissa kaivauksissa. Usein tämäntyyppiset kaivannot eivät ole ulottuneet pohjamaahan, ja pääasiallisesti nämäkin alueet ovat alaltaan suppeita. Erityisesti vanhempien kaivantojen tarkkaa sijaintia ei aina tunneta. Alueita, joiden tuhoutumisesta ei ole varmuutta, on arkeologisesta suojelunäkökulmasta käsiteltävä potentiaalisesti säilyneinä alueina.

Vanhempaa arkeologista aineistoa koskeva ongelma on, että ainoa olemassa oleva 1600-luvun aikalaiskartta (1649) on suunnitelma, eikä tarkkaa tietoa tuon ajan todellisesta rakennuskannasta ole. Kuten edellä on mainittu, näyttää kuitenkin siltä, että myös lakialue on jo tuolloin ollut tiiviisti rakennettu. Näin ollen tuon aikaisia kulttuurikerroksia ja rakenteita on todennäköisesti säilynyt erityisen hyvin paikoilla, joilla rakennustoiminta on sen jälkeen ollut suhteellisen vähäistä. Laajempia tämäntyyppisiä

alueita ovat esimerkiksi Katariinantorin alue ja ylätasanteen koillisosa, ainakin YLE-talon pohjoispuoli.

Linnoitusta ympäröivät rannat ovat periaatteessa tutkimuksellisesti kiinnostavia, koska varhainen markkinapaikka on ollut voimakkaan rantasidonnainen ja vesiliikenteellä on ollut alueelle koko ajan sen jälkeenkin suuri merkitys. Ranta-alueilla on ollut laitureita ja muita rakenteita, ja niihin saattaa liittyä myös veneenhylkyjä. Tällainen aineisto voi kosteissa olosuhteissa säilyä huomattavan hyvin, ja sillä on huomattavaa tutkimusellista mielenkiintoa ajatellen esimerkiksi alueen käytön varhaisia vaiheita 1500-luvulla. Toisaalta ranta-alueille on eri vaiheissa tuotu runsaasti täyttömaita, jotka ovat yhdessä erilaisten ruoppaus- ja kaivutöiden kanssa tuhonneet arkeologisesti kiinnostavia rakenteita. Ranta-alueilta ei ole sellaisia dokumentoituja arkeologisia havaintoja, joiden perusteella olisi mahdollista arvioida merkittävien rakenteiden säilyneisyyttä eri paikoissa. Joissain tapauksissa täyttökerrokset ovat jopa saattaneet edistää peittämänsä vanhemman aineiston säilymistä, joten tulevaisuudessa on syytä kiinnittää tutkimuksellista huomiota myös ranta-alueen maankäyttöön.

4.2 Rakennettu kulttuuriympäristö

4.2.1 Arviointi ja muutosherkkyys

Suomalaisista linnoituksista Lappeenrannan linnoituksen erityisluonne on ollut sijainniltaan tärkeä sisämaan rajalinnoitus. Sen historia ulottuu kauppapaikkana vähintään 1500-luvulle. Kauppapaikkahistoriansa ja Ruotsin aikaisen linnoitusvaiheensa vuoksi Lappeenrannan Linnoitus on vanhempi ja kerroksisempi kuin muut Suomen linnoitukset. Maalta tulevan hyökkäyksen torjuminen on ollut samassa Niemen juurella riippumatta rintamasuunnasta.

Lappeenrannan linnoituksessa on säilynyt erityisen hyvin Venäjän vallan aikainen hahmo ja rakennuskanta, Ruotsin aikaista katuverkkoa sekä jälkiä Linnoitusta edeltävältä kaupunkialjalta. Pääportin eli Viipurin portin kivirakenteissa on myös jäljellä alkuperäistä muuria. Vallien restaurointien ansiosta Linnoituksen koko hahmo on edelleen nähtävissä ja ymmärrettävissä. Vain kauempana sijainneet etulinnakkeet puuttuvat.

Linnoitusalueen maisema kokonaisuutena ilmentää sen roolia arvokkaana historian osana. Kasvillisuus kertoo edelleen kauppa- ja sotilasyhteyksistä. Linnoitusympäristö on sekä maiseman yksityiskohtien että myös kasvillisuuden osalta muutoksille hyvin herkkää. Siksi tulee kiinnittää erityistä huomiota säilyttäviin sekä mahdollisuuksien mukaan ennallistaviin toimenpiteisiin vaalien kerroksisuutta.

Lappeenrannan kaupungin vuonna 2018 laatimassa *Linnoituksen viheralueiden hoito-ohjeessa* linnoituksen viheralueet jaetaan hoidon kannalta neljään erityyppiseen alueeseen eli a) rakennuksia ympäröiviin rakennettuihin piha- ja puistoalueisiin, joilla hoito on intensiivisempää ja tavoitteena kulttuurihistoriallisen kasvillisuuden kehittäminen ja ylläpito; b) rinne- ja vallialueisiin, joilla pääpaino perinnekasvuston ja niittymaiseman ylläpidossa sekä c) Katariinan toriin ja d) kesäteatterin alueeseen, joiden hoito perustuu kohteen toiminnallisiin tavoitteisiin.

Maiseman kannalta merkittävin kehitettävä aluekokonaisuus on linnoitusta kiertävän Satamatien järven puoleiset ranta-alueet, joilla kulkee keskeinen virkistysreitti. Reuna-alueet ovat vaihdellen jäsentymättömiä, rakentumattomia ja/tai epämääräisesti hoidettuja. Varsinkin Satamatien Pallonlahden puolen ranta odottaa kehittämistä, mutta siten, että etenkin vallin luoteiskulmasta säilyy kaukonäköisyys Saimaalle. Toinen merkittävä kehittämisen alue on niemen kärki Linnoituksen ja Satamatien pohjoispuolella, jossa on tarve selkeyttää liiketoiminnan sekä liikenne- ja viheralueiden rajoja sekä viher-/ympäristörakentamisen keinoin, että jossain määrin matalan täydennysrakentamisen keinoin.

Ruutikellarin- ja Kehruuhuoneenpuiston ympäristön rakennuskantaa on mahdollista tarkasti ja perustellusti täydentää matalana rakentamisena. On otettava huomioon maisemahistoria, maanmuokkausta rajoittava arkeologinen kulttuuriperintö ja Linnoituksen asemakarttavaiheet 1600-luvulta 1900-luvun alkupuolelle. Vanhoissa asemakartoissa on nähtävissä kunkin aikakauden Linnoituksen tai kasarmialueen rakentamisperinne ja suunnitteluperiaatteet. Näitä voidaan käyttää suunnittelussa ja eritellä tarkasti rajaten säilyneiden rakennusten sekä ympäristön arvot, säilyttäen ominaispiirteet. Nykyisin molempien puistojen aukiomainen tai jäsentymätön luonne ja historia ovat osin vaikeita lukea ilman opastusta tai opastauluja.

4.3 Yhteenveto ja toimenpidesuosituksukset

Pitkästä historiastaan huolimatta Lappeenrannan linnoitus on kokonaisuutena säilynyt hyvin kertovana. Linnoituksessa on useita ajallisia kerrostumia, joista korostuvat Venäjän vallan ajan rakennuskausi sekä autonomian ajan loppu. Selvästi havaittu ilmiö on, että kaikkien lähellä tai kaukana käytyjen sotien takia Linnoituksen rakennus- tai varustustyöt aktivoituivat ja väkimäärä lisääntyi ainakin tilapäisesti.

Ruotsin ajan jälkiä on näkyvissä vain vähän; Viipurin portilta alkava Kristiinankadun linja on peräisin kaupungin ensimmäisestä asemakaavasta 1600-luvun puolivälistä. Vanhasta markkinapaikasta eli alakaupungista on jäljellä rahakammarin kellari linnoituksen länsirinteessä, sekä maaherran barokkipuutarhan suuret puut. Linnoituksen eteläosan varustukset, Faberin ja Friesenheimin redutit, ovat entisillä paikoillaan, joskin jälkimmäinen rekonstruoituna.

Venäjän vallan aika näkyy sekä vallituksissa että rakennuskannassa. Nurmipintaiset maavallit ja rakentamaton linnoituskeskustan kasveineen kuuluvat olennaisesti linnoitukseen. Linnoituksen lopettamisen jälkeisen ajan kerrostumat näkyvät puisina rakennuksina sekä puistoalueena nuolilinnoituksen ympärillä.

Vallien muutokset sekä varustuksia ympäröineen avoimuuden osittainen häviäminen liittyy autonomian aikaan, jolloin Linnoituksen puolustuksellinen merkitys väheni. Myös sataman liikennejärjestelyt rautateineen ja rantateineen tuhosivat vallituksia. Ensimmäisen maailmansodan aikana Linnoitus otettiin jälleen sotilaskäyttöön ja rakennuskantaa uusittiin. Aikanaan merkittävästi aluetta ja ympäristöä leimannut vankilakäyttö näkyy selkeimmin enää ravintolaksi muutetussa entisen Kehruuhuoneen rakennuksessa.

Itsenäisyyden ajan näkyvimvät muutokset koskevat pääasiassa ranta-alueita ja Radiotaloa, sekä 1970-luvulla alkaneita vallien ja rakennusten entisöintejä.

Linnoituksen tunnistettava luonne säilyi siis suurelta osin sen ansiosta, että suurimmat sotilaalliset rakennushankkeet voitiin sijoittaa kokonaan uusille alueille, ja myös kaupungin keskusta oli jo aikaa sitten siirtynyt muurien ulkopuolelle. Vallien restaurointi on oleellinen osa alueen kokonaisuuden ymmärtämistä.

Nykyistä tarkempaa jatkotutkimusta suositellaan esimerkiksi rakennusten ulkoväriytyksestä kokonaisuutena, maanpäällisinä rakenteina tehdystä kivityöstä ja -porteista.

5 Lähteet

5.1 Painetut lähteet

Belidor, La construction des édifices militaires et civils. 1729.

Böök, Netta, Mälkki, Mikko, Viaporin rakentaminen Venäjän vallan aikana. Viapori-Suomenlinna, Kolmen valtakunnan linnoitus 1748-2021. Ehrensverd-seura ja Kansallisarkisto. *Tallinna 2021*.

Castrén, Liisa, Lappeenrannan kaupungin historia 1812-1918. *Lappeenranta 1957*.

Haila, Sirpa, Sotilasrakennusten mallipiirustuksista Venäjällä. Suomen Museo 1993. *Vammala 1994*.

Immonen, Olli, Lappeenrannan varuskuntahistoria. *Etelä-Saimaan Kustannus Oy, 1992*

Immonen, Olli, Lappeenranta ennen linnoitusta. Lappeenrannan vanha linnoitus: itää ja länttä vastaan. *Lappeenrannan kilta, Lappeenranta, 1991*

Immonen, Olli, Linnoituskauden kaupunki. Lappeenrannan vanha linnoitus: itää ja länttä vastaan. *Lappeenrannan kilta, Lappeenranta, 1991*.

Kaskinen, Ilkka, Kauppi, Ulla-Riitta, Haminan linnoitus. *Jyväskylä 1992*.

Knapas, Rainer, Lappeenrannan linnoitus: rakennushistoria ja säilyneet rakennukset: alustava selvitys. *Etelä-Karjalan Museon Julkaisut 1, Lappeenranta, 1976*.

Knapas, Rainer, 1700-luvun sotilasarkkitehtuuri Suomen kaupungeissa. Suomen kaupunkirakentamisen historia. *Helsinki 2014*.

Korhonen, Martti, Suvorovin linja – Vanhan Suomen linnoitusketju. *Kotka 2009*.

Kurri, Miikka, Museoviesti 2014. *Lappeenranta 2014*.

Lappalainen, Jussi T. (toim), Kasarmin aidan kahden puolen. *Vammala 1993*.

Niinisalo, Suvi, Takapihasta kaupungin helmeksi. Lappeenrannan Linnoituksen restaurointityön vaikutustutkimus. *Lappeenranta 2004*.

Lilius, Henrik, Myöhäisbarokki (1721-1745) – jälleenrakentamisesta verkkaiseen uudisrakentamiseen. Suomen kaupunkirakentamisen historia. *Helsinki 2014.*

Mäkinen, Eija-Hilkka, Lappeenrannan linnoitus. *Helsinki 1984.*

Niukkanen, Marianna, Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojele. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3. Helsinki 2009.

Putkonen, Lauri, Tmi; Tengbom Eriksson Arkkitehdit Oy, Lappeenrannan keskustan osayleiskaava, Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys 2013.

Ranta, Raimo, Lappeenrannan kaupungin historia II 1743-1811. *Lappeenranta 1978.*

Rela, Martti, Hamina, Varuskunta kaupunki I osa *Hamina 2003.*

Talka, Anu, Lappeenrannan historia 1812-1917. *Lappeenranta 2005.*

Toivanen, Pekka, Kaakkoisraja ja sen linnoitukset. *Lappeenranta 1980.*

Toivanen, Pekka, Lappeenrannan kaupungin historia I 1649-1743. *Lappeenranta 1979.*

Toivanen, Pekka, Vuosi 1918 Lappeenrannassa. *Lappeenrannan kaupungin historia 1917-1966, s. 13-114. 1988.*

Vuorinen, Aimo, Lappeenrannan vanha linnoitus. *Lappeenrannan kiltä 1991.*

5.2 Painamattomat lähteet

www.kuvakokoelmat.fi, www.finna.fi

Museoviraston kuvakokoelmat

Etelä-Karjalan museon kuvakokoelmat

Lappeenrannan museoiden kuvakokoelmat

Aarne Mikonsaaren kuvakokoelmat

<https://astia.narc.fi>

Suomen Kansallisarkiston piirustuskokoelmat

Vesa linnoitus ja rakennuspiirustukset, piirustus- ja karttakokoelmat

Lappeenrannan Rakennusvalvontaviraston arkisto

Ratsuväkimuseon piirustukset

Suomen Kansallisarkisto

Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy, Etelä-Karjalan museon rakennushistoriaselvitys 2020

Etelä-Karjalan museo, Kehruuhuoneen rakennushistoriaselvitys ja dokumentointi.

Lappeenrannan kaupunginarkisto.

Kaupunginvaltuuston pöytäkirjat v. 1934 ja 1966

Annala, Sini 2002. Lappeenrannan linnoituksen länsirinne. Tutkimusraportti 9.10.–29.10.2002. Museoviraston arkisto.

Annala, Sini 2003. Lappeenrannan linnoituksen länsirinne. Kaupunkiarkeologinen tutkimuskaivaus 2003. Museoviraston arkisto.

Hertell, Esa 2020. Lappeenranta Lappeenrannan linnoitus Vesiportinkuja 2–3. Arkeologinen dokumentointi 1.–4.9.2020. Museoviraston arkisto.

Häkälä, Piritta & Sorvali, Eetu 2018. Lappeenranta. Lappeenrannan linnoitus Komentantin talo. Arkeologinen valvonta. Museoviraston arkisto.

Koskinen, Juuso 2018a. Lappeenranta Linnoitus. Ratsuväkimuseon mukulakiveyksen kaivun arkeologinen valvonta. Museoviraston arkisto.

Koskinen, Juuso 2018b. Lappeenranta Ratsuväkimuseo. Lämpöputken kaivun arkeologinen valvonta 14.–15.11.2018. Museoviraston arkisto.

Koskinen, Juuso & Poutiainen, Hannu 2019. Lappeenranta Ratsuväkimuseo. Viemärin ja vesijohdon kaivun arkeologinen valvonta 2019. Museoviraston arkisto.

Koskinen, Keijo, Lappeenrannan linnoitus, käyttösuunnitelma. Diplomityö, HTKK 1975.

Kähtävä-Marttinen, Minna 2001. Henkilökuntasisäänkäynnin rakentaminen taidemuseolle. Raporttiluonnos. Etelä-Karjalan museon arkisto.

Laaksonen, Lasse & Immonen, Olli 1985. Lappeenrannan linnoitus. Arkeologinen tutkimuskaivaus syyskaudella 1985. Raportti kenttätyövaiheen ja alustavien jälkitöiden päättyessä. Museoviraston arkisto.

Laaksonen, Lasse & Immonen, Olli 1986. Arkeologinen tutkimuskaivaus vuosina 1985 ja 1986. Raportti kaivaustöiden päättyessä. Museoviraston arkisto.

Laaksonen, Lasse & Tynkkynen, Liisa 1988. Lappeenranta – Linnoitus. Ruotsinvallan aikaisen markkinarannan tutkimuskaivaus kesällä 1988. Museoviraston arkisto.

Laulumaa, Vesa 2020. Lappeenranta Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue. Kaapelikaivannon arkeologinen dokumentointi, Kristiinankatu 11 4.12.2020. Museoviraston arkisto.

Luoto, Jukka 2008a. Arkeologiset kaivaukset Lappeenrannan Linnoituksen Rakennus 1A:ssa 19.5.–21.5.2008. Museoviraston arkisto.

Luoto, Jukka 2008b. Lappeenranta Linnoitus Länsirinne. Arkeologisen kohteen tarkastus. Museoviraston arkisto.

Luoto, Jukka 2008c. Arkeologinen tarkastus Lappeenrannan Linnoituksen kesäteatterin työmaalla 1.12.2008. Museoviraston arkisto.

Luoto, Jukka 2009. Arkeologiset kaivaukset Lappeenrannan Linnoituksen Rakennus 1A:ssa 14.12.–18.12.2009. Museoviraston arkisto.

Luoto, Jukka 2012. Lappeenranta, Linnoitus, Vesiportinkuja 22.10.2012. Museoviraston arkisto.

Luoto, Jukka & Vitikainen, Niina 2007. Arkeologiset kaivaukset Lappeenrannan Linnoituksen Rakennus 1A:ssa ja sen välittömässä läheisyydessä 11.6.–22.6.2007. Museoviraston arkisto.

Mökkönen, Teemu, Lappeenranta – Villmanstrand. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, rakennushistorian osasto 2003.

Niukkanen, Marianna 2000. Kertomus virkamatkasta 5.9.2000. Lappeenranta, Linnoitus. Ihmisluiden talteenotto vallien esiinkaivuutyömalla. Museoviraston arkisto.

Perttola, Wesa 2009. Lappeenranta Pokrovanaukio. Viemäröintitöiden arkeologinen valvonta 7.–18.9.2009. Museoviraston arkisto.

Pesonen, Petro 2012. Lappeenranta. Lappeenrannan linnoitus – Kehruuhuoneenpuisto. Kaupunki- ja linnoituskohteen koekaivaus 25.7.-3.8.2012. Museoviraston arkisto.

Poutiainen, Hannu 2019. Lappeenranta Linnoitus Kehruuhuoneenkuja 6. Maankaivamisen arkeologinen valvonta 2019. Museoviraston arkisto.

Pulkkinen, Arto, Lappeenrannan linnoituksen entistämistyöt vv.1976-1981. Muistiot

Rahtola, Johanna & Jussila, Timo 2019. Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava, Muonamakasiini Kristiinankatu 4. Maakaapelikaivun arkeologinen valvonta 2019. Museoviraston arkisto.

Rahtola, Johanna & Roiha, Johanna 2019a. Lappeenranta. Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava. Maakaapelikaivun arkeologinen valvonta 2019. Museoviraston arkisto.

Rahtola, Johanna & Roiha, Johanna 2019b. Lappeenranta. Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava. Maakaapelikaivun arkeologinen valvonta 2019 syksy. Museoviraston arkisto.

Rahtola, Johanna & Roiha, Johanna 2020. Lappeenranta. Ratsuväkimuseo. Lappeenrannan linnoitus ja vanha-asemakaava Arkeologinen valvonta 2020. Museoviraston arkisto.

Roiha, Johanna 2019a. Lappeenranta Linnoitus. Reunakiveyksien ja polkupyörätelineiden kaivuun arkeologinen valvonta. Museoviraston arkisto.

Roiha, Johanna 2019b. Ratsuväkimuseon seinänvierustan kaivutyön arkeologinen valvonta 2019. Museoviraston arkisto.

Rosendahl, Ulrika 2005. Lappeenranta. Linnoituksen länsirinne. Tarkastuskäynti 12.–13.9. ja pelastuskaivaus 6.10.2005. Museoviraston arkisto.

Salo, Kati 2007. Lappeenranta, Lappeen kirkko. Hautausmaa-alueen arkeologinen kaivaus. Museoviraston arkisto.

Sitowise Oy, Lappeenrannan linnoitus, rakennus 61, rakennushistoriaselvitys 2020

Sitowise Oy, Rakennushistoriaselvitys, Ratsuväkimuseo. 2018

Takala, Hannu & Tiainen, Teemu 2014–2015. Lappeenranta. Linnoitus, Kehruuhuone. Arkeologinen valvonta 2014, 2015. Museoviraston arkisto.

Tynkkynen, Liisa 1988. Lappeenranta-Linnoitus. Ruotsinvallan aikaisen markkinaran-
nan tutkimuskaivaus kesällä 1988. Museoviraston arkisto.

Tynkkynen, Timo, Ortodoksien kirkon rakennushistoriallinen selvitys

Valleilta kartanoihin – Saaristosta kaskimaille. Haminan kulttuuriympäristöohjelma
2008

Väisänen, Tuija 2019. Lappeenranta Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-
alue Kristiinankatu 11. Valokuitukaapelointityön arkeologinen valvonta 17.–20.9.2019.
Museoviraston arkisto.

<https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme/Linnoitus> 9.12.2020

<https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme/Linnoitus/Linnoituksen-luonto>
9.12.2020

[https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme/Linnoitus/Linnoituksen-luonto/Linnoi-
tuksen-kasveja-kuvina](https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme/Linnoitus/Linnoituksen-luonto/Linnoi-
tuksen-kasveja-kuvina)

[https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme/Linnoitus/Linnoituksen-luonto/Luonto-
retki-sotavaen-jalanjaljissa](https://www.lappeenranta.fi/fi/Kaupunkimme/Linnoitus/Linnoituksen-luonto/Luonto-
retki-sotavaen-jalanjaljissa) 9.12.2020

<https://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Ymparisto/Puistot-ja-viheralueet> 8.12.2020

[https://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Ymparisto/Puistot-ja-viheralueet/Puistot/Van-
hapuisto](https://www.lappeenranta.fi/fi/Palvelut/Ymparisto/Puistot-ja-viheralueet/Puistot/Van-
hapuisto) 10.12.2020

<https://tarinasoitin.fi/linnoituskierros/fi> 9.12.2020

6 Kuvaluettelo

Kuva 1 Kartta "Regiones ad SINUM FINNICUM Accuratissime Delineatae Holmiae 1742. Hamina, Lappeenranta, Kronstadt, Narva, Pietari, Reval (Tallinna), Käkisalmi, Viipuri ja Suomenlahti" osoittaa Suomenlahden ja erityisesti Ruotsin vallan ajan sotilaallisesti huomioitavat linnat ja linnoituskaupungit. Lähde Museovirasto historian kuvakokoelma, museovirasto.finna.fi.	6
Kuva 2 Alueen rajaus.	11
Kuva 3 Ote Etelä-Karjalan maakuntakaavojen 2011 epävirallisesta yhdistelmäkartasta. Lähde: Etelä-Karjalan liiton verkkosivut 5.5.2021.	12
Kuva 4 Ote osayleiskaava 2030:n vuonna 2018 lainvoiman saaneesta Keskusta-alueen osayleiskaavasta. Lähde: Lappeenrannan kaupungin karttapalvelu.	13
Kuva 5 Linnoituksen nykyinen rakennuskanta. Lähde: Lappeenrannan kaupunki.	16
Kuva 6 Varjostettu kartta havainnollistaa Saimaan rajautumisen Salpausselkään. Lähde: Maanmittauslaitos, karttapaikka.	17
Kuva 7 Kuva: Ote 1600-luvun maakirjakartasta. Lähde: Jyväskylän yliopiston JYX-julkaisuarkisto.....	18
Kuva 8 Myös "saippuakasviki" kutsuttu suopayrtti. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.	19
Kuva 9 Vyöruusun hoitoon käytetty ruusuruoho. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.	19
Kuva 10 Kuva: Aspegrenin kaava v. 1649. Lähde: Riksarkivet, Tukholma.	20
Kuva 11 Lappeenrannan Linnoitus. Länsirinnettä syksyllä 2005 tehtyjen korjaustöiden aikana (Arkeologit kaivausraportti Ulrika Rosendahl, 2005). Kuvaaja Soile Tirilä 2005. Lähde: Museovirasto, finna.fi.	21
Kuva 12 Lappeenrannan Linnoitus. Länsirinnettä syksyllä 2005 tehtyjen korjaustöiden aikana (Arkeologit kaivausraportti Ulrika Rosendahl, 2005). Kuvaaja Soile Tirilä 2005. Lähde: Museovirasto, finna.fi.	22
Kuva 13 Puupaalujen jäänteitä vuoden 1989 kaivauksilta. Kuva: Seppo Pelkonen. Lähde: Etelä-Karjalan museo.	24
Kuva 14 Carta Öfver Situation Kring Fästningen Willmanstrand. Notarum Explicatio. Kartta on valmistettu lähteen mukaan 1844, mutta kuvaa linnoituksen tilaa varustuksineen 1730-luvulta. Lähde: MV historian kuvakokoelma, museovirasto.finna.fi.	26
Kuva 15 <i>Die Festung Willmanstrand, wo die Russ. Kaisj. Truppen unter Anführung des Gr. von Lacy über ein Schwedisches Corps den 23. August 1741. Sotilaskartta on valmistettu 1816 (Rita f C: G Holm år 1816) kuvamaan sotilasjoukkojen taisteluasemia, ampumasuuntia sekä linnoituksen varustuksia Hattujen sodan aikana. Kartta ilmaisee hyvin linnoituksen merkittävien rakennusten aseman: D asevarasto, E muonavarasto, K ruutikellari, I komentajan asunto, H etuvarustus, sekä ympäristön maastonmuodot. Myös lähialueen tuulimyllyt on merkitty kartalle. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.</i>	27
Kuva 16 Suomen ensimmäinen jalostettu mansikkalajike ukkomansikka. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.	28
Kuva 17 Nykyiselläänkin niittymäisenä hoidettavaa vallimaisemaa nähtynä Pallonlahden suunnasta Satamatieltä itään kohti Vesiportinkujan rakennuksia. Kuva Jorma Väkevä 1974. Lähde EKM.	28

Kuva 18 Lappeenrannan ortodoksisen kirkon piirustus, insinööri vanrikki Baumanin allekirjoituksin. Piirustuksessa ei ole päiväystä, mutta rakennushistoriaselvityksen mukaan se vastaa kirkosta olevia tietoja ennen vuoden 1849 remonttia: Lähde: Tynkkynen 2017 s. 4. Alkuperäinen piirustus on lähteen mukaan Museoviraston kokoelmissa.....	31
Kuva 19 Havainnekuva Mordvinovin Atlaksesta. Lähde: venäläiset verkkosivut. Liioiteltuna kuva sopi hyvin propagandatarkoituksiin, mutta sen tarkkuudesta voi kiittää, sillä se kertoo jopa laitteiden ja varustusten rakennustavasta, ja antaa viitteitä materiaaleista muun muassa paalutuksen osalta.....	32
Kuva 20 Linnoituksen vahvistamissuunnitelma, eli ns. Tseljuskinin kaava vuodelta 1774. Lähde: Lappeenrannan Vanha Linnoitus, Itää ja Lääntä vastaan s.92.....	33
Kuva 21 Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta ja julkisten rakennusten fasadit ja pohjapiirrokset 1799. Asemakartalla on havainnollistettu erityisesti Linnoitukseen suunniteltujen julkisten kivirakennusten uusklassinen, provinssiarkkitehtuurityylin mukainen julkisivu kustakin kartan vasempaan laitaan. Myös linnoituksen leirikirkko, ortodoksinen kirkko, ja Lappeen luterilaisen kirkon arkkitehtoninen yleisilme avautuvat kartalta. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	34
Kuva 22 Lähikuvat, Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta. Julkisten kivirakennusten fasadit ja pohjapiirrokset vuodelta 1799 kertovat Linnoituksen pohjoisosan kasarmirakennustyyppistä, tyylistä ja käyttötarkoituksesta niin miehistön kuin alemman upseeriston tarkoituksiin. Pohjapiirrokset vastaavat nykyrakennuksia 1a-1b, mutta sisäänkäyntejä on muutettu merkittävästi. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	35
Kuva 23 Lappeenrannan Linnoitus, kivisen tykistövarikon piirustukset vuodelta 1800. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	36
Kuva 24 Lappeenrannan Linnoituksen pienoismalli, Linnoitus etelästä 1700-1800-luvun vaihteessa. valokuva arkkitehti Keijo Koskisen suunnittelemasta pienoismallista. Pienoismallin valmisti Simo Karjalainen 1977. Lähde Lappeenrannan museot, finna.fi.	37
Kuva 25 Lappeenrannan Linnoituksen pienoismalli, Linnoitus luoteesta 1700-1800-luvun vaihteessa. Vankila-alue rakentui 1810-luvulla luoteispään kasarmeihin. Valokuva arkkitehti Keijo Koskisen suunnittelemasta pienoismallista. Pienoismallin valmisti Simo Karjalainen 1977. Lähde Lappeenrannan museot, finna.fi.	37
Kuva 26 Lähikuva, Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta. Rakennus C entinen Komendantintalo, Käräjätalo. Pohja- ja julkisivupiirros osoittavat myös rakennuksen paraatiaseman Katariinantorille. Juhlasalin asemaa pohjassa sekä julkisivussa korosti piirustuksen mukaan näyttävä päätyaihe profiililistoineen ja kärkikoristeineen. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	38
Kuva 27 Venäläisen sotilaan jalanjäljeksi tai kukkivaksi kasakan jäljeksi kutsuttu ukonpalko, joka tunnetaan myös ”ryssänkaalina”. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.	39
Kuva 28 Venäjältä saapunut harmio. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki...	39
Kuva 29 Mausteena käytetty kumina. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.	40
Kuva 30 Aikoinaan myös taikayrttinä pidetty koiruoho. Kuva Mervi Palonen. Lähde Lappeenrannan kaupunki.....	40
Kuva 31 Lähikuva asemakartasta vuodelta 1818. Kuvassa punaisella värillä erotettavissa aikakauden kivirakennukset: kasarmit, päävartio, ruutikellari ja varikot. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	41

<i>Kuva 32 Lappeenrannan kaupunkikartta, josta on hahmotettavissa kaupungin laajentuminen uusiin kortteleihin Linnoituksen eteläpuolelle. Lähde: kaupunkikartat, Lappeenranta Willmanstrand 1838, Gylden C. W. Avoimen tiedon keskus / Jyväskylän yliopisto.</i>	42
<i>Kuva 33 Lähikuva vuodelta 1818 rakennus nro 12 pohjapiirrokselta. Rakennus nro 12 vastaa nykyistä Taidemuseon rakennusta nro 23. Pohjakaava on hyvin samanlainen tyypiltään kuin 1700-luvun lopun Lappeenrannan provinssi- ja piirikartassa esitetyt kivikasarmit. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....</i>	43
<i>Kuva 34 Lappeenrannan Linnoituksen työväkylän rakennukset lankkuaidan sisällä. Viistokuva alueen sisälle. Takana sellisiipi. Kuvaaja vankeinhoito-osasto, kuvaaja tuntematon 1910-1929. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.....</i>	44
<i>Kuva 35 Förslag till partiel ombyggnad af arbetsfängelset i Willmanstrand 1884. Asemakarttaehdotuksessa on esitetty 1800-luvun lopulla suunnitellut muutokset työväkylää varten mm. tiilirakenteiset sellisiipi ja pesula- ja pajarakennus pohjoisosaan aluetta. Lähde: Lappeenrannan kaupungin arkisto.</i>	44
<i>Kuva 36 Linnoitus Pallonlahdelta kuvattuna, kuvassa muun muassa Rapasaaren rata, Maaherran talo sekä vankila 1925. Valokuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.</i>	45
<i>Kuva 37 Keisarin kaava. Ehdotus Lappeenrannan kaupungin asemakartaksi, keisarin vahvistamana vuodelta 1892. Lähde: narc.fihttp://digi.narc.fi/digi/search.ka kaupunkikarttakokoelmat.</i>	46
<i>Kuva 38 Näkymä Linnoituksen valkeille Vanhasta puistosta kaudella 1890-1910. Kuvaaja K.E. Ståhlberg. Lähde: EKM, finna.fi.</i>	47
<i>Kuva 39 Lappeenrannan Linnoitusvallit etelästä kuvattuna 1885-1895. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.....</i>	48
<i>Kuva 40 Satamatie, uima- ja pyykkihuoneita kaupunginlahden rannassa Linnoituksen itävallien tuntumassa. kuvan tuottaja Knackstedt & Näther 1890-1902. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.</i>	48
<i>Kuva 41 Lappeenrannan Linnoitusleiri, asemakaava vuodelta 1896. Keltaisella on merkitty puiset ja punaisella leirin kivirakennukset. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.</i>	49
<i>Kuva 42 Linnoituksen keittiön muutospiirustus 1870-luvulta. Keittiön vanhin pohja-, leikkaus- ja julkisivupiirustus on vuodelta 1849 (tuolloin rakennus nro 7). Keittiö, nykyinen rakennus nro 19 toimii sosiaalitalona. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.</i>	50
<i>Kuva 43 Puinen upseerien asuinrakennus nro 28 piirustus vuodelta 1895; nykyinen Majurskantalo. Lähde: digi.narc.fi.....</i>	51
<i>Kuva 44 Linnoitus, upseerien asuinrakennuksen talousrakennus nro 29 eli pilttuu; likavesikaivo, pohja, leikkaus ja julkisivu. Lähde: digi.narc.fi</i>	51
<i>Kuva 45 Linnoituksen pohjoispuolella rantakaistalle sijoittuva sauna- ja pesularakennus sekä asemakaava 1901. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....</i>	52
<i>Kuva 46 Upseerien asuinrakennus ja sairaala. Vajat pohja-, leikkaus-, julkisivu- ja asemakaavapiirustus 1875. Rakennus nykyisin nro 16 sijaitsee Katariinantorin pohjoislaidalla. Pihassa on säilynyt puinen ja tiilirunkoinen piharakennus. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.</i>	53
<i>Kuva 47 Katariinan torin miehistökasarmi ja upseerien kasarmi 1800-luvun puolivälin jälkeen uudistettuina. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.</i>	54
<i>Kuva 48 Komentajan talon ja upseerien asuinrakennusten aidat ja pihat piirustus detaljein asemakaavassa esitettynä 1891. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.</i>	54

Kuva 49 Lähikuva Linnoituksen asemakaavasta vuodelta 1896. Ristillä merkityn kirkon ympärillä on puisto. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.	55
Kuva 50 Linnoituksen ortodoksikirkko aidattu kirkkopuisto koivuineen vuonna 1896. Kuva Gusev. Lähde: Etelä-Karjalan museo.....	55
Kuva 51 Näkymä Viipurin portilta Kristiinankatua pohjoiseen 1900-luvun alkuvuosina, etualalla vahtitupa ja upseeritalo. Lähde: Etelä-Karjalan museo.	56
Kuva 52 Lappeenranta Aleksanteri III:n vierailun aikana. Näkymä Linnoituksesta kaupunkiin, jossa Vanhapuisto oikealla ja Rantapuisto vasemmalla. Kuvaaja Jacob Indurski 1885. Lähde: EKM, finna.fi.	57
Kuva 53 Maaherran talon puutarhaa, jossa alemmalla tasolla näkyy vielä muotopuutarhaa 1900-luvun alussa. Kuvaaja K.K. Meinander 1904. Lähde: Museovirasto, museovirasto.finna.fi.	58
Kuva 54 Lappeenranta, vanha kaupungin portti (vas.). Kuvaaja M. L. Carstens 1907. Lähde: Museovirasto, museovirasto.finna.fi	59
Kuva 55 Lappeenrannan Linnoitus, 11 suomalaisen tarkk'ampujarykmentin rakennukset, asemakaava 1915. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	60
Kuva 56 Lappeenranta, kivinen 400 askelen ampumarata, pohja-, leikkauspiirustus 1915. Ampumarata oli asemoitu kartalla Linnoituksen itäosalle uudisrakennuksena asemakartalla 1915. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.	60
Kuva 57 Asemakartalla vuodelta 1915 tiilikasarmi nro 65 nykyinen Tanssiopisto esiintyy eri numerolla, koska uudisrakennukset oli tarkoituksella numeroitu eri sarjaksi vanhaan asemakarttaan nähden. Lähde: LKA.....	61
Kuva 58 Kaupunginlahti, huvivene, taustalla Linnoitus; pienikokoinen laiva, jonka kannella upseeri ja seuruetta. Kuvaaja Arola J.V. 1900-1914. Lähde: Lappeenrannan museot. Kuva ennen punatiilikasarmien rakentamista 1900-luvun alkuvuosilta.....	62
Kuva 59 Satamatien ympäristöä Linnoituksen itäpuolelta koilliseen Kaupunginlahden rannalla. Kuvakortti Lappeenrannan Kirjakauppa 1900-1910. Lähde Etelä-Karjalan museo, finna.fi.....	62
Kuva 60 Lappeenranta höyrylaiva Ahti ja näkymä Kaupunginlahden yli Linnoitukseen. Oikealla tarkastusalus Saimaa, taustalla tiilikasarmien rakennustyö käynnissä. Tuntematon valokuvaaja 1915. Lähde: Lappeenrannan museot.	63
Kuva 61 Lappeenranta, konekivääri- ja tiedustelujoukkueen sekä 11. suomalaisen tarkk'ampujarykmentin 2- kerroksinen kasarmirakennus, pohja, leikkaus, julkisivupiirros 1915. Nykyisin rakennus nro 66 Vesiportinkujalla. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.	64
Kuva 62 Punatiilisen sairaalarakennuksen (kulkutautisairaala) piirustus vuodelta 1915. Lähde: KA digitaaliarkisto, narc.fi.....	64
Kuva 63 Maaherran talo vankilan työntekijöiden asuntona; puutarhaa, taustalla vankilan sellirakennus. Kuvaaja tuntematon 1928-1938. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.	65
Kuva 64 Maaherran talon yläpihaa, jossa mm. kasvihuone aidatun piha-alueen ulkopuolella. Taustalla Rakuunamäen alue. Kuvaaja Tuntematon 1920-1929. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.	66
Kuva 65 Linnoitus punavankien hautamuistomerkki, aidattu joukkohauta. Taustalla tiilikasarmi (saunarakennus). Linnoituksen punavankien hauta sijaitsi nykyisen Satamatien läheisyydessä vuonna 1939. Lähde: Etelä-Karjalan museo, finna.fi.	67
Kuva 66 Linnoituksen rakennus nro 65 kuvattuna 1930-luvun puolivälissä, jolloin sen kunnostamista jatkokouluksi suunniteltiin. Kuva todistaa kuinka funkisaikakauden tyyli-	

<i>ihanteiden mukaisesti vallien alkuperäiset punatiiliasuinkasarmit muodistettiin valkeaksi rappaamalla. Kuvaaja Jalmary Lankinen 1935. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.</i>	68
Kuva 67 Linnoituksen rakennus nro 65 kuvattuna 1930-luvulla sen muututtua Jatkokouluksi. Kuvaaja tuntematon 1930-1939. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	68
Kuva 68 Lappeen käräjätalo eli Komendantin talo, taustalla 1910-luvun punatiilikasarmit. Käräjätalo kuvattuna rakennus nro 16 katolta. Tuntematon kuvaaja 1928-1938. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.	69
Kuva 69 Kuva jatkosodan aikaisesta sotavankisairaalan alueesta, eli Linnoituksen rakennuksista sairaalakäytössä. Länsilaidan valleilla sijaitivat vankien sotavankien jakamiseen käytetyt parakit ja erilaiset verstaat, entinen leipomo (L) keittolana sekä ruumishuone ja kappeli (K). Lähde: digi.narc.fi.	70
Kuva 70 Venäläisille sotilaille rakennettu kulkutautisairaala. Kuvaaja Mortensen 1939. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	71
Kuva 71 Sotasairaalan vankeja piikkilanka-aidan takana Linnoituksessa nykyisen taidemuseon kasarmeissa. Kuvaaja Koskinen Selma 1942-1944. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	72
Kuva 72 Linnoituksen työvankilan sellisiipi 1950-luvulla. Sisäkuva tyhjistä korkeasta keskushallista. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	72
Kuva 73 Teknillinen koulu Linnoituksessa, vankilan kasarmi 1a, puinen kirkko, sairaalarakennus ja koulun. Kuvaaja Kuvapaja 1955. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.	73
Kuva 74 Linnoituksen Urheilutalo vastavalmistuneena 1947-51. Rakennus oli vuonna 1839 alkujaan kehruhuoneen ja vankilan työtupana. Kuvattu etelästä sisäänkäynnin kohdalta. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	74
Kuva 75 Vanhan kirkon muistomerkki hoidetussa puistossa päävartion ja silloisen kaupunginmuseon yhteydessä. Kuvaaja tuntematon 1950-1959. Lähde: Lappeenrannan museot.	75
Kuva 76 Lappeenranta, Linnoituksen portti 1949. Näkymä Viipurin portilta etelään. Väritetty valokuva. Kuvaaja Mortensen. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	75
Kuva 77 Ortoilmakuva vuodelta 1939 Linnoituksesta Lähde: Lappeenrannan kaupunki.	76
Kuva 78 Länsipuolen rataympäristöä ja näkymä Linnoituksen maaherrantalon ympäristöön. Kuvaaja Purho E. 1970. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.	77
Kuva 79 Lappeenrannan satamaa, puutavaraa, laivoja, takana Halkosaari. Kuvaaja Mäkinen 1947. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.	77
Kuva 80 Vanhan puiston eli Pusupuiston kioski avoimena juhannuspäivänä. Kioskinpitäjät Ida ja Emil Porali myymässä, asiakkaana ratsuväen sotilas. Kioskin arvioitu rakennusaika 1893. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	78
Kuva 81 Pusupuiston laululava ja pariskunta. Suunnittelija klassisistisin tyylipiirtein Otto Iivari Meurman 1926. Kuvaaja Mäkinen 1949. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	78
Kuva 82 Vanha puisto ja puistokäytävä 1900-1919. Taustalla soittoalava. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museo, finna.fi.	79
Kuva 83 Kesäteatteri Lappeenrannassa 1950-luvulla. Kuvaaja Matti Poutavaara 1958. Lähde: Museovirasto, museovirasto.finna.fi.	80
Kuva 84 Kesäteatteri valleilla 1950-luvulla. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	80
Kuva 85 Lappeenrannan linnoitus nuolilinnake vanhassa puistossa 1940-1960. Lähde: finna.fi, Etelä-Karjalan museo.	81

Kuva 86 Ilmakuva Linnoituksen pohjoiskärjestä yli niemen, keskusta ja varuskunta taustalla. Kuvaaja Sarle – O. Heikkinen ja kumppanit 1951-55. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	82
Kuva 87 <i>Katariinan toriaukio rakennuksineen. Asuinrakennus nro 16 oikealla ja taustalla nro 18, nykyinen Kristiinan työtuvat. Kuvaaja: Uusi-Honko Matti 1967-1968. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.</i>	83
Kuva 88 Katariinantorin asuinrakennus nro 16 talvella. Kuvaaja Jorma Väkevä 1977-1980. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	83
Kuva 89 Talvinen ilmakuva vuodelta 1969 Linnoituksesta. Kuvaaja tuntematon. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	84
Kuva 90 Linnoitukseen vuonna 1972 valmistunut Radiotalo uutena. Kuvaaja Turkkila Esko 1974. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	85
Kuva 91 Lappeenrannan ortodoksinen kirkko ennen ulkoasun entistämistä. Kuvaaja Björkvall per 1970-1979. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	86
Kuva 92 Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalinin laatima, vahvistamaton asemakaava vuodelta 1997. Lähde: Lappeenrannan kaupunki.	88
Kuva 93 Nuolilinnakkeen entisöintiä Pusupuistossa. Kuvaaja Rinno Soile 1977. Lähde: Lappeenrannan museot, finna.fi.	90
Kuva 94 Nuolilinnakkeen entisöintiä Pusupuistossa syksyllä 1976. Kuvaaja Soile Rinno. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.	90
Kuva 95 Rakennukset 1a ja 1b sekä oikealla nro 9 Urheilutalo, nykyinen Kehruuhuone. Kaupunginarkiston katto jo katettuna. Kuvaaja Rinno Soile 1977. Lähde: finna.fi, Lappeenrannan museot.	92
Kuva 96 Tulevan kaupunginarkiston 1 b korjaustyö 1977-1978. Kuvaaja Mikonsaari Aarne. Lähde, finna.fi, Lappeenrannan museot.	92
Kuva 97 Lentokuva. Kuvaaja Hannu Vallas 12.5.2003. Lähde: finna.fi, Museovirasto.	93
Kuva 98 Yleiskartta Linnoituksen arkeologisten tutkimusten sijoittumisesta. Jasse Tiilikkala/Maanala Oy. Karttapohjan © Maaomaisuuden hallinta, Lappeenranta.	94
Kuva 99 Länsirinteen arkeologiset tutkimusalueet ja keskeiset niillä havaitut rakenteet. Jasse Tiilikkala/Maanala Oy.	103
Kuva 100 Vanhan kirkkomaan alueen arkeologiset tutkimusalueet ja keskeiset niillä havaitut rakenteet. Jasse Tiilikkala/Maanala Oy.	104
Kuva 101 Ruutikellarinpuiston arkeologisia jäännöksiä.	105
Kuva 102 Arviointi ja ominaispiirteet. Minna Halonen, Sitowise 2020.	108
Kuva 103 Entisen maaherrantalon tonttia nykyisellään linnoituksen länsirinteellä. Kuva Sitowise 2020.	110
Kuva 104 Entisen maaherrantalon tonttia nykyisellään linnoituksen länsirinteellä. Kuva Sitowise 2020.	110
Kuva 105 Linnoituksen länsipuolen valleilla niityn ja puiston vaihtumisyvyöhykettä entisen maaherran puiston ja rakennusten alueella. Kuva Sitowise 2020.	111
Kuva 106 Puuston reunustamia vallirakenteita. Kuva Sitowise 2020.	112
Kuva 107 Niittymäisinä hoidettavia vallirakenteita, joiden tasoja yksittäiset suuret puut ”merkkaavat” siellä täällä. Kuva Sitowise 2020.	112
Kuva 108 Näkymä Linnoituksen päältä Satamatien yli kohti Pallonlahtea, jossa koirapuisto on vasemmalla rantavyöhykkeellä. Kuva Sitowise 2020.	113

Kuva 109 Kristiinankatu laskee Linnoitusalueelta kapeana muurien välistä kohden kaupunkikeskustaa. Kuva Sitowise. Kuva Sitowise 2020.	114
Kuva 110 Viipurin portti lähikuvassa. Portin tukimuurissa on nähtävissä paikallinen vaalea kalkkipitoinen kiviaines, kivien ladonta ja karkea muurauslaasti siteenä, paikoin täyttölaastin tapaan. Kuva Sitowise 2020.	115
Kuva 111 Portin komero-osassa on säilynyt näyttävät takorautaiset saranatapid. Kuva Sitowise 2020.	116
Kuva 112 Vesiportinkuja liittyy Kaupunginlahden rantaan jyrkästi alaspäin laskevaa kujaa pitkin. Kuva Sitowise 2020.	116
Kuva 113 Näkymä Haminan portilta ja länsivalleilta länteen Pallonlahdelle. Kuva Sitowise 2020.	117
Kuva 114 Savonlinnan portilta Kristiinankatu nousee pohjoisesta saavuttaessa jyrkästi ylöspäin. Kuva Sitowise 2020.	117
Kuva 115 Näkymä Kristiinan kadun pohjoispäässä kohti vanhimpia kasarmeja. Kuva Sitowise 2020.	119
Kuva 116 Kasarmirakennus nro 1b nykyinen kaupunginarkisto pohjoispääty. Taustalla kasarmi nro 1a. Kuva Sitowise 2020.	119
Kuva 117 Taustalla 1800-luvun vankilan työtupa eli naisvankilan Kehruuhuone, rakennus nro 9. Kuva Sitowise 2020.	120
Kuva 118 Entiselle vankila-alueelle sijoittuva ruumishuone J Kehruuhuoneenkujalla. Kuva Sitowise 2020.	120
Kuva 119 Vasemmalla kasarmi 1a ja oikealla rakennus nro 8 Frisenheiminkujalla, vankilan puretun portin ja aidan ympäristössä. Kuva Sitowise 2020.	121
Kuva 120 Näkymä Linnoituksen päältä pohjoiseen piensataman yli Saimaalle. Kuva Sitowise 2020.	121
Kuva 121 Pohjois- ja länsivallin yhtymäkohta. Etualalla 1800-luvulla perustetun vankila-alueen muurin rakenteita. Kuva Sitowise 2020.	122
Kuva 122 Näkymä Linnoituksen pohjoispäästä Satamatien suuntaisesti lännestä itään. Kuva Sitowise 2020.	122
Kuva 123 Näkymä Linnoituksen pohjoispäästä Satamatietä pitkin etelään, jossa vasemmalla Kaupunginlahden rantaa ja oikealla ravintolaympäristöä terasseineen. Kuva Sitowise 2020.	123
Kuva 124 Päävartion ja nykyisen Ratsuväkimuseon edustalla kadun arvokkuutta korostaa erityyppiset kivetykset sekä mukulakivin pengerretty luiska pääovelle. Kuva Sitowise 2020.	125
Kuva 125 Yhä edelleen koivut ympäröivät aidattua ortodoksista kirkkopuistoa. Kuva Sitowise 2020.	126
Kuva 126 Erityyppisillä luonnonkivillä toteutettu huolellinen katurakentaminen korostaa hienosti Linnoituksen keskustan historiallista ilmettä. Kuva Sitowise 2020.	126
Kuva 127 Näkymä Kristiinankatua pitkin etelään kohti Lappeenrannan keskustaa Katariinantorin kohdalta. Kuva Sitowise 2020.	127
Kuva 128 Katariinantorin maisemassa edustava entinen komendantin eli Käräjätalo C. Kuva Sitowise 2020.	127
Kuva 129 Näkymä Kristiinankatua pitkin pohjoiseen kohti Saimaata Katariinantorin kohdalta. Kuva Sitowise 2020.	128
Kuva 130 Ruutikellarin puisto ja tykki-_muistomerkki pohjois- ja itävallin laidalla. Kuva Sitowise 2020.	129

Kuva 131 Etelä-Karjalan museo. Tykistön varikkorakennukset vuodelta 1803. Lähde: Sitowise 2021.....	129
Kuva 132 Näkymä Kristiinankadulta Katarinantorille. Kuva Sitowise 2020.....	130
Kuva 133 Kristiinankadun ja Frisenheiminkujan kulmaan jäävä 1800-luvulta muodostunut pihapiiri ja rakennus nro 16. Kuva Sitowise 2020.....	131
Kuva 134 Näkymä Katariinantorilta kaakkoon aukion yli. Taustalla Käräjätalo C ja oikealla entinen kasarmi, nyt asuinrakennus nro 25. Kuva Sitowise 2020.....	131
Kuva 135 Näkymä Kristiinankadulta pohjoiseen kohti Viipurin porttia. Vasemmalla Vanhapiisto. Kuva Sitowise 2020.....	133
Kuva 136 Vanhapiiston moni-ilmeistä puustoa soittokatoksen ympärillä. Kuva Sitowise 2020.....	133
Kuva 137 Vallimuodostelmia Vanhapiiston iäkkään puuston ja polkuverkoston lomassa. Kuva Sitowise 2020.....	134
Kuva 138 Näkymä Pokrovan aukiolta ja etelävalleilta kohti kaupunkia, oikealla Majurskan taloryhmän Pilttuu rakennus nro 56. Kuva Sitowise 2020.....	135
Kuva 139 Majurskan talon nro 55 pihalta kurkistus etelään kohti Viipurin porttia ja vallin laitteita. Kuva Sitowise 2020.....	135
Kuva 140 Majurskan talon nro 55 pihapiiristä näkymä Ortodoksiselle kirkolle A yli Pokrovan aukion. Kuva Sitowise 2020.....	136
Kuva 141 Ortodoksisen seurakunnan pappilan suojaisa piha yhdistyy kirkon puistoon ilman aitoja. Kuva Sitowise 2020.....	136
Kuva 142 Länsivalleilta näkymä kasarmeille, nykyinen Lappeenrannan taidemuseo rakennukset nro 23-24 ja taustalla vihreät makasiinit. Kuva Sitowise 2020.....	137
Kuva 143 Näkymä pitkin Linnoituksen itäreunamaa Kipparinkadun suuntaan etelään. Kuva Sitowise 2020.....	139
Kuva 144 Satamatien ympäristöä nykyisellään Linnoituksen päältä nähtynä kohti koillista. Kuva Sitowise 2020.....	139
Kuva 145 Näkymä itäisivun valleilta kaakkoon Kaupunginlahdelle. Kuva Sitowise 2020.....	140
Kuva 146 Itäisivun vallit ja laitteet. Taustalla vaalea 1910-luvun kasarmirakennus nro 59. Kuva Sitowise 2020.....	140
Kuva 147 Näkymä Satamatieltä Linnoituksen niittymäisinä hoidettaville vallirakenteille itäisivulla. Kuva Sitowise 2020.....	141
Kuva 148 Itäisivun vallien päällä kulkeva polku. Oikealla vaaleat 1910-luvun kasarmit nro 59 ja 65 Tanssiopisto. Kuva Sitowise 2020.....	141
Kuva 149 Itäisivun valleilla oleva suojaisa piha rakennuksen nro 67, eli Linnoituksen Krouvin ja Vesiportin ympäristössä. Kuva Sitowise 2020.....	142
Kuva 150 Näkymä kesäteatterilta etelään kohti Vanhan puiston kookasta ja moni-ilmeistä puustoa. Kuva Sitowise 2020.....	144
Kuva 151 Linnoituksen nuorinta rakennuskantaa 1970-luvulta, rakennus C Radiotalo Kristiinankadun varrella. Kuva Sitowise 2020.....	144
Kuva 152 Näkymä Satamatorilta luoteeseen kohti Linnoituksen itävalleja. Kuva Sitowise 2020.....	145
Kuva 153 Sataman pyöreä kioski 1950-luvulta. Kuva Sitowise 2020.....	145
Kuva 154 Satamatie kaartuu lännestä itään. Vasemmalla uudisrakennuksia ja taustalla Savonlinnan portin ympäristössä 1910-luvun tiilimakasiineja. Kuva Sitowise 2020.....	146

Kuva 155 Havainnekuva 1800-luvun vankila-alueelta ja Ruutukellarinpuistosta.....	147
Kuva 156 Aikatasokartta: rakennukset ja vallit laitteineen. Kuva Sitowise Oy 2021.....	149
Kuva 157 Aikatasokartan selite. Lähde: Nina Virtanen ja Minna Halonen, Sitowise Oy.	150
Kuva 158 Käräjätalon aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	152
Kuva 159 Taidemuseon aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	154
Kuva 160 Sosiaalitarakennuksen aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	156
Kuva 161 Kristiinan työtuvat aikatasopiirros.	157
Kuva 162 Majurskan talo aikatasopiirros. Lähde:	158
Kuva 163 Pilttuu aikatasopiirros	159
Kuva 164 Tanssiopisto aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	161
Kuva 165 Linnoituksen Krouvi aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	162
Kuva 166 Toimistorakennus aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	164
Kuva 167 Täky-galleria aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	166
Kuva 168 Vanha valimo ja satamatoimisto aikatasopiirros. Lähde: narc.fi digitaaliarkisto, venäläiset rakennuspiirustukset. Kuva Sitowise Oy 2021.	167



LIITE 8

LAPPEENRANNAN LINNOITUS

Ulkoalueiden kehittämis-
ja korjaustapaohjeet

31.1.2025

SITOWISE

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Kohdealue	6
	Selvitykset	8
3	Historia	10
	Historian vaiheita pähkinäkuoressa	11
	Ulkoalueiden käyttöhistoria	12
4	Kehittämisen- ja korjaustapaohjeet	20
	Kadut ja aukiot	24
	Puutarhat, pihat ja linnoituslaitteiden ympäristö	28
	Päällysteet	34
	Hulevedet	40
	Kasvillisuus	44
	Rakenteet, kalusteet ja varusteet	50
5	Lähteet	62
	Liite	66
	Kasvillisuuslista	66
	Suosittelavaa kasvilajistoa	66
	Kasvillisuuslinjaukset	66

Tilaaja	Lappeenrannan kaupunki/Kaupunkisuunnittelu
Tekijät	Sitowise Oy
Valokuvat	Nykytilan valokuvat Sitowise Oy
	Historialliset valokuvat kts. lähteet
Kartta-aineisto	Nykytila, Lappeenrannan kaupunki
	Historialliset, kts. lähteet
Etukannen kuva	Näkymä Katariinantorilta kohti Vesiportinkujaa
Takakannen kuva	Harmio (<i>Berteroa incana</i>) Radiotalon seinustalla

Johdanto

Lappeenrannan linnoitus on kaupungin tärkeimpiä kulttuuriperintökohteita ja valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY). Se on kokonaisuudessaan muinaismuisto- aluetta ja kohteen arvot on huomioitu myös maakunta- ja yleiskaavassa. Linnoituksen alueelle laaditaan asemakaavaa, sillä tällä hetkellä voimassa oleva asemakaava on vuodelta 1892.

Tämän ohjeistuksen tarkoituksena on antaa tarkentavia ohjeita ja perusteluja asemakaavan määräyksistä ja miten niitä voidaan kohteessa toteuttaa.

Ohjeiden avulla pyritään turvaamaan linnoituksen ulkoalueiden moninaisia arvoja sekä niiden säilyminen myös tulevaisuudessa. Ohjeet on tarkoitettu kaikille linnoituksen alueen asukkaille sekä toimijoille ja ne liitetään osaksi asemakaava-asiakirjoja.

Ohjeistuksen on laatinut Lappeenrannan kaupungin toimeksiannosta Sitowise Oy syksyn 2024 aikana. Työstä ovat vastanneet maisema-arkkitehti Anna Ryymin, maisema-arkkitehti Ismo Häkkinen, FM Minna Halonen sekä arkkitehti Jurkka Pöntys.

Työtä on valvonut ohjausryhmä, jossa mukana ovat olleet Etelä-Karjalan museon edustajat Anne Helander, Anna-Maija Tapani sekä Esa Hertell, Lappeenrannan kaupungin edustajina asemakaavoituksen osalta Matti Veijovuori ja Hanna-Maija Marttinen sekä kaupunginarkkitehti Maarit Pimiä, Lappeenrannan kaupungin kadut ja ympäristö -vastuualueen edustajina kaupunginpuutarhuri Laura Ratilainen ja ympäristösuunnittelija Anne Veijovuori, rakennusvalvonnasta Sampo

Sälevaara, Lappeenrannan toimitilat ja Lappeenrannan yritystilat edustajina ovat olleet Timo Hämäläinen, Mika Sairanen, Jani Paappanen ja Lassi Nurmi.

Kuva 1. Linnoituksen alue valokuvattuna välillä 1885-1895. Kuva on vanhimpia, joita alueesta on otettu.



Kohdealue

Tehtävänä on ollut laatia asemakaava-luonnokseen merkittyä muinaismuisto- aluetta (SM-3) koskeva rakentamisohjeisto, jolla ohjataan rakennusten ulkopuolelle jäävien piha- ja aukioiden suunnittelua.

Tavoitteena on luoda kaupunkikuvallisesti korkeatasoista ympäristöä alueen kulttuurihistorialliset arvot huomioiden. Tämän työn kohteena olevat alueet on esitetty seuraavan sivun kartalla ja ne käsittävät Linnoituksen rakennetun ympäristön julkiset ulkotilat ja pihapiirit.

Suunnittelualueesta on jätetty pois Kristiinankatu, SM-3-alueeseen sisältyvät puistot, vallit tai muut linnoitusrakenteet. Puistojen ja vallien käsittelyä tullaan ohjaamaan erikseen laadittavalla puistosuunnitelmalla tai käyttö- ja hoitosuunnitelmalla.

Linnoituksen alue on Lappeenrannan kaupungin omistuksessa lukuun ottamatta Kaakkois-Suomen ortodoksisen seurakunnan tonttia.

Suojelustatukset ja voimassa olevat kaavat:

- Linnoituksen alue on kokonaisuudessaan valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY), "Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunki"
- Muinaismuistoalue, muinaismuistolaille suojeltu kiinteä muinaisjäännös (295/1963).
- Maakuntakaavojen epävirallisessa yhdistelmäkartassa Linnoituksella on merkintä ma/kv, valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö, muinaismuistokohde sekä koko Kaupunginlahden käsittävä raja- ja matkailun ja virkistysten kehittämisen kohde-alue.
- Alue on osayleiskaavassa merkitty muinaismuistoalueeksi SM-1.



Kuva 2. Suunnittelualue koostuu Linnoituksen julkisista ulkoalueista ja pihapiireistä.

Selvitykset

Lappeenrannan linnoituksen alueelle on tehty useita selvityksiä, jotka keskittyvät alueen rakennushistoriaan, arkeologiaan, kehittämiseen ja rakennetun ympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen.

Luettelo tämän ohjeistuksen kannalta merkittävistä selvityksistä ja niiden ajankohdista käsittää työn aikana tiedossa olleet ja julkaistut selvitykset.

Historialliset selvitykset

2021: Lappeenrannan Linnoitus rakennushistoria ja arkeologiaselvitys, Sitowise Oy.

Rakennushistorialliset selvitykset
Rakennushistoriaa käsittelevät selvitykset kattavat ainoastaan osan alueen rakennuksista. Pihapiirejä ja rakennusten ulkotiloja niissä on käsitelty vaihtelevasti.

2006: Lappeenrannan Urheilutalo, Etelä-Karjalan museo/Pia Karhunen.

2017: Lappeenrannan ortodoksinen kirkko, Timo Tynkkynen.

2018: Lappeenrannan ratsuväkimuseo, Sitowise Oy.

2020: Tykkimakasiinit, Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy.

2020: Lappeenrannan Linnoitus rakennus 61, Sitowise Oy.

2021: Lappeenrannan ortodoksinen pappila, Timo Tynkkynen.

2022: Lappeenrannan Linnoituksen vanha kasarmi 1A, Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy.

Arkeologiset selvitykset

2003: Teemu Mökkösen kaupunkiarkeologisen inventointi, jossa on mm. kuvattu Museoviraston tuolloinen inventointihanke ja määritelmät, joihin muinaisjäännösalue perustuu.

2021: Ville Laakson (Maanala Oy) arkeologiaosuus kulttuuriympäristöselvityksessä, Lappeenrannan Linnoitus rakennushistoria ja arkeologiaselvitys, Sitowise Oy.

Selvitykset viheralueisiin, luontoarvoihin ja kasvillisuuteen liittyen

1963: Marja-Leena Kivelän pro gradu, jossa tehtiin kattava selvitys alueen kasvillisuudesta.

1980-luku: Kasviarkeologiaa selvitettiin Linnoituksen länsirinteillä arkeologisten kaivausten yhteydessä.

1994: Kimmo Saarinen kartoitti alueen kasvillisuutta.

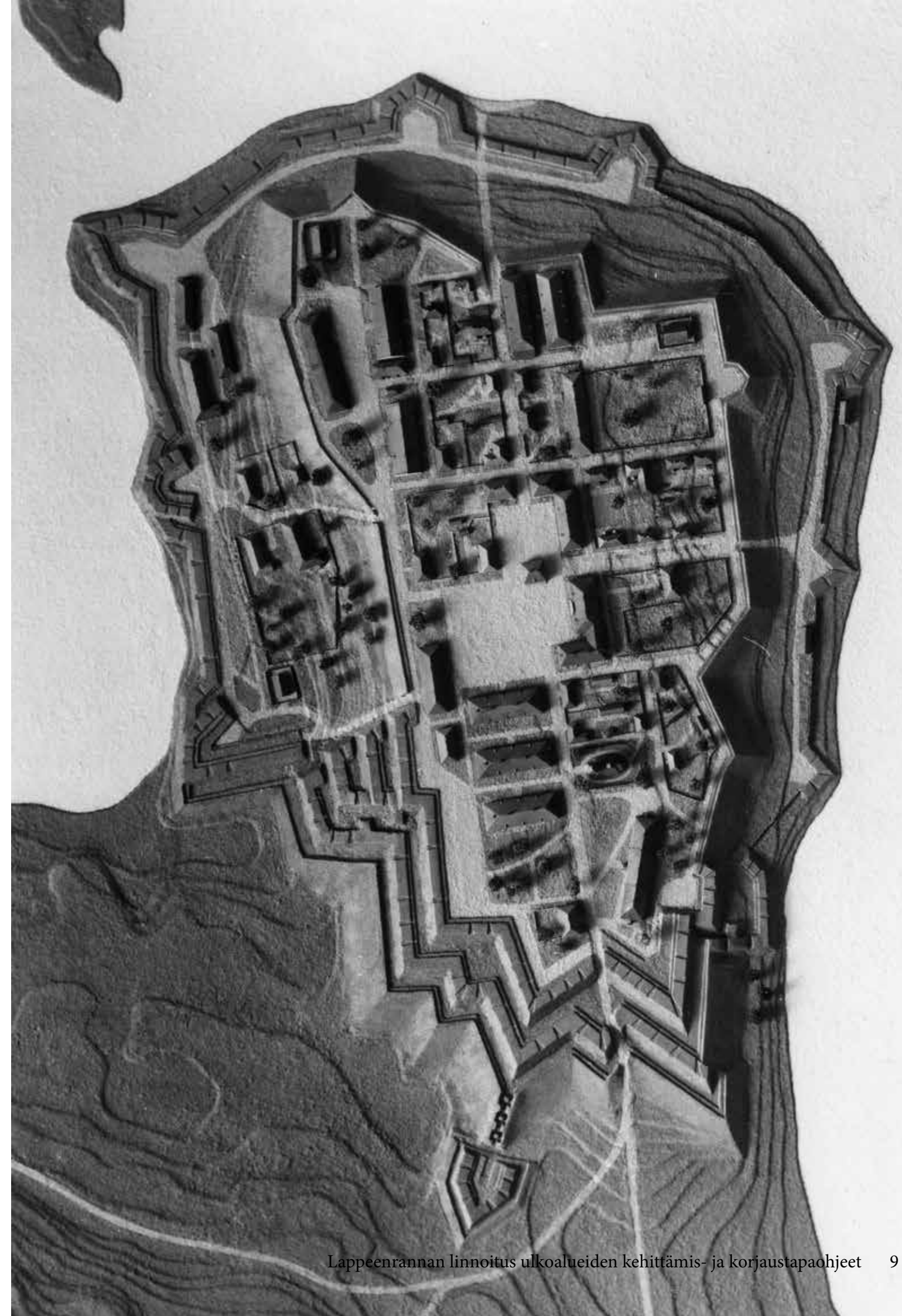
2012: Alueen luontoselvitys, jonka laati Pöyry Finland Oy

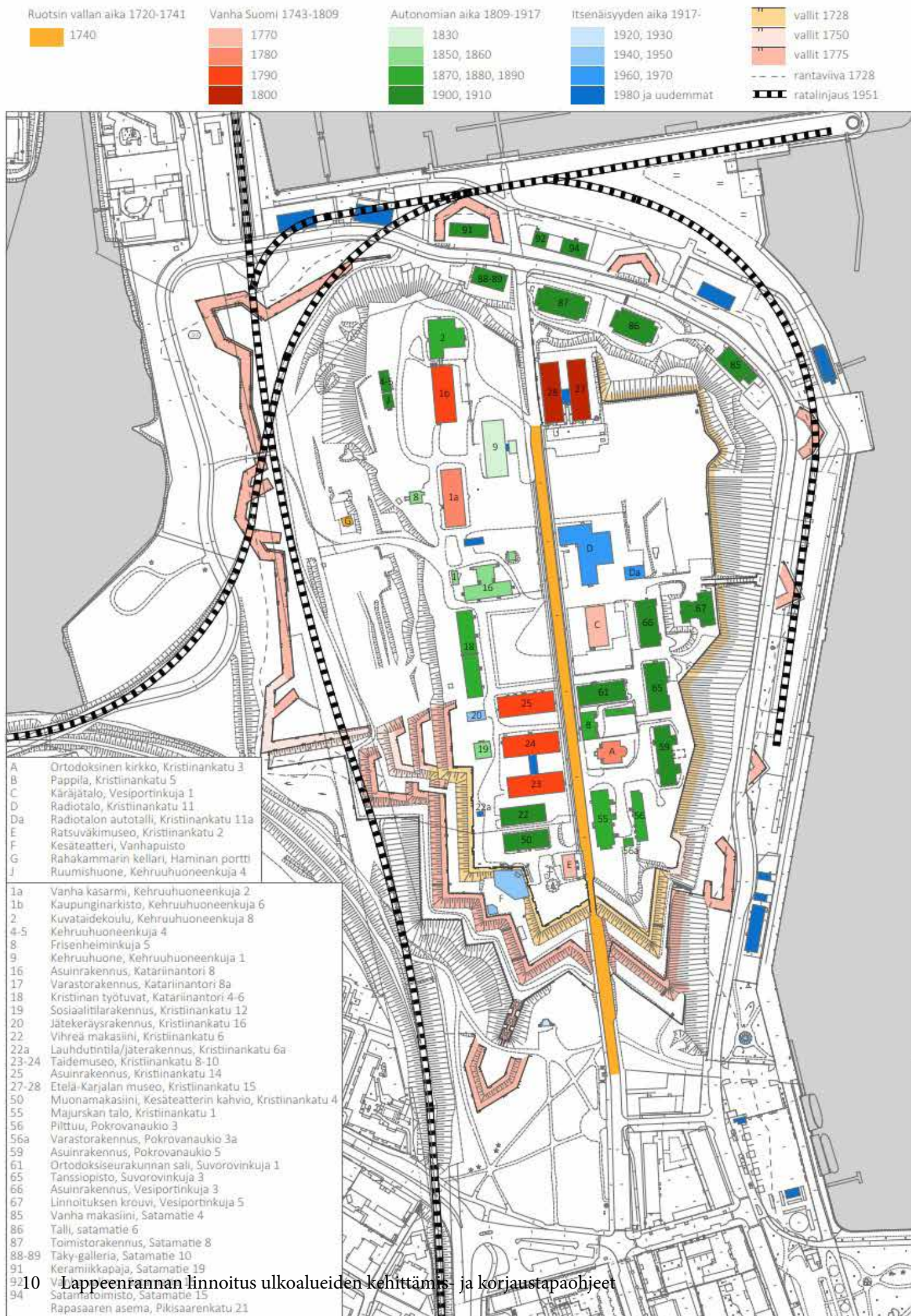
2018: Linnoitusalueen kasvillisuuskartoituksen ja hoitosuunnitelma, laatijana Anna Vuori.

2022: Alueen luontokartoituksen päivitys, Afry Oy.

2023-2024: Puustoa on kartoitettu kaupungin arboristin toimesta ja tiedot viety kaupungin puurekisteriin.

Kuva 3 viereisellä sivulla. Arkkitehti Keijo Koskisen suunnitteleman pienoismallin valmisti Simo Karjalainen vuonna 1977.





Historian vaihteita pähkinäkuoressa

- 1500-luvulla Saimaaseen työntynyt niemi toimi tori- ja markkinapaikkana.
- 1600-luvulla asuttamista tapahtui asemakaavan mukaisesti. Kaupunkioikeudet Lappeenrantaan saatiin 1649, mutta lakkautettiin kuitenkin jo vuonna 1683.

1700-luku

- 1720-luvulla aloitettiin kaupungin linnoittaminen Ruotsin hallinnon alla.
- 1743 Turun rauhassa Lappeenranta liitettiin Venäjän valtakuntaan ja siitä tuli osa Viipurin kuvernementtia.
- 1750- ja 1760-luvulla venäläiset ryhtyivät parantamaan linnoitusrakenteita.
- 1700-luvun lopulla toteutettiin kenraali Suvorovin johdolla Linnoituksessa laajoja rakennustöitä Ruotsin kanssa käydyn sodan vuoksi. Tuolloin rakennettiin sekä linnoitusvarusteita että rakennuksia.

1800-luku

- Suomen sodan päättyminen 1809 ja Vanhan Suomen eli Viipurin kuvernementin palauttaminen muun Suomen suuriruhtinaskunnan osaksi vuonna 1812 muuttivat Linnoituksen strategista merkitystä. Siellä toimi edelleen venäläinen varuskunta ja kauppa Saimaan alueella oli vilkasta.
- Vallituksia ei linnoituksen lakkautamisen jälkeen korjattu, mutta ne luovutettiin juhlallisesti kaupungille. Ne toimivat edelleen erottajana rakennetun linnoituksen ja muun kaupungin välillä.

- Ensimmäinen varsinainen vallien kunnostus tapahtui vuonna 1862 hätäaputöiden yhteydessä suurten nälkävuosien edellä.
- Rakennuskanta säilyi melko muutumattomana, ja vanhoja rakennuksia käytettiin edelleen, vaikka osa purettiin huonon kuntosu vuoksi.

1900-luku

- 1900-luvun alkupuolella Linnoitus toimi erilaisissa siviilikäytöissä sotilaallisen toiminnan päätyttyä. Uutta rakennuskantaa tuli mm. nykyisen Satamatien varrelle Linnoituksen pohjoispuolelle. Rakentaminen liittyi Venäjän varustautumiseen ensimmäisen maailmasotaan ja käsitti etupäässä asumiseen tarkoitettuja kasarmeja sekä muita tiilirakennuksia.
- Jatkosodan jälkeen tyhjentyneet tilat otettiin käyttöön siirtoväelle, ja alueen väkiluku kasvoi huomattavasti.
- Entinen vankilan Kehruuhuonerrakennus vuokrattiin ja uudistettiin urheiluhalliksi vuonna 1947 ja muutettiin ravintolaksi 2000-luvun aikana.
- 1970-luvulla aloitettiin puistojen ja vallien kunnostus valtion työllisyysmäärärahojen turvin, ja Museovirasto laati entistämissuunnitelmia.

2000-luku

- Vuosituhannen vaihteen jälkeen muutokset alueella ovat olleet vähäisiä.
- Linnoituksen alueelta on laadittu lukuisia selvityksiä ja tehty arkeologisia tutkimuksia.

Kuva 4 viereisellä sivulla. Linnoituksen rakennusten ja rakenteiden aikatasot.

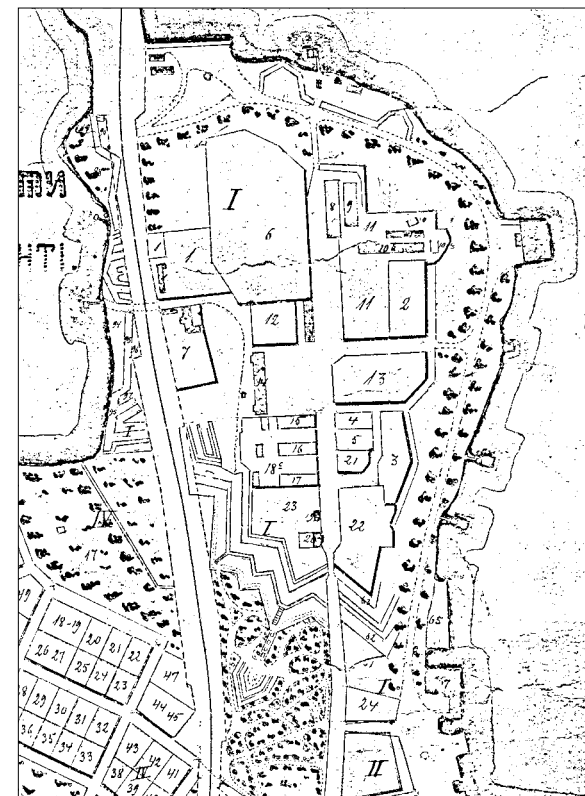
Ulkoalueiden käyttöhistoriaa

Lappeenrannan Linnoitus oli alkuaan bastionien ja vallien sisäpuolinen linnoituskaupunki. Toiminnallisesti ja maankäytön perusteella sen kokonaisrakenteeseen kuuluvat edelleen kolme erottuvaa osaa: linnoitusmäen laki, valli- ja rinnealueet linnoituslaitteineen sekä mäkeä kiertävä rantatasanne. Linnoituksen ulkoalueiden käyttö liittyi vuosisatojen ajan sekä Ruotsin että Venäjän vallan alla ensisijaisesti sotilas- sekä vankilakäyttöön. Alueen siviilikäyttö korostui vasta myöhemmin Suomen itsenäisyyden ajalla.

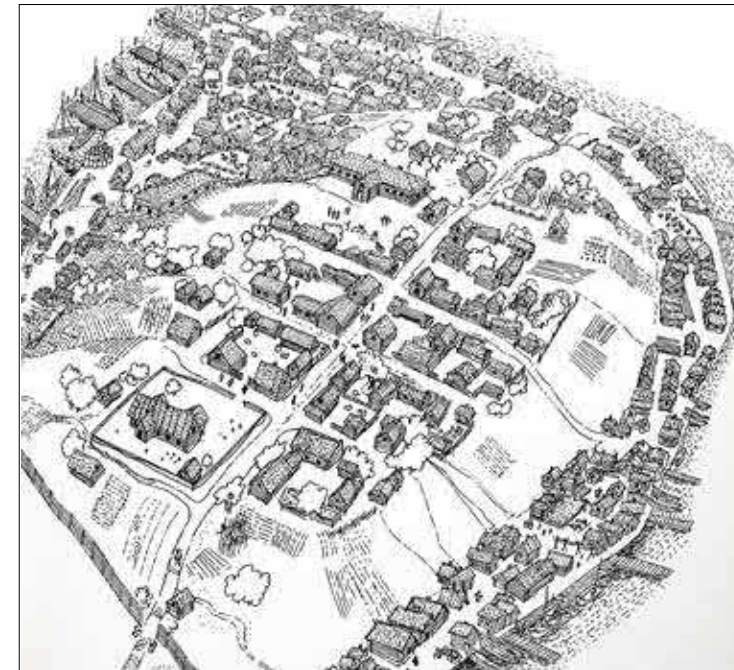
Ulkoalueet linnoituksen laella ovat muovautuneet kunkin aikakauden puolustustarpeiden ja linnoitusasemakaavojen mukaisesti. Varsinaista tonttijakoa alueella ei ole ollut. Lisäksi rakentaminen on painottunut vaihtelevasti eri puolille linnoitusta sen historian aikana. Rakennusten ja ulkotilojen käyttö sekä varuskuntarakentaminen toimintoihin ovat liittyneet tiiviisti yhteen.

Ruotsin vallan aikaan 1600-luvulla kaupungin rakentaminen keskittyi mäen laelle sekä rinteen länsilaidalle ja käsitti etupäässä siviili- ja hallintorakennuksia. 1700-luvulla Venäjän vallan aikana oli tärkeää parantaa varustautumista, linnoituslaitteita sekä rakentaa uudenaikaiset sotilaskasarmit keskeisten aukoiden ympärille ja pääkadun varrelle. 1800-luvulla huomiota herätti laaja vankilarakennusten aidattu alue lakialueen pohjoislaidalla. Viimeisenä, ensimmäisen maailmansodan alla, panostettiin näyttävien punatiilisten majoitus- ja huoltokasarmien rakentamiseen Venäjän vallan toimesta Linnoituksen laelle ja rantatasanteelle.

Pohjoisosassa merkittävimmät muutokset ovat tapahtuneet ulko- ja piha-alueilla, pääosin rakennusten jäätyä pois käytöstä tai niitä purettaessa 1900-luvun alkupuolella. Linnoituksen pysyvimpiä ovat olleet Linnoituksen vanhimmat kivirakennukset ulkoalueineen käsittäen pääkadun sekä torin ympäristön kasarmien, kirkon ja päävartion. Yleisesti piha-alueita ulkorakennuksin ja pienpuutarhoin muodostettiin 1800-luvulla kirkon, päällystön sekä ylemmän upseeriston asuntojen yhteyteen. 1700-luvun asemakarttojen mukaan Pokrovan aukio avautui alkuun etelään Viipurin portille. 1800-luvun uudisrakentamisen myötä aukiovaikutelma kuitenkin heikkeni.



Kuva 5. Ote "Keisarin kaavasta" vuodelta 1892.



Kuva 6. Ote taiteilija Aimo Vuorisen tulkinnasta Lappeenrannan linnoituksesta 1600-luvulla. Länsirannalla sijaitsi kauppapaikka ja linnoituksen lakialueella pääosin siviili- ja hallintorakennuksia. Laki-alueen jäsentely on perusrungoltaan säilynyt tähän päivään saakka.

Kuva 7. "Tseljuskin kaava" vuodelta 1775. Toteutuneisuudesta ei kaavan osalta ole varmuutta.





Kuva 8. Nykyinen Etelä-Karjalan museo toisen maailmasodan aikaan.



Kuva 9. 1700-luvulla rakennettu kasarmi oli päässyt 1970-luvulle tullessa huonoon kuntoon. Myös Linnoituksen ulkoalueet olivat tuolloin vähällä hoidolla.

Pysyvinä lakialueen rakenteissa ovat olleet Linnoituksen etelä-pohjoissuuntainen pääkatu Kristiinankatu sekä siitä poikkeavat kujat länteen sekä itään. Tämä edelleen hyvin säilynyt rakenne pääilmasuuntien mukaan, ruutukaavaan, on Ruotsin vallan perua 1600-luvulta. Pääkatuja ja -kujia nämä ovat siksi, että ne ovat liittyneet merkittäviin portteihin: eteläinen Viipurinportti, Pohjoinen Savonlinnan portti, läntinen Haminan portti ja itänen Vesiportti. Porttien nimet kertovat paljon niiden merkityksestä ja puolustuksellisesta asemasta.

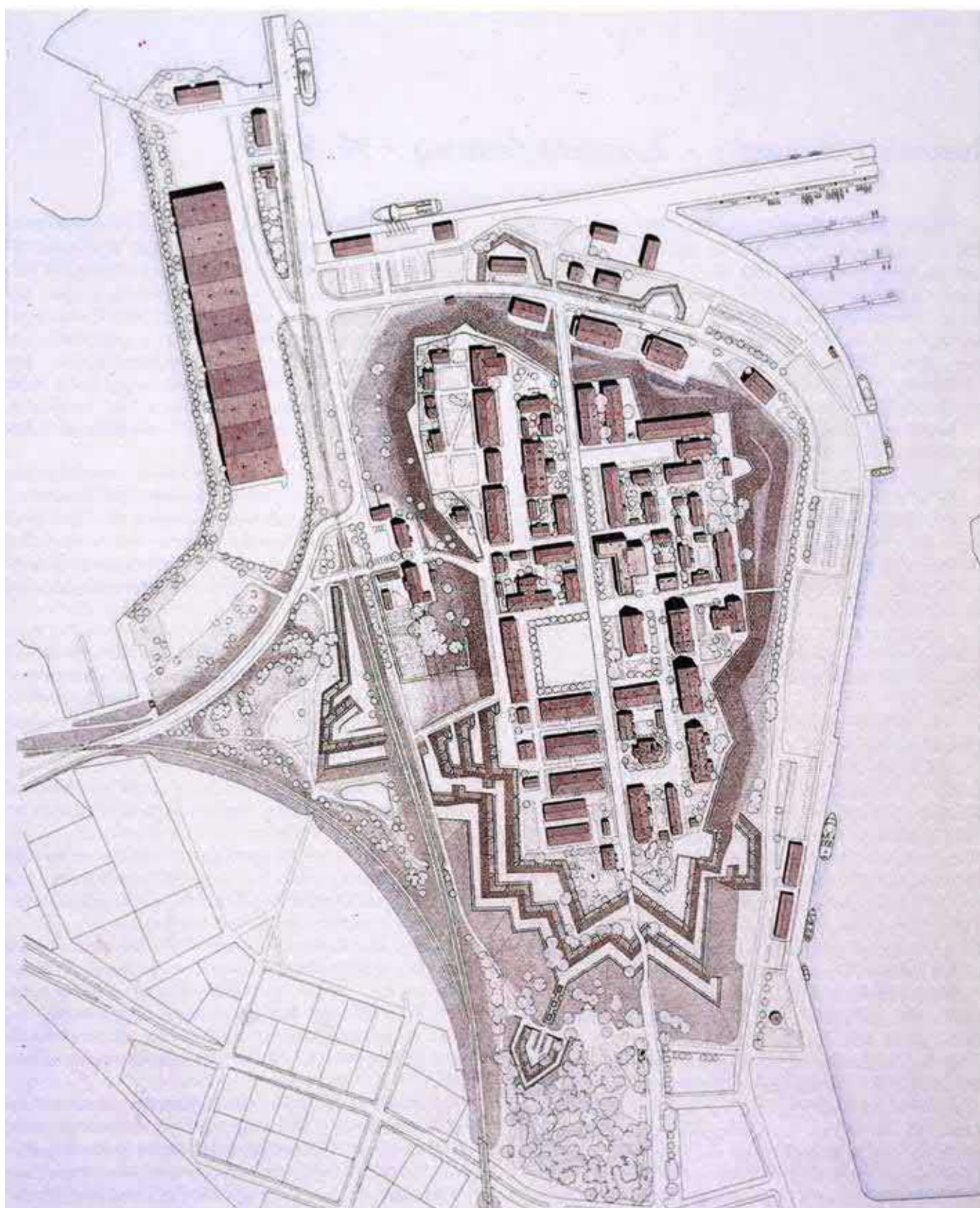
Pääkujan rakennetta Haminan portilta itään on muutettu historian aikana. Erityisesti 1800-luvulla rakentunut vankilakokonaisuus ja aidattu alue muutti kujan kiertämään vankilan ja liikenteen Frisenheiminkujalta Kristiinankadulle. Tämä muutos kujan ja länsisivun ulkoalueiden jäsenyyksessä esiintyy myös 1800-luvun lopun Keisarin kaavassa, joka on viimeisin voimassa oleva asemakaava, ja on jatkunut nykypäivään.

1970 ja 1990-luvun asemakaavanmuutoksen yrityksessä, samoin osayleiskaavasunnitelmissa, on yritetty hahmottaa Frisenheiminkujaa vuoroin uudistaen tai vahvistaen perinteistä kujalinjaa. Kujan aseman ja merkityksen tulkintavaikeutta voi selittää myös kaavoissa ehdotettu, ja toteuttamatta jäänyt, täydennysrakentaminen pohjoisosan rakennuksista purkautuneille ulkoalueille. Myös Katariinantorin aukiota sekä lähirakennuksiin liittyviä ulkoalueita on ollut kaavahankkeiden myötä selvästikin vaikea muotoilla, mikä näkyy keskusaukiosuunnitelmissa 1990-luvulla.

Vanhimpien 1700-luvun kivikasarmien pihojen yhteyteen länsisivulla liittyi useita matalia huoltorakennuksia, maksiineja ja -pihoja 1800-luvulla. Ulkoalueiden avoimuus oli ollut tärkeää säilyttää länsisivulla puolustuslaitteille aktiivisen varustautumisen aikaan, mutta 1800-luvulta alkaen ulkoalueiden puusto sai kasvaa melko vapaasti. 1970-luvulla puuston sanotaan kasvaneen jo villinä. Etelä- ja länsivallien linnoituslaitteiden entistämisen yhteydessä 1970-1990-luvulla ulkoalueiden puustoa hoidettiin siten, että linnoitushahmo erottuu hyvin kaukonäkymissä.



Kuva 10. Mies Viipurinportilla 1920-luvulla. Linnoitus oli tuolloin varsin suljettu tavallisilta kansalaisilta.



Kuva 11. Ote Koskinen & Schalin laatimasta käyttösuunnitelmasta vuodelta 1990. Erityisesti Linnoituksen pohjoisosaan on suunniteltu uutta rakentamista.



Kuva 12. Luonnos asemakaavamuutoksesta vuodelta 1997. Lakialueen pohjoisosaan on edelleen suunniteltu lisärakentamista, mutta hieman aiempaa vähemmän. Raiteiden poistuminen on antanut mahdollisuuden käsitellä Linnoituksen länsi- ja luoteispuolelta aiemmasta poikkeavalla tavalla ja linnoitusrakennelmat ja vallit on huomioitu lakialueen reunoilla.

Eteläinen portti ja päävartio ovat olleet linnoituksen historiassa sen suoja-
tuin ja tunnetuin ympäristö. Samoin
keskeinen Katariinantori. Päävartion
ja Katariinantorin läheisyyteen raken-
nettaessa 1800-luvulla ulkoalueista
rajattiin myös yksityisempiä pihoja
ja puutarhoja. Tämä oli mahdollista,
koska aktiivinen linnoitus ja varustau-
tuminen lakkasi. Resursseja suunnat-
tiin myös Linnoituksen rakennusten ja
ulkoalueiden muuhun käyttöön kuten
asumiseen ja varastointiin.

Aktiivisen varustamisen loputtua ve-
näjän vallan aikana 1800-luvun lopulla
erottuu puisten rakennusten ja niiden
ympäristössä erityyppisten pihojen
lisääntyminen. Erilaiset talous- ja pi-
harakennukset sekä aidat ja aitaukset
olivat yleisiä. Nämä ulkoalueet ja piha-
piirit voi vielä kohtalaisesti tunnistaa
säilyneiden puukasarmien läheisyydes-
sä. Myös 1910-luvulla rakennettujen
punatiilisten asuinkasarmien yhtey-
teen muodostui luonteeltaan enem-
män yksityisiä pihoja ja kulkuväyliä
asukkaille.

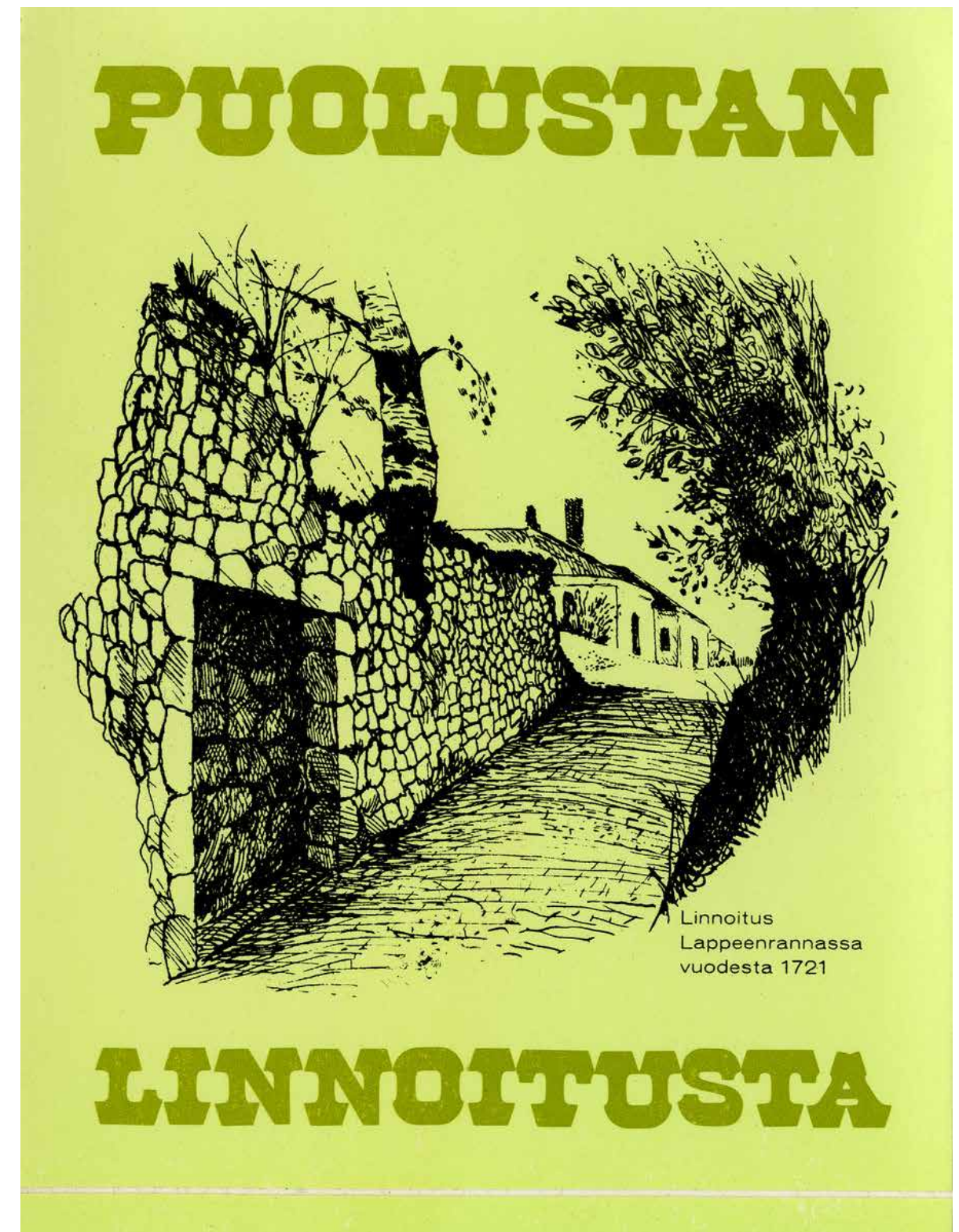
Suomen itsenäistymisen alkuajalta
Linnoituksen osin huono maine vanki-
la- ja varuskuntakäytössä johti siihen,
ettei rakennuksia tai ulkoalueita huol-
lettu. Alkuperäisestä käytöstä pois-
jääneille rakennuksille ei heti löydetty
myöskään uutta käyttötarkoitusta.
Kunnostus ja uusiokäyttö alkoi van-
himmista sekä arvotetuista 1700-lu-
vun kivrakennuksista ulkoalueineen
kuten päävartio, komendantintalo ja
upseeri- sekä miehistökasarmit. Uu-
siokäytössä asuin- ja liikerakennuk-
sina tai yritystiloina ulkoalueilla sekä
pihoilla on alkuperäisestä poikkeavia
vaatimuksia. Historiallisten ja toi-
minnallisten yhteyksin säilyttäminen
todistusvoimaisena ulkoalueilla on
haastavaa.

Pitkästä historiastaan huolimatta Lap-
peenrannan linnoitus on kokonaisuute-
na säilynyt hyvin kertovana. Linnoituk-
sessa on useita ajallisia kerrostumia,
joista korostuvat Venäjän vallan ajan
rakennuskausi sekä autonomian ajan
loppu.

Linnoituskokonaisuuden historian
kerroksisuus on vaalittava arvo ja sen
kunnossapito ja säilyttäminen suun-
nitellaan historiatietojen ja kohteiden
todistusvoiman pohjalta. Mitä kauem-
maksi ajassa linnoituksen historiassa
siirrytään, sitä epätarkempia tiedot ja
todistus rakennusten sekä ulkoaluei-
den todellisesta, ei vain suunnitellusta,
käytöstä ovat. Käyttötiedot perustu-
vat pääosin historiakarttoihin, -kuviin,
-kirjallisuuteen, tutkittuun tietoon koh-
teista paikalla ja arvioon näiden lähtei-
den perusteella.

Selvästi havaittu ilmiö on, että kaik-
kien lähellä tai kaukana käytyjen
sotien takia Linnoituksen rakennus- tai
varustustyöt aktivoituivat ja väkimää-
rää lisääntyi ainakin tilapäisesti. Ra-
kennusten ja ulkotilojen käyttö sekä
rakentaminen ovat liittyneet siten
saumattomasti sotilaskäytön kanssa
yhteen. Vallan ja ylläpitäjän vaihtu-
essa, sodan tai rauhan aikana, raken-
nusten ja ulkoalueiden käyttömuutok-
set, kunnostus ja uudisrakentaminen
ovat olleet välttämättömyys.

Säilytettäväksi ovat päätyneet sellaiset
rakennukset ja ulkotilat, joiden käyttö-
tarkoitus on pysynyt hyvin samana ja
palvellut jatkokäyttöä, kuten 1700-lu-
vun miehistökasarmit ja 1900-luvun
alun tiilikasarmit piha-alueineen ja
aukioineen. Niiden uudistamista on
tehty hyvin pienin muutoksin. Tästä
todistavat historia- ja kaavakartat,
jotka ovat olleet pääosin suunnitelmia
linnoitusolojen parantamiseksi, mutta
joskus myös dokumentaatio aikalaisti-
lanteesta rakennuksin sekä ulkoaluein.



Kuva 13. Linnoituksen suojeluun herääminen tapahtui 1970-luvun aikana. Aimo Vuori-
sen vuonna 1974 suunnittelema tarra. Lappeenrannan Taideyhdistys ry:n järjestämällä
"Puolustan Linnoitusta"-kampanjalla vastustettiin Linnoitukseen suunniteltua hotelli-
hanketta.

Kehittämis- ja korjaustapaohjeet

Ohjeiden laatimisen ensisijaisena tarkoituksena on linnoituksen ulkoalueiden historiallisten arvojen säilyminen. Ohjeiden avulla voidaan ohjata alueella tapahtuvia kunnostus-, korjaus- ja muutostöitä siten, että ne soveltuvat kohteen ominaispiirteisiin ja takaavat arvojen säilymisen. Ohjeet on suunniteltu täydentämään asemakaavan määräyksiä.

Linnoituksen lakialue on kokonaisuudessaan muinaismuistolain mukaista kiinteää muinaisjäännöstä. Poikkeuksena erittäin pienialaiset kohteet, joissa maakerrokset ovat tuhoutuneet, kuten 1970-luvulla rakennetun Radiotalon kohta. Muinaisjäännösten kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu niihin kajoaminen on kielletty. Aluetta koskevista toimenpiteistä ja maankäyttösuunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Arkeologisia kerroksia tai rakenteita on lakialueella kaikkialla ja ne voivat olla paikoin hyvin lähellä olevaa maanpintaa. Nurmialueilla kerroksia voi olla jo pintamaan ja mukulakiveysten kohdalla heti asennushiekkakerroksen alla. Arkeologisten kerrosten paksuus voi myös vaihdella huomattavan paljon. Tämän vuoksi ei voi painottaa liikaa, että kaiken kaivamista käsittävien toimien osalta on vastuumuseon oltava mukana jo toimenpiteitä suunnitellessa.

Ohjeet painottavat maltillisuutta ja harkintaa kaikissa uudisrakennus-, korjaus- ja muutostöissä. Ensisijaisesti tulee välttää kaivamista. Rakenteiden osalta tulee tutkia säilyttäviä ja mahdollisimman vähän alkuperäiseen kajoavia ratkaisuja. Korjaaminen on aina parempi ratkaisu kuin purkaminen tai uuden rakentaminen.

Ohjeet eivät toimi yksittäisten kohteiden tarkkoina suunnitelmina, vaan niiden reunaehdot ja tavoitteet sovelletaan hankekohtaisesti.

Ennen laajempia toimenpiteitä on suositeltavaa laatia kohteena olevasta alueesta tarkempi selvitys tarjoamaan tietoa sen historiasta ja auttamaan suunnittelussa. Samalla määritellään dokumentoinnin ja mahdollista vastuumuseon ohjauksen tarvetta.

Ohjeet korostavat alkuperäisten ratkaisujen, materiaalien ja värimaailman säilyttämistä, minkä tarkoituksena on estää vanhan kulttuuriperinnön häviäminen. Linnoituksen arvoihin kuuluu eri historiallisten aikakausien kerroksellisuuden ja niiden autenttisten materiaalien vaaliminen ja esiintuominen. Kohteen arvo ja kertovuus vahvistuvat jos aikakerrokset ovat hyvin säilyneitä, edustavia ja kerrokset erottuvat toisistaan.

Toimenpiteissä suositetaan alkuperäisiä ja perinteisiä materiaaleja. Uusien materiaalien käyttö tulee harkita tarkkaan, sillä niiden ylläpidosta, elinkaaresta ja ikääntymistavasta ei ole kokemusta. Ne voivat myös ajan kuluessa vahingoittaa alkuperäisiä rakenteita ja materiaaleja. Toimenpiteitä suunniteltaessa on tärkeää varmistaa rakenteiden ja järjestelyiden tekninen toimivuus, käytettävyys ja ylläpidettävyys.

Suunnittelu- ja rakennustöihin tarvitaan ammattilaisia, jotka tuntevat vanhat menetelmät ja materiaalit. Siten varmistetaan, että lopputulos on laadukas, ikääntyy kauniisti ja tukee alueen arvojen säilymistä. Ohjeissa on tuotu esille niitä toimenpiteitä, jotka tulee suunnitella ja toteuttaa arkeologin valvonnassa.

Vastuumuseo = Lappeenrannan museot on Etelä-Karjalan maakunnassa museolain (314/2019) tarkoittama alueellinen vastuumuseo, joka toimii kulttuuriympäristön, erityisesti rakennetun ympäristön ja arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntijana.

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristö tarkoittaa sitä ympäristöä, jossa elämme ja joka on saanut muotonsa vuosisatojen saatossa ihmisten toiminnan, kulttuurin ja historian vaikutuksesta. Se kattaa niin rakennukset, puistot ja kadut kuin koko luonnon, joka on ollut osana ihmisten elämää ja toimintaa. Kulttuuriympäristöllä on suuri merkitys identiteettillemme – se kertoo tarinoita menneistä sukupolvista ja luo pohjan sille, miten ymmärrämme itseämme ja ympäröivää maailmaa. Lappeenrannan linnoitus on määritelty Museoviraston inventoinneissa valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi.

Kulttuuriympäristön vaaliminen ei ole vain vanhan suojelemista, vaan myös sen elävöittämistä ja kehittämistä nykypäivän tarpeiden mukaan. Tällöin on tärkeää, että historialliset kerrostumat huomioidaan ja niiden yhteys nykyiseen ympäristöön säilytetään. Vanhojen rakennusten ja alueiden modernisointi voi olla tarpeen, mutta se tulee tehdä niin, että historian arvo ei katoa tai vääristy. Tämän kaltainen tasapainoilu takaa, että kulttuuriympäristön arvot säilyvät ja elävät edelleen, vaikka ympäristö kehittyy ja muuttuu.

Kulttuuriympäristön arvon vaaliminen on yhteinen vastuumme. Tämä tarkoittaa, että asukkaiden, viranomaisen ja muiden sidosryhmien tulee tehdä yhteistyötä ja kunnioittaa ympäristön monivaiheista historiaa. Kun huolehdimme kulttuuriympäristöstämme, luomme samalla elinvoimaisen ja kestävämpään ympäristön, jossa historia ja nykypäivä kohtaavat. Tämä ei ole vain menneisyyden säilyttämistä, vaan myös elävän ja dynaamisen kulttuuriympäristön luomista tulevaisuudelle, jossa on hyvä elää ja josta voidaan olla ylpeitä.

Historialliset kerrokset

Historialliset kerrokset tarkoittavat alueella olevia eri aikakausien jälkiä, jotka ovat jääneet näkyviin. Esimerkiksi Linnoituksen lakialueella voi nähdä jäänteitä eri aikakausilta: 1600-luvun katulinjat ja kaupunkirakenteen rungon, 1700-luvun linnoitusrakenteet sekä 1800- ja 1900-luvun rakennuksia. Nämä eri aikakausien jättämät rakenteet ja rakennukset muodostavat alueen historiallisia kerrostumia.

Historialliset kerrokset eivät ole vain fyysisiä rakenteita, vaan ne ovat myös kertomuksia menneistä aikakausista ja tapahtumista, jotka ovat muovanneet alueen ilmettä ja kertovat meille, miten ympäristömme on kehittynyt ja muuttunut. Ne voivat liittyä esimerkiksi alueen alkuperäiseen käyttöön, kuten kauppaan, hallintoon tai puolustukseen.

Linnoituksen historiallisia vaiheita on lyhyesti esitetty kappaleessa Historian vaiheita pähkinänkuoressa sekä Ulkoalueiden käyttöhistoriaa.

Ominaispiirteet ja historiallinen luonne

Ominaispiirteillä tarkoitetaan niitä erityispiirteitä, jotka tekevät alueesta tunnistettavan ja arvokkaan. Nämä piirteet voivat olla rakennuksia, maisemia, katuja, puistoja tai muita elementtejä, jotka liittyvät alueen historiaan ja kulttuuriin. Ominaispiirteet ovat usein juuri niitä asioita, jotka tekevät alueesta ainutlaatuisen ja tuovat esiin sen historiallisen luonteen. Esimerkiksi alueen erityinen rakennustyyli, vanhat kadut ja puistot voivat olla arvokkaita kulttuurihistoriallisia elementtejä, jotka ilmentävät sen menneitä aikakausia ja elämänmuotoja. Linnoituksen historiallinen kerroksellisuus on yksi sen ominaispiirteistä.

Ominaispiirteiden ja historiallisen luonteen vaalimisella tarkoitetaan näiden elementtien suojelemista ja huolehtimista niin, että ne säilyvät myös tuleville sukupolville. Tällöin ei ole kyse vain vanhan ”jäädyttämisestä”, vaan sen elävöittämisestä ja tuomisesta osaksi nykypäivää. Esimerkiksi, jos alueella on vanhoja rakennuksia, voidaan niitä kunnostaa ja muokata uusiin käyttötarkoituksiin, mutta samalla pyritään säilyttämään rakennusten alkuperäinen luonne ja historia. Ominaispiirteiden vaaliminen voi tarkoittaa myös maisemallisten piirteiden suojelemista, kuten luonnon ja rakennusten yhteensovittamista niin, että alueen identiteetti ei katoa.

Linnoituksen ulkoalueiden merkittävimmät ominaispiirteet ja niiden vaalimiseen tähtäävät ohjeet on esitetty seuraavassa kappaleessa teemoihin jaoteltuna.

Kuva 14. Kuvassa näkyy Linnoituksen vanhimpia historiallisia kerroksia; vasemmalla Haminan portti ja taustalla rahakammarin kellari (1740), joka on yksi lakialueen vanhimmista rakennuksista. Alueelle tyypillisiä ominaispiirteitä ovat mukulakivet tai sorapintaiset käytävät ilman reunatukia, nurmi- ja niitypinnat, puiden ja muun kasvillisuuden tuoma vehreys sekä eri aikakausien rakennukset.



Kadut ja aukiot

Kulkuyhteydet lakialueella ovat perustuneet pitkittäiseen Kristiinankatuun Viipurin ja Savonlinnan porttien välillä, sekä suunnilleen lakialueen puolen välin paikkeilla oleviin poikkiyhteyksiin Haminan portille ja Vesiportille. Näistä läntinen yhteys Haminan portille oli lähes poikkeuksetta kartoissa esitetty entisen upseerien asunrakennuksen (rakennus 16) pohjoispuolelta. Yhteys portille alkuperäistä reittiä pitkin katkesi vankilan aidan rakentamisen jälkeen ja on sittemmin esitetty Katariinantorin kautta. Reitti tekee tällöin kuitenkin mutkan upseerien asunrakennuksen ympäri sen eteläpuolelta Katariinantorin kautta ja hämärtää alkuperäistä yhteyttä. Alkuperäinen katujärjestely olisi kuitenkin palauttavissa.

Kristiinankadun katutilan leveys lienee pysynyt kutakuinkin samana, päätellen porttien ja vanhimpien rakennusten sijainnista. Katutilan rajautuminen rakennuksiin on kuitenkin vaihdellut. Rakennukset ovat olleet katua vasten kuitenkin aina kadun suuntaisesti joko pitkä tai lyhyt sivu sitä vasten.

Entisen vankilan kulkuyhteydet ovat peruja pitkältä ajanjaksolta, jolloin alue oli aidattu. Kun muualla laki-alueella reitit noudattavat melko hyvin ruutukaavamaista järjestystä, ovat vankilan alueen reitit tästä poiketen selvästi kaarevampia. Muualla lakialueella reitit ovat muodostuneet rakennusten yhteyteen ja niiden ympärille muuttuen niiden mukana. Porttien välisten katujen lisäksi vanhimpia kulkuyhteyksiä karttojen perusteella ovat ortodoksisen kirkon ympäri kulkevat reitit. Pohjoisten vallien edustalla sijaitsevien rakennusten viereinen Sattamatie on 1800-luvun loppupuolelta ja nykyisellä nimellään esitetty ainakin vuoden 1894 kartoissa.

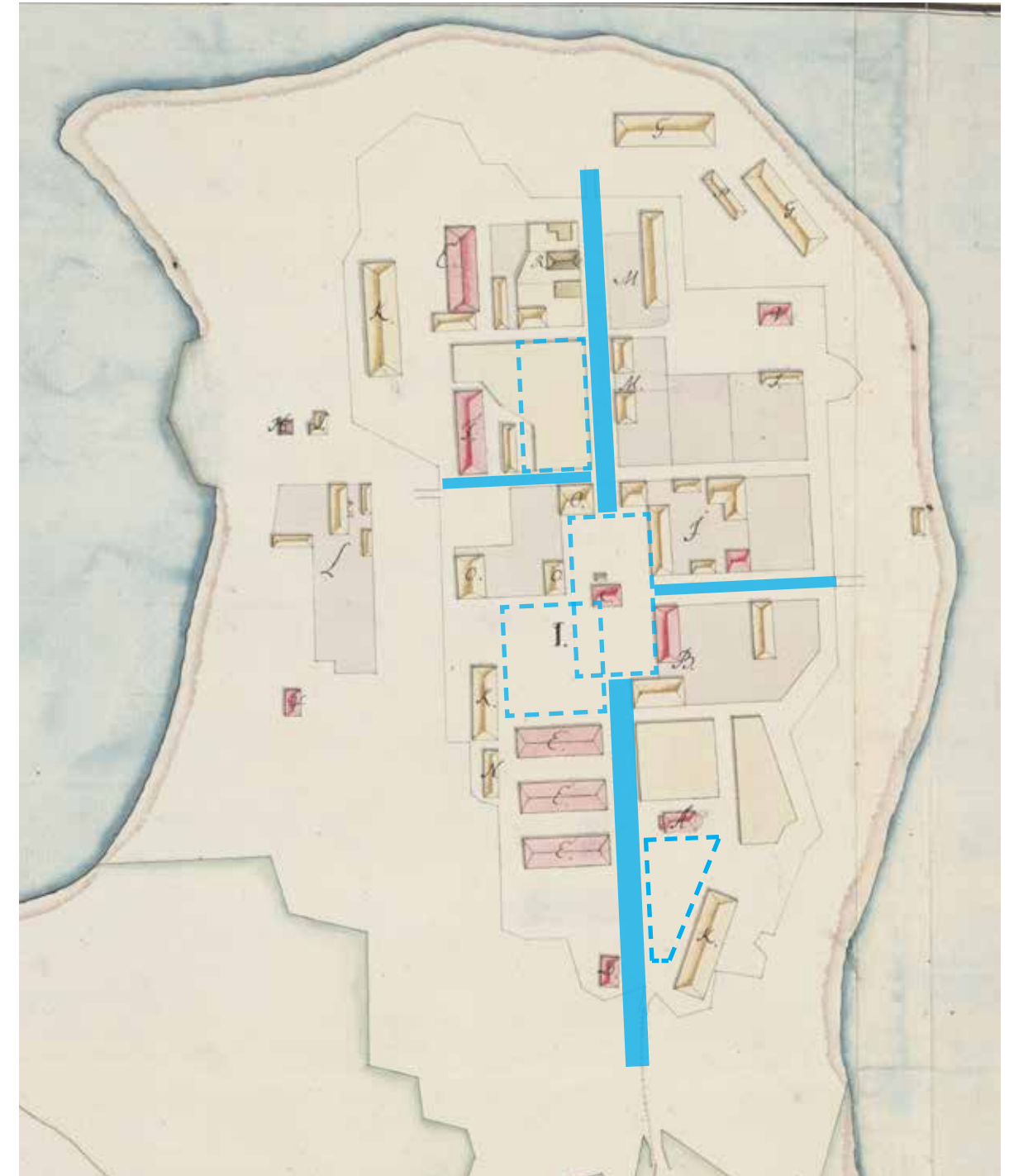
Tien rakentamisen edellytyksenä olivat 1800-luvulla titä- ja pohjoisrannalle tehdyt maantäytöt.

Vanhimpien kartoissa esitettyjen aukoiden toteutuneisuutta ei voida varmaksi todeta, esimerkiksi jo 1700-luvun kartoissa esiintyvä keskusaukio on kuitenkin todennäköisesti sijainnut paikallaan. Se esiintyy kartoissa ja suunnitelmakuvissa hyvin saman kaltaisena. Aukio oli ainakin osin rakennusten rajaama ja keskellä sijaitseva kivinen vartiorakennus. Nykyisen Katariinantori alkoi muotoutumaan Kristiinankadun länsipuolelta 1700-luvun lopulla ja siitä muodostui sittemmin Linnoituksen pääaukio ja tori.

Pokrovan aukioksi asemakaavaluonnoksissa nimetty alue on ollut 1700-1800-luvun vaihteen suunnitelmissa kartoissa ja sen ajatuksena on ollut tarjota hieno näkymä ja edusta- aukio ortodoksisen kirkon suuntaan etelästä Viipurin portilta saavuttaessa. Aukiomaista tilaa ei kuitenkaan ole ollut olemassa ainakaan nykyisen Majurskan talon rakennuttua pihapiireineen.

Kaupungin ainoa tori – nykyinen Katariinantori siirtyi pois Linnoituksesta 1828 kun raatihuone ja sen edustan aukio päätettiin rakentaa entiselle esikaupunkialueelle. Samalla alkoi kaupungin hallinnollisen ja kaupallisen keskustan muutto pikkuhiljaa pois Linnoituksesta.

1970-luvulla Katariinantorin sivuille istutettiin puurivit, oletettavasti ensimmäistä kertaa aukion historiassa. Luonteeltaan aukio on ollut pikemmin Linnoituksen joukkojen käytännön toimintoja palveleva kuin varsinainen edustausaukio.



Kuva 15. Kartta vuodelta 1799. Kristiinankadun pohjois-eteläsuuntainen yhteys Viipurin ja Savonlinnan porttien välillä jakaa alueen pitkittäissuunnassa. Poikittaiset yhteydet johtavat Vesiportille ja Haminan portille. Keskusaukio ja Katariinantori sijaitsevat laki-alueen keskellä. Frisenheiminkujan pohjoispuolella on aukiomainen tila kokoontumista varten. Pokrovanaukio avautuu Viipurin portilta ortodoksisen kirkon edustalle.

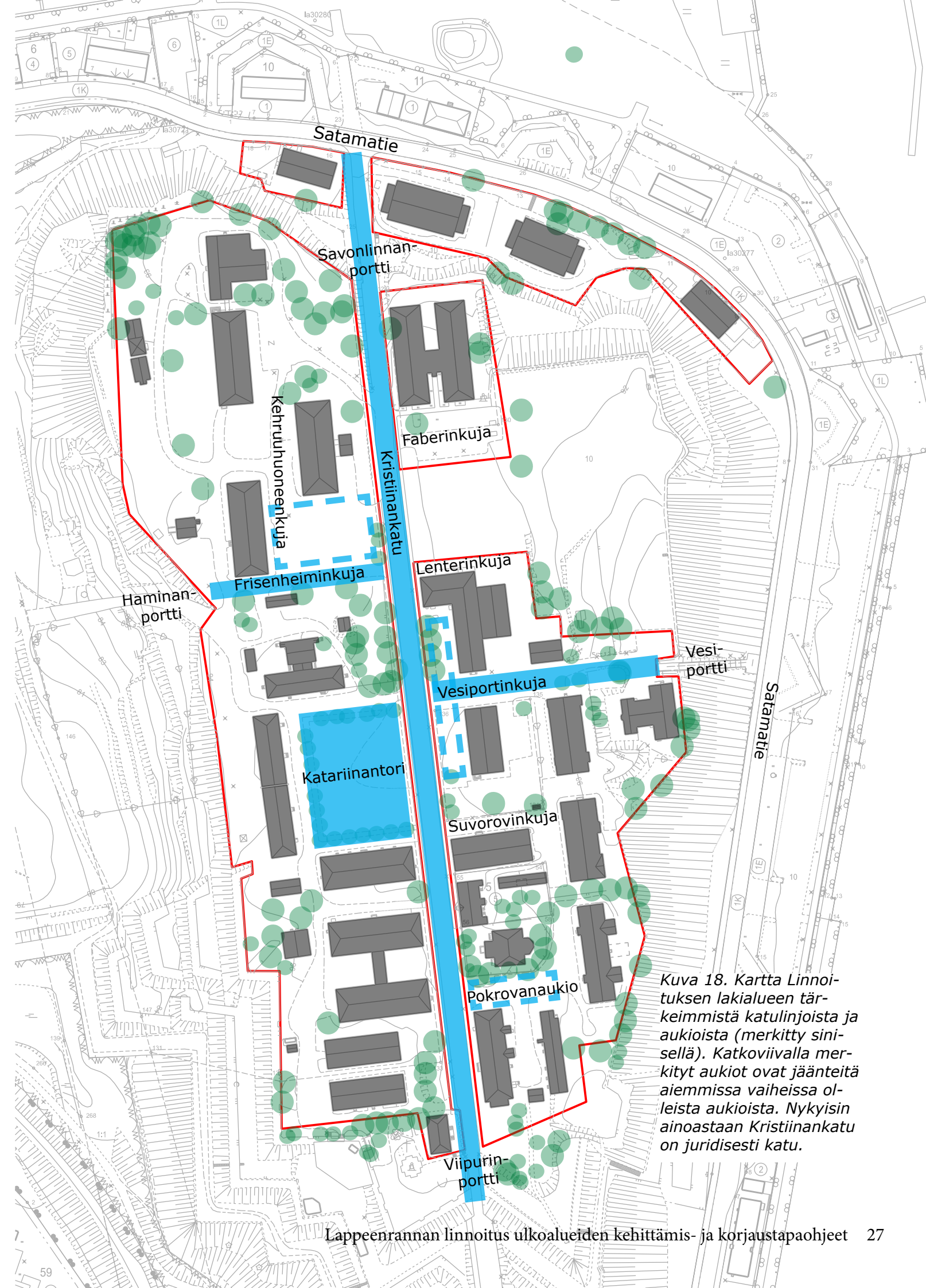
Kadut ja aukiot



Kuva 16. Frisenheiminkujan pohjoispuolella oleva avoin tila on ollut vaihtelevassa käytössä. Vankila-aikana ja sitä ennen alue on ollut aukiomainen ja sitä on käytetty mm. joukkojen kokoontumiseen ja ulkoiluun. Vankilatoimintojen loputtua jälkeen alue on toiminut viljelyalueena ja sittemmin pysäköinti on vallannut alueen.



Kuva 17. Vuonna 1979 Kristiinankadun ulkoasu oli vaatimaton. Taustalla näkyy uusi Radiotalo, joka sijoitettiin vanhan 1700-luvun aukioratkaisun kulmaan. Oikealla näkyvän entisen komendantintalon puutarhamainen pihapiiri on sittemmin kivetty. Rakennusten väliin sijoittuu Vesiportinkuja, jota pitkin on kulkenut vanha yhteys Kaupunginlahden satamaan.



Kuva 18. Kartta Linnoituksen lakialueen tärkeimmistä katulinjoista ja aukioista (merkitty sinisellä). Katkoviivalla merkityt aukiot ovat jäänteitä aiemmissa vaiheissa olleista aukioista. Nykyisin ainoastaan Kristiinankatu on juridisesti katu.

Puutarhat, pihat ja linnoituslaitteiden ympäristö

Puutarhat ja pihat

Puutarhaan tai pihapiiriin viittaavia merkintöjä on esitetty alueesta laadi-
tuilla vanhoilla kartoilla. Niiden to-
teutumisesta ei voida olla varmoja.
Vasta 1800-luvun lopulta alkaen on
Linnoituksen alueelta valokuvia, joiden
perusteella voidaan karttojen esityksiä
todentaa.

Muutama kohde, joiden osalta toistu-
vasti kartoissa esitetään mahdollisesti
istutuksia tai kasvillisuutta ovat orto-
doksisen kirkon ympäristö, komendan-
tin talon pihapiiri sekä entinen up-
seerien asuinrakennus Katariinantorin
laidalla. Rakennusten ja niissä asu-
neiden tai toimineiden hierarkia huo-
mioiden on melko todennäköistä että
pihat ovat olleet jossei puutarhoja,
niin jossain määrin laitettuja verrattu-
na muihin käyttöhistoriassa ja -hierar-
kiassa alempiarvoisiin pihoihin. Koko
alueen komeimpia puutarhoja on ollut
sittemmin tuhoutunut maaherran puu-
tarha Linnoituksen länsipuolella lähellä
rantaa. Vastaavan tasoisia puutarhoja
eivät lakialueen pihat luultavasti olleet
ja niiden koko on ollut selvästi maa-
herran puutarhaa pienemmät.

1800-luvulla Linnoitus oli kokonaan
julkista tilaa. Silti 1800-luvun loppu-
puolella aikakauden tavan mukaisesti
pihapiirejä aidattiin katuja vasten.

Viljely ja laidunnus

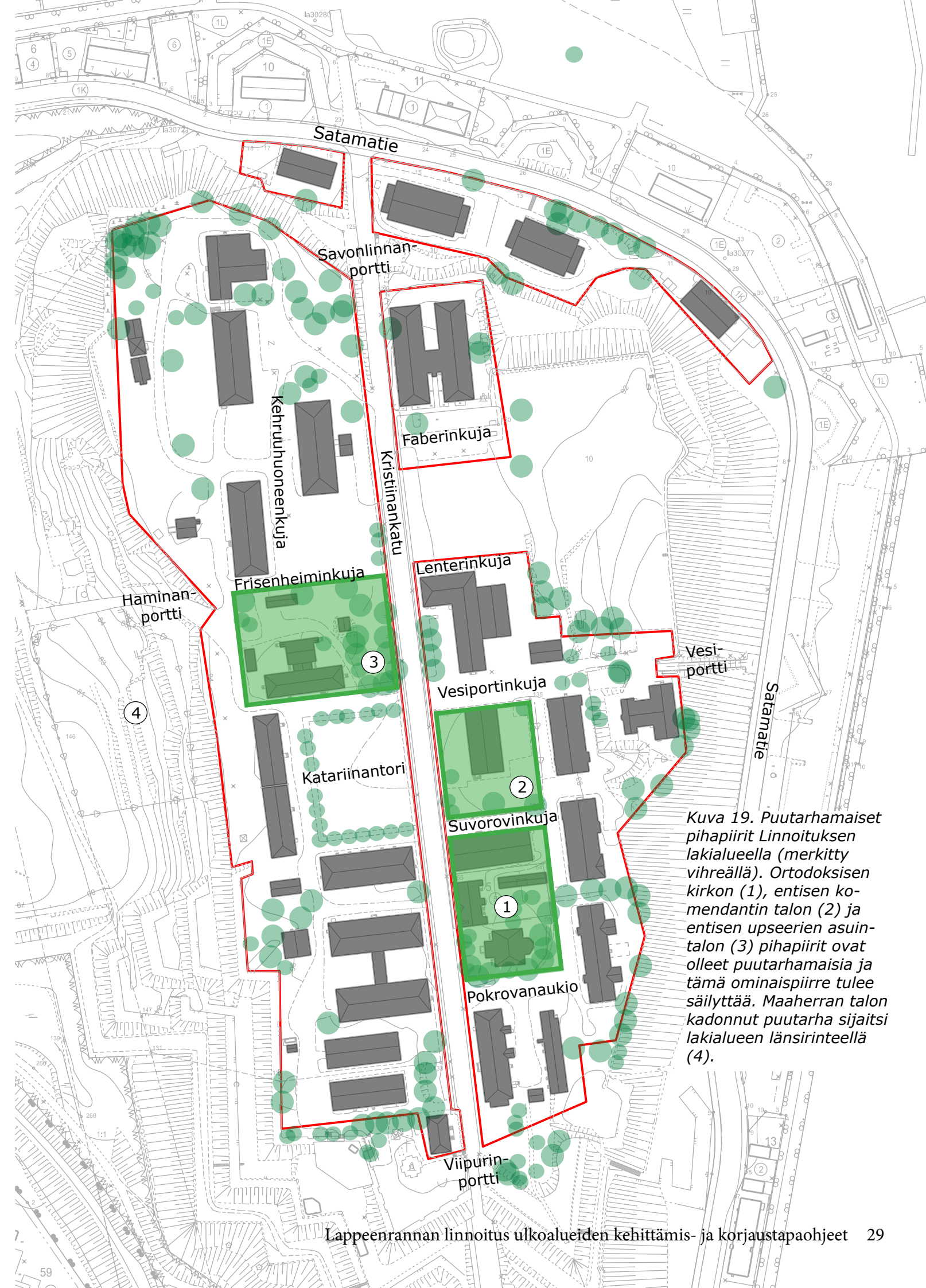
Linnoituksen alueella on ollut lähes
koko sen historian ajan viljelyksiä ja
laiduntavia eläimiä. Useimmiten kum-
matkin ovat palvelleet alueen asukkai-
ta ja toimijoita.

1800-luvun alkupuolella alue alkoi
jäää unholaan vankilan ja kehruu-
huoneen aloitettua toimintansa. Kau-
punkilaiset myivät pois rakennuksiaan
ja 1830-luvulla tontin omistajat mm.
"unohtivat" katujen huoltovelvollisuuk-
siaan. Linnoituksen aluetta ryhdyttiin
käyttämään tuolloin enenevissä mää-
rin laidunnukseen, sillä Lappeenrannan
kaupungissa oli tuohon aikaan pulaa
viljelys- ja laidunmaista. Ryytimaita
perustettiin missä tilaa vain olikin, ku-
ten sisäpihoille ja jopa katujen varsille.
Tilannetta helpotti vallien siirtyminen
kaupungille, samalla saatiin heinän-
korjuuoikeudet ja linnoitusplanadi
asukkaiden käyttöön. Viljelykset olivat
Linnoituksen alueella yleisiä vielä koko
1900-luvun ajan, tämä on todettavissa
vanhoista valokuvista ja ilmakuvista.
Yhä edelleen asukkaiden käytössä on
viljelylaatikoita.

Linnoituslaitteiden ympäristöt

Linnoitusjärjestelmissä oli lähes poik-
keuksetta tärkeää jättää puolustusva-
rusteiden ympäristö avoimeksi. Tämä
mahdollisti huollon ja kaluston sekä
sotilaiden vaivattoman liikkumisen
niiden läheisyydessä. Rakennuksia tai
rakenteita ei siis niiden yhteydessä si-
jainnut, myös puuvartinen kasvillisuus
todennäköisesti puuttui tai oli vähäis-
tä.

Tämä piirre on säilynyt melko myö-
hään Linnoituksen alueella, parhaiten
lakialueen eteläosissa. Myöhemmin
venäläiskausina rakentamista ulotettiin
selvästi lähemmäs puolustusvaruste-
ita, niillä kun ei ollut enää merkitystä
sotilaskäytössä. Tämän ominaispiir-
teen säilyttämistä tulee tukea.



Kuva 19. Puutarhamaiset
pihapiirit Linnoituksen
lakialueella (merkitty
vihreällä). Ortodoksisen
kirkon (1), entisen ko-
mandantin talon (2) ja
entisen upseerien asuin-
talon (3) pihapiirit ovat
olleet puutarhamaisia ja
tämä ominaispiirre tulee
säilyttää. Maaherran talon
kadonnut puutarha sijaisi
lakialueen länsirinteellä
(4).

Puutarhat, pihat ja linnoituslaitteiden ympäristö



Kuva 20. Jumalansynnyttäjän Suojeluskunnan kirkon ympäristö on yksi puutarhoja käsittäneistä pihapiireistä.



Kuva 21. Karttaesityksessä vuodelta 1896 on nähtävissä Linnoituksen laka-alueen kolme puutarhamaista pihapiiriä.



Kuva 22. Maaherran talon puutarhaa 1800-1900-luvun vaihteesta. Hierarkialtaan korkea-arvoisten asukkaiden pihat ovat olleet parhaillaan hyvinkin korkeatasoisesti suunniteltuja ja hoidettuja. Kyseinen pihapiiri on sittemmin hävinnyt ja rakennus palanut 1970-luvulla.



Kuva 23. Linnoituksen asukkaiden vaatimaton viljelys 1970-luvulla.

Kuva 24. Rakennusten pihapiirit ovat olleet yksinkertaisia ja palvelleet tarkoitustaan, varsinkin hierarkiassa ja asemassa alempien asuintalojen sekä toimintojen osalta.



Puutarhat, pihat ja linnoituslaitteiden ympäristö

OHJEET

Puutarhat ja pihat: Vanhat puutarhamaiset pihat suositellaan pidettävän istutettuina suosien rakennuksen aikakauden kasvilajistoa.

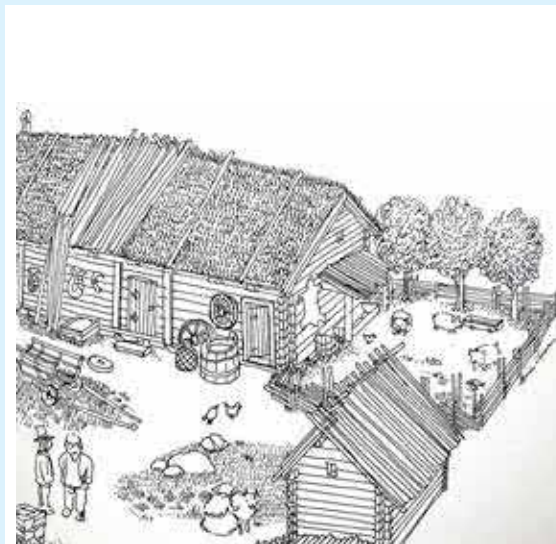
Muut pihapiirit voivat säilyttää yksinkertaisen ulkoasun, asuinkäytössä olevien rakennusten yhteydessä istutukset ovat sallittuja. Katariinantorin laidalla asuinrakennusten yhteydessä ei maavaraisia istutuksia sallita. Koristekasveja voidaan istuttaa kuitenkin ruukkuihin.

Linnoituslaitteiden ympäristö: Uusia rakennuksia tai rakenteita ei tule sallia. Näillä alueilla kasvaa paikoittain runsaastikin puita. Olevien poistoa ei tarvitse tehdä, mutta uusien puiden tai pensaiden istutusta puolustusvarusteiden eteen tai yhteyteen tulee välttää. Rakennusten pihapiirien liittyminen saumattomasti esimerkiksi nurmi- tai niittypintoina edusta-alueisiin on suositeltavaa. Näin tuetaan Linnoituksen vanhimpien ominaispiirteiden säilymistä.

Linnoituksen alueella tulee istuttaa myös uutta puustoa. Vanhojen puiden poiston yhteydessä tulee toteuttaa korvaavia uusia puuistutuksia sopiviin paikkoihin. Tavoitteena on, että linnoituksen ympäristössä on vehreitä puustoisia alueita, joissa on monipuolisesti alueelle sopivia eri puulajeja.

Viljely alueella: Linnoituksen alueella on lähes aina ollut pienimuotoisia viljelyksiä. Koska maaperän muokkaaminen tai kaivaminen ei ole suositeltavaa, tulee viljelykset ensisijaisesti toteuttaa korotettuina multapenkkeinä, joita voidaan tukea esimerkiksi lautareunuksin.

Laidunnus ja eläinaitaukset: Laidunnus nurmi- ja niittyalueilla on suotavaa. Pysyvät aitaukset suositellaan tehtävän riukuaitoina. Väliaikaisesti laidunnusta palvelevia eläinaitauksia voidaan tehdä myös sähköpaimentimien avulla.



Kuva 25. Ote taiteilija Aimo Vuorisen näkemyksestä 1700-luvun pihapiiristä Linnoituksen alueella.



Kuva 26. Omenapuita ja nurmea leikatun pensasaidan rajaamassa entisen komendantin talon pihapiirissä, joka on yksi alueen kolmesta puutarhamaisesta pihapiiristä.



Kuva 27. Rakennusten ja vallien välistä niittyä sekä asukkaiden viljelyksiä. Hyötykasvien viljely reunoilla koroteutuilla kasvilavoilla mahdollistaa kasvattamisen ilman maaperään kajoamista. Avoimet niityt vallien ja rakennusten välissä tukevat alueen kertovuutta - puolustuslaitteiden edustat on pidetty avoimina sotatoimien ja niihin liittyvien huoltotarpeiden vuoksi.

Päällysteet

Linnoituksen alueen päällysteet ovat olleet hyvin yksinkertaiset, ennen kaikkea käyttöä palvelevat ja tarkoituksenmukaiset. Kiveyksiä on käytetty mukulakiveystä. Lisäksi alueella on perinteisesti ollut vain sorakäytäviä. Yksinkertaiset materiaalit myödestävät eheän kokonaisuuden, jossa kulkuväylien historiaa, hierarkiaa ja käyttötarkeitä voidaan lukea päällysteiden kautta.

Ensimmäinen maininta katukiveyksestä on vuodelta 1824, jolloin Kristiinan katu on tietävästi kivetty. Seuraava maininta on vasta vuodelta 1860, jolloin nykyinen Vesiportinkuja on kivetty yhteytenä Kaupunginlahden satamaan.

Kiveykset keskittyvät tyypillisesti pääkulkuväylille, jossa ne ovat olleet tarpeen. Aukioita ei tietävästi ole kivetty,

Kuva 28. Tie Haminanportille Linnoituksen länsisivulla. Mukulakivetty käytävä on kestänyt hiekkakäytävää paremmin rinteessä. Vuonna 1974 otetussa valokuvassa näkyy kiveyksessä kivilinjoja, vastaavia on myös Katariinantorin laidoilla (kts. kansikuva). Linnoituksen alueella ei näkyvissä olevissa kiveyksissä ole kuvioita lukuun ottamatta ortodoksisen kirkon edustaa Kristiinankadulla.



mutta tutkimustieto niiden osalta on puutteellista. Pihapiirien kulkuväylät ovat olleet sorapintaisia. Rakennusten seinustoilla on ollut mukulakiveystä, osin nämä ovat liittyneet kouruihin. Kivetyttyjä seinustoja on etupäässä Ruotsin vallan aikaisten kivrakennusten seinustoilla ja ne liittyvät ympäröiviin päällysteisiin tai nurmialueisiin saumattomasti. Näitä rakennusten seinustakiveyksiä on tullut esille myös arkeologisten kaivausten yhteydessä.

Kiveyksiä tai sorakäytäviä ei ole rajattu. Nurmi levittäytyy lähes kaikkialle, kun kulutus on vähäistä. Tämä ominaispiirre on ehdottomasti säilytettävä ja ylenpalttinen reunojen puhtaanapito ja kasvittomuus on tarpeellista.

Kiveykset eivät ole kuuluneet puiden tai kasvillisuuden alle. Näille pinnoille sopii perinteisesti sora-, niitty- tai nurmipinta. Sora on perinteisesti ollut pyöreärakeista, usein välpättyä materiaalia. Terävarakeinen, murskaamalla valmistettu kivituhka on moderni materiaali ja sitä alettiin käyttää laajemmin vasta 1970-luvulla.

Suunnittelualue on pääpiirteittään varsin tasaista, eivätkä kulkuväylät, aukiot tai pihat sijaitse jyrkissä rinteissä. Eroosio ei siten ole erityinen ongelma, eikä vaadi erityisratkaisuja päällysteiden osalta. Poikkeuksen muodostavat Viipurin ja Savonlinnan porttien ympäristöt, joissa Ratsuväkimuseon ja Etelä-Karjalan museon ympäristössä on kivettyjä luiskia ja muureja.

Kivettyihin pintoihin oli ennen vanhaan varaa vain kaupungeilla, varakkailla seurakunnilla ja hyvin vaurailla yksityishenkilöillä. Maahan asennettu kivimateriaali oli yleensä mukulakiveä, jonka väri oli vaihtelevaa yhdessä ja samassakin ladonnassa. 1800-luvun loppupuoliskolla alettiin rakentaa nupukivikouruja, mutta pintoina ne yleistyivät vasta 1900-luvulla. Tumma liuskekivi on 1950- ja 1960-lukujen muotipinnoite, eikä kuulu Linnoituksen alueelle.

Kerroksellisessa kulttuuriympäristössä voidaan käyttää kaikkia em. kivimateriaaleja, jos pinnoite liittyy jotenkin ko. aikakauden kerrostumaan tai tyyli-suuntaan.

Perinteiden mukulakiveys eroaa modernista liikenneympäristöissä suositusta kenttäkiveyksessä raekoolla. Mukulakiveyksen raekoko on 40-120 mm, kun kenttäkiveys on nykyisin kooltaan 120-250 mm. Mukulakiveykseen tehdyissä kouruissa käytettiin taitteissa suurempia lukkokiviä, jotka käytännössä olivat modernien kenttäkivien kokoisia. Perinteisesti kivet

asennetaan aina hiekkaan, jolloin kulutuksen myötä irronneet kivet on helppo asentaa takaisin paikoilleen. Jyrkkiä kouruja ja niiden taitteita tuettiin sekoittamalla hiekkaan sementtiä. Maakostean betoniin asentaminen yleistyi vasta 1980-luvulla.

Välpätty, pyöreärakeinen sora on suomalaisten kaupunkien yleisten alueiden ja pihojen perinteinen rakennusmateriaali. Se tuotiin paikalle hevospelillä lähimmältä sorakuopalta, jossa hienompi ja suurempi aines välpättiin erilleen ja käytettiin muihin tarkoituksiin. Oikealla raekoolla vältettiin eroosiota ja sora saatiin pysymään paikoillaan. Lisäksi se kuivui nopeasti, eikä routa päässyt sen lävitse maakerrokseen yhtä helposti. Soran värille ei asetettu vaatimuksia.

Kivituhka yleistyi 1900-luvun loppupuoliskolla kallioiden louhinnan ja kiviaineksen murskauksen myötä. Se on moderni pintamateriaali, jonka käyttöä historiallisessa ympäristössä tulee välttää. Olemassa olevat kivituhkapinnat voidaan säilyttää, mutta niiden ylläpidossa käytetään jatkossa ym. välpättyä, pyöreärakeista soraa.

Päällysteet



Kuva 29. Ortodoksisen kirkon edustalla Kristiinankatua vasten oleva mukulakiveys käsittää yksinkertaisia kivilinjoja.



Kuva 30. Radiotalon pihan kiveyssaareke ja ympäröivä asfaltti. Korotettu saareke-ratkaisu ei sovellu alueelle, myös asfaltti on alueelle vieras päällyste.



Kuva 31. Ortodoksinen kirkko ja ns. Pokrovan aukio. Sorapintaiset käytävät ovat muotoutuneet käytön perusteella diagonaalisiksi. Vähäisellä käytöllä olevat alueet ovat nurmipintaisia.



Kuva 32. Kuvassa etualalla mukulakivet ja taustalla sorapintainen käytävä 1970-luvulla. Vasemmalle johtava mukulakivetä käytävä johtaa Haminan portille.



Kuva 33. Radiotalo hieman valmistumisen jälkeen. Rakennuksen edustalla oleva pysäköintialue on sittemmin asfaltoitu. Seuraavien muutos- tai korjaustöiden yhteydessä olisi hyvä poistaa asfaltti ja palauttaa alkuperäinen päällyste.

Päällysteet

OHJEET

Päällysteet: Alueella käytetään luonnonkiveystä, kuten perinteisen kokoi-
sta mukulakiveä tai lohkottua nupuki-
viä ja pyörärakeista, välpättyä soraa.
Asfaltti, betoni- ja sahatut graniittiki-
veykset eivät sovellu alueella.

Käyttöpinnat kuten pihakäytävät ja
-tantereet, ajotiet ja pysäköintialueet
päällystetään välpätyllä, pyöreärakei-
sella soralla. Raekoko on noin 3-11
mm siten, että hienoaines ja suurempi
kiviaines on välpätty pois. Suositaan
paikallisilta sorakuopilta saatavaa
materiaalia, mutta väri voi vaihdella.
Sorakäytävillä ei tule käyttää pinnassa
kalliomursketta tai kivituhkaa. Kuiten-
kin luonnonhiekanvärisen soratuhkan
(tai soramurskeen) käyttäminen salli-
taan. Olemassa olevat kivituhkapinnat
voivat hyvin jäädä. Kun pitää täyden-
tää kivituhkaa, voi levittää pintaan
pyöreärakeista välpättyä pintaa, jotta
näyttää historialliselta.

Kiveykset: Suositeltavin kiveystyyppi
alueella on mukulakiveys (raekoko
40-120 mm). Kiven koolla on merki-
tystä sekä ulkoasun, että käytettävyy-
den kannalta. Mitä pienempi kivikoko,
sen miellyttävämpi kiveys on kävellä.
Paras mukulakiven koko jalankulun
reiteillä on halkaisijaltaan vain 5-6 cm.
Jos mukulakiveys ei tule kyseeseen -
esimerkiksi huoltoteillä - on nupukivi
paras vaihtoehto. Nupukivien on oltava
suomalaista alkuperää ja niiden tu-
lee olla pintakäsittelyltään lohkottuja.
Esteettömillä alueilla voidaan harkita
muuta pintakäsittelytapoja, mutta ylei-
sesti sahatut tai poltetut pintakäsitte-
lyt eivät sovellu alueelle. Noppakive-
ykset eivät ole alueelle tyypillisiä.

Alueen kivimateriaali on ollut monivä-
ristä ja samaa ratkaisua tulee käyttää
kiveysten korjausten ja täydennysten
yhteydessä. Jos alueelle sopivaa moni-
väristä kivimateriaalia ei ole saatavilla,
tulee kivimateriaalin olla harmaata.
Värierolla voidaan myös tuoda esille
ero alkuperäisen ja täysin uuden
kiveyksen välillä. Ulkomaiset kivet
eivät täytä näitä tavoitteita.

Monimuotoiset koristeladonnat eivät
ole tiettävästi kuuluneet alueelle, joten
kohteessa tulee käyttää yksinkertaista
ja käyttöä palvelevaa ladontaa. Muku-
lakivet tulee latoa pystyyn paikoissa,
jossa kulutus on suurta. Kivet asenne-
taan asennushiekkaan ja saumataan
soralla. Saumausaineita ei käytetä.

Kivetyt käytävät muotoillaan kuperiksi,
jolloin pintavedet ohjautuvat käytävien
kummallakin sivulla olevaan jiiriin ja
mahdollisuuksien mukaan viheralueel-
le. Jos päällysteissä on voimakkaita
epätasaisuuksia, on täyttö parempi
ratkaisu, kuin kajoaminen päällystee-
seen tai sen alapuolisiin kerroksiin.

Pysäköintialueita ja ajoteitä ei kivetä.

Päällysteiden rajaukset: Alueella ei
tule käyttää reunakiviä tai reunalis-
toja. Kiveysten reunat voidaan tukea
asentamalla reunojen kivet pystysuun-
taisesti ja tarvittaessa suuremmalla
kivikoolla.

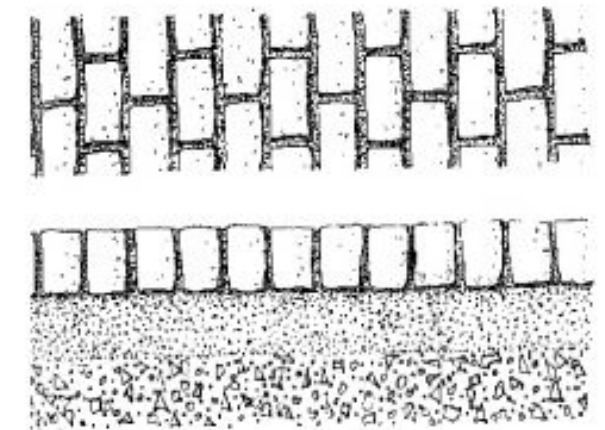
Jos olevia kiveyksiä joudutaan pur-
kamaan, otetaan vanhat kivet talteen
ja puhdistetaan sekä varastoidaan
myöhempää käyttöä varten. Purkutyö
tulee suunnitella, toteuttaa ja doku-
mentoida arkeologin valvonnassa.

Kunnossapito: Kiveykset ja niihin
mahdollisesti liittyvät kourut tulee
puhdistaa riittävän usein. Hallittu
hoitamattomuus reunoilla on kuitenkin
sallittua ja ruohovartinen kasvillisuus
voi vallata tilaa niillä paikoin, joil-
la kulutus on vähäistä eikä pidättele
kasvillisuuden leviämistä. Puuvartinen
kasvillisuus ja niiden taimet tulee kui-
tenkin poistaa, etteivät kiveys tai ra-
kennekerrokset vahingoitu. Tarvittaes-
sa rikkakasvillisuutta voidaan poistaa
siihen tarkoitetulla kaasupolttimella
vähintään parin metrin etäisyydellä
rakennennuksista. Kasvimyrkkyjen
käyttö on ehdottomasti kielletty.

Talvikunnossapidossa tulisi mahdol-
lisuuksien mukaan välttää hiekotuk-
sessa sepeliä. Jos talvikunnossapito
sitä vaatii, tulee hiekoitussepeli pois-
taa keväisin. Käytetyn kaluston tulee
olla suhteutettu alueen mittakaavaan
ja koneellisen talvikunnossapidon ja
huollon hyvin ohjeistettua.



Kuva 36. Monivärinen mukulakiveys on
alueelle tyypillisin kiveystyyppi ja siksi
suositeltavin. Tällöin alueen yleisilme säi-
lyy eheänä.



Kuva 34. Nupukiveyksen asennuksen
periaate Suomenlinnasta.



Kuva 35. Alueen erilaiset päällysteet säi-
lytetään rajaamattomina niin toisistaan,
kuin muista ympäröivistä materiaaleista.



Kuva 37. Sorapintaiset käytävät ja aukio-
tilat pysyvät kasvittomina paikoissa, joissa
kulutus on suurta.

Hulevedet

Maaperän hyvän läpäisevyyden vuoksi Linnituksen lakialueen hulevedet kannattaa pyrkiä imeyttämään synty-paikallaan. Sokkeleiden viereen ei tule imeyttää vesiä. Rakennusten - erityi-sesti kivirakennusten - ympäristöt on pääosin kivetty ja vedet ohjattu pois rakenteista.

OHJEET

Rakennuksen sokkelin ympärille voi-daan asentaa perinteinen mukulaki-veys, jonka halkaisija on 40-120 mm. Lukkokivet eli taitekohdissa pystyyn asennettavat kivet voivat olla suurem-pia 250 mm asti.

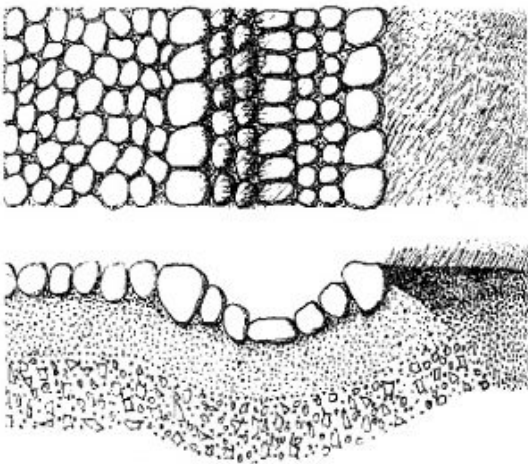
Kivet asennetaan asennushiekkaan, jotta irronneet kivet ovat helposti asennettavissa takaisin ja pinta on ylläpidettävä.

Sokkeliä ympäröivään kiveykseen voidaan muotoilla hulevesikouru, joka johtaa kattovedet imeytyskaivoon. Imeytyskaivon tulee sijaita vähintään viiden metrin päässä rakennuksesta. Tarvittaessa imeytyskaivo sijoitetaan kourun ulkopuolelle ja vedet imey-tyskaivoon johdetaan ritiläkaivon ja hulevesiviemärin kautta.

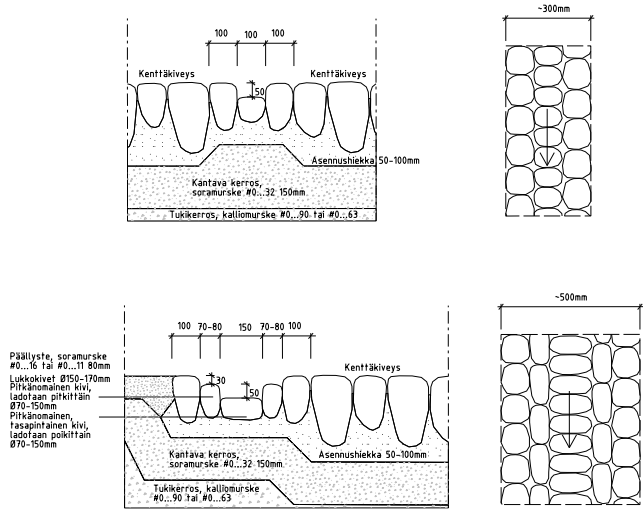
Kourun asennuksessa käytetään pak-kasen kestävää asennusbetonia. Maa-kostea betoni rapautuu nopeasti hule-vesirakenteessa.

Hulevesiä ei saa johtaa jätevesiverk-koon. Tarvittaessa kattovedet kerätään kasteluvedeksi puutynnyreihin. Värik-käitä muovitynnyreitä ei sallita.

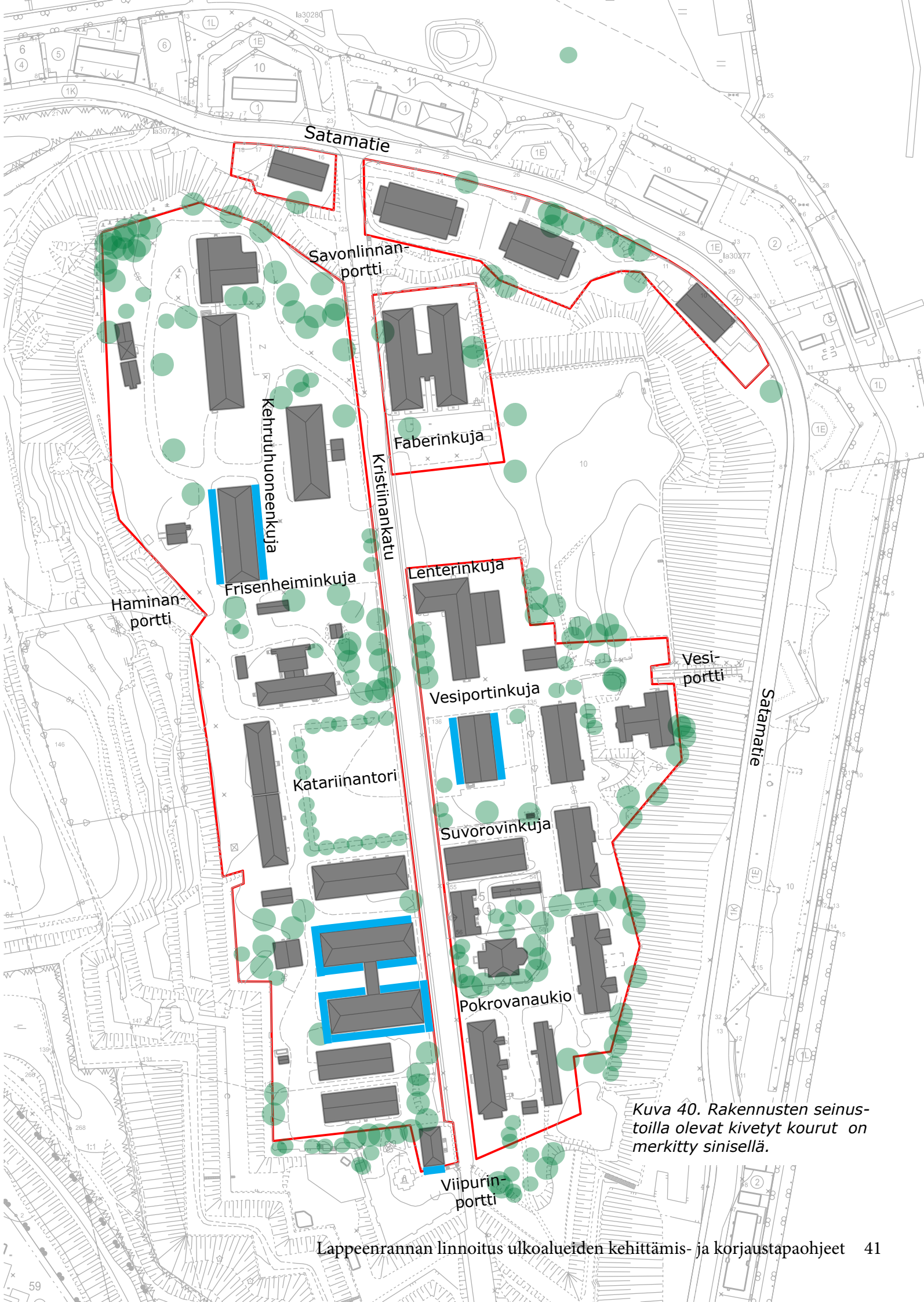
Linnituksen alueella noudatetaan Lappeenrannan hulevesien hallinnan ohjelman periaatteita ja ohjeita.



Kuva 38. Mukulakivien reunaosan rakenteen periaate Suomenlinnasta.



Kuva 39. Mukulakivettyjen reunaosien asennuksen periaatteita Suomenlinnasta.



Kuva 40. Rakennusten seinustoilla olevat kivetyt kourut on merkitty sinisellä.

Hulevedet



Kuva 41. Mukulakivettyjen rakennuksen seinusta ja hulevesikouru.



Kuvat 42-43. Vasemmalla esimerkki hyvin toteutetusta mukulakiveyksestä ja kourusta. Oikealla esimerkki, jota ei tule noudattaa.



Kuva 44. Vasemmalla esimerkki puurakenteisesta luiskasta, jonka avulla päästää ylittämään esimerkiksi hulevesikouruja ja mahdollistamaan esteetön pääsy rakennukseen. Ratkaisu sopii hyvin kohteeseen.



Kuva 45. Kartalla on esitetty Linnoituksen alueen maastonmutoja korkeuskäyrien avulla. Linnoituksen lakialue ei kärsi mainittavasti tulvista, vaikka onkin hyvin tasainen. Läpäisevä maaperä auttaa hulevesien imeytymisessä.

Kasvillisuus

Linnoituksen kasvillisuus on kulttuurihistoriallisesti merkittävää ja sen käsittelyyn liittyy erityisiä vaatimuksia. Kasvillisuus on osa Linnoituksen kulttuuriperintöä - vihreää kulttuuriperintöä. Alue on kehittynyt vuosisatojen aikana, ja kasviston monimuotoisuus johtuu sekä luonnollisista tekijöistä että ihmistoiminnasta. Muutos ja kerroksellisuus on alueen kasvillisuuden ominaispiirre.

Linnoituksen tyypillisintä kasvillisuutta ovat olleet nurmi- tai niittyypinnat ja niillä kasvavat lehtipuut. Alkuperäinen maa on harvinaista, ja nykyinen maaperä on monin paikoin muokattua, mikä on vaikuttanut alueen kasvillisuuteen. Maaperän siemenpankki on käsitettävä osana kokonaisuutta, eikä sitä tule viedä alueelta pois. Erityisesti rakennusten seinustat ja muurien reunat voivat olla tärkeitä siementen säilymispaikkoja.

Ulkoalueiden ja pihapiirien kasvillisuus on liittynyt vahvasti rakennusten käyttöön ja ollut myös selvästi hierarkista.

Lappeenrannan kaupungilla on olemassa niittyverkoston yleissuunnitelma sekä kaupunkipuulinjaus, joiden periaatteita ja ohjeita noudatetaan koko Linnoituksen alueella. Kummatkin löytyvät Lappeenrannan kaupungin internet-sivuilta, kts. liite ja lähdeluettelo.

Lappeenrannan kaupunki on laatinut rakennetun ympäristön katu- ja puistopuita koskevan kaupunkipuulinjauksen, joka ohjaa kaupunkipuuihin liittyvää toimintaa. Linjauksessa otetaan kantaa tonttipuihin. Linnoituksen alueen puuston toimenpiteissä sovelletaan kaupunkipuulinjausta, tavoitteita ja ohjeita.

Myös kunnossapidon taso on vaihdellut alueen ja sen käyttötarkoitusten muuttuessa.

Kasvillisuus kertoo omalta osaltaan alueen historiaa. Asutut pihapiirit saavat olla puutarhamaisempia ja entinen vankilaympäristö koruttomampi. Säännölliset puurivit voivat painottaa aukion hierarkiaa kokonaisuudessa.

Tietopohja Linnoituksen kasvillisuudesta ja lajistosta on niukkaa. Historiallisia valokuvia on käytössä vasta 1800-1900-luvun vaihteesta ja enenevässä määrin vasta 1900-luvun puolivälin jälkeiseltä ajalta. Varsinaisia pihasuunnitelmia ei alueelta ole tiedossa ja kartoissa esitetyjä kasvillisuuteen liittyviä esityksiä voi pitää viitteellisinä. Kasvillisuuskartoituksia on tehty 1960-luvulta lähtien, ne antavat viitteitä alueen kasvillisuuden muotoutumisesta.

Linnoituksen alueelle on toteutettu opastettu luonto- ja kulttuuripolku, jossa esitellään myös Linnoituksen kasvillisuutta.

Kaupunkipuulinjaus valmistui vuonna 2022 ja sisältää raportin ohella ohjekortit, jotka sisältävät ohjeet puiden suunnitteluun, rakentamistöihin, kunnossapitoon ja lupakäytäntöihin.

Lappeenrannan rakennettua niittyverkostoa kehitetty jo vuodesta 2019 saakka ensimmäisten kaupunkien joukossa. Kaupunki laati tuolloin niittyverkoston yleissuunnitelman ja merkittävimmät tavoitteet löytyvät suunnitelman raportista. Suunnitelmaa on aktiivisesti toteutettu työn valmistuttua. Linnoituksen vallien arvoniityt on merkittävä osa kaupungin niittyverkostoa.



Kuva 46. Katariinantori vuonna 1970. Torin istutetut vaahterarivit ovat nuoria ja käytön mukaan kulunut nurmi matalaa. Vaahterat ovat mahdollisesti siirretty valleilta aukion reunalle. Istutetun kasvillisuuden lisäksi kuvassa näkyy aivan rakennuksen viereen kylväytynyt koivu, jonka on annettu kasvaa varsin suureksi. Katariinantorin hiekkapitoisen kentän ketokasvillisuus on alueelle tyypillistä ja sieltä on löytynyt vuoden 2018 kasvillisuuskartoituksessa mm. uhanalaisen keltakynsimön esiintymä. Torin viereisten rakennusten seinustoilta on löytynyt vanhoja kulttuurikasveja, kuten suopayrttiä, harmaamalvaa ja hullukaalia.



Kuva 47. Ilmakuvassa vuodelta 1968 on nähtävissä Linnoituksen vihreää ulkoasua. Alueella on nähtävissä ainakin nurmi- ja niittyypintoja, puuvartista kasvillisuutta ja viljelyksiä.

Kasvillisuus



Kuva 48. Elinvoimaisia pujokasvustoja vuodelta 1939 sairaalarakennuksen takana. Ulkoalueiden hoitotaso ei ole ollut jatkuvasti korkea kaikilla ulkoalueilla.



Kuva 49. Rehevät ja osin elinkaarensa päähän tulleet koivut Ortodoksisen kirkon pihalla ovat sen pihan kasvillisuuden peruselementtejä.



Kuva 50. Etelä-karjalan museon seinustalla kasva-va vaahtera syleilee rakennusta.



Kuva 51. Nykyisen Ratsuväkimuseon takana sijaitsevaa puistoaluetta istutuksineen vuodelta 1957. Kuvan etualalla näkyy lupiineja ja narsisseja.

Kasvillisuus

OHJEET

Kulttuurikasvit: Rakennusten ympärillä olevia kulttuurikasveja, kuten puutarhoissa kasvavia lajeja, tulee erityisesti suojella erityisesti kunnossapitotoissa. Kasvusto tulee jättää siementämään ennen niittoa.

Vieraskasvilajit: Haitallisten vieraslajien, kuten lupiinin, jättipalsamin ja kurturuusun leviäminen on estettävä. Niiden poisto on suositeltavaa mekaanisesti esimerkiksi niittämällä, käsin nyhtämällä tai kaivamalla. Niitto tulee ajoittaa kukintaan ja siten estää siementäminen. Jos kasvillisuutta päädyttään kaivamaan pois, on kaivaminen ja sen suunnittelu tehtävä vastuumuseon arkeologin ohjauksessa ja valvonnassa. Vieraskasvilajit tulisi karottaa riittävän usein ja poistaa aina uusien ilmestyessä. Poisto ei usein onnistu kerralla, vaan vaatii useiden vuosien aikana tehtyjä toimenpiteitä. Tämän vuoksi kaikkien vieraslajiesiintymien seuranta vähintään viiden vuoden ajan esiintymän poistosta on tarpeen.

Uudet istutukset: Uusien istutusten sijainti, lajisto ja istutustapa on valittava huolella. Puiden osalta noudatetaan Lappeenrannan kaupunkipuulinjausta ja sen ohjeistuksia.

Puusto on osa linnoituksen siluettia ja sitä tulee vaalia ja ylläpitää tarvittaessa istutuksin. Tavoitteina ovat kasvillisuuden monimuotoisuus ja moni-ikäisyys, joita tuetaan istutuksin.

Linnoituksen alueen lajisto on muotoutunut omanlaisekseen vuosisatojen aikana. Käytettävän lajiston tulisi sopia tähän monimuotoiseen kokonaisuuteen. Suositeltavia kasvilajeja on listattu liitteessä.

Kasvillisuuden sijainnissa on pidettävä huolta, että ne istutetaan riittävän kauas rakennusten seinustoista. Isoksi kasvavat puut, kuten vaahterat tulee istuttaa vähintään 6 m etäisyydelle rakennuksista ja pienet puut, kuten pihlajat ja pylväsmuodot vähintään 4 m etäisyydelle. Pensaat ja perennat tulee istuttaa siten, että rakennuksen seinustaan on vähintään 1 m etäisyys.

Riittävä etäisyys on pidettävä myös ulkoalueiden rakenteista ja päällysteistä, kuten vanhoista kiveyksistä ja muureista.

Aina kun istutus vaatii kaivamista, on ennen suunnittelutyöhön ryhtymistä oltava yhteydessä vastuumuseon arkeologiin, jonka kanssa sovitaan kaivuutöiden valvonnasta ja dokumentoinnista.

Kohteessa ei käytetä luonnonkivisiä reunatukia, mutta kukka- ja viljelypenkkejä saa tukea lankuilla tms. puumateriaalilla. Puuta ei maalata eikä niissä käytetä kyllästeitä. Väritön puunsuojaöljykäsittely on sen sijaan sallittu.

Poistettavien ja istutettavien puiden osalta on huomioita myös alueen todetut luontoarvot ja arvokkaat elinympäristöt, erityisesti lepakot.

Kaadettavien vanhojen lehtipuiden runkoja jätetään LUMO-arvojen takia aina kuin voidaan ja se on turvallista.

Niittyjen hoito: Niittojäte on kerättävä pois, jotta kasvupaikka ei rehevöityisi liikaa. Oikeanlainen niittyjen hoito edistää arvokkaan kasvilajiston säilymistä. Niittyjen hoidossa noudatetaan Lappeenrannan kaupungin niittyverkoston yleissuunnitelmaa (kts. liite).

Työntekijöiden ohjaus: Eri toimijat linnoituksen alueella vastaavat viheralueiden ja rakennusten hoidosta, mikä edellyttää tehokasta työnohjausta ja yhteistyötä työntekijöiden kesken oikean hoitotavan noudattamiseksi.

Kasvillisuuden seuranta: Jatkuva olevan kasvillisuuden sekä alueelle istuettavien tai muuten tulleen uuden kasvillisuuden seuranta on tarpeen.



Kuva 52. Syyskuussa matalaksi niitettyä niittyä ja hieno maisemapuu. Ulkoalueiden ja pihapiirin nurmi- ja niitypinnat liittyvät Linnoituksen lakialuetta rajaaviin valleihin saumattomasti.

Kuva 53. Alueen harvoja havupuita Majurskan talon eteläpuolella.

Rakenteet, kalusteet ja varusteet

Rakenteet ja piharakennukset

Linnoituksen lakialueen tasaisuuden vuoksi tukimuureille ei alueella juurikaan ole ollut tarvetta, eikä niitä alueella juurikaan ole käytetty. Portti-alueiden ympäristöissä korkoerot ovat suuremmat ja näissä paikoissa on portaita, kivettyjä muureja ja luiskia sekä näihin liittyviä kaiteita ja käsijohteita.

Erilaisia piha- ja talousrakennuksia Linnoituksessa on ollut aina. Sijainti on palvellut käyttötarkoitusta, samoin rakenne ja käytetty materiaalit.

Varusteet ja kalusteet

Aitojen käyttö Linnoituksessa on liittynyt tyypillisesti joko pihapiirien rajaamiseen tai vankilakäyttöön. Vankilan aidat rajasivat koko lakialueen luoteiskulman 1800-luvulta aina 1900-luvun puoliväliin saakka. 1800-luvulla yleisty muuallakin käytetty tapa rajata pihapiiriä katualueesta laudoitetulla umpiaidalla. Kevyempiä puuaitoja on käytetty eri vaiheissa pihojen ja aukoiden ympärillä, niille löytyy myös malleja rakennuspiirustuksista. Eläinten takia alueella on aikojen saatossa todennäköisesti ollut vaihtelevia aitaratkaisuja. Linnoituksen lakialueen luoteiskulmassa on edelleen hevosaitaus, joka on rakennettu vuonna 2020 rakuunahevosia varten. Hevoset viettävät aitauksessa heinäkuun ajan. Ortodoksisen kirkon pihan ja pihapiirin aitoja lukuun ottamatta kulkua estäviä aitoja ei alueella enää ole.

Valaisimet alueelle saatiin jo ensimmäisten joukossa koko silloisen Lappeenrannan alueella. Valaisimet asennettiin vuonna 1850, tuolloin Linnoitukseen tuli yhteensä kokonaiset 4 lyhtyä. Illasta aamuyöhön öljylä valaisseet lamput olivat käytössä

pimeimmän talvikauden, lukuun ottamatta kuutamoöitä. Höyrykoneen voimalla toiminut sähkövalaistus saapui Linnoitukseen vuonna 1902.

Linnoituksen sulkeutuneisuudesta johtuen ei alueella ole ollut oleskelua tai vierailua varten varusteita tai kalusteita. Vielä 1900-luvun alussa alueen matkailunähtävyys rajoittui Viipurinportin ympäristöön. Portti sijaitsi sopivasti lähellä matkustajasatamaa ja viereinen Vanha puisto esiintymislavoineen oli toki jo tuossa vaiheessa edustava ympäristö. Nykyiset erityisesti matkailijoita palvelevat opasteet, roska-astiat ja istuimet ovat varsin tuoreita tulokkaita. Istuimissa malleina on käytetty ainakin Lappeenrannassa ja Mikkelissäkin jo 1900-luvun puolivälistä tuttua koivupenkkimallia. Näitä penkkejä esiintyy ranta-alueella ja Vanhassa puistossa kuvien perusteella ainakin 1930-luvulta lähtien.

Kuva 54. viereisellä sivulla. 1900-luvun alussa otetussa valokuvassa näkyy Linnoituksen varusteita. Puiset sähköpylväät ja nykyisen Ratsuväkimuseon edustan valaisin ovat katualueen ainoita varusteita. Taustalla näkyy Ortodoksisen kirkon todennäköisesti valu- tai takoraudasta tehty aita ja nykyistä Majurskan talon pihapiiriä kadusta rajaa umpinainen lauta-aita.



Kuva 55. Vuonna 1992 otetussa valokuvassa näkyy Linnoituksen varusteita ja kalusteita Ratsuväkimuseon edustalla. Portaiden kaiteet ja puiset sohvapenkit helpottavat kävijän vierailua ja viihtymistä alueella. Kausikasvi-istutukset suuressa ruukussa sekä perinnerakuunat ratsuineen ovat nekin Linnoituksen vierailijoita varten.



Rakenteet, kalusteet ja varusteet



Kuva 56. Satamatien varren Majakka-ravintolan terassi katoksineen.

Kuva 57. Katariinantorin puinen säleaita oli vielä 1970-luvulla paikoillaan. Malli muistuttaa pitkälti kuvassa 63 esitettyä aitamalleja.



Kuva 58. Roska-astiat, tynnyrit ja muuta säilytystavaraa lienevät olleet tavallinen näky ennen nykyisten jätekeräyspisteiden toteuttamista. Kuva 1900-luvun alusta läheltä Haminan porttia.

Kuvat 59-60. Koivunjalkapenkki Pusupuistossa 1930-1940-luvulla ja Kaupunginlahden rannalla 1950-luvulla.



Rakenteet, kalusteet ja varusteet

OHJEET

Muurit, luiskat ja portaat: Rakenteissa suositetaan luonnonkiveä ja varusteissa maalattua metallia, kuten tälläkin hetkellä. Kaiteiden ja käsijohteiden mallin tulee olla yksinkertainen ja eikä herättää erityistä huomiota.

Terassit: Lähtökohtaisesti terassien tulee olla maavaraista. Jos maanpinta on epätasainen, voidaan terassirakennetta toteuttaa puisesta lankusta, joka maalataan mustaksi tai Roslagin mahongilla. Terassin alta ei saa kaivaa, tasainen pinta tulee luoda terassin rakenteilla. Rakennetut terassit eivät sovellu asuinpihoilla.

Aidat ja rajaukset: Linnoituksen nykyisen luonteen on tavoiteltu olevan kaikille kaupunkilaisille ja vierailijoille avoin. Tämän vuoksi alueella halutaan välttää kulkua rajoittavia elementtejä, kuten aitoja. Pihapiirien rajan merkiksi sopii ensisijaisesti pensaat tai monikerrokselliset istutukset silloin, kun niille on riittävästi tilaa. Niiden avulla voidaan luoda luontevasti myös tarpeellista näkösuojaa.

Poikkeuksena ortodoksisen seurakunnan tontti voidaan kuitenkin aidata käyttäen kohteessa vanhoista rakennussuunnitelmista löydettävissä olevia malleja.

Vankilan aidan kiviset tolpat tulee säilyttää paikoillaan ja ympäristö pitää puhtaana puuvartisesta kasvillisuudesta.

Kulkuesteitä tai rajauksia voi olla tarpeen käyttää esimerkiksi ravintolapalveluiden terassien yhteydessä. Jos tarve ei ole ympärivuotinen on hyvä vaihtoehto riittävän suurien ruukkujen ja niiden väliin laitettavien luonnonmateriaalista valmistettujen köysien yhdistelmä. Ratkaisu on tarpeeksi järeä eikä vaadi maan kaivamista, kuten aidan pylviä.

Kulkua estäviä matalia aitoja voi olla tarpeen käyttää esimerkiksi uusien istutusten yhteydessä. Jos tarve on väliaikainen, voidaan rakentaa puiset (uudelleen käytettävät) aitaelementit, jotka eivät vaadi kiinteää asennusta.

Ajoneuvoliikenteen estäminen voi olla alueella paikoin tarpeen. Puomien tai kaiteiden sijaan suositetaan ensisijaisesti luonnonmateriaaleista valmistettuja pollareita. Maakivien käyttö kulkuesteenä ei sovellu Linnoituksen lakialueelle.

Pollarit voivat olla yksinkertaisia luonnonkivistä tehtyjä, väriltään harmaita. Toinen hyvä vaihtoehto paikoissa, joissa riski päälleajamiselle on pieni, voidaan käyttää myös puusta valmistettuja pollareita, joko kokopuisia tai laudoista rakennettuja. Jälkimmäiset soveltuvat ensisijaisesti irtovarusteiksi, mutta voidaan tarvittaessa asentaa kiinteästi. Mustaksi maalatut yksinkertaiset metalliset pollarit voivat tulla myös kyseeseen.

Jätekeräys ja huoltorakenteet: Jätekeräys ja huoltotoiminnot sijoitetaan ensisijaisesti rakennusten sisälle. Jos jätekeräyspisteet sijoitetaan ulkotiloihin, varustetaan ne 1,2 m korkeilla seinäkeillä, jotka tulee rakentaa puisina ja maalata punaiseksi. Jätekeräyspisteiden sijoittelu tulee tehdä siten, etteivät ne sijaitse rakennusten pääjulkisivujen yhteydessä tai edessä. Kulku on oltava hoidettavissa ajoreittejä pitkin. Vastaavia seinäkkeitä voi olla tarpeen rakentaa muillekin huoltotoiminnoille tai varusteille, kuten rullakoille, vaikka nämäkin tulee ensisijaisesti sijoittaa rakennusten sisään

Pyörille tai ajoneuvoille ei Linnoituksen lakialueella sallita katoksia tai vastavia säilytysratkaisuja.

Kalusteet ja varusteet: Vierailijoita varten Linnoitukseen voidaan asentaa kalusteita ja varusteita, kuten istuimia, roska-astioita sekä opasteita. Pyörätelineet palvelevat myös alueen asukkaita ja siellä työskenteleviä. Opasteita ja runkolukittavia pyörätelineitä lukuun ottamatta suositetaan vapaasti seisovia ratkaisuja. Materiaalina käytetään maalattua metallia ja yksinkertaisia malleja. Penkit voivat olla Lappeenrannassa tyypillisesti käytettyä koivunjalkapenkkimallia tai yksinkertaisia sohvamallisia penkkejä.

Opasteiden ja kalusteiden osalta sijoittamisen tulee olla harkittua ja niiden tulee olla yhdenmukaisia.

Mahdolliset väliaikaisrakenteet tulee sijoittaa harkiten ja niiden näkyminen häivyttää historiallisessa ympäristössä esimerkiksi verhoilemalla.

Puiden ja kasvillisuuden suojaukseen käytetään ainaostaan väliaikaisia suoja- ja tukirakenteita sekä varusteita. Ne poistetaan tukemis- ja suojaustarpeen poistuttua kasvillisuuden kasvettua riittävästi, tyypillisesti kahden kasvukauden jälkeen.

Materiaalit, värit ja tekstuurit: Käytettävien materiaalien, niiden värin ja tekstuurien valinnalla on merkitystä ulkoalueiden yhtenäisen ilmeen luomisessa.

Luonnonmateriaalit, kuten höylätty puu, luonnonkivi ja sora, soveltuvat alueelle parhaiten. Kalusteissa ja varusteissa maalatut metallit, kuten valurauta ovat suositeltavia. Myös tekstuurilla on väliä, esimerkiksi kirkaat ja heijastavat RST-pinnat eivät ole suositeltuja historiallisessa ympäristössä. Muitakin moderneja pintakäsittelyjä, kuten corten-terästä, tulee käyttää harkiten. Mattapintaa voidaan pitää lähestulkoon aina parhaana vaihtoehtona.

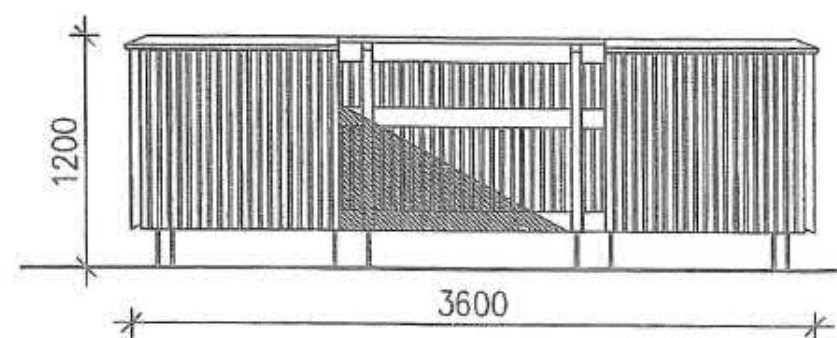
Värien osalta on olemassa tietoa niiden rakennusten osalta, joista on laadittu väriselvitys.

Rakenteet, kalusteet ja varusteet



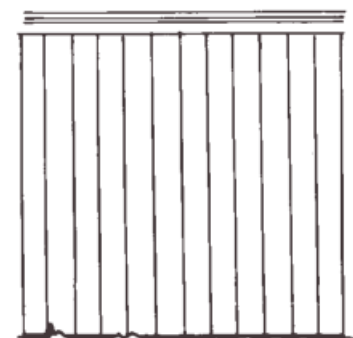
Kuvat 61-63. Kulkua ohjaamaan voidaan aitojen sijasta sijoittaa kevyitä ja liikuteltavia kulkuesteitä, kuten metallisista pylväistä ja köydestä tehtyjä ratkaisuja. Näihin on helppo yhdistää myös istutuksia. Metalliset varusteet on hyvä maalata mustaksi. Luonnonmateriaalit, kuten graniitti, sopivat alueelle yleensä hyvin. Kuvassa esimerkki graniittisesta pollarista.

Kuva 64. Esimerkki matalasta metallisesta istutusten suoja-aidasta.

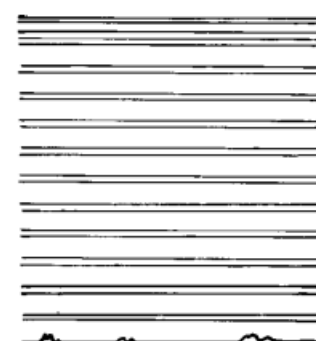


Kuva 65. Linnoituksen jäteaitauksen luonnos, jonka on laatinut Lappeenrannan kaupungin silloisen Teknisen keskuksen talo-osaston Pekka Oksman vuoden 1999 kehittämissuunnitelmaan. Mallin periaatteita voidaan noudattaa jatkossakin. Laidoitus voidaan sopeuttaa viereisiin rakennuksiin sopivaksi.

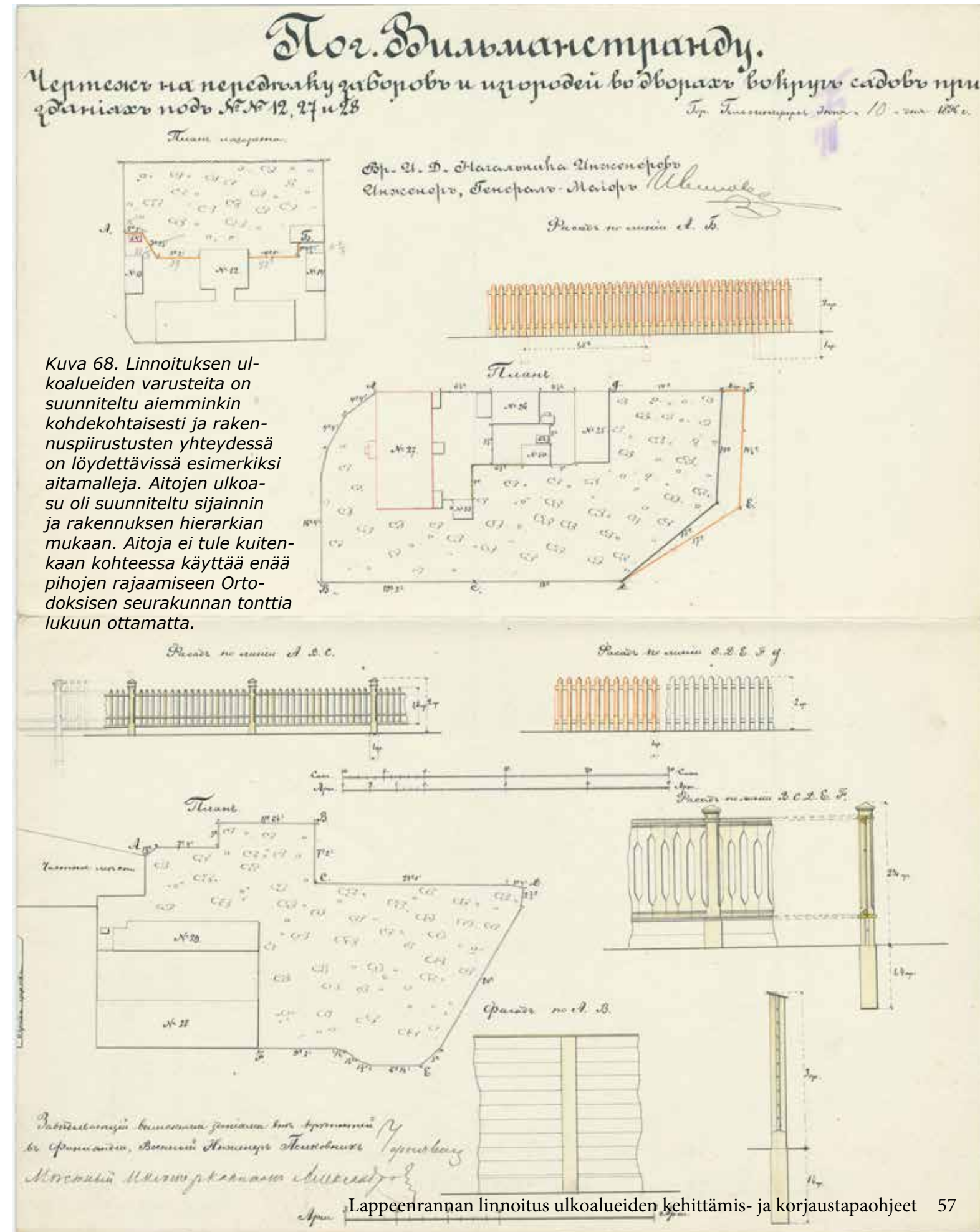
Kuvat 66-67. Laidoitus-esimerkkejä jätepisteiden seinäkkeisiin.



sileä pystylaidoitus



empirekauden leveä vaakalaidoitus



Kuva 68. Linnoituksen ulkoalueiden varusteita on suunniteltu aiemminkin kohdekohtaisesti ja rakennuspiirustusten yhteydessä on löydettävissä esimerkiksi aitamalleja. Aitojen ulkoasu oli suunniteltu sijainnin ja rakennuksen hierarkian mukaan. Aitoja ei tule kuitenkaan kohteessa käyttää enää pihojen rajaamiseen Ortodoksisen seurakunnan tonttia lukuun ottamatta.

Rakenteet, kalusteet ja varusteet



Kuvat 75-77 ylhäällä. Varusteissa, kuten roska-astioissa, tuhkakubeissa tai pyörätelineissä pyritään huomaamattomaan ja yksinkertaiseen ulkoasuun. Suositeltavin materiaali on tummaksi tai mustaksi maalattu metalli.



Kuva 78. oikealla Pihojen leikkivarusteiksi sopivat tarvittaessa esimerkiksi puiset yksinkertaiset hiekkalaatikot, jotka voidaan sävyttää sulautumaan ympäristöönsä.



Kuvat 69-73. Koivujalkapenkin lisäksi myös samaan sävyyn maalattu puinen sohvamallinen penkki tai riippukeinu sopii alueen ilmeeseen. Muissa esimerkeissä mustaksi maalattu metalli ja puiset istuinosat.

Kuva 74. 1800-1900-lukujen vahteen penkimalleja. Kaikki esitetyt soveltuvat Linnoituksen alueelle. Koristeellisemmat mallit ovat suositeltavia ensisijaisesti puutarhamaisiin pihapiireihin.



1890



1890



1890



1910



1910



Kuvat 79-84. Istutusastioiksi sopivat erilaiset ruukut, materiaalina maalattu puu, valurauta tai muu mustaksi maalattu metalli. Ruukkuja voidaan käyttää myös rajaamassa tilaan, ajoesteinä tai ohjaamassa kulkua. Muoviset istutusastiat eivät sovi Linnoituksen alueelle.

Rakenteet, kalusteet ja varusteet



Kuvat 85-86. Ylhäällä helppo tapa rajata kulkua kesäaikaan asutun pihapiirin läpi yksinkertaisesti penkin ja istutusruukkujen avulla. Alhaalla esimerkki varusteista ja kalusteista, joita ei ole yhteensovitettu.



Kuvat 87-88. Ylhäällä hevosaitauksen aita ja laudoitettuja puita. Ratkaisu on epäsiisti. Alhaalla kokoelma opasteita ja kylttejä. Yhtenäinen ulkoasu, materiaalit ja värit tekisivät kokonaisuudesta paremman.



Kuvat 89-91. Ympäristöönsä hyvin sopivia kalusteita värien, materiaalien ja ulkoasun puolesta. Kalusteet ja varusteet eivät nouse erityisesti esille ja sijoittelu on luontevaa.



Kuvat 92-94. Ylhäällä ja keskellä esimerkit huonoista tavoista järjestellä jättepisteet. Alina lakialueen parhaita. Puuosat on maalattu kaikilta näkyviltä sivuilta ja rakenne riittävän korkea ja peittävä.

Lähteet

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Helander, S. et al. 1987. Suomenlinnan maisema, kunnostussuunnitelma. Suomenlinnan hoitokunta.

Junttila, U-K. 1986. Muuttuvat kadunkalusteet. Rakennuskirja.

Mäkinen, E-H & Vuorinen, A. 1984. Lappeenrannan linnoitus. Otava.

Niinisalo, S. 2004. Takapihasta kaupungin helmeksi, Lappeenrannan Linnoituksen restaurointityön vaikutustutkimus. Ete-lä-Karjala -instituutti ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Talka, A. & Puntanen, P. 2005. Linnoitus ja kaupunki. Lappeenrannan historia 1812-1917. Lappeenrannan kaupunki.

Verkkolähteet

Lappeenrannan kaupunki 2024. Asemakaavaselvostus_Linnoitus_luonnon 05-01-2024. <https://old.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=8a5afa05-3cd9-4921-8703-ba02e22b5817>

Lappeenrannan kaupunki 2022. Lappeenrannan kaupunkipuulinjaus. https://www.lappeenranta.fi/media/LappeenrantaFI/Liikenne%20ja%20kaupunkiymp%C3%A4rist%C3%B6/LPR%20kaupunkipuulinjaus_%20Raportti.pdf

Lappeenrannan kaupunki 2024. Lappeenrannan rakennetun ympäristön niittyverkoston yleisuunnitelma: <https://lappeenranta.fi/fi/liikenne-ja-kaupunkiymparisto/katujen-ja-kaupunkiympariston-suunnittelu-ja-rakennuttaminen/niityt>

Museovirasto 2000. Museoviraston korjauskortti 15 Puukaupunkien pihat ja aidat. <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/puukaupunkien-pihat-ja-aidat>

Museovirasto 2009. RKY-kohteet. Lappeenrannan linnoitus- ja varuskuntakaupunki. https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1170

Sitowise Oy 2021. Lappeenrannan Linnoitus Rakennushistoria- ja arkeologiaselvitys 2021. <https://old.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=31e0170f-9a8a-4c9e-a997-88f074b7e2c6>

Vuori, A. 2018. Lappeenrannan Linnoituksen kasvillisuuskartoitus ja hoitosuunnitelma. <https://old.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=119e9d11-8ab9-4d14-accb-474b8a4763d3>

Kuvalähteet

Kartat, nykytilan valokuvat ja muut kuvat Sitowise Oy, ellei muuta mainittu.

Kuva 1. Lappeenranta, näkymä Linnoitukseen. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1885–1895. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.CE3E7567-B55C-4C27-B1A6-08139EF6A59B?sid=4851657340>

Kuva 3. Mikonsaari, Aarne A., valokuvaaja; Karjalainen, Simo, valmistaaja; Koskinen, Keijo, suunnittelija 1977–1980. sisällön kuvaus: Arkkitehti Keijo Koskisen suunnitteleman pienoismallin valmisti Simo Karjalainen 1977. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.FBF940EB-2B35-4809-B181-9E411224DD6B>

Kuva 5. Keisarin kaava 1892.

Kuva 6. Mäkinen, E-H & Vuorinen, A. 1984. Lappeenrannan linnoitus. Otava.

Kuva 7. Linnoituksen vahvistamissuunnitelma, eli ns. Tseljuskinin kaava vuodelta 1775. Alkuperäinen lähde: Lappeenrannan Vanha Linnoitus, Itää ja Lääntä vastaan.

Kuva 8. SA-kuva.

Kuva 9. Linnoitus, 1700-luvun kasarmi huonokuntoisena; myöhemmin kaupunginarkistoksi muutettu rakennus. Turkkila, Esko, valokuvaaja 1974 Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.8D03C156-4D99-4008-B50C-700EE8E-32C0A>

Kuva 10. Linnoituksen portilla mies; ke-säaikaan Viipurin portilla. Jallinoja, Alina, valokuvaaja 1920–1929 Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.44AEE4CF-C962-4661-B72B-8752EF3D9D13>

Kuva 11. oyk 1980 illustraatio. Arkkitehti-toimisto Juutilainen-Koskinen-Piela.

Kuva 12. oyk tarkistus 1993 illustraatio. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin.

Kuva 13. tarra ”Puolustan Linnoitusta ”Linnoituksen portti-aihe Linnoituksen rakentamisen estämiseksi. Vuorinen, Aimo, suunnittelija; Vuorinen, Aimo, Tekijänoikeus 1974. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.1E0AAC56-E165-4746-8344-66E244B20C8C>

Kuva 15. Yleisk. Ia* 122:/- -_16 11. [Lappeenrannan provinssi- ja piirikaupungin asemakartta ja julkisten rakennusten fasaadit ja pohjapiirrokset (ven.)]. (--): Tiedosto 1. Kansallisarkisto. <https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5978799033&aineistoId=1656409076>

Kuva 16. Linnoitus, rakennukset 1a, 1b (kaupunginarkisto) ja 9 (kehruhuone). Rinno, Soile, valokuvaaja 1977. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.BA8C993C-C507-4154-87AA-819461E9BB07>

Kuva 17. Lappeenrannan Linnoitus, Radiotalo ja Käräjätaalo. Mikonsaari, Aarne A., valokuvaaja 1979 Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.01A2E51B-D2FA-4BE5-B1C5-3E8885CBCE4F>

Kuva 20. Lappeenrannan Linnoitus, ortodoksinen kirkko. Mikonsaari, Aarne A., valokuvaaja 1970–1979. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.A537720B-7B22-42F5-A428-D639AC34466C>

Kuva 21. Inked1896_mod_LI

Kuva 22. Linnoitus, Maaherran talo puutarhan puolelta, taustalla vankila; muotopuutarha, vankilan korkea sellisiipi taustalla. Tammelin, Hilda, valokuvaaja 1899–1910. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.8711755B-4229-4745-93B0-3D161810FB31>

Kuva 23. Linnoitus, rakennus no 16 pohjoisesta kuvattuna. Rinno, Soile, valokuvaaja 1977. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.00F5349E-160D-47B4-895A-1CE-7728D59C0?sid=4851657340> (Haettu 28.10.2024) ot.8E691D88-2AB7-493B-A2DC-81F1E60B9E5B?sid=4851657340

Kuva 24. Linnoitus, Kasarmirakennuksia; näkymä nyk. Lappeenrannan taidemuseon takaa Katariinantorin suuntaan. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1970. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.1F52666A-A837-4271-A48A-D268EB4B-DCD8>

Kuva 25. Mäkinen, E-H & Vuorinen, A. 1984. Lappeenrannan linnoitus. Otava.

Kuva 28. Linnoitus, Haminan portti, Friesenheiminkuja; mukulakivite kuvattu na Pallolahden suunnasta. Väkevä, Jorma, valokuvaaja 1974. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.2D6265C0-350E-4598-A6B A-0765AF18C45F>

Kuva 31. Lappeenrannan Linnoitus, ortodoksikirkko. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1970. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.837C50EF-16EE-42D1-B66 F-7779D79E5601>

Kuva 32. Linnoitus, entistä vankila-aluetta; näkymä Haminan portin yläpäästä pohjoiseen. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1970. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.33B4FE77-CD0C-4459-9E79-828FB4E090AE>

Kuva 33. Linnoitus, 1972 valmistunut Radiotalo uutena. Turkkila, Esko, valokuvaaja 1974. sisällön kuvaus: rakennus muutettu 1990-luvulla ympäristöönsä paremmin sopivaksi. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.F4D-F07B7-8C0A-4AD7-B836-57AEA540E8FE?sid=4851657340>

Kuva 34. Helander, S. et al. 1987. Suomenlinnan maisema, kunnostussuunnitelma. Suomenlinnan hoitokunta.

Kuva 38. Helander, S. et al. 1987. Suomenlinnan maisema, kunnostussuunnitelma. Suomenlinnan hoitokunta.

Kuva 46. Linnoitus, Katariinantori; näkymä Katariinantorilta itään, taustalla Komentantin talo. Purho, E., valokuvaaja 1970. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.6EB1BB52-D170-4015-AA1D-380049FF941D>

Kuva 47. Lappeenrannan Linnoitus ja Kaupunginlahti; ilmakuva linnoituksen ja Kaupunginlahden yli keskustaan päin. Kuva-Rumpu, valokuvaaja 1968. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.EAFEBA77-08B7-42CD-B7C5-28C5537290C0>

Kuva 48. Lappeenranta, venäläisille sotilaille rakennettu sairaalarakennus Linnoituksessa; valmistui noin 1915, toimi kaupungin synnytyssairaalana 1940-50-luvulla. Mortensen, valokuvaaja 1939. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.E7DE84A4-7FCB-471C-9D81-438908D2ECE4>

Kuva 49. Lappeenrannan Linnoitus, Pokrovan ortodoksinen kirkko Kristiinankadulla; Kirkon vieressä pappila. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.5C84D827-8E0E-439B-A71F-B35945BE8E0D>

Kuva 51. Lappeenranta, näkymä Linnoitukselta; näkymä nyk. Ratsuväkimuseon takaa. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1957. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.8E691D88-2AB7-493B-A2DC-81F1E60B9E5B?sid=4851657340> (Haettu 28.10.2024)

Kuva 54. Linnoitus, Kristiinankatua pohjoiseen; vahtitupa, upseeritalo ja muita rakennuksia. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1900–1914. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.EEA214E5-062F-41AB-B256-D7352E69E36C>

Kuva 55. Perinnerakuunat ratsuineen Ratsuväkimuseon portailla; Lappeenranta. Mikkonen, Vesa, valokuvaaja 1992. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.E09AEFC8-F5BF-44FD-95A9-D7EFF320DCD8>

Kuva 56. Lappeenranta; Ravintola Majakka, Satamatie 4. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1980–1989. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.83BAF3F6-D596-4BA3-9FA8-39B0B4692CE9>

Kuva 57. Linnoitus, Katariinantori. Purho, E., valokuvaaja 1970. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.1A7B03B1-1F27-4469-9B98-4A8370B42E98>

Kuva 58, ote. Linnoitus, entistä vankila-aluetta; näkymä Haminan portin yläpäästä pohjoiseen. Tuntematon valokuvaaja, valokuvaaja 1970. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.33B4FE77-CD0C-4459-9E79-828FB4E090AE>

Kuva 59. Lappeenranta, Vappukonsertti Pusupuistossa. Levänen, Osmo, valokuvaaja 1933–1945. Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.e10f6e05-3eca-4a70-8399-3aadd366af1b>

Kuva 60. Linnoitus, satama. Kaatonen, Reino, valokuvaaja 1957-1960 . Lappeenrannan museot. <https://www.finna.fi/Record/lappeenrannanmuseum.842dba70-0079-4b31-ae8a-1b317f897059>

Kuva 61. Nola 2024. Line-Up Barrier Post. <https://nola.se/en/products/line-up-2/>

Kuva 62. Vitreo 2024. Guldlock & Krokben. <https://www.vitreo.fi/tuotteet/guldlock-krokben/>

Kuva 63. Rudus 2024. Graniittipollari. <https://www.rudus.fi/tuotteet/pihakivet-ja-maisematuotteet/kalus-teet-ja-muut-elementit/130/graniittipollari?tab=tuote&ProductId=2758>

Kuva 64. Nola 2024. Draken Planter Guard. <https://nola.se/en/products/draken-planterguard/>

Kuvat 66-67. Museovirasto 2000. Museoviraston korjauskortti 15 Puukaupunkien pihat ja aidat. <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit/puukaupunkien-pihat-ja-aidat>

Kuva 68. 16 ja C_aitaelementit [Lappeen_1 (13)]

Kuva 69. Laura Ratilainen/Lappeenrannan kaupunki.

Kuva 70. Byarums Bruk 2024. Lessebo soffa. <https://byarumsbruk.se/products/lessebo-soffa?variant=42413297205292>

Kuva 71. Byarums Bruk 2024. Jujol soffa. <https://byarumsbruk.se/products/jujol-soffa?variant=42413309001772>

Kuva 72. Byarums Bruk 2024. Classic No.2. <https://byarumsbruk.se/products/classic-no-2?variant=42413264142380>

Kuva 73. Byarums Bruk 2024. Byarums soffa. <https://byarumsbruk.se/products/byarum-soffa?variant=42413215154220>

Kuva 74. Junttila, Ulla-Kirsti 1986. Muuttuvat kadunkalusteet. Rakennuskirja.

Kuva 75. Hags 2025. Rosen roskakori. <https://www.hags.com/fi/products/park-urban-furniture/furniture/litter-bins/litter-bin-rosen>

Kuva 76. Hags 2024. Smalviva tuhkakuppi. <https://www.hags.com/fi/products/park-urban-furniture/furniture/outdoor-ashtrays/ashtray-smalviva>

Kuva 77. Extery 2024. Kaar. <https://extery.com/en/products/bicycle-parking-kaar/>

Kuva 78. Hags 2024. Hiekkalaatikko Toria. <https://www.hags.com/fi/products/playground-equipment/freestanding/sand-play/sand-pit-toria>

Kuva 79. Vitreo 2024. Valurautauurna. <https://www.vitreo.fi/tuotteet/valurautauurna/>

Kuva 80. Byarums Bruk 2024. Blomsterurna No.1 & 2. <https://byarumsbruk.se/products/blomsterurna-no-1-2?variant=42413208862764>

Kuva 81. Hags 2024. Istutuslaatikko Flox, matala. <https://www.hags.com/fi/products/park-urban-furniture/furniture/planters/planter-flox-low>

Kuva 82. Vitreo 2024. Linnea. <https://www.vitreo.fi/tuotteet/linnea/>

Kuva 83. Vitreo 2024. Kalmasruurna. <https://www.vitreo.fi/tuotteet/kalmaruurna/>

Kuva 84. Byarums Bruk 2024. Kruka. <https://byarumsbruk.se/products/kruka8D03C156-4D99-4008-B50C-700EE8E-32C0A>

Liite

Kasvillisuuslista

Linnoituksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat luonnonkasvit ja tulokkaat (lähde: Linnoituksen kasvillisuus selvitys vuodelta 2018)

Puita ja pensaita

Tilia cordata, metsälehmus
Tilia x vulgaris, puistolehmus
Prunus cerasus, hapankirsikka
Syringa sp., syreeni

Ruohovartisia kasveja

Aquilegia vulgaris, lehtoakileija
Armoracia rusticana, piparjuuri
Artemisia absinthium, mali (koiruoho)
Artemisia campestris, ketomaruna
Artemisia vulgaris, pujo
Berteroa incana, (idän)harmio
Bromopsis inermis, idänkattara
Bromus hordeaceus, mäkikattara
Bunias orientalis, (idän)ukonpalko
Carex spicata, hakarasara
Carum carvi, kumina
Chaenorhinum minus, kissankita
Conium maculatum, myrkkyykatko
Convolvulus arvensis, peltokierto
Draba nemorosa, keltakynsimö
Dracocephalum thymiflorum, ketoampiaisyrtti
Erigeron canadensis, kanadankoiransilmä
Fallopia convolvulus, kiertotatar
Fragaria moschata, ukkomansikka
Hyoscyamus niger, hullukaali
Lamium album, valkokeippi
Trifolium arvense, jänöapila
Pastinaca sativa, palsternakka
Pimpinella saxifraga, ahopukinjuuri
Plantago major, piharatamo
Poa compressa, litteänurmikka
Potentilla thuringiaca, saksanhanhikki
Saponaria officinalis, suopayrtti
Scleranthus annuus, viherjäsenruoho
Senecio viscosus, tahmavillakko

Tragopogon pratensis, (piennar)pukinparta
Trigonella alba, valkomesikkä
Urtica dioica, (iso)nokkonen
Verbascum nigrum, tummatulikukka
Verbascum thapsus, ukontulikukka

Suosittelavaa kasvilajistoa

Lehtipuita

Acer platanoides, metsävaahtera
Betula pendula, rauduskoivu
Fraxinus excelsior, saarni
Malus baccata, marjaomenapuu
Malus domestica, tarhaomenapuu
Malus prunifolia, siperianomenapuu
Prunus cerasus, hapankirsikka
Prunus padus, tuomi
Salix caprea, raita
Sorbus aucuparia, kotipihlaja
Tilia cordata, metsälehmus
Tilia x vulgaris, puistolehmus

Havupuita

Larix decidua, euroopanlehtikuusi
Larix sibirica, siperianlehtikuusi
Picea abies, metsäkuusi
Pinus cembra, sembramänty
Pseudotsuga menziesii, douglaskuusi

Lehtipensaita

Caragana arborescens, siperianhernepensas
Crataegus submollis, iso-orapihlaja
Lonicera tatarica, rusokuusama
Philadelphus coronarius, pihajasmike
Rosa acicularis, karjalanruusu
Rosa glabrifolia, venäjänruusu
Rosa spinosissima 'Plena', juhannusruusu
Rosa spinosissima-hybr. 'Papula', papulanruusu
Rosa 'Splendens', valamonruusu
Spiraea chamaedryfolia var. chamadryfolia, idänvirpiangervo
Syringa josikaea, unkarinsyreeni
Syringa vulgaris, pihasyreeni

Ruohovartisia perennoja

Aconitum napellus, ukonhattu
Aguillegia vulgaris, lehtoakileija
Campanula rotundifolia, kissankello
Cordyalis nobilis, jalokiurunkannus
Fragaria muricata, ukkomansikka
Lavatera thuringiaca, harmaamalvikki
Lilium bulbiferum, ruskolilja
Malva moschata, myskimalva
Saponaria officinalis, rohtosuopayrtti
Viola tricolor, keto-orvokki

Kasvillisuuslinjaukset

Kohteessa noudatetaan Lappeenrannan kaupungin laatimia kasvillisuuslinjauksia.

Lappeenrannan rakennetun ympäristön niittyverkoston yleisuunnitelma:

<https://lappeenranta.fi/fi/liikenne-ja-kaupunkiymparisto/katu-jen-ja-kaupunkiympariston-suunnitelu-ja-rakennuttaminen/niityt>

Lappeenrannan kaupunkipuulinjaus:

https://www.lappeenranta.fi/media/LappeenrantaFI/Liikenne%20ja%20kaupunkiymp%C3%A4rist%C3%B6/LPR%20kaupunkipuulinjaus_%20Raportti.pdf

